

Senahid Halilović

PRAVOPIS BOSANSKOGA JEZIKA

Za osnovne i srednje škole

Dr. Senahid Halilović

PRAVOPIS BOSANSKOGA JEZIKA ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE

Senahid Halilović

PRAVOPIS BOSANSKOGA JEZIKA

ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE

Zenica, 2004.

SADRŽAJ

I.	UVOD	7
II.	PRAVOPISNA PRAVILA	9
	1. APOSTROF	11
	2. CRTA	11
	3. CRTICA	16
	4. DVOTAČKA	18
	5. GEMINACIJA	21
	6. GLAS <i>H</i>	22
	7. GLAS <i>J</i>	24
	8. GLASOVI <i>Č</i> I <i>Ć</i>	27
	9. GLASOVI <i>DŽ</i> I <i>Đ</i>	33
	10. GUBLJENJE SUGLASNIKA	36
	11. JEDNAČENJE SUGLASNIKA PO MJESTU TVORBE	38
	12. JEDNAČENJE SUGLASNIKA PO ZVUČNOSTI	39
	13. KOSA CRTA	41
	14. NAVODNICI	43
	15. PISANJE RIJEČI STRANOGA PORIJEKLA	46
	16. PISMO	55
	17. POLUNAVODNICI	57
	18. PRAVILA O ALTERNACIJI <i>IJE/JE/E/I</i>	57
	19. PRAVOPISNI ZNACI	66
	20. PROMJENA <i>L</i> U <i>O</i>	67
	21. RASTAVLJANJE RIJEČI NA KRAJU RETKA	68
	22. SASTAVLJENO I RASTAVLJENO PISANJE RIJEČI ..	70
	23. SKRAĆENICE	91
	24. TAČKA	98
	25. TAČKA-ZAREZ	102
	26. TRI TAČKE	103
	27. UPITNIK	104
	28. UZVIČNIK	106
	29. VELIKO I MALO SLOVO	108
	30. ZAGRADE	128
	31. ZAREZ	131
	32. ZNACI PORIJEKLA	147
	33. ZNACI ZA BILJEŠKE	148
	34. ZNACI ZA DUŽINU	149
	35. ZNACI ZA NAGLASKE	150
	36. ZVJEZDICA	150
III.	RJEČNIK	153
IV.	RJEŠENJA ZADATAKA I VJEŽBI	211

I. UVOD

U Bosni i Hercegovini odavno se osjeća potreba za školskim pravopisnim priručnikom. Sedamdesetih i osamdesetih godina XX stoljeća toj je potrebi udovoljavao Marković-Ajanović-Diklićev pravopisni priručnik srpskohrvatskoga jezika. Spomenuti je priručnik do 1991. doživio osamnaest izdanja.

Početkom devedesetih godina prestao je postojati standardni srpskohrvatski jezik, a umjesto njega danas imamo četiri posebna standardna jezika: bosanski, hrvatski, srpski i crnogorski. Poslije stoljeća i po manje - više zajedničke norme, krajem XX stoljeća četiri južnoslavenska naroda - Bošnjaci, Hrvati, Srbi i Crnogorci - kreću zasebnim putevima izgradnje samosvojnih standardnih jezika.

Od zajedničke pravopisne norme (one iz pravopisa Matice hrvatske i Matice srpske, 1960. god.) odustali su najprije Zagreb i Beograd: pojavili su se pravopisi hrvatskoga, potom pravopisi srpskoga jezika. Godine 1996. objavljen je i Pravopis bosanskoga jezika. To je obimnija knjiga, pisana najprije za jezičke stručnjake.

Ovaj je školski pravopisni priručnik zapravo sažetak Pravopisa bosanskoga jezika. Odatle su gotovo u cijelosti preuzeta pravopisna pravila; međutim, iako se oslanja na izdanje iz 1996, ovaj priručnik donosi dorade, dopune i pojednostavljenja pravopisnih normi bosanskoga jezika. Drugo izdanje Pravopisa bosanskoga jezika bit će usklađeno sa ovim školskim priručnikom.

Ova je knjiga svojim obimom i sadržinom ponajprije namijenjena školama, ona predstavlja priručnik za učenike i nastavnike osnovnih i srednjih škola, ali bi mogla udovoljiti potrebama i šire kulturne javnosti.

U želji da se korisnicima pomogne pri usvajanju pravopisnih pravila, nastojali smo postići jasnost i preglednost. Grada u ovome priručniku izložena je stoga na poseban način: pojedine se cjeline nižu abecedno (od apostrofa do zvjezdice) - zato će se i bez korišćenja sadržaja lahko pronalaziti ono što je potrebno; svaka zaokružena cjelina sadrži tri dijela - prvo dolazi osnovni tekst s pravilima i primjerima, potom uokviren sažetak teksta i, najзад, na margini su istaknute najbitnije pojedinosti. Na margini i sami možete dopisivati primjedbe i pitanja. Tekst prate zadaci i vježbe, a na

kraju knjige nalaze se rješenja zadataka i vježbi. Rječnički dio sadrži abecedno nanizane primjere iz pravopisnih pravila, a uz svaki primjer u Rječniku stoji broj pravopisnog pravila u kome se taj primjer navodi.

Nadamo se da će ova knjiga doprinijeti unapređivanju i stabiliziranju pravopisne norme bosanskoga jezika. Ta će se naša nadanja ostvariti ako ovaj školski pravopis uistinu postane priručnik, tj. ako često bude pri ruci učenicima, nastavnicima i svima koji žele njegovati svoju pismenost i uopće jezičku kulturu.

Sarajevo, 18. 4. 1999.

Autor

Uz drugo izdanje

Ovaj pravopisni priručnik dobro je prihvaćen od širokog kruga korisnika, najprije od učenika osnovnih i srednjih škola u BiH. Izdavač je za kratko vrijeme iscrpio zalihe prvog izdanja; stoga se odlučio i za drugo, nepromijenjeno izdanje, kako bi do knjige mogli doći svi kojima je potrebna.

Sarajevo, 14. januara 2004.

Autor

II. PRAVOPISNA PRAVILA

1. APOSTROF

1. Apostrof se stavlja umjesto izostavljenoga dijela riječi ili broja. Njime se označuje da takvi likovi nisu uobičajeni u standardnome jeziku:

- (1) *Je l'ti tvrdo, Ibro, bez dušeka? / (...) jesu l' teške tahte javorove?*
– (2) *Je l' Saraj'vo gdje je nekad bilo?* – (3) *Malehno je zrno bise-rovo, al' ga nose gospođe na vratu.* – (4) *Rođena je 27. XI '95.*

apostroфом се означава
изостављање слова или бројки

2. Apostrof se ne piše na kraju krnjega infinitiva i glagolskoga pri-loga sadašnjeg (u poslovicama i sl.), iako takvi likovi nisu prihvaćeni u standardnome jeziku:

- (1) *Shromim putujući mora se posrnut.* – (2) *Vrelo gvožđe kovat tre-ha.* – (3) *Treba roditi pa ime nadjet.* – (4) *Valja baciti udicu, pa uhva-titi ribicu.*

3. Apostrof se ne piše na kraju krnjeg infinitiva u sastavu futura I: *iščeknut će, pisat će, propast će*. Također se ne stavlja apostrof u riječi kao niti u glagolskom prodjevu radnom. Krnji oblici (osim u futuru prvom) do-pušteni su samo u književnoumjetničkom stilu.

~~pisat' će, ka'~~

~~doš'o~~

4. Ako je u standardnome jeziku neka riječ prihvaćena i u kraćem i u dužem liku, a upotrijebi se kraći lik, apostrof se ne piše: *k* (ka), *kad* (ka-da), *mladog* (mladoga), *onom* (onome), *svukud* (svukuda).

Apostrofom se označava ispušteni dio riječi ili broja. Apostrof se ne piše na kraju krnjeg infinitiva u sastavu futura prvog niti uz kraće oblike koji su prihvaćeni u bosanskoj standardnom jeziku.

2. CRTA

5. Kao pravopisni znak u užem smislu crta može upućivati na to da tekst koji slijedi sadrži objašnjenje ili zaključak prethodnog teksta; može se upotrijebiti za označavanje pauze, a može se pisati i ispred jedinica u nabranju te onih koje želimo naročito istaći, kao i ispred teksta koji se na-vodi. Crte služe i za odjeljivanje umetnutih dijelova rečenice. Dakle, crta može biti u ulozi zareza, dvotačke, triju tačaka, navodnika, kao i znakova ponavljanja, a dvije crte u ulozi zareza ili zagrada. Ako se crta ne može na-pisati na kraju reda, stavlja se na početku sljedećeg.

za razliku od crtice, crta
se ne prenosi u sljedeći
red

6. Crta u službi pravopisnog znaka u užem smislu uvijek ima bjeli-ne (razmake) s obje strane; dakle, odmaknuta je od riječi, brojki, simbola. (Time se u kucanome tekstu jasno razlikuje od crtice, koja se obično kuca istim znakom, ali nema razmaka ni s jedne strane.)

Crta u službi pravopisnoga znaka u širem smislu također bi trebalo da ima bjeline s obje strane (tzv. odmaknuta crta). Jedino je između broje-

va poželjno primaknuti crtu. (Primaknuta crta u tiskanome tekstu razlikuje se od crtice po dužini: crtica je kraća.)

Npr.: *put Sarajevo – Banja Luka; put Sarajevo – Goražde; šahovski susret Novo Sarajevo – Stari Grad. Ali: Zija Dizdarević (1916–1942).*

dvjema crtama odjeljujemo umetnute dijelove

7. Dvjema crtama odjeljuju se umetnuti dijelovi rečenice (riječi, izrazi, pa i cijele rečenice). Umetnuti dijelovi predstavljaju manje ili više samostalne jedinice, tj. nisu u izravnoj vezi s rečenicom u kojoj se nalaze. Dvije crte (kao dvostruki pravopisni znak) imaju ulogu dvostrukoga zareza ili zagrada, s tim što su crte izražajnije, a osobito su podesne u rečenicama u kojima ima više zareza: bez njih bi moglo biti dvojbe koji je od dijelova omeđenih zarezima naknadno dodat ili umetnut:

dvjema crtama pokazuje se duža pauza nego zarezima

(1) *Ja ne znam kako izgledaju hurije, rajske ljepotice – trebalo bi ih vidjeti – ali na ovom svijetu su primljene Sarajke kao ljepotice.* (M. Nerkesi, *U pohvalu lijepog grada Sarajeva*) – (2) *Tokom XVI i XVII stoljeća u tada najvećim gradovima i centrima Bosne i Srbije – kao što su Sarajevo, Priština, Novi Pazar, Foča, Mostar, Užice, Beograd, Niš, Banja Luka i drugi – osnovano je više orijentalnih biblioteka, vakufskih i privatnih.* (K. Dobrača, *Uvod – u: Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa, I*)

8. Crtom se, kao i zarezom i dvotačkom, odjeljuje dio rečenice koji sadrži naknadno objašnjenje, a formalna veza sa prethodnim dijelom nije pokazana izričito:

crtom se:

a) odjeljuje naknadno objašnjenje;

(1) *U tim prilikama nastao je Duvanjski arzuhal – svojevrsna molba na bosanskom jeziku, čiji je autor do sada bio nepoznat.* (A. Isaković, *Biserje*) – (2) *U njemu čovjeku izgleda da poživjeti može dugo – na hiljadu mjesta u Sarajevu teku česme, vode života.* (M. Nerkesi, *U pohvalu lijepog grada Sarajeva*)

b) obilježava pauza između dvaju dijelova teksta

9. Crta obilježava pauzu između dijela teksta koji joj prethodi i onoga koji slijedi. Njome se naročito naglašava odnos između dvaju dijelova teksta:

Sjećam se: jurili smo po vršajevima za konjima, preko trave i kamenja, kroz dječije razigrane prostore, zaboravljajući otići pet puta na dan u džamiju i – poslije su očeve batine bile svršetak radosti. (Z. Dizdarević, *Majka*)

10. Crta označava pauzu između dijela teksta u kome se nešto nabraja i dijela u kojemu slijedi sažeto objašnjenje:

(1) *Ta nepotrebna, neobično štetna distanca od matice, od vrela, od korijena, od izvornih formi, taj bijeg od vlastitoga bića, taj samoubi-*

lački pohod u samozaborav, ta mimikrija, to nekritičko poimanje tuđeg, to snishodljivo prihvatanje nečijeg kao boljeg samo zato što nije moje, ta tragikomična raspolućenost između onoga što jesam i onoga što drugi hoće da sam, taj neprirodno golemi jaz između jezičke aktivnosti naše i generacije već naših očeva i majki – nije li to, ipak, izbor samih Bošnjaka? (S. Halilović, *Bosanski jezik*) – (2) Putopisac, karikaturist, scenarist, novinar, urednik – sve to bio je Zuko Džumhur:

11. Crta može doći ispred jedinica u nabranjanju:

(1) U svojoj etnogenezi bosanski Slaveni, kasnije Bošnjaci ili Bosanski Muslimani, kao središnji južnoslavenski narod, vrlo malo su se miješali sa drugim narodima, što nije slučaj sa okolnim Južnim Slavenima, u čijoj je etnogenezi udio neslavenskog elementa prilično značajan – na istoku Grka, Albanaca, Cincara, Rumuna i drugih, a na zapadu Nijemaca, Italijana, Mađara, Čeha itd. (M. Imamović, *Historija Bošnjaka*) – (2) Kod kuće ne vraćaju mačeve u korice – za pojilo, za ispašu, za prijek pogled, za ružnu riječ. (D. Sušić, *Uhode*)

12. Iz razloga jasnoće crta se obično stavlja ispred predikata koji je različitim rečeničnim članovima isuviše udaljen od subjekta:

Bosanski kraljevi, da se ulaskaju velikašima, po primjeru – dijelili su im razne naslove. (S. Bašagić, *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine /1463–1850/*)

13. Crtom se označava pauza i u sažetim iskazima, poslovicama, kao i u rečenicama bez veznika:

(1) *Mladost – ludost.* – (2) *Manje znao – manje i patio.* (3) *Beg ja, beg ti – ko će vodu nositi.* – (4) *Ili Risto kovač, ili kovač Risto – jedno te isto.* (M. K. Ljubušak, *Narodno blago*)

14. Crtom se odvaja i ističe dio iskaza koji sadrži nešto suprotno ili neočekivano:

(1) *Sa svakim zamahom zaleprša rukav od košulje, bijel – na crnoj ruci Halimačinoj, odu gore s lopatom i njegove oči, a gore je nebo večernje, sivo, ponegdje nalegao debeo oblak.* (Ć. Sijarić, *Bihorci*) – (2) *Mlad sa ovoga svijeta odoh – a jedan bijah u majke...* (M. Dizdār, *Stari bosanski tekstovi*)

crta se piše:

- a) ispred jedinica u nabranjanju;
- b) ispred predikata udaljenog od subjekta;
- c) kad se nešto naročito ističe, suprotstavlja;
- d) pri nizanju odsječaka teksta jednih ispod drugih

Crta označava naknadno objašnjenje prethodnoga sadržaja i pauzu između prethodnoga sadržaja i sljedećega odsječka teksta. Piše se i ispred jedinica u nabranjanju te onih koje želimo istaknuti, kao i ispred navođenoga teksta.

Dvema se crtama odjeljuju dopunske obavijesti u rečenici.

S objiju strana crte ostavlja se bjelina veličine jednoga slovnog znaka; jedino je između brojeva crta bez razmaka.

15. Ako se dijelovi teksta nižu jedni ispod drugih, s njihove lijeve strane može se pisati crta (umjesto brojki, slova i dr.):

Tamna boja zvuka (tj. gravisnost) osobina je sljedećih naših glasova:

- vokala **o, u,**
- sonanata **v, m,**
- pravih konsonanata **p, k, b, g, f, h.**

crta se stavlja:

a) pri isticanju rečenica unutar odlomka;

b) između rečenica kao primjera;

c) između naslova, podnaslova i sl.;

d) u dijalozima (umjesto navodnika);

e) između upravnoga govora i pišćevih riječi

16. Unutar odlomka crta se stavlja između rečenica kako bi se označilo da veza između rečenice ispred crte i rečenice iza crte nije toliko slaba da bi se pisanje nastavilo u novome retku:

I, konačno, šta je Grozdanin kikut? Lirski roman, novela, niz pjesama u prozi, ekloga, pastoralna idila, balada? – Djelo koje ima ponešto od svih ovih oblika, reklo bi se, a ipak lirska romaneskna struktura, čije su epizode cjeline koje mogu egzistirati i zasebno da ne izgube od svoje stvarne vrijednosti. (M. Rizvić, Iznad i ispod teksta)

17. Crta se stavlja između rečenica koje se navode jedna za drugom kao nezavisni primjeri za neko pravilo:

- (1) *Teren BiH u srednjem vijeku većim dijelom pripada zapadnoštokavskom narječju, dok su dolina Drine i područje istočno od Neretve u sastavu istočnoštokavskog, a dolina Une i krajevi zapadno od nje čakavskog narječja. (Dž. Jahić, Jezik bosanskih Muslimana) –*
- (2) *Preduvjet za biološki, ekonomski i teritorijalni oporavak Bošnjaka jeste jačanje svijesti i duha. (Š. Filandra, Bošnjačka politika u XX stoljeću)*

18. Crtom se mogu odjeljivati i naslovi, podnaslovi i sl. ukoliko se navode jedan za drugim:

Knjiga sadrži sljedeća poglavlja: Uvod – Fonetika – Naglasak – Morfologija – Sintaksa – Zaključak – Dodatak.

U toj ulozi dolazi i tačka.

19. Crta se može staviti ispred rečenice koja je upravni govor kada je tekst ustrojen kao razgovor. U tom slučaju navodnici izostaju:

Napokon je muselim progovorio (...)

– Brat, veliš? Zatvoren? (...) – Znaš li zašto je zatvoren?

– Došao sam da pitam.

– Eto, ne znaš ni zašto je zatvoren. A dolaziš da moliš, bez obzira šta je učinio.

– Nisam došao da molim.

– Hoćeš li da ga optužiš?

- Neću.
- Možeš li da navedeš svjedoka za njega ili protiv njega? Da ukažeš na druge krivce? Ili saučesnike?
- Ne mogu.
- Šta onda hoćeš?

(M. Selimović, *Derviš i smrt*)

20. Kada se u pripovijedanju uz upravni govor nađu i pišćeve riječi, upotrebljava se crta (ili zarez). Pišćeve riječi koje slijede za upravnim govorom odvajaju se crtom ili zarezom (ukoliko je upravni govor među navodnicima), odnosno isključivo crtom (ukoliko su navodnici zamijenjeni crtom). Ispred crte (koja odjeljuje pišćeve riječi od upravnoga govora) mogu se staviti upitnik ili uzvičnik, ali ne i tačka, jer se prva pišćeva riječ piše malim slovom (osim ako se sama po sebi ne piše velikim početnim slovom):

- Šta hoću? – rekao sam, čudeći se sam sebi i znajući da nije dobro što to govorim. (...)
- Riječi su ti teške – rekao je isto onako mirno, samo su mu se suzili kapci na teškim očima.

(M. Selimović, *Derviš i smrt*)

21. Dvijema crtama prekida se upravni govor u koji su umetnute pišćeve riječi (ukoliko je upravni govor označen crtom, a ne navodnicima). Ukoliko je upravni govor označen navodnicima, umetnute pišćeve riječi odvajaju se crtama (ili zarezima):

- (1) – *To je lijepo – rugao mi se defterdar – ali nije pametno.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (2) *"U Kosari i Gorčinu" – piše dr. Kasim Prohić – "životno i ljudsko razmirje javlja se u liku vječne žudnje za ljubavlju kao apsolutnim identitetom."* – (3) *"Život je, međutim, usjeklina" – nastavlja filozof Prohić – "koja dijeli sve što je blisko i time vertikalitet žudnje čini još očitijim."*

Pri okomitome nizanju dijelova teksta crtama se mogu zamijeniti brojke ili slova. Crta služi i za odjeljivanje rečenica kao primjera za neko pravilo. Njome se (umjesto tačkom) mogu odjeljivati naslovi i podnaslovi kad se nižu jedan za drugim. U dijalogu se replike mogu odvajati crtom (umjesto navodnicima); tad se i autorova intervencija odvaja crtom.

22. Kao pravopisni znak u širem smislu crta se upotrebljava za označavanje odnosa u značenju *od – do*. To se može odnositi na vremenski razmak, količinu, potom na prostornu udaljenost, pravac kretanja i sl.:

- (1) *Hasan Kikić (1905–1942) za svoga kratkog života napisao je obimno i značajno djelo.* – (2) *Konj živi 20–25 godina.* – (3) *Usta-*

dvijema crtama odvajaju se umetnute pišćeve riječi

crtu se piše:

- a) između brojki (bez razmaka);
- b) između tijesno povezanih riječi (sa bijelinom i sa lijeve i sa desne strane)

novljeno je da je u tom času vozio 90–95 km na sat putem Sarajevo – Tuzla. – (4) Ispaljena je raketa zemlja – zrak.

Biblioteka

Rad s korisnicima:

8–18 sati (od ponedjeljka do petka)

10–14 sati (subotom i nedjeljom)

23. Ako se ispred prvoga broja napiše prijedlog *od*, onda između brojeva ne treba stavljati crtu, nego treba napisati prijedlog *do*: *od 8 do 18* (a ne: *od 8–18*); *Zija Dizdarević živio je od 1916. do 1942. godine* (a ne: *od 1916–1942. godine*).

24. Crta dolazi i između pojedinih članova u nizu, npr. pri označavanju pravca kretanja:

(1) *U Zvornik možete putem Sarajevo – Olovo – Kladanj – Vlasenica, ili putem Sarajevo – Sokolac – Vlasenica.* – (2) *Voz je saobraćao uskotračnom prugom Zavidovići – Olovo – Han-Pijesak.*

25. Crta se stavlja između dvaju ili više imena koja označavaju pojmove privremeno ili trajno povezane u odnos (bilo to suprotstavljanje, bio kakav savez i sl.):

(1) *Natjecanje šahista završeno je susretom Bosna – Preporod.* – (2) *Slomljen je trojni pakt Njemačka – Italija – Japan.* – (3) *Pročitao je Osman – Azizov roman* (ili: *Pročitao je roman Osmana – Aziza*).

(Crta između dvaju imena /nadimaka i sl./ omogućava da se obilježi saradništvo dvojice pisaca, jer se ne stavlja između dvočlanoga prezimena ili prezimena i nadimka jednoga pisca: *Pročitao je knjige Nasihe Kapidžić-Hadžić i Seida Vehaba Ilhamije*.)

26. Crta se (poput dvotačke) može stavljati ako se brojkama iskazuje odnos u značenju *prema*: *Utakmica je završena rezultatom 4–2* (tj. 4 prema 2).

Crta se upotrebljava i u značenju *od – do*, potom između suprotstavljenih pojmova, kao i između sportskih rezultata (u značenju *prema*).

3. CRTICA

27. Crtica kao pravopisni znak stavlja se između sastavnih dijelova riječi. Kad se u novi red prenosi dio koji se rastavlja crticom, ispred njega se piše crtica (tj. novi red počinje crticom).

Otvoreno od
8 do 18
~~Otvoreno od~~
~~8–18~~

Osman – Azizov roman

Seid Vehab Ilhamija
~~Seid Vehab Ilhamija~~

28. Crtica se piše između sastavnih dijelova polusloženice: *bajram-namaz, Zul-Karnejn, Kotor-Varoš, Gazi Husrev-beg, Husrev-begov, reisul-ulema, rok-muzika, sahat-kula, bosansko-njemačko-engleski* (rječnik).

29. Crtica se stavlja između sastavnih dijelova izraza nastalih vezivanjem riječi bliskog ili suprotnog značenja: *hoću-neću, rekla-kazala, gore-dolje, kakav-takav*. Tako se pišu i dva broja kojima se označavaju približne vrijednosti: *dva-tri*.

Ukoliko je barem jedan od dijelova ovakvih izraza dvočlan, crtica se ne stavlja, nego se piše crta ili se ne stavlja nijedan znak rastavljanja: *htio – ne htio / htio ne htio*.

30. Crticom se u cjelinu povezuju dijelovi onomatopejskih riječi i sl.: *ho-ruk, kas-kas-kas, du-du-dum, klipa-klapa*.

31. Između samostalnih imeničkih veza (samostalnih s obzirom i na naglasak i na promjenu) ne piše se crtica: *žena heroj, žena radnica*.

32. Crtica se piše ispred dijela riječi koji se želi naročito istaknuti, ili se želi posebno obilježiti odsutnost onoga što označava imenica: *ne-bitak, ne-ja*. Tako i: *pseudo-Kinez* i sl.

33. Crtica povezuje dva prezimena ženskih osoba: *Nasiha Kapidžić-Hadžić*.

34. Crtica se ne piše između imena i nadimka muških i ženskih osoba kao ni između dvostrukih prezimena muških osoba: *Fadila Odžaković Žuta, Asim Ferhatović Hase, Avdo Karabegović Hasanbegov*.

35. Crticom se povezuju dijelovi poput slova (simbola) i brojki: *DC-9*; tako je i ako se slovo ili brojka nalaze ispred cijele riječi: *A-kolo, A-vitamin, B-ulaz, C-ključ, E-mol, 20-godišnjica*.

Ako je simbol ili brojka s desne strane cijele riječi, crtica se ne stavlja: *vitamin A, Teatar 55, Renault 5 (reno 5)*.

Tako se crticom odvajaju i nastavci iza brojke koja se piše umjesto riječi: *90-ih godina*.

36. Crticom se vezuju oblički i tvorbeni nastavci uz složene skraćnice čije su jedinice napisane velikim početnim slovima: *u ANUBiH-u, od CIA-e, iz UNICEF-a, iz ŽTP-a, od UNESCO-a, iz MUP-a, UNIS-ov*.

Crticom se također vezuje složena skraćnica uz drugi dio polusloženice: *TV-program*.

37. Crtica se piše pri rastavljanju riječi na glasove (*ž-e-n-i-c-a*), morfeme (*žen-ic-a*) i slogove (*že-ni-ca*).

38. Crtica se stavlja na kraju retka kad se dio riječi prenosi u novi redak (up. *Rastavljanje riječi na kraju retka*).

crtica se piše:
a) pri rastavljanju riječi na kraju reda;

b) između sastavnih dijelova polusloženica;

c) između dijelova pojedinih izraza, onomatopeja;

d) između dvostrukih prezimena ženskih osoba;

e) između slova i brojki ili nastavaka

Nasiha Kapidžić-Hadžić

Fadila Odžaković Žuta

Asim Ferhatović Hase

A-vitamin; vitamin A

u ANUBiH-u, UNIS-ov

u polusloženica novi red počinje crticom:

bajram-	gore-
-namaz	-dolje

bajram-	gore-
namaz	-dolje

39. Crtica se stavlja između brojki koje znače tekući račun i sl.:

10195-840-077-5023.

Uobičajeno je da se crticom odjeljuju i posljednje tri znamenke u telefonskome broju: 41-837, 210-578.

Crtica se stavlja između sastavnih dijelova polusloženice (*sahat-kula; TV-program*); između sastavnih dijelova pojedinih dvočlanih izraza (*hoću-neću, gore-dolje*); između dvaju prezimena ženskih osoba (*Nasiha Kapidžić-Hadžić*); između slova i brojki ili nastavaka (*A-vitamin, 20-godišnjica, 90-ih godina, iz MUP-a, MUP-ov*).
Kad se dio riječi prenosi u sljedeći redak, na kraju retka uz posljednje slovo stavlja se crtica.

4. DVOTAČKA

40. Kao pravopisni znak u užem smislu dvotačka ukazuje da tekst koji slijedi sadrži objašnjenje ili zaključak teksta koji joj prethodi, a piše se i ispred jedinica u nabranju, kao i ispred teksta koji se navodi. Kao pravopisni znak u širem smislu dvotačka se piše između brojeva kojima se iskazuju odnos.

a) Dvotačka i objašnjenje teksta

dvotačka se stavlja:

a) ispred teksta u ulozi objašnjenja;

b) ispred zaključka;

c) ispred samostalnih dijelova uklopljenih u rečenicu;

d) ispred jedinica u nabrajanju;

e) ispred navedenih tuđih riječi;

f) u značenju **prema**

41. Dvotačka se stavlja ispred teksta koji je u ulozi objašnjenja rečeničnog niza, rečenice ili dijela rečenice:

(1) *Ta su župljanska sela lijepa: kuće grupisane, okrečene, voćnjaci gusti, vode pitome, ljudi mirni.* (Ć. Sijarić, Bihorci) – (2) *Ono malo magije što pokazah pred janičarom, bilo je najbolja putna isprava: handžija ne smjede ništa da mi naplaćuje, trgovac je iz sujevjerja stalno nastojao da mi udovolji, a Tale je bio spreman da me usluži ne pitajući za plaću.* (D. Sušić, Kaimija) – (3) (...) *od muških je očiju hježala: / čista da dođe onome koji joj je zapisan, / kadifa bijela i kap rose sabahske / na njegov dlan.* (S. Kulenović, Na pravi put sam ti, majko, izišo) – (4) *Muka poći, još teže ne poći: / ako podem – nagledah se jada, / ne podem li – neću vidjet' dragu!* (Sadik almu nasred Atmejdana)

42. Dvotačka se stavlja ispred sažetoga iskaza ili zaključka koji je u ulozi objašnjenja prethodnog sadržaja:

(1) *Nastupio je dakle odlučan čas: boj ili mir.* (E. Mulabdić, Zeleno busenje) – (2) *Ili ne imao ili ne umio: jednako je.*

43. Dvotačka se također stavlja ispred poslovice, zagonetki, definicija, tvrdnji i sl. koje su uklopljene u rečenicu (samostalne rečenice u ulozi objašnjenja mogu početi velikim slovom):

- (1) *Ne kaže se uzalud: Ženiti se mladu rano je, a staru kasno je.* –
 (2) *Pogodite: U gorici na jednoj nožici.* – (3) *Mati moja: / Stabljika krhka u saksiji.* (S. Kulenović, *Na pravi put sam ti, majko, izišo*) –
 (4) *Vjetar: strujanje zraka u atmosferi.*

(U ovakvim primjerima umjesto dvotačke može se upotrijebiti crta.)

44. Dvotačka može doći ispred objašnjenja koje zapravo služi razvijanju teksta:

- (1) *Sjećam se: polazio sam "na škole".* (Z. Dizdarević, *Majka*) – (2) *Prekorijevam sebe: miran sam i hladan za sve što su mi učinili, što šutim, a nisam kriv!* (B. Redžepagić, *Pobunjenik*)

b) Dvotačka i nabranje

45. Dvotačka se stavlja ispred jedinica (riječi, brojeva, simbola, skupova riječi, rečenica i dr.) u nabranju:

- (1) *Glasno niko ne govori ništa, već toliko samo da vatru nadjača – a šta bi imalo da se zbori, jer svršeno je, dućan je gotov, sa svim onim što je tamo bilo, a bilo je svašta: soli, gasa, beza, koža, konopaca (...).* (Ć. Sijarić, *Bihorci*) – (2) *Za izdržavanje svojih zadužbina Karađoz-beg je ostavio: 42 dućana u mostarskoj čaršiji, 6 mlinova u selu Knešpolje, 2 stupe, 2 badnja za štavljenje kože, mlinove na vrelu Bune, nešto zemlje u Mostaru i 300.000 osmanskih dirhema.* (M. Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, III*) – (3) *Zubni suglasnici jesu: d, t, n, c, z, s.*

46. Dvotačka se piše obavezno iza nadređenoga pojma, a ispred jedinica (hiponima) u nabranju:

- (1) *Tri su vrste ljudi: znalac o Bogu, tražitelj znanja na putu izbjavljenja i narod obični koji pristaje uz pozivatelja svakog i ne traži da se prosvijetli svjetlom znanja, niti traži zaštitu oslonca pouzdana.* (Ali ibn Ebi-Talib, *Nehdžul-belaga; prijevod R. Mahmutćehajić i M. Hadžić*) – (2) *Uzgajao je različite vrste cvijeća: ruže, karanfile, ljiljane.*

47. Iza dvotačke, a ispred pojedinih jedinica u nabranju, mogu se stavljati kakve dopunske oznake nizanja (riječi, brojevi, slova, crte i sl.), bez obzira na to da li se jedinice nižu jedna iza druge ili jedna ispod druge:

Djelatnost književnika Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka veoma je raznovrsna: prvo, pokretač je, vlasnik i urednik lista "Bošnjak"; drugo, prilježni je sakupljač narodnih umotvorina; treće, predvodilac je sa istočnih jezika; četvrto, pisac je angažiranih tekstova.

"Biserje", prva antologija bošnjačke književnosti, sadrži poglavlja:

A. Pjesme srca

B. Priče

C. Junačke pjesme

D. Istočni Parnas

E. Starija književnost (Alhamijado)

F. Novija književnost

dvotačka između naslova i podnaslova

48. Dvotačka se ne mora stavljati ispred jedinica u nabranjanju ukoliko se te jedinice normalno uklapaju u rečenicu:

dvotačka nije obavezna ukoliko su jedinice u nabranjanju normalno uklopljene u rečenicu

(1) *Na sabiranju, obradi i objavljivanju historijskih izvora za tursko doba uspješno su sudjelovali Hamdija Kreševljaković (umro 1959), Nedim Filipović, Hazim Šabanović (umro 1971), Muhamed Hadžijahić, Avdo Sućeska i Adem Handžić. (S. Balić, Kultura Bošnjaka: Muslimanska komponenta) – (2) Pogledom je obuhvatio Sedrenik, Vratnik, Kovače, Alifakovac i Bistrik.*

49. Dvotačka se ne stavlja iza naslova (kao što su: SADRŽAJ, POPIS, BIBLIOGRAFIJA, LITERATURA) ispod kojih dolazi nabranjanje.

50. Dvotačka se obično stavlja između naslova i podnaslova kao dijelova bibliografske jedinice (prva riječ podnaslova piše se velikim početnim slovom):

Muhamed Hadžijahić, Od tradicije do identiteta: Geneza nacionalnog pitanja bosanskih Muslimana, Sarajevo, Svjetlost, 1974.

c) Dvotačka i navođenje teksta

51. Dvotačka se stavlja s desne strane teksta u koji se unosi navodeni tekst, a sam navodeni tekst (upravni govor) obilježen je navodnicima i s lijeve i s desne strane:

(1) *Kad su pozvali magarca na pir, odgovorio je: "Bezbeli treba vode ili drva."* – (2) *Govorio mu je: "Jednu reci, a dvije čuj."*

d) Dvotačka kao pravopisni znak u širem smislu

52. Kao pravopisni znak u širem smislu dvotačka se stavlja između brojeva kojima se iskazuje odnos, a čita se *prema*:

odnosi između brojeva

(1) *Utakmica je završena rezultatom 2:1* (tj. dva prema jedan, odnosno: dva jedan) – (2) *Karta je mjerila 1:500.000* (jedan prema petsto tisuća).

53. Dvotačka se upotrebljava (umjesto tačke) na raznim uređajima (satovima i sl.) između broja koji označava sat i broja koji označava minu-

tu, ili (ako je tačka iza broja koji označava sat) između jedinica nižeg reda, tj. između brojeva koji označavaju minutu i onih koji označavaju sekundu; ovo je osobito često u označavanju vremena u sportu:

Za tu stazu trebalo mu je vrijeme od 31.29:14 (tj. 31 minutu, 29 sekundi i 14 stotih dijelova sekunde).

Dvotačka se stavlja ispred teksta koji slijedi kao objašnjenje ili zaključak prethodnog teksta. Piše se i ispred riječi, brojeva, simbola, skupova riječi ili rečenica u nabravanju. Dvotačka služi i za navođenje – stavlja se ispred teksta koji je obilježen navodnicima i s lijeve i s desne strane. Kao pravopisni znak u širem smislu dvotačka dolazi između brojeva kojima se iskazuje odnos, u značenju *prema (rezultat 2:1)*.

ZADACI I VJEŽBE

1. Da li je pravilno napisano:
Pozajmio sam svoj englesko – bosanski rječnik dr.-ici Azri Dilberović Sušić.
2. Stavi u ovim rečenicama crtu i crticu gdje je potrebno:
TV ekipa vozila se dva tri sata putem Prijedor Banja Luka Skender Vakuf.
3. Da li u ovoj rečenici iza riječi "ocjenu" treba staviti dvotačku? Zašto?
Odgovarali su samo oni koji su željeli odličnu ocjenu: Alica, Amina, Harun i Jasminko.
4. Je li u ovoj rečenici dvotačka stavljena gdje je potrebno?
Mehmed Meša Selimović napisao je: "Od *Gorčina* nastaje čudo: rodio se pravi pjesnik, izuzetne vrijednosti, osobenog izraza, samo svoj."

5. GEMINACIJA

54. Za bosanski jezik općenito vrijedi da se u suglasničkoj skupini ne mogu ostvariti dva ista suglasnika (v. t. 110.). Od ovoga pravila postoje izuzeci. Tako se pišu udvojeni suglasnici *jj* u superlativu pridjeva u kojih komparativ počinje suglasnikom *j* i u nekim pojedinačnim riječima, te drugi udvojeni suglasnici u složenicama (radi lakšega razumijevanja), u orijentalizmima i nekim pojedinačnim riječima. Udvojeni suglasnici često se izgovaraju kao jedan produženi suglasnik (npr. *j:*) ili kao dva (tzv. geminacija).

a)-**dd**:- *poddioaba, poddijalekt, preddiplomski, naddržavni*;

b)-**jj**:- *najjači, najjasniji, najjednostavniji, najjužniji*;

c)-**nn**:- *vannastavni*;

d)-**pp**:- *kreppapir*;

e)-**rr**:- *hiperradikalan, superrevizija*;

f) **-tt-**: *tridesettrećina*, *postturski*;

g) **-zz-**: *nuzzarada*, *nuzzanimanje*.

U islamskim terminima i uopće u orijentalizmima geminacija je također česta. Ako se koja riječ piše isključivo sa geminacijom u osnovnome obliku, onda su i svi padeži i izvedeni oblici sa udvojenim suglasnicima:

h) **-dždž-**: *zul-hidždže* (uz: *zul-hidže*);

i) **-ll-**: *Allah*, *Abdullah* (ali: *Abdulah*, bošnjačko ime), *billahi*, *mašallah*, *muallim* (uz: *mualim*), *muallima* (uz: *mualima*), *musalla* (uz: *musala*), *salla* (uz: *sala*);

j) **-mm-**: *Muhammed* (vjerovjesnik Božiji; ali: *Muhamed*, bošnjačko ime), *tejemum* (uz: *tejemum*), *ummet* / *umma*;

k) **-nn-**: *sunnet*; *Džennet* (= *Raj*), *džennet* (pren.; *raj*), *džennetski*;

l) **-rr-**: *muderris* (uz: *muderis*);

m) **-ss-**: *mufessir* (uz: *mufesir*);

n) **-vv-**: *tesavvuf* (uz: *tesavuf*).

Geminacija je pojava udvajanja istih suglasnika. Udvojeno se u superlativu pišu suglasnici *jj* (*najjasniji*) te u složenicama *dd* (*poddijalekt*), *nn* (*vannastavni*), *rr* (*superrevizija*), *tt* (*tridesettrećina*) i dr.

Geminacija je česta u islamskim terminima i općenito u riječima orijentalnoga porijekla: *Allah*, *Džennet*, *džennetski*, *sunnet*, *muderris*, *mufessir*.

Ako se osnovni oblik riječi piše s geminacijom, udvojeni se suglasnici pišu i u svim padežnim oblicima te izvedenicama.

6. GLAS H

55. Glas *h* nalazi se u osnovnim i izvedenim riječima u kojima mu je po postanku (etimologiji) mjesto, kao i u riječima u kojima je naknadno razvijen: *adhezija*, *aždaha*, *buha*, *čahura*, *dah*, *dahnuti*, *drhtati*, *duh*, *duhan*, *duhati*, *duhnuti*, *gluh*, *grah*, *grohot*, *gruhati*, *habati*, *Hajber* (zem.), *haber*, *hafiz*, *hajat*, *hajde*, *Halid*, *halka*, *haljina*, *hangar*, *havan*, *Hebron*, *helij*, *hendek*, *herbar*, *Hercegovina*, *hergela*, *hiljada*, *Hira*, *historija*, *hitar*, *hizmet*, *hodža*, *horoz*, *hotel*, *hlad*, *hljeb*, *Honorije* (papa), *hrana*, *hrapav*, *hrast*, *hrpa*, *Hunejn* (zem.), *hurma*, *Husnija*, *hrsuz*, *hrskavica*, *hršum*, *hutba*, *Isfahan*, *kahva*, *kihati*, *krhkost*, *kruh*, *kuhati*, *kuhar*, *lijeha*, *mahana*, *mahmuran*, *mahnuti*, *mahrama*, *mehlem*, *Mersiha*, *muha*, *muhati se*, *Muharem*, *Muhsin*, *nahriniti*, *natruha*, *orah*, *Orhan*, *otprhnuti*, *ovrha*, *pehar*, *prah*, *prhut*, *protuha*, *proha*, *promaha*, *pihtije*, *rahatlokum*, *ruho*, *rahlost*, *sabah*, *serhat*, *snaha*, *stih*, *streha*, *suh*, *svrha*, *šah*, *šejh*, *Šuhreta*, *tahan-hal-*

etimološko i naknadno razvijeno h:
aždaha, **duhati**, **halka**,
historija, **hrskavica**,
kahva, **mehlem**, **proha**,
promaha, **truhnuti**,
vehnuti, **vihoriti se**

~~aždaja, alka, venuti~~

va, tarhana, tih, truhlež, truhlost, truhnuti, uho, uvehnuti, vallahi, vehnuti, vihoriti se, zaduha, zahira, zamah, zahtjev, zauhar, Zulejha, žohar.

56. Glas *h* piše se i u pojedinim riječima i njihovim izvedenicama iako mu tu po postanju nije mjesto; u ovakvim oblicima, odomaćenim u bosanskome jeziku, imamo tzv. sekundarno *h*: *hastal, hora, horan, sahat-kula, sevdah*.

57. U bosanskome jeziku (kako u bošnjačkim narodnim govorima tako i u bošnjačkoj književnosti) uobičajeni su oblici: *hrđa, hrdati, hrdav, hrvač, hrvati se, hrvanje, hrzati, lahak, lahko, odlahnuti, olahkotni, ophrvati, mehak, mehkoća, zahrđalost*.

U standardnome bosanskom jeziku ovakve oblike i izvedenice od njih nepravilno je pisati bez glasa *h*.

58. Glas *h* piše se i u grupi *hv*: *hvala, hvaliti, hvat, hvatati, Hvar, uhvaćen*.

59. Glas *h* piše se:

a) u genitivu množine zamjenica, pridjeva i promjenljivih brojeva: *mojih, njihovih, ovih, tvojih, svih, svojih; dobrih, lijepih, mladih, osiguranih, ružičastih, smirenih, učenih; prvih, četvrtih, četrdesetih*;

b) u 1. l. jd. aorista: *dodoh, eglenisah, htjeh / htjedoh, rekoh*;

c) u 1. l. jd. imperfekta: *govorah, hoćah / hotijah / htijah, mišljah, pošćah, vođah*;

d) u 1. l. jd. kondicionala: *govorio bih, htio bih, mislio bih, postio bih, vodio bih*.

60. Zbog dvojake upotrebe u bošnjačkoj pisanoj baštini pojedine riječi mogu se pisati u obliku s glasom *h* (izvornim ili naknadno uspostavljanim) kao i u obliku bez toga glasa ili s nekim drugim glasom umjesto *h*: *hametice / ametice, hlabavo / labavo, hlupati / lupati, mahramica / maramica, nahuditi / nauditi, ohlupina / olupina, sahat / sat, huhor / uhor*.

61. U standardnome bosanskom jeziku samo je: *adet, Ajka, Ajkuna, ālāt, at (konj), Azema, ismijavati (se), lopta, marva* i sl.

62. Različita su imena: *Bahir i Bakir, Meliha i Melika, Sahib i Sakib, Šuhreta i Šukreta, Zahir i Zakir*.

Imena (osobna i zemljopisna) pišu se onako kako ih pišu i izgovaraju njihovi nosioci, odnosno onako kako se izgovaraju u kraju odakle potječu (bez obzira na to što su u bosanskome jeziku prisutni dvojaki likovi): *Hromić i Romić, Riza i Rizah, Zija i Zijah, Zekerija i Zekerijah*.

Piše se samo: *Grahovo, Hodovo, Hrasnica, Hrenovica, Hutovo, Mihatovići, Orahovica; Oriovac, Reljevo, Renovica (prez.)*.

sekundarno *h*:
hastal, horan, hrđa, hrvanje, lahak, mehak

~~rdā, lak~~

grupa *hv*:
hvala, hvatati

~~fala, fatati~~

nepravilni oblici bez *h*:

~~od mladih – od mladi,~~

~~dodoh – dodo,~~

~~mišljah – mišlja,~~

~~govorio bih – govorio bi~~

dvojaki oblici:
mahramica i maramica, sahat i sat

~~alat, lopta~~
~~hahat, hlopta~~

različita imena:
Meliha i Melika, Zija i Zijah

Glas *h* piše se u osnovnim i izvedenim riječima bilo da mu je tu po postanku mjesto bilo da je naknadno razvijen (*hajde, herbar, aždaha, grah, hrđati, truhnuti, lahak, sevdah, uhvaćen*). Također se *h* piše u genitivu množine zamjenica, pridjeva i brojeva (*ovih, dobrih, četvrtih*); u 1. licu jednine aorista (*dođoh*), u 1. licu jednine imperfekta (*govorah*) i u 1. licu jednine kondicionala (*govorio bih*).
 Pojedine se riječi pišu i sa *h* i bez njeg (*hlabavo i labavo, mahramica i maramica, sahat i saħ*). Imena se pišu onako kako bi ih pisali njihovi nosioci; različita su, dakle, imena *Meliha* i *Melika* ili prezimena *Hromić* i *Romić*.

7. GLAS J

63. Izgovor glasa *j* ovisi o njegovu položaju u riječi kao i o tome koji su mu glasovi susjedni. Najizrazi tijeg je izgovora početni glas *j* kojemu slijedi samoglasnik *u* (*jučer, jutro*), dok je središnje i krajnje *j* manje ili više oslabljeno, odnosno jedva čujno – ovisno o tome u kakvome se dotičaju s drugim glasovima u glasovnome nizu nalazi. Zbog nepostojanoga izgovora ponekad nije jasno kad glas *j* treba pisati, a kad ne treba.

64. Glas *j* piše se na početku riječi ispred samoglasnika (*jasan, jediti, jod, jučer*; rijetko: *j + i – jidiš*); tako i u složenicama nastalim od ovakvih riječi s prefiksom koji završava na samoglasnik: *dojučerašnji, polujasan, najediti, nejodiran*.

65. Glas *j* piše se:

a) između samoglasnika *i* i *a*: *Alija, Azija, avlija, brijati, fijat, pijača, studija* (naučna rasprava); umeće se međusamoglasničko *j* na granici morfema: *hobija* (: hobi + a), *žirija*; međusamoglasničko *j* umeće se i u genitivu imenica na *-io*: *Tokija* (: Tokio);

b) između samoglasnika *i* i *e*: *Alije, iz Azije, Bakije, drukčije, dvije, orijentacija, mrijeti, studije* (studija); umeće se međusamoglasničko *j* na granici morfema: *hobije* (: hobi + e), *žirije*;

c) između dvaju samoglasnika *i*: *Aliji, Alijin, avlijica, po Aziji, čiji, drukčiji, hadžijin, u studiji*; u komparativu: *hladniji, svjetliji*; u bosanskoj jeziku redovno su prisvojni pridjevi na *-iji* (u stilski neobilježnome tekstu): *dječiji* (a ne: *dječji*), *koziji*;

d) između samoglasnika *i* i *o*: u vokativu i instrumentalu jednine imenica koje ispred *-a* imaju *-ij-*: *delijo, kavgadžijo, Makedonijo, sudijo, zmijo*; *delijom, Husnijom, kavgadžijom, Makedonijom, sudijom, zmijom* te u hipokoristicima koji imaju glas *j* u osnovi: *Zijo* (nom. i vok.). Tako je i u nekoliko pojedinačnih slučajeva: *galijot* (zločinac, nevaljalac), *vijoglav, vijorog* (: viti, vijem), *zmijoglava, zmijolik*, ali: *vihoriti [se]*, a ne *vijoriti [se]* (: vihor);

e) između samoglasnika *i* i *u*: *u Aziju, cijuk, kolegiju* (: kolegij), *Pliniju* (: Plinije); *radijus, studiju* (: studija); u prezentu: *piju, smiju*; umeće se međusamoglasničko *j* na granici morfema: *hobiju* (: hobi + u), *žiriju*; međusamoglasničko *j* umeće se također i kod imenica na *-io*: *Tokiju*.

66. Glas *j* piše se u pridjeva izvedenih od imenica na *-ija* sufiksima *-in* i *-ski*: *delijin, Fazlijin, Hamdijin, Hurmijin, komšijin, Rabijin, Samijin; azijski, gimnazijski, historijski, komšijski, sudijski, teorijski, varijacijski*.

67. Također se glas *j* piše u pridjeva izvedenih od imenica na *-ij, -ije* sufiksima *-ev* i *-ski*: *aluminijev* (: aluminij), *barijev, Celzijev, Ovidijev, aluminijski, studijski* (: studij), *ovidijevski* i dr., a međusamoglasničko *j* umeće se u pridjeva izvedenih od imenica na *-i, -io* ispred sufiksa *-ev* i *-ski*: *Arebijev* (: Arebi), *Gazalijev* (: Gazali), *Uskufijev* (: Uskufi), *Verdijev* (: Verdi); *radijski* (: radio), *studijski* (: studio), *tokijski* (: Tokio).

68. Glas *j* piše se u imperativu pojedinih glagola: *lij, lijmo, zalij, polij, prolj, proljite, pij, pijte, popij, popijmo, razumij, razumijmo, razumijte, smij se, smijmo se, ne smijte se, mij se, umij se, umijmo se, ne ubij*.

69. Glas *j* piše se također u svim oblicima riječi (i izvedenicama od njih) u kojih osnova završava na *samoglasnik + j* (bez obzira na to koji samoglasnik slijedi u nastavku riječi): *Alija, Bahrija, Behija, brojiti, bruji, bruje, čije, čiji, čujem, čuju, dajem, daju, esejistički, Fazlija, gnojiti, gnojidha, gojilište, Hakija, Himalaja* (dat./lok. Himalaji), *izdajica, kalajisati, koja, koje, krojiti, kroje, lišajiv, mojega, moji, mojim, Mujo, Mujić, Mujin* (: Mujo), *obojica, odgajivač, pije, piju, Rabija, Razija, sjajiti, sjaje, Smaje, Smajin* (: Smajo), *stojim, udvojiti, usvojiti, Vehbija, Zekija, zmijolik, Zuhdija*.

70. Glas *j* umeće se na granici osnove i nastavka u općih imenica i pojedinih imena stranoga porijekla u kojih osnova završava samoglasnikom *e* a koje nom. jd. imaju na *a*: *alineja, alineje, epopeja, epopeji, Gvineja, Odiseja, orhideja, Koreja, matineja, turneja* i sl.; tako i: *plejada* (: grč. Plejade).

71. Glas *j* piše se također u riječima stranoga porijekla s predmetkom *dija-* (< grč. *dia*; sa značenjem *kroz, u, na, duž, za*): *dijagonala, dijafragma, dijahronija, dijalekt, dijaliza, dijametar, dijaazon, dijapozitiv, dijasistem, dijaspora*.

nepravilni oblici bez *j*:

od žirija – ~~od žirta~~

delijo – ~~delio~~

zmijolik – ~~zmotlik~~

radijus – ~~radjus~~

gimnazijski – ~~gimnazijski~~

Verdijev – ~~Verdiev~~

popij – ~~popi~~

izdajica – ~~izdaica~~

orhideja – ~~orhidea~~

dijagonala – ~~djagonala~~

Glas *j* piše se u međusamoglasničkome položaju, tj. između: *i i a* (avlija), *i i e* (iz Azije), *i i i* (čiji), *i i o* (zmijom), *i i u* (cijuk).

Također se *j* piše u pridjeva izvedenih od imenica na *-ija, -ij, -ije* (komšijski, gimnazijski, Ovidijev, barijev, aluminijski).

Glas *j* piše se u imperativu (pij, popij, umij se, umijmo se), potom u svim oblicima riječi i izvedenicama u kojih osnova završava na *samoglasnik + j* (brojiti, brojim, brojanje, nebrojeno, prekobrojno) te u riječima stranoga porijekla kao *epopeja, orhideja, dijagonala, dijalekt*.

nepravilni oblici sa j između i i o:

cio – ~~čijo~~

želio – ~~želio~~

avion – ~~avijon~~

iolo – ~~ijole~~

72. Glas j ne piše se između i i o:

a) u riječima domaćega porijekla u kojima o alternira sa l: bio (ali: bila), cio, činio, dio, dioba, dioni, dionik, govorio, hladio, mislio, mislioci, radio, radionica, želio;

b) u riječima stranoga porijekla: avion, biblioteka, biologija, fioka, kamion, milion, marioneta, nacionalan (ali: nacija), patriotizam, pion, sociologija, stadion, studio (gen. jd. studija), violina;

c) u složenicama u kojima prvi dio završava na i, a drugi počinje samoglasnikom o: dioksid (: grč. di = dva + oksid), iole, priobalni, prionuti.

73. U složenica u kojih prvi dio završava na i, a i drugi dio počinje samoglasnikom, također se ne piše j: antialkoholizam, biandrija, bianualan, biatlon, diarija (dovlašće), nadriješendija, antiislamski, kvaziumjetnički, priučiti.

74. Glas j također se ne piše između dvaju samoglasnika (izuzevši prethodno spomenute slučajeve kao bruji, zmijolik, alineja, dijagonala) ako prvi samoglasnik nije i. Ovo vrijedi kako za proste tako i za složene riječi, bilo domaćega bilo stranoga porijekla: kakaa (gen. jd.; nom. jd.: kakao); četrnaest, izraelski, maestralno; daidža, daire, Faik, Hevajja, Hevai, Ismail, kail, Kaimija, Kaimi, kaiš, kokain, Nail, naime, zaista; naokolo, kakao; jauk, paučina; defilea (: defile), idealan, kupea, rezimeja, Sead, neelastičan, dekoltee (ak. mn.; nom. jd.: dekolte); Husein, neimar, olein, onomatopeičan, reisul-ulema, Seid, Seida, seiz, teist; andeo, preokupiran; eunuh, dekolteu; memoarski, oboa; depoe (ak. mn.; nom. jd.: depo), poezija, zapadnoevropski; alkaloid, doista, heroína, nivoi (: nivo), paranoičan, paranoi, poizdalje; plavooka, poodavno; proučiti, depou; intelektualac, tabua (: tabu); influencija, silueta, Suec; altruist, beduin, obuijmjem, intervju; suočenje, uopće; kakadu (dat./lok. jd.; nom. jd.: kakadu), međuulični.

75. Osobna imena pišu se onako kako bi ih pisali (i izgovarali) njihovi nosioci: Aiša i Ajša (: Aiša), Naila i Najla, Raifa i Rajfa, Saima i Sajma, Smailović i Smajlović (ali samo: Smail).

Samo je: Begajeta, Bejadudin, Hidajet, Hidajeta, Mejaz, Tajib, Tajiba.

različita osobna imena:
Aiša i Ajša

Glas j ne piše se između i i o < l (dio, dioba, mislio, radionica) te između i i o u riječima stranoga porijekla (avion, biblioteka, sociologija, studio; dioksid), u složenicama (priobalni, biatlon) te između dvaju samoglasnika (ako prvi od njih nije i), izuzevši spomenute slučajeve kao bruji, dijagonala i sl. (četrnaest, daidža, kaiš, naime, alkaloid, doista, altruist). Imena i prezimena pišu se onako kako bi ih pisali njihovi nosioci (Aiša i Ajša, Smailović i Smajlović).

8. GLASOVI Č I Ć

76. U pojedinim bošnjačkim narodnim govorima potvrđena je razlika između afrikata *č* i *ć*. U standardnome bosanskom jeziku, međutim, treba razlikovati glasove *č* i *ć* (ovo se odnosi i na izgovor i na pisanje).

77. Glasovi *č* i *ć* dva su različita fonema, što znači da mogu sudjelovati u razlikovanju riječi i njihovih značenja (tj. biti u fonološkoj opreci):

<i>čâr</i> (: čarati; draž)	<i>ćâr</i> (dobit)
<i>čârkatî</i> (pomalo čarati)	<i>ćârkatî</i> (pomalo trgovati)
<i>čêlo</i> (dio glave)	<i>ćêlo</i> (čelav čovjek)
<i>čêmêr</i> (jed, otrov, gorčina)	<i>ćêmêr</i> (pojas za novac)
<i>čôrda</i> (krdo, čopor)	<i>ćôrda</i> (sablja)
<i>čûp</i> (čuperak)	<i>ćûp</i> (zemljana posuda)
<i>glûhâč</i> (biljka)	<i>glûhâć</i> (gluh čovjek)
<i>jahâčica</i> (ona koja jaše)	<i>jahâćica</i> (npr. mazga)
<i>kôčênje</i> (gl. im.: kočiti)	<i>kòčênje</i> (gl. im.: kotiti)
<i>krôčênje</i> (gl. im.: kročiti)	<i>kròčênje</i> (gl. im.: krotiti)
<i>kûčica</i> (dem.: kuka)	<i>kûćica</i> (dem.: kuća)
<i>mlâčênje</i> (gl. im.: mlačiti)	<i>mlâćênje</i> (gl. im.: mlatiti)
<i>mûčênje</i> (gl. im.: mučiti)	<i>mûćênje</i> (gl. im.: mutiti)
<i>posjêčen</i> (gl. prid. trp.: posjeći)	<i>pòsjecên</i> (gl. prid. trp.: posjetiti)
<i>spavâčica</i> (žena koja spava)	<i>spavâćica</i> (košulja za spavanje)
<i>vrâčati</i> (gatati)	<i>vrâćati</i> (nesvrš.: vratiti)
<i>vrâtič</i> (biljka)	<i>vrâćić</i> (dem.: vrat)
<i>zâpriječên</i> (gl. prid. trp.: zapriječiti)	<i>zâprijećên</i> (gl. prid. trp.: zaprijetiti)

jedno je:
čar, čelo, jahačica,

a drugo je:
ćar, ćelo, jahaćica

78. Pojedine riječi govore se i pišu i s glasom *č* i s glasom *ć*, što se objašnjava različitim osnovama ili različitim sufiksima.

Tako se od komparativa *krači*, *plići* izvode imenice *kračina*, *plićina*, a u istom se značenju upotrebljavaju imenice *kračina*, *plićina*, izvedene od pridjevske osnove: *kratak*, *plitak* (kratk + ina > kratčina > kračina; plitk + ina > plitčina > plićina).

Također su naporedne imenice *boleščurina*, *koščurina*, *maščurina* (sa sufiksom -čurina) i *bolešćurina*, *košćurina*, *mašćurina* (izvedene sufiksom -jurina) te pridjevi *koščat* (sufiks -čat) i *košćat* (sufiks -jat). Kao naporedni prihvaćeni su i sljedeći likovi: *čerpič* (izvorni lik) / *čerpić*, *inoča* / *inoća*, *jednoč* / *jednoć*, *ljutič* / *ljutić* (biljka).

naporedno je:
kračina i kračina,
plićina i plićina,
koščat i košćat,
maščurina i mašćurina,
čerpič i čerpić,
jednoč i jednoć

U standardnome bosanskom jeziku treba razlikovati suglasnike *č* i *ć* pored ostalog i zbog toga što od njihove upotrebe može zavisiti i značenje riječi (npr. *čelo* – dio glave : *ćelo* – čelav čovjek).

a) Glas č

79. Pri izgovoru glasa č najdjelatniji je vrh jezika, koji je uzdignut i usko prislonjen uz prednji dio tvrdoga nepca, a usne su blago ispupčene i zaobljene. (Istovjetne je tvorbe i složeni suglasnik dž – razlikuju se uto-liko što je č bezvučna, a dž zvučna afrikata.)

80. Glas č javlja se u osnovama riječi u kojima njegov nastanak nije vidljiv: *čabar, čador, čađa, čamac, čardak, čas, čaša, čavka, čarapa, čekati, Čelebija, čelo, četka, češalj, četiri, čibuk, čudan; bačva, bašča, dapače, Dračevo, Foča, hlače, ječam, jučer, mačka, palača, pčela, pečurka, početak, računica, ručak, tačka, Žepče, večer; bič, ključ, luč, Malkoč, Oruč, sendvič, teferič, žuč* itd.

81. Glas č stoji u oblicima prema osnovnim c i k. Tako je:

č u osnovi riječi:
čamac, jučer, ključ

č u oblicima riječi, prema osnovnim c ili k:

mjesec – mjeseče,
junak – junače,
zec – zečevi,
jak – jači,
micati – mičem,
rekoh – reče,
skakati – skaćući

a) u vokativu jednine imenica muškoga roda kojima osnova završava na c i k: *striče* (< stric + e), *mjeseče, mudrače, starče; vojniče* (< vojnik + e), *junače, mrače, vuče;*

b) u nominativu, akuzativu i vokativu množine imenica muškoga roda kojima osnova završava na c: *stričevi* (< stric + ev + i), *stričeve, zečevi, zečeve;*

c) u komparativu izvedenome nastavkom -ji od pridjeva kojima osnova završava na k: *jači* (< jak + ji), *gorči, mlači;*

d) u prezentu glagola kojima infinitivna osnova završava na k te glagola kojima prezentska osnova završava na c i k: *pečem* (< pek[ti] + jem), *mičem* (< mic[ati] + jem), *skačem* (< skak[ati] + jem); *pečeš, peče, pečemo, pečete, dotičem, kličem, plačem, poričem, siječem, vičem;*

e) u aoristu (2. i 3. l. jd.) glagola kojima infinitivna osnova završava na k: *reče, ispeče, isiječe;*

f) u imperfektu glagola kojima infinitivna osnova završava na k: *pečah* (< pek[ti] + jah), *pečahu* (pored: *pecijah, pecijahu*); *vučah* (pored: *vucijah*);

g) u imperativu glagola kojima prezentska osnova završava na c i k: *miči, mičimo, mičite, skači, viči, plači;*

h) u glagolskom prilogu sadašnjem glagola kojima prezentska osnova završava na c i k: *dotičući, mičući, plačući, skačući;*

i) u glagolskom pridjevu trpnom glagola kojima infinitivna osnova završava na k: *pečen, isječen*, a tako i u glagolskih imenica takvih glagola: *pečenje, sječenje.*

82. U izvedenim riječima (i njihovim oblicima) glas č dolazi prema osnovnim glasovima c i k. Tako je, npr., u riječima izvedenim sufixima

-ak (tračak : trak), **-an** (srčan : srce; ličan : lice; junačan : junak), **-anik** (zupčanik : zubac), **-arija** (tričarija : trica), **-etina** (ručetina : ruka), **-ević** (stričević : stric), **-ica** (vučica : vuk; djevojčica : djevojka), **-ić** (končić : konac; vučić : vuk), **-ina** (momčina : momak; lončina : lonac), **-iti** (mlačiti : mlak; zračiti : zrak), **-janin** (Banjalučanin : Banja Luka; Dubičanin : Dubica; Jelašćanin : Jelaške; Šamćanin : /Bosanski/ Šamac; Šapćanin : Šabac; Užićanin : Užice; Zvorničanin : Zvornik), **-jati** (jačati : jak), **-ka** (značka : znak; ručka : ruka), **-(s)ki** (starački : starac; znalački : znalac; junački : junak; vrandučki : Vranduk; tako i: jajački : Jajce; požarevački : Požarevac; šabački : Šabac; tadžički : Tadžik; vinački : Vinac), **-ura** (djevojčura : djevojka), **-urda** (ručurda : ruka; ptičurda : ptica), **-urina** (ptičurina : ptica), **-urlija** (dječurlija : djeca).

83. Glas *č* nalazi se u nekoliko (više ili manje produktivnih) sufiksa, i to u:

a) imeničkim:

- ač:** orač, rogač, krojač, jahač, skakač, skitač, skupljač, šaptač, nosač, brisač, ogrtač, učač, zatvarač, pokrivač, upaljač;
- ača:** cvjetača, glupača, krtolača, pregača, pribadača, rudača, udavača;
- ačina:** premetačina, sprdačina;
- ačnica:** brijačnica;
- čaga:** rupčaga;
- čanin:** Drvarčanin, Dubrovčanin, Kozarčanin, Prijedorčanin, Zagrepčanin;
- če:** Arapče, nahoče, pašče, siroče;
- čica:** cjevčica, grančica, strančica, stvarčica, trunčica;
- čić:** balončić, korjenčić, oraščić, prozorčić, obraščić, sinčić, zupčić;
- čija:** aščija;
- čina:** lažovčina, lijenčina, somčina, šamarčina;
- čurina:** boleščurina, koščurina (pored: boleščurina, koščurina);
- ečak:** grmečak, plamečak;
- enjača:** krpenjača;
- evača:** trešnjevača;
- ić:** branič, gonič, ribič (ribolovac), vodič, ljutič (pored: ljutić);
- ičak:** plamičak, pramičak, grumičak, kamičak, krajičak;
- ičar:** antialkoholičar, epileptičar, hemičar, historičar;
- ičić:** sestričić;
- ičina:** dobričina;
- ična:** bratična, djeverična, sestrična;
- jača (-njača):** parnjača, kukuružnjača, sjevernjača, slamnjača;

č u izvedenim riječima, prema osnovnim c ili k:
srce – srčan,
djevojka – djevojčica,
ruka – ručka

č u nastavcima za građenje riječi:
skakač, rudača,
grančica, sinčić, branič,
plamičak, hemičar, brezovača, dugačak, dubrovački, sebičan, turistički

-ovača: brezovača, dudovača, jabukovača, trešnjovača, šljivo-
vača;

-ovnjača: makovnjača;

b) pridjevskim:

-ačak: dugačak, punačak, slabačak;

-ačan: ubitačan;

-ački: dubrovački, zagrebački;

-čiv: prijemčiv, priljepčiv;

-ičan: elegičan, ekonomičan, energičan, harmoničan, ironičan,
realističan, sebičan, stravičan;

-ičast: bjeličast, plavičast;

-ičav: plavičav;

-ički: budistički, turistički, urbanistički;

c) te u priloškom **-ačke:** glavačke.

č u izvedenicama:

jači – najjači,

ključ – ključni

(Razumljivo je da glas č zadržavaju i sve daljnje izvedenice od spomenutih i sličnih riječi: *najjači* /< naj + jači/, *krojačica* /< krojač + ica/, *jahačica*, *kupačica*, *skupljačica*, *siročad* /< siroč[e] + ad/, *paščad*, *ključar* /< ključ + ar/, *ključni*; te njihovi oblici: *krojačicu*, *siročadima*, *ključarev...* Tako i: *krojačicin* itd.)

84. Glas č dolazi umjesto zvučnoga suglasnika dž (ž) ispred bezzvučnih glasova, npr.: *kembrički* (< kembriđ[s]ki).

č u prezimenima:

Župančić, Sergejević

85. Pojedina slavenska prezimena imaju krajnje č, i to: slovenska (*Gregorčič*, *Župančič*), slovačka (*Jurkovič*), bugarska (*Miletič*), češka (*Bělič*), ruska (*Sergejevič*).

Suglasnik č izgovara se i piše u osnovama riječi (*mačka*), potom u oblicima riječi, prema osnovnim c (*mjesec – mjeseče*) i k (*jak – jači*), i najzad u nastavcima za građenje novih riječi (*krojač*, *dugačak*, *plavičast*, *glavačke*).

b) Glas ć

86. Pri izgovoru glasa ć vrh jezika opire se o donje sjekutiće, a pregradu i uski prolaz zračnoj struji pravi hrbat, tj. srednji dio jezika, koji se široko prislanja uz prednji i srednji dio tvrdoga nepca, a usne nisu zaobljene, nego se razvlače i ohlabljuju. (Na istome mjestu na kojem nastaje bezzvučna afrikata ć tvori se i zvučna afrikata đ.)

87. Glas ć javlja se u osnovama riječi u kojima njegov nastanak nije vidljiv: *časkati*, *Čehotina*, *čelav*, *čelija*, *čud*, *ćuk*; *gaće*, *kći*, *kuća*, *leća*, *maćeħa*, *naćeħe*, *pleća*, *vreća*; *moć*, *noć*, *već*, *vruć* i dr.

ć u osnovi riječi:

Čehotina, kuća, noć

88. Glas *ć* dolazi u izvedenicama prema osnovnom *t*. Tako je:

a) u instrumentalu jednine s nastavkom *-ju* imenica ženskoga roda u kojih osnova završava na *t* i *st*: *smrću* (< smrt + ju), *bolešću* (< bolest + ju), *ovlašću*, *pakošću*, *radošću*. Tako i: *zluradošću* i sl.;

b) u komparativu i superlativu pridjeva u kojih osnova završava na *t*: *ljući* (< ljut + ji), *najljući*, *krući*, *najkrući*, *kraći*, *najkraći*, *žući*, *najžući*;

c) u prezentu glagola na *-ati* u kojih prezentska osnova završava na *t*: *mećem* (< met[ati] + jem), *krećem*, *hropće*, *grakćemo*. Tako i: *premećem*, *premećemo* i sl.;

d) u imperfektu glagola na *-iti*, *-jeti* čija prezentska osnova završava na *t*: *pošćah* (< post[iti] + jah), *pamćah*, *plamćah*, *čašćah*;

e) u glagolskom prilogu sadašnjem s nastavcima *-eći* (*dolazeći*, *noseći*, *sjedeći*), *-jući* (*pitajući*, *vapijući*), *-ući* (*idući*, *tekući*). Tako i: *pri-dolazeći*, *propitkujući* i sl.;

f) u glagolskom pridjevu trpnom pojedinih glagola u kojih prezentska osnova završava na *t*: *čašćen* (čast[iti] + jen), *počašćen*, *ožalošćen*, *ugošćen*, *upamćen* (ali: *dopustiti* – *dopušten*, *namjestiti* – *namješten* i sl.; naporedo je: *iskorišćen* / *iskorišten*, *ovlašćen* / *ovlašten*);

g) u glagolskoj imenici glagola na *-iti* u kojih prezentska osnova završava na *t*: *čašćenje* (< čast[iti] + jenje), *pamćenje*, *zapamćenje*, *pošćenje*;

h) u nesvršenom glagolu izvedenom iz svršenog kojem osnova završava na *t* ili *st*: *plaćati* (< plat[iti] + jati), *shvaćati*, *osjećati*, *zapamćivati* (< zapamt[iti] + jivati), *ugošćivati* (< ugost[iti] + jivati), *ovlašćivati*.

89. Glas *ć* dolazi u oblicima riječi u kojih osnova završava na *t* a koje su izvedene sufiksima *-ja*: *braća* (< brat + ja); *-janin*: *Egipćanin* (< Egip[a]t + janin), *Krićanin* (< Krit + janin); *Osaćanin* (< Osat + janin); *-je*: *biće* (< bit + je), *krvoproliće*, *nadahnuće*, *lišće*, *plašće*, *pruće*, *svanuće*; *-ji*: *pileći* (< pil + e/et + ji), *teleći*.

90. Glas *ć* nalazi se u nekoliko (više ili manje produktivnih) imenskih sufiksa:

-ać: *gluhać*, *golać*, *Bihać*;
-aća: *mokraća*; tako i: *nedaća*, *zadaća*;
-bać: *zelembać* (< zelen + bać);
-čić: *balončić*, *kamenčić*, *oraščić*, *prozorčić*, *zupčić*;
-dać: *crvendać*, *srndać*;
-ević: *kraljević*;
-ičić: *sestričić*;

ć u oblicima riječi, prema osnovnom *t*:

radost – *radošću*,
ljut – *ljući*,
metati – *mećem*,
postiti – *pošćah*,
častiti – *čašćen*,
pamtiti – *pamćenje*,
osjetiti – *osjećati*,
prut – *pruće*

ć u nastavcima za građe-nje riječi:
Bihać, *zadaća*, *zelembać*,
kamentić, *srndać*, *kralje-vić*, *cvjetić*, *Begić*,
pisaći, *srneći*

- ić: *crvić, golubić, grabić, labudić, konjić, brodić, člančić, cvjetić, ljutić (bot.; uz: ljutič), Begić, Ahmić;*
- oća: *čistoća, krhkoća, lahkoća, mehkoća, samoća, skupoća, trudnoća, truhloća, tvrdoća;*
- ović: *dragović, Mujezinović (< mujezin + ov + ić);*

te u pridjevskim:

- aći: *domaći, jahaći, kupaći, pisaći, spavaći, šivaći;*
- eći: *srneći, ovneći.*

ć u infinitivu:
sjeći, presjeći

91. Glas *ć* nalazi se u infinitivu glagola koji nemaju -ti: *doći, naći, poći, reći, sjeći, tući, vući.*

92. Glas *ć* dolazi umjesto zvučnoga suglasnika *đ* (ž) ispred bezvučnih glasova, npr.: *žecća* (< žed + ca), *rićkast* (< rid + kast), *roćko* (< rod[o] + ko; hip.: rođak), *omećka* (: omedak), *smećkast* (: smed).

(Razumljivo je da glas *ć* zadržavaju i sve daljnje izvedenice od spomenutih i sličnih riječi: *čelavko, kućepazitelj, noćasnji, noćiti, vrećetina, vrućina, gluhaćev, bihaćki, mokraćni, Begićev, roćkov* te njihovi oblici: *ovlašćivanje, od polubračće, balkončićem, kraljevićem, crvićem, domaćici, srnećim, rićkasta.*)

ć u riječima
opći, općina, uopće

93. U bosanskome jeziku samo je: *opći, općina, općenito, uopće* i sl. (*opšti, opština* i sl. crkvenoslavenski su likovi). Oblici *sveštenik* i *svećenik* (i izvedenice) različitoga su značenja: prvi se odnosi na osobu koja obavlja službu u Srpskoj pravoslavnoj crkvi, a drugi na osobu koja obavlja službu u bilo kojoj crkvi osim spomenute.

94. Od glagola *iskati* naporedni su oblici s grupom *šč* i *št* (< sk + j): *iščem / ištem, išćemo / ištemo, išćući / ištući, išći / išti.*

Samo je: *biščem, biščući* i sl. Tako i prema glagolima *pljeskati, pritiskati, stiskati* i sl. imamo odnos *šč* / *sk*: *plješćem / pljeskam* (: pljeskati), *pritiščem / pritiskam* (: pritiskati).

95. Skupinu *šč* prema skupini *sk* imamo i u oblicima kao *liješće* : *lijeska, triješće* : *trijeska.*

riječi arapskoga porijekla:
Čaba i Kaba,
ćitab i kitab

96. U riječima arapskoga porijekla koje imaju velarni okluziv *k* (kāf, kef) i u onima turskog porijekla s palatalnim okluzivom *k'* imamo ili glas *ć* ili *k*. Međutim, postoje i riječi u kojima se naporedo javljaju jedan ili drugi glas: *Čaba / Kaba* (ali je samo: *čabenski*), *češke / keške, česim / kesim, ćitab / kitab* (knjiga), *hićaja / hikaja* (priča).

različita osobna imena:
Bećir i Bekir

97. Imena *Bećir* i *Bekir, Ćerim* i *Kerim, Šaćir* i *Šakir, Zaćir* i *Zakir, Ćimeta* i *Kimeta* i dr. pišu se onako kako su usvojena, tj. kako ih izgovaraju njihovi nosioci.

Suglasnik *ć* izgovara se i piše u osnovama riječi (*ćelija*), u izvedenicama prema osnovnom *t* (*krut* – *krući*; *kretati* – *krećem*), kao i u nastavcima za oblike i za građenje riječi (*braća*; *golubić*).

9. GLASOVI *DŽ* I *Đ*

98. U pojedinim bošnjačkim narodnim govorima potvrđena je razlika između afrikata *dž* i *đ*. U standardnome bosanskom jeziku, međutim, treba razlikovati glasove *dž* i *đ* (ovo se odnosi i na izgovor i na pisanje). (O rastavljanju riječi s afrikatom *dž*, npr. *ho-dža*, *San-džak*, i onih sa skupom *d + ž*, npr. *nad-živjeti*, *Pod-žepļje*, up. *Rastavljanje riječi na kraju retka*.)

99. Glasovi *dž* i *đ* dva su različita fonema, što znači da mogu biti suprotstavljeni jedan drugome pri razlikovanju riječi i njihovih značenja (tj. mogu biti u fonološkoj opreci):

<i>džak</i> (vreća)	<i>đak</i> (učenik)
<i>džem</i> (marmelada)	<i>đem</i> (žvala)
<i>hodža</i> (imam)	<i>hođa</i> (: hod, hodanje)

jedno je:
džak, hodža,
a drugo je:
đak, hođa

100. Naporedni su u bosanskome jeziku oblici *Madžarska* (prema turskome izgovoru) i *Mađarska* (prema izvornome izgovoru), a tako i *Madžar* / *Mađar*, *Madžarica* / *Mađarica*, *madžarski* / *mađarski*.

Nadimci *Madžar* i *Mađar* pišu se onako kako bi ih pisali njihovi nosioci.

naporedni oblici:
Madžar i Mađar

U standardnome bosanskom jeziku potrebno je razlikovati suglasnike *dž* i *đ* pored ostalog i zbog toga što od njihove upotrebe može zavisiti značenje riječi (npr. *džak* – vreća : *đak* – učenik).

a) Glas *dž* (*ž*)

101. Zvučna afrikata *dž* (*ž*) tvori se na istovjetan način i na istome mjestu na kojem i bezvučna afrikata *č* (v. t. 79).

102. Glas *dž* javlja se u osnovama riječi (uglavnom u orijentalizmi-ma) u kojima njegov nastanak nije vidljiv: *adžo* (hip.: *amidža*; gen. jd. *adže/adža*, prisl. prid. *adžin/adžov*), *džamija*, *Džeda*, *Džemal*, *Džemo* (hip.: *Džemal*), *Dženana*, *Džennet*, *džentlmen*, *džep*, *džezva*, *Džibril*, *džin*, *džip*, *džokej*, *džungla*; *budžet*, *daidža*, *Dedžal*, *Hadžera*, *hadžija*, *hidžab*, *Hidžaz*, *Hidžra*, *Indžil*, *hodža*, *maharadža*, *mesdžid*, *Nadža* (hip.: *Nadžija*), *Nedžd* (zem.), *patlidžan*, *pidžama*, *Sandžak*; *hadž*, *iladž*.

dž u osnovi riječi:
džamija, pidžama, hadž

103. Glas *dž* dolazi umjesto bezvučnoga suglasnika *č* ispred zvučnoga glasa, npr.: *jednadžba* (< jednač[iti] + ba), *narudžba* (< naruč + ba),

dž od *č* ispred b:
naruč + ba > narudžba

narudžbenica (< naruč + benica), *predodžba* (< predoč + ba), *udžbenik* (< uč + benik) i dr.

dž u nastavcima:

buregdžija, *čevabdžinica*,
miradžijka

104. Glas *dž* dolazi u sufiksima *-džija*, *-džinica*, *-džić*: *bostandžija* (bostan + džija), *bundžija*, *buregdžija* (< burek + džija), *čevabdžija*, *galamdžija*, *govordžija*, *hvaldžija*, *miraždžija*, *račundžija*, *šaldžija*, *šaljivdžija*, *provodadžija* (< provod + [a]džija), *kahvedžija* (< kahv[a] + [e]džija), *buragdžinica* (< burek + džinica), *čevabdžinica* (< čevap + džinica), *Čamdžić*.

(Razumije se da glas *dž* dolazi i u izvedenicama i oblicima riječi iz prethodnih triju tačaka: *amidžinica*, *amidžić*, *Džemalovica*, *Dženanin*, *dženetski*, *džepićem*, *sandžački*, *narudžbenicom*, *predodžbeni*, *udžbenički*, *razgovordžiji*, *šaljivdžijin*; tako i: *miraždžijka* /nasljednica/, *provodadžika*.)

Suglasnik *dž* nalazi se najčešće u orijentalizmima (*džamija*, *džezva*) i u riječima iz engleskoga jezika (*džip*), a javlja se i u nastavcima *-džija*, *-džinica*, *-džić*. U riječima slavenskoga porijekla nastalo je u suglasničkoj skupini *čb* (*narudžba*).

b) Glas đ (ž)

105. Zvučna afrikata *đ* (ž) tvori se na istome mjestu i na istovjetan način kao i bezvučni složeni suglasnik *ć* (v. t. 86).

106. Glas *đ* dolazi u osnovama riječi u kojima njegov nastanak nije vidljiv: *đak*, *đavo*, *derđef*, *dipiti*, *đogat*, *don*, *đubre*, *đul*, *Đulizara*, *đumruk*, *đuture*, *đuvegija*; *andeo*, *čađa*, *hrđa*, *lađa*, *leđa*, *mađioničar*, *međa*, *Nidara*, *oruđe*, *punda*, *vjeđa*; *gleđ*, *riđ*, *smeđ*, *smuđ*.

107. Glas *đ* stoji prema osnovnom *d* u oblicima u kojima se glas *d* stapa s glasom *j*. Tako je:

a) u instrumentalu jednine s nastavkom *-ju* imenica ženskoga roda kojima osnova završava na *d*: *gladu* (< glad + ju), *zapovijedu*;

b) u komparativu i superlativu pridjeva kojima osnova završava na *d*: *grđi* (< grd + ji), *najgrđi*, *luđi*, *najluđi*, *mlađi*, *najmlađi*, *slađi*, *najslađi*, *tvrdi*, *najtvrdi*. Tako je i u komparativu i superlativu priloga: *bljede*, *najbljede*, *luđe*, *najluđe*, *mlađe*, *najmlađe*, *slađe*, *najslađe*;

c) u prezentu nekih glagola na *-ati* kojima osnova završava na *d* (onih koji u 1. l. jd. dobijaju nastavak *-jem*): *glodjem* (< glod[ati] + jem), *glodemo*, *preglodjem*;

d) u glagolskom prilogu sadašnjem takvih glagola: *glodući*;

e) u imperativu takvih glagola: *glodi*;

f) u imperfektu glagola na *-iti* i *-jeti* kojima osnova završava na *d*: *brazđah* (< brazd[iti] + jah), *vođah*, *vođahu*, *viđah* (< vid[jeti] + jah), *viđasmo*;

đ u osnovi riječi:

đak, *međa*, *smeđ*

đ u oblicima riječi, prema osnovnom *d*:

glad – *gladu*,

mlad – *mlađi*,

glodati – *glodjem*,

glodući – *glodi*,

vidjeti – *viđah*,

voditi – *vođen*,

cijediti – *cijeđenje*

g) u glagolskom pridjevu trpnom takvih glagola: *vođen* (< vod[iti] + jen), *predvođen*, *izrađen*, *nagrađen*, *viđen* (< vid[jeti] + jen);

h) u glagolskoj imenici takvih glagola: *cijeđenje* (< cijed[iti] + jenje), *vođenje*, *naređenje*, *viđenje* (< vid[jeti] + jenje);

i) u imperfektu glagola *ići*: *idāh*, *idāše* (2. i 3. l. jd.), *idasmo*, *idaste*, *idahu*.

108. Glas *đ* nalazi se:

a) u oblicima prezenta, aorista i imperativa glagola izvedenih od glagola *izići*: *izidem*, *izidoh*, *izidi*;

b) u nesvršenim glagolima izvedenim sufixima *-jati* i *-jivati* od osnovnih glagola na *-iti* i *-jeti* u kojih osnova završava na *d*: *dogadati se* (< dog[o/a]d[iti] + jati se), *oslobadati*, *obrađivati* (< obrad[iti] + jivati), *iscjeđivati* (< isc[ijc/jc]d[iti] + jivati), *viđati* (< vid[jeti] + jati);

c) u riječima izvedenim imenskim i pridjevskim sufixima: *-ja* (grada), *-jaj* (uviđaj), *-jak* (mladak), *-janin* (brđanin; Brođanin), *-je* (zabrđe; Zagrade), *-jenik* (suđenik), *-ji* (medvjedi).

(Razumljivo je da glas *đ* imaju riječi i oblici kao: *čadavost*, *đulsija*, *hrđanje*, *nehrđajući*, *oruđnik*, *ridokosa*, *predvođenje*, *brđaninov* i dr.)

đ u izvedenim riječima,
prema osnovnom **d**:
osloboditi – **oslobadati**,
medvjed – **medvjedi**

Suglasnik *đ* nalazi se u osnovama riječi; tu njegov nastanak nije vidljiv (*đavo*, *leđa*, *smeđ*). U oblicima riječi te u izvedenim riječima glas *đ* postao je od *d* (*gladu*, *oslobadati*).

ZADACI I VJEŽBE

5. Koje su od ovih riječi nepravilno napisane: poddijalekt, najači, vanastavni, trideseterećina, Allah, mašallah, mualima, sunet, Dženet, dženetski.
6. Podvuci oblike koji su pravilni u vezi s pisanjem glasa *h* i napiši pravilno one oblike koji su ovdje nepravilno napisani: adhezija, čaura, duvan, gruhati, hergela, rpa, proja, promaha, sahat, truhniti, uvehnuti, oran, od svojih učeni istoričara, dođoh, ja bi htio, Bakir.
7. Podvuci nepravilno napisane oblike u vezi s pisanjem glasa *j*: orijentacija, teoriski, umij se, popi vode, esejistički, orhideja, biblioteka, dializa, dijoba, mislijo, radionica, socijologija, violina, daidža, kajš, Aiša, Ajša, Gazalijev.
8. Napiši: deminutiv od *avlija*; genitiv i vokativ imenice *Tokio*; dativ i instrumental imenā *Azija*, *Semberija*, *Husnija*; komparativ od *svijetao*; 3. lice mn. prezenta glagola *piti*.
9. Umjesto *c* napiši *č* i *ć* gdje je potrebno: bašca, brijacnica, skracen, carapa, jucer, Bi-hac, Becir, domacica, domacici, citalac, opcina, cetvero, camac, lahkoca, racunica, tacka, stravicani, pruce, kraljevic, djevojica, ožalošćen, hemicarka, pitajuci, turistic-

ki, ključić, sendvič, Zvorničanin, čistota, dječurlija, balončić, balkončićem, crvićem, skakućem, tvrdoca, sebičan, zadaca, osjećanje, presjecen, skupljajica.

10. Podvuci nepravilne oblike u vezi s pisanjem *dž* i *đ*: amidža, đamija, Mađar, piđama, udbenik, buregdžija, amidić, sandžački, šaldija, Hidžra, šaljivdžija, džerdžef, hrđa, oslobođati, hadija, medvjedi, uvidžaj, najsladže, glada, predodba, mađioničar.

10. GUBLJENJE SUGLASNIKA

dva ista suglasnika stapa-
ju se u jedan:
od + dahnuti – odahnuti,
Vrbas + ski – vrbaski

jednačenje suglasnika
prije gubljenja:
bez + šuman >
bessuman > beššuman
> bešuman

izuzeci u pisanju:
poddioba, najjači, van-
nastavni, kreppapir, su-
perrevizija

109. U bosanskome jeziku glasovi mogu alternirati s nula vrijednošću (Ø). Takve alternacije na površini vide se kao *gubljenje* ili *stapanje suglasnika*.

110. U suglasničkoj skupini ne mogu se ostvariti dva ista suglasnika. Kada se u riječi nađu dva ista suglasnika, jedan od njih ispada, te se piše: *odahnuti* (< odahnuti < od + dahnuti), *odijeliti* (< od + dijeliti), *predvorje* (< pred + dvorje); *besraman* (< bessraman < bez + sraman), *hinduski* (< Hindus + ski), *ruski* (< Rus + ski), *vrbaski* (< Vrbas + ski); *bešuman* (< beššuman < bessuman < bez + šuman); *otad* (< ottad < od + tad), *otud* (< ottud < od + tud); *bezakonje* (< bez + zakonje), *bezub* (< bez + zub), *bezvučan* (< bez + zvučan); *bežičan* (< bežžičan < bez + žičan), *ražariti* (< ražžariti < raz + žariti) itd.

111. Od navedenoga pravila (prema kome se u suglasničkoj skupini ne mogu ostvariti dva ista suglasnika) postoje izuzeci: *poddioba*, *poddi-jalekt*, *preddiplomski*, *naddržavni*, *najjači*, *vannastavni*, *kreppapir*, *superrevizija*, *tridetettrecina*; *Allah*, *Muhammed* (vjerovjesnik Božiji), *sunnet* (v. t. 54).

Do ispadanja istovjetnih suglasnika iz suglasničkih skupina ne dolazi ni u onomatopojama kao *psst* i sl.

Udvojena je suglasnička skupina *st* u *šeststo* (600), *šeststoti* (600) i sl.

Kad se u riječi jedan do drugog nađu isti suglasnici, jedan se od njih gubi. Izuzeci su u nekim složenicama (*vannastavni*) i orijentalizmima (*sunnet*).

d i t ispadaju ispred
afrikata:
labudčić > labutčić >
labučić,
zadatci > zadaci

112. Kada se u riječi suglasnici *d* i *t* nađu ispred afrikata, ispadaju, pa se piše: *bici* (< bitci : bitka), *goveče* (< govedče : govedo), *labučić* (< labudčić : labud), *napici* (< napitci : napitak), *oca* (< otca : otac), *očev* (< otčev : otac), *siroče* (< sirotče : sirota), *suci* (< sudci : sudac), *suče* (< sudče : sudac), *zadaci* (< zadatci : zadatak).

113. Suglasnici *d* i *t* alterniraju s nulom, tj. ne pišu se ispred sufiksa -ština: *hrvaština* (< hrvatština : Hrvat).

114. Suglasnici *d* i *t* alterniraju s nulom, tj. ne pišu se ni kada se nađu između *s* i *z*, na jednoj, i nekog drugog suglasnika (izuzev *r* i *v*), na dru-

d i t gube se iza *s* i *z*:
bolestna > bolesna,
nuždna > nužna
36

goj strani: *bolesna* (< bolestna : bolest), *godišnji* (< godišnji : godišće), *gozba* (< gostba : gost), *grozni* (< grozdni : grozd), *nužna* (< nužna : nužda), *žalosno* (< žalostno : žalost) i dr.

115. Zamjenica *tko* (i složenice s njom) stilski je obilježena; u bosanskoje standardnom jeziku stilski su neobilježene i uobičajene zamjenice *ko*, *neko*, *niko*, *svako*.

116. Suglasnik *s* iz sufiksa *-ski* alternira s nulom, tj. ne piše se kada se nađe iza suglasnika *č*, *ć* i *k*: *bečki* (< bečki : Beč), *bihački* (< bihački : Bihać), *djevojački* (< djevojački : djevojka), *izačkički* (< izačkički : Izačić), *junački* (< junački : junak), *konjički* (< konjički : konjic, Konjic), *orački* (< orački : orač), *plemički* (< plemićki : plemić), *visočki* (< visočki : Visoko); a tako i iz sufiksa *-stvo* u imenicâ s promjenom *č* > *š* ispred tog sufiksa: *djevojaštvo* (< djevojaštvo < djevojačstvo : djevojka), *junaštvo* (< junaštvo < junačstvo : junak).

117. Suglasnik *v* alternira s nulom, tj. ne piše se u riječima: *Neretljanin* (< Neretvljanin : Neretva), *Neretljanka*, *neretljanski* (uz: *Neretvanin*, *Neretvanka*, *neretvanski*), kao i u pridjevima *breskov* (< breskvov : breskva), *bukov* (< bukvov : bukva), *smokov* (< smokvov : smokva) i sl.

118. Izuzetno se pišu (a često i izgovaraju) suglasnici *d* i *t*:

a) ispred *c*, *č*, *ć*, *dž*, *đ* u riječima u kojima su *d* i *t* završni suglasnici prefiksa: *otcvrknuti* (< od + cvrknuti), *potcrtati* (< pod + crtati), *potčiniti* (< pod + činiti), *otčušnuti* (< od + čušnuti), *predđački* (< pred + đaki);

b) iza suglasnika *s* ili *z* a ispred nekog drugog suglasnika ako suglasnikom *s* odnosno *z* završava prefiks: *bezdrvnost*, *istkati* i sl.;

c) ispred sufiksa *-ski* i *-stvo*: *gradski*, *ljudski*, *bratski*; *bratstvo*, *ljudstvo*.

119. Suglasnik *d* piše se i u složenicama na *-što*: *budšto*, *kadšto*.

120. Suglasnik *t* piše se još i u pridjevima tvorenim od imenica na *-st*, *-sta*: *aoristni*, *azbestni*, *protestni*, *prstni* (: prst; drugo je *prsn* : prsa); *kastni* (: kasta); potom u skupini *-stk-* u imenica ženskoga roda izvedenih prema imenicama muškoga roda na *-ist*: *antifašistkinja*, *artistkinja*, *avanturistkinja*, *komunistkinja*, kao i u skupini *-stlj-* u pridjevu *popustljiv* (i njegovim izvedenicama: *popustljivost*).

Suglasnik *t* piše se (ali se ne izgovara) u futuru I glagola na *-ti* (ako je enklitika na drugome mjestu): *gledat ću*, *jest ću*, *pisat ću*. Izgovara se: *gledaću*, *ješču*, *pisaću*.

121. Suglasnik *s* piše se u sufiksu *-stvo* u izvedenica koje imaju *ć* ispred tog sufiksa: *preimućstvo*, *pokućstvo*, *plemićstvo*.

stilski obilježeno:

tko, netko, nitko;

uobičajeno je:

ko, neko, niko

s se gubi iz sufiksa *-ski*

i *-stvo*:

bihaćki > bihački,
djevojaštvo

v se gubi u :

neretljanski, bukov

~~predđački, gradski -~~
~~predđački, graski~~
~~bratski, protestni -~~
~~braski, protesni~~

u futuru I piše se t:

gledat ću

Suglasnici *d* i *t* gube se ispred afrikata (*govedče* > *goveče*; *zadaci* > *zadaci*) te između dva-ju suglasnika (*djevojački* > *djevojački*). Ipak se čuvaju i pišu u složenim riječima (*predđač-ki*, *potcrtati*); *t* se također piše u riječima *protestni*, *avanturistkinja* i sl. Suglasnik *s* gubi se iz sufiksa *-ski* iza *č*, *ć* i *k* (*bihački* > *bihački*), ali se čuva iza *ć* u sufiksu *-stvo* (*pokućstvo*).

11. JEDNAČENJE SUGLASNIKA PO MJESTU TVORBE

122. Jednačenjem po mjestu tvorbe obuhvaćeni su suglasnici *s*, *z*, *h* i *n*.

Zubni suglasnici *s* i *z* te zadnjonepčani *h* alterniraju sa *š* i *ž* kada se nadu ispred prednjonepčanih suglasnika *š*, *ž*, *ć*, *đ*, *č*, *dž*, *lj*, *nj*:

a) suglasnik *s* alternira sa *š*: *današnji* (< *danasnji*), *donošće* (< *donosče*), *košće* (< *kosče* : *kosac*), *lišće* (< *lisce* : *list*), *mašću* (< *masću* : *mast*), *mišlju* (< *mislju* : *misao*), *nošnja* (< *nosnja* : *nositi*), *pašće* (< *pasče* : *pas*), *pišćev* (< *pisćev* : *pisac*), *podnošljiv* (< *podnosljiv*), *prošnja* (< *prosnja* : *prostiti*), *snošljiv* (< *snosljiv* : *snositi*), *šćepati* (< *sćepati*), *šćapiti* (< *sćapiti*);

b) suglasnik *z* alternira sa *ž*: *grožđe* (< *grozde* : *grozd*), *ispraznjen* (< *ispraznjen* : *isprazniti*), *kaznjiv* (< *kaznjiv* : *kazniti*), *mržnja* (< *mrznja* : *mrziti*), *miradžija* (< *mirazdžija* : *miraz*), *mlačnjak* (< *mlaznjak* : *mlazni*), *pažljiv* (< *pazljiv* : *paziti*), *pažnja* (< *paznja* : *paziti*), *vožnja* (< *voznja* : *voziti*); tako i: *bežičan* (< *bez* + *žičan*), *beživotan* (< *bez* + *životan*), *ražalosti-ti* (< *raz* + *žalostiti*) i sl., poslije jednačenja *z* u *ž* po mjestu tvorbe i stapanja dvaju istih suglasnika u jedan.

Kada se suglasnik *z* nađe ispred bezvučnoga suglasnika, dolazi do jednačenja po zvučnosti, tj. daje *s*, a *s* alternira sa *š*: *išćeznuti* (preko *isćez-nuti* od *izćeznuti*), *iščupati* (preko *isćupati* od *izćupati*), *iščušcati* (preko *isćušcati* od *izćušcati*), *obeščastiti* (preko *obesćastiti* od *obežćastiti*), *obrašćić* (preko *obrasćić* od *obrazćić*), *rašćešljati* (preko *rasćešljati* od *razćešljati*);

c) suglasnik *h* alternira sa *š* (ispred *ć* i *ć*): *Bišćanin* (< *Bihćanin* : *Bihać*), *mješćić* (< *mjeħćić* : *mijeh*), *orašćić* (< *orahćić* : *orah*), *trbušćić* (< *trbuhćić* : *trbuh*), *vršćić* (< *vrhćić* : *vrh*); skup *hc* može jednačenjem po mjes-tu tvorbe prijeći u *šć*, a može ostati nepromijenjen: *daščem* (uz: *dahćem*), *daščući* (uz: *dahćući*), *drščem* (uz: *drhćem*), *drščući* (uz: *drhćući*);

d) suglasnik *n* alternira sa *m* ispred *b* i *p*. Ova se alternacija bilježi na granici osnovne riječi i sufiksa: *crmpurast* (< *crmpurast* : *cm*), *odbrambeni* (< *odbranbeni* : *odbrani*), *prehrambeni* (< *prehranbeni* : *prehraniti*), *stambeni* (< *stanbeni* : *stan*), *zelembać* (< *zelen* + *bać*). Tako i: *bombon* (fr. *bonbon*).

123. Alternacije se ne prenose u pismu:

s i *z* jednače se po mjestu tvorbe sa *š*, *ž*, *ć*, *đ*, *č*, *dž*, *lj*, *nj* i daju *š* i *ž*:

danasnji > *današnji*,
pisćev > *pišćev*,
ispraznjen > *ispražnjen*,
pazljiv > *pažljiv*

jednačenje po zvučnosti prije prelaska *s* u *š*:
iz+ćeznuti > *iščeznuti*
> *iščeznuti*

h daje *š* ispred *ć* i *ć*:
Bišćanin, *orašćić*

nb i *np* prelaze u *mb* i
mp:
odbranbeni –
odbrambeni,
crmpurast – *crmpurast*

a) kada suglasnici *s* i *z* dođu ispred suglasnika *lj* i *nj* koji stoje na početku drugoga dijela složenice: *izljubiti* (< iz + ljubiti), *iznjihati* (< iz + njihati), *sljubiti*, *razljutiti*, *raznjihati*, *uzljuljati* i sl., kao i ispred *lj* i *nj* koji su nastali ijekavskim jotovanjem (l, n + j[e] < ě): *bjesnjeti*, *iznjedriti*, *ozlje-da*, *razbjesnjeti*, *sljeme*, *sljepilo*, *sljepoća*, *sljez*, *snježan*, *snjetljiv* (: snijet);

b) u složenicama čiji prvi dio završava suglasnikom *n*, a drugi počinje suglasnicima *p* ili *b*. Tada se piše skupina *np*, *nb* iako se izgovara *mp*, *mb*: *crvenperka*, *izvanblokovski*, *jedanput*, *stranputica*, *vanbračni*, *vanpartijski*.

124. Suglasnik *h* može ostati neizmijenjen ispred *ć* u spomenutim primjerima kao *dahćem*, *drhćem* (uz: *dašćem*, *dršćem*).

125. U prezimenima: *Rizvanbegović*, *Sinanpašić* i sl. također se piše (ali i izgovara) skupina *nb*, *np*.

Kad se suglasnici *s*, *z* i *h* nađu ispred prednjonepčanih *š*, *ž*, *ć*, *đ*, *č*, *dž*, *lj* i *nj*, oni se s njima jednače po mjestu tvorbe i prelaze u srodne prednjonepčane suglasnike *š* i *ž*. Nema promjene *s* u *š* i *z* u *ž* ispred *lj* i *nj* u složenicama (*sljubiti*, *izljubiti*), niti ispred *lj* i *nj* koji su nastali ijekavskim jotovanjem (*snježan*, *ozljeda*).

Suglasničke grupe *nb* i *np* u izvedenim i u složenim riječima prelaze u *mb* i *mp* (*stambeni*, *crmpurast*). Ovakve promjene nema u složenicama kao *vanbračni*, *stranputica*.

ostaju neizmijenjeni:

s i *z* ispred *lj* i *nj* u složenicama (*sljubiti*, *izljubiti*)

i ispred *lj* i *nj* nastalim ijekavskim jotovanjem (*bjesnjeti*; *iznjedriti*);

n u složenicama i u prezimenima ispred *p* i *b* (*jedanput*, *vanbračni*, *Sinanpašić*,

Rizvanbegović)

12. JEDNAČENJE SUGLASNIKA PO ZVUČNOSTI

126. Jednačenjem po zvučnosti obuhvaćeni su tzv. pravi suglasnici, i to zvučni *b*, *g*, *d*, *đ*, *ž*, *z*, *dž* i bezzvučni *p*, *k*, *t*, *ć*, *š*, *s*, *č*, *f*, *h*, *c*. Zbog ograničenjâ u raspodjeli fonema, prema kojima se ispred zvučnog iz ove skupine suglasnika može ostvariti samo zvučni, i obratno, ispred bezzvučnog iz ove skupine samo bezzvučni, alterniraju u jeziku *b* sa *p*, *g* sa *k*, *d* sa *t*, *đ* sa *ć*, *ž* sa *š*, *z* sa *s*, *dž* sa *č*, pa se to bilježi i u pismu. Sonanti (*v*, *m*, *n*, *nj*, *l*, *lj*, *r*, *j*) nisu obuhvaćeni jednačenjem po zvučnosti.

Svi pravi suglasnici s obilježjem zvučnosti imaju svoje bezzvučne parnjake; svoje zvučne parnjake nemaju bezzvučni šumni suglasnici *f*, *h*, *c*.

Podjela pravih suglasnika s obzirom na zvučnost vidi se iz ove tabele:

<i>zvučni</i>	<i>b</i>	<i>g</i>	<i>d</i>	<i>đ</i>	<i>ž</i>	<i>z</i>	<i>dž</i>	–	–	–
<i>bezzvučni</i>	<i>p</i>	<i>k</i>	<i>t</i>	<i>ć</i>	<i>š</i>	<i>s</i>	<i>č</i>	<i>f</i>	<i>h</i>	<i>c</i>

127. Dakle, ispred bezzvučnog šumnog suglasnika zvučni šumni suglasnik mijenja se u svoj bezzvučni parnjak: – **b > p**: *gipka* (gib + ka), *hljepčić* (hljeb + čić), *ophrvati* (ob + hrvati), *optužba* (ob + tužba), *vrapca*

parovi zvučnih i bezzvučnih suglasnika:

b-p, g-k, d-t, đ-ć, ž-š, z-s, dž-č;

bezzvučni *f, h* i *c* nemaju zvučne parnjake

prvi suglasnik jednaki se po zvučnosti sa drugim (zvučni se mijenja u bezzvučni i obrnuto):
hljebčić > hljepečić,
svatba > svadba

ispred **f, h, c** zvučni suglasnici prelaze u bezzvučne:
obhrvati > ophrvati,
lažca > lašca,
razformirati > rasformirati

f, h, c ispred zvučnih ostaju neizmijenjeni:
lafđžija, ahab

(vrab + ca); – **g > k**: *drukčiji* (drug + čiji); – **d > t**: *natpolovičan* (nad + polovičan), *othraniti* (od + hraniti), *potpis* (pod + pis), *slatka* (slad + ka); – **đ > č**: *omečka* (omed + ka), *smečkast* (smed + kast), *žećca* (žed + ca); – **ž > š**: *bilješka* (biljež + ka), *drška* (drž + ka), *lašca* (laž + ca), *teška* (teč + ka); – **z > s**: *bespravan* (bez + pravan), *dolasci* (dolaz + ci), *ishitriti* (iz + hitriti), *iskopati* (iz + kopati), *raskinuti* (raz + kinuti); – **dž > č**: *kembrički* (Cambridge [kembriđž] + [s]ki).

Zvučni suglasnik koji se u ostalim padežima mijenja u svoj bezzvučni parnjak u genitivu množine (ispred samoglasnika *a*) ostaje neizmijenjen: *bilježaka* (uz: *bilješki*), *vrabaca*.

128. Također se ispred zvučnog šumnog suglasnika bezzvučni suglasnik mijenja u zvučni parnjak: – **p > b**: *oklobdžija* (oklop + džija), *tobdžija* (top + džija); – **k > g**: *buregdžija* (burek + džija), *svagdašnji* (svak + dašnji); – **t > d**: *prosidba* (prosit + ba), *primjedba* (primjet + ba), *svadba* (svat + ba), *ženidba* (ženit + ba); – **š > ž**: *zadužbina* (za + duš[a] + bina); – **s > z**: *glazba* (glas + ba), *zbiti* (s + biti), *zbratimiti* (s + bratimiti), *združiti* (s + družiti), *zgurati* (s + gurati); – **č > dž**: *narudžba* (naruč + ba), *svjedodžba* (svjedoč + ba), *vradžbina* (vrač + bina).

Zvučni suglasnik dobijen od bezzvučnog ostaje nepromijenjen (ispred samoglasnika *a*; pod uticajem ostalih oblika) i u genitivu množine pojedinih imenica: *primjedaba*, *svjedodžaba*, *ženidaba* (uz: *primjedbi*, *svjedodžbi*, *ženidbi*).

Kako bezzvučni suglasnici *f, h i c* nemaju zvučnih parnjaka, ispred zvučnih suglasnika ostvaruju se kao *f, h i c*: *lafđžija*, *ahbab*, *pinggauer* (terensko vozilo); tako je i s imenima: *Vrhbosna*, *Mehdija*, *Vahdeta*, *Vehbija*, *Šehzada*, *Nuhbegović*.

129. Alterniranje se ne bilježi u pisanju u nekoliko slučajeva:

a) suglasnik *d* ispred *s i š*: *gradski*, *ljudstvo*, *odsad*, *podstanar*, *predsjednik*, *šehidski*; *odšetati*, *odškrinuti*, *podšišati*;

b) u složenicama (iz razloga jasnoće): *adhezija*, *jurisdikcija*, *podtekst*, *podtip*, *postdiplomski*, *predtakmičenje*, *predturski*, *subpolaran*, *nadtrčati* (drugo je *natrčati*); tako i: *Obhoda*, *Podhranjen*, *Podhrastovi*, *Podtekija*;

c) suglasnik *đ* piše se ispred nastavka *-stvo*: *vođstvo* (: voda; uz: *vodstvo*);

d) u pojedinačnim prostim i složenim riječima – u orijentalizmima i ostalim riječima stranoga porijekla: *fesdžija*, *hadžski* (: hadž), *hutba*, *tek-bir*, *tešdid*; *dragstor*, *gangster*, *plebs* i sl.;

e) u pojedinim stranim imenima odstupa se od fonetskoga pisanja i kada se ne pišu izvorno; tako i u pridjevima od njih: *Habsburg*, *habsburški*,

Musorgski, Rentgen (Röntgen), Tbilisi, Vašington (Washington), vašingtonski;

f) u skraćnicama: *dkg* (dekagram), *kg* (kilogram), *tbc* (tuberkuloza), tzv. (takozvani), *ŽTP* (Željezničko transportno preduzeće).

130. Uobičajeno je u našoj tradiciji da se bošnjačka imena pišu izvorno (često su bez promjene i u samome izgovoru): *Beghanuma, Edhem, Ezher, Hifzija, Midhat, Midhata, Medhija, Subhija, Šefket, Šefkija; Grabčanović, Dervišbegović, Zubčević.*

Imena se, međutim, pišu onako kako bi ih pisali njihovi nosioci, tako imamo i: *Fethija* (*t* je izvorno), *Hivzija, Magbul, Mithat, Mugdim, Ševket, Ševkija; Grapčanović, Zupčević* i sl.

Hipokoristike pišemo s promijenjenim suglasnikom kako se i izgovaraju: *Dutka* (: Duda, Dudija), *Rapka* (: Rabija), *Satka* (: Sadeta), *Sutka* (: Suada).

Kad se dva suglasnika različita po zvučnosti nađu jedan do drugoga, prvi od njih jednači se po zvučnosti sa drugim – zvučni se mijenja u bezvučni i obrnuto. Bezvučni *f, h i c* nemaju svoje zvučne pamjake: oni se ne mijenjaju ispred zvučnih, ali zvučni suglasnici ispred njih postaju bezvučni. Jednačenje po zvučnosti ne odnosi se na sonante – oni ne utiču na prethodne bezvučne suglasnike, niti se mijenjaju ispred njih (*slušati, humka*). Odstupanje od jednačenja suglasnika po zvučnosti (uglavnom u pisanome jeziku): *d* se ne mijenja ispred *s* i *š*; a *đ* ispred *s*; u orijentalizmima i bošnjačkim imenima, kao i u pojedinačnim riječima i imenima stranoga porijekla, u složenicama i skraćnicama.

izuzeci:
u pojedinačnim riječima i imenima stranoga porijekla (*dragstor, hadžski, Habsburg, Tbilisi*), u skraćnicama (*dkg, ŽTP*)

različita imena:
Midhat i Mithat, Zubčević i Zupčević

ZADACI I VJEŽBE

11. Koji je oblik pravilno napisan: bešuman, besšuman ili bezšuman? Objasni zašto!
12. Napiši nominativ množine od imenica predak, zadatak, gubitak, napitak. Kakva se tu promjena vrši?
13. Kakva je promjena izvršena u pišćev (: pisac), orašćić (: orah), odbrambeni (< odbranbeni: odbraniti)?
14. Podvuci pravilne oblike vodeći računa o jednačenju suglasnika po zvučnosti: ophrvati, sbratimiti, podtip, hutba, vašingtonski, Edhem, gradski, ljutstvo, potšišati.

13. KOSA CRTA

131. Kosom crtom označava se kraj jedinice teksta (npr. stiha) kada se jedinice prenose iz vertikalnoga u horizontalni slijed:

Na tračnicu glavu / dječak polaže. / Osluškuje: / voz dolazi! / Od radosti, / gdje mu je glava / zaboravlja, / a voz dolazi! (A. H. Dubočanin, Dječak)

kosa crta razdvaja jedinice teksta

kosa crta umjesto riječi
odnosno

132. Kosa crta upotrebljava se kao oznaka da su i podatak (riječ, oblik, simbol i sl.) ispred nje i onaj iza nje iste (upotrebne) vrijednosti. Dakle, kosa crta koristi se umjesto riječi *odnosno*, ili:

(1) *Bašeskijin Ljetopis / Medžmua, pored ostalog, vanredno je vrijedna antroponimijska zbirka, u kojoj su zapisana imena oko 4.000 umrlih osoba, mahom odraslih muškaraca Bošnjaka.* – (2) *Uskufijev bosansko-turski rječnik Makbuli-arif / Potur-Šahidija potječe iz 1631. godine.* – (3) *Studentici potreban jednosoban stan / garsonjera.*

kosa crta kao znak
razlomka

133. Kosa crta služi u matematici kao znak razlomka: $1/10$, $1/5$ (mj. $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{5}$):

Na ono što napajaju rijeke i oblaci daje se $1/10$ (jedna desetina) zekata, a na ono što se natapa crpljenjem vode iz zemlje ima se dati $1/5$ (jedna petina).

134. Kosa crta stavlja se između brojnika i nazivnika (npr. na vrijednosnim papirima) kada se u svoti koja se izražava nalaze stoti dijelovi novčane jedinice: *dvjestoosamnaest $35/100$ (= 218, 35).*

kosa crta između dviju
kalendarskih jedinica i
dviju oznaka mjere

135. Kosa crta služi za označavanje razdoblja koje se proteže između dviju kalendarskih jedinica (najčešće između dviju godina, ali i između dva dana, dvaju stoljeća i dr.):

(1) *Mehmed Meša Selimović bio je gimnazijski profesor u Tuzli 1936/37. školske godine.* – (2) *Noć 26/27. februara 1995. (1415. po H.) bila je uoči Lejletul-kadra.*

136. Kosa crta između dviju oznaka mjere stavlja se u značenju prijedloga *na* i *po*:

(1) *Vozio je 80 km/h (osamdeset kilometara na sat).* – (2) *U prosjeku je palo 5 l/m^2 (pet litara po metru kvadratnom).*

137. Kosa crta služi za tačno određenje adrese (stavlja se između broja kuće, odnosno ulaza, i kata): *Ferhadija 9/IV* (tj. Ferhadija ulica, broj devet, četvrti kat) te za odjeljivanje pozivnoga od osnovnog telefonskog broja : *071 / 234-567.*

Kosa crta najčešće služi za razdvajanje brojki, ali i za odjeljivanje jedinica teksta prenesenih iz okomitoga slijeda u vodoravni te za udruživanje pojmova koji se funkcionalno uključuju (u smislu *odnosno*, ili).

14. NAVODNICI

138. Navodnici su dvostruki pravopisni znak koji se stavlja na početku i svršetku onoga što se doslovno navodi ili mu se daje drugi smisao.

139. Navodnici imaju trojak oblik: „ ... ”, ” ... ” ili “ ... ” i » ... «. Sva tri oblika upotrebljavaju se u tiskanom tekstu, a u pisanom prvi i drugi.

Kad god se otvore navodnici (kad se stave sprijeda), treba ih i zatvoriti (staviti straga).

140. Navodnici se stavljaju kada se nešto tuđe navodi doslovno, onako kako je izgovoreno ili napisano. Ako je tuđi tekst veličine rečenice ili više rečenica, taj tekst navodi se iza dvotačke, koja se stavlja s desne strane rečenice iza koje se navodi, a navodnici se zatvaraju poslije pravopisnoga znaka kojim se obilježava kraj rečenice:

Svoj nezavršeni roman Krug M. Selimović počeo je pisati ekavski, da bi u petome poglavlju prešao na ijekavicu, o čemu je u rukopisu ostavio sljedeću bilješku: "Do ovog mjesta mislio sam da radnja bude locirana u Beogradu, zato ličnosti govore ekavski. Ali mi je sve nešto smetalo, rečenica je bila tvrda, sve je izgledalo tuđe. Zato sam odlučio da radnju prenesem u Sarajevo, a govor da bude ijekavski. To je zaista moje, mada priznajem da je ekavski ekonomičniji i moderniji."

U pohode katkad doleprša / odrezana letvica sunca, / lopovski se ušulja kroz prozor; / i zacvrkuta: / "Tu ste, znači? A ja dan / protatila tražeći vas!" / (Dž. Latić, Ja i svi moji prijatelji)

(Kad se navodi tuđi pisani tekst /riječ, dio rečenice, rečenica, više rečenica/, ništa ne treba u njemu mijenjati; čak se prepisuju i štamparske greške /izuzetno, u tekstovima koji se navode u popularnije svrhe, dopušteno je prilagoditi pravopis i ispraviti slovne greške/. Ako se, npr., na grešku želi naročito ukazati, u zagrada se stavlja uzvičnik /ili lat. oznaka *sic*= tako, izraz čuđenja/. Ako se izostavlja dio tuđega teksta, to mjesto obilježava se tako što se unutar zagrada stavlja tri tačke. Ako se mijenja tip slova /u svrhu isticanja, npr./, unutar zagrada stavlja se obavijest o tome /npr.: *isticanja moja; podvlačenje našel*. Jedino se navodnici unutar navedenoga teksta /navod u navodu/ mijenjaju u polunavodnike.)

141. Ako su u navedeni tekst veličine rečenice umetnute riječi pisca, i lijevi i desni dio tuđega teksta stavlja se među navodnike, a pišćev se riječi odvajaju ili zarezima ili crtama (odvajaju se isključivo crtama ako je u dijalogu crta umjesto navodnika). Zarezi (ili crte) stavlja se izvan navodnika. Lijevi dio tuđega teksta počinje velikim početnim slovom, a pišćeve riječi i desni dio navedenoga teksta malim (izuzev ako se te riječi same po sebi ne pišu velikim početnim slovom). Pišćeve riječi mo-

među navodnike stavlja se:

- a) nečije riječi;
- b) riječi sa suprotnim značenjem

kada se navode tuđe riječi, ništa se ne mijenja

pišćeve riječi unutar navedene rečenice odvajaju se zarezima ili crtama

gu biti i na kraju rečenice. Na kraju navedene upitne rečenice stavlja se upitnik, na kraju uzvične uzvičnik, a na kraju navedene izjavne rečenice ne stavlja se tačka:

"A, efendija", opet će svećenik, "mogu li se izbrojiti dlake na margarcu?" (...) "Zašto, hodža, jedeš sa pet prsta?", upita odmah u čudu on. "Zato što nemam šest", odgovori mu hodža. (Nasrudin-hodža; prir. A. Isaković)

dijelovi tuđih rečenica
uklopljeni u vlastitu
rečenicu počinju malim
slovom

142. Kad se unutar rečenice navode dijelovi tuđih rečenica, oni počinju malim slovom, a pravopisni znaci kojima se obilježava kraj rečenice stavlja ju se iza navodnika unutar kojih je tuđi tekst:

Tačno je za njih (priručnike, nap. S.H.) rečeno da "koncentrišu u jednoj knjizi informacije razasute po tisućama svezaka", i da su to čitave "biblioteke u minijaturi", "ključevi koji otvaraju vrata znanja nagomilanog kroz vjekove". (M. Šamić, Kako nastaje naučno djelo)

143. Navodnicima se označavaju pojedine tuđe riječi, potom nestandardni oblici uklopljeni u rečenicu:

(1) Učili su je "da misli", i ona je mislila, uvjerena da zna kako se to radi. (M. Selimović, Ostrvo) – (2) U bošnjačkim narodnim govorima često se čuje "tolmač", u kome se obliku ogleda uticaj njemačkoga i mađarskoga jezika.

144. Navodnici se upotrebljavaju za označavanje riječi uzetih u drugačijem značenju, neprimjereno upotrijebljenih, sa suprotnim smislom, umjesto tzv., u pretvaranju, ruganju, potom kada se želi istaknuti kako je nešto sumnjivo i sl.:

(1) Svijetu dojadilo pa je prozvaše "klepetalom" i ona se počela povlačiti u se, kao da je mudrala. (N. Sarajlić, Teme) – (2) Kao što vidjesmo, "čista" lingvistika sa svoje tri grane pomalo liči na tradicionalnu gramatiku sa njenom fonetikom, morfologijom i sintaksom. (M. Ridanović, Jezik i njegova struktura)

među navodnike ne
stavljaju se općepoznate
izreke

145. Navodnicima se ne obilježavaju poznate tuđe riječi (općepoznate poslovice, izreke i sl.):

(1) Za upotrebu stranih riječi mogla bi se postaviti kao princip ona stara latinska izreka: Uti, non abuti! (M. Šamić, Kako nastaje naučno djelo) – (2) U bogataša su i volovi pametni, kaže narodna poslovice. – (3) Nije bez osnova narod rekao: Ko se mlad oženi i rano ruča ne kaje se.

146. Među navodnicima treba pisati skraćena imena ustanova i sl. koja su, zapravo, preuzeta vlastita imena (osobna, zemljopisna i dr.), osobito ako se bez njih (navodnika) ne bi moglo prepoznati novo značenje:

Odsjeli su u "Tuzli" (hotelu).

147. Navodnicima se mogu označavati naslovi knjiga, časopisa i dr., kao i uža imena ustanova, društava:

(1) *Ahmet Hromadžić (rođen 1923. u selu Bjelaj kraj Bosanskoga Petrovca), najveći pripovjedač bošnjačke dječije književnosti, pokretač i urednik dječije biblioteke "Lastavica", napisao je, pored ostalog, i sljedeća djela: "Patuljak vam priča", "Patuljak iz Zaboravljene Zemlje", "Okamenjeni vukovi", "Zlatorun", "Zelengor", "Bistri potoci", "Bijeli slavuj", "Dječak jaše konja", "Bijeli cvijet", "Labudova poljana". – (2) U "Opisu mostarskog mosta od Medžazije" luk Staroga mosta upoređen je sa svodom vasiona.*

Takoder se navodnicima mogu označavati zaštićena imena različitih proizvoda: "Marlboro" / Marlboro, "Gillete" / Gillete itd.

148. Ukoliko se želi naglasiti zvanični naziv pojmova koji imaju šire i uže ime, među navodnicima se piše uže ime: *Osnovna škola "Alija Nametak", Građevinsko preduzeće "Vranica".*

149. Među navodnike se ne stavljaju naročito označeni (vrstom pisma i sl.) naslovi i nazivi:

(1) *Najljepše što je napisano u prozi u alhamijado književnosti jest Molitva Muhameda Hevajje Uskufije.* (M. Huković, *Muhamed Hevai u horizontima alhamijado književnosti*) – (2) *Zbirku 101 sevdalinka objavio je dr. M. Maglajlić u Izdavačkom knjižarskom preduzeću Prva književna komuna iz Mostara 1978. godine.*

150. Među navodnike se ne stavljaju složene skraćenice u kojih su sva slova velika: *UNICEF* (a ne "UNICEF"), *NAMA* (a ne "NAMA").

151. Dvostruke navodnike u rečenici treba izbjegavati. Za označavanje navoda u navodu služe **polunavodnici**.

(Ukoliko se, pak, u navedenom tekstu nalazi navod, a ne žele se navodnici zamijeniti polunavodnicima /kako bi se tekst prenio i bez te izmjene/, treba upotrijebiti za navedeni tekst jedan oblik, a za navod u navedenom tekstu drugi oblik navodnika.)

navodnicima se mogu označavati:

- a) naslovi knjiga;
- b) imena proizvoda;
- c) uža imena unutar širih

navodnicima se ne obilježavaju naročito istaknuti naslovi i nazivi

Među navodnike stavljamo nečije tačno navedene riječi, zatim riječi uzete u drugačijem značenju, uža imena ustanova, imena proizvoda, naslove knjiga i sl. Navodnicima se ne obilježavaju općepoznate misli niti naročito istaknuti naslovi i nazivi.

Ako se navodi cijela rečenica, završni dio navodnika stavlja se iza ostalih interpunkcijskih znakova (upitnika, uzvičnika, tačke). Ako se unutar rečenice navodi dio te rečenice, završni dio navodnika stavlja se ispred ostalih interpunkcijskih znakova.

Navod u navodu obilježava se polunavodnicima.

ZADACI I VJEŽBE

15. Stavi odgovarajuće pravopisne znake!

Upisala se u Gimnaziju Meša Selimović u Tuzli 1998–99. godine.

Bože, kako je dobra, govorio je oduševljeno, kako je vesela, kako je zadovoljna!

Kulenovićevu Ponornicu pročitala sam dvaput, rekla mi je prijateljica.

Rekao je: U Opisu mostarskog mosta od Međžazije luk Staroga mosta upoređen je sa svodom vasiona.

15. PISANJE RIJEČI STRANOGA PORIJEKLA

riječi stranoga porijekla
upotrebljavamo ukoliko
nemamo dobrih zamjena
u bosanskome jeziku

152. Slavenska rječnička osnovica bosanskoga jezika obogaćena je od najstarijih vremena do danas (zahvaljujući raznim kulturnim i civilizacijskim susretima) brojnim orijentalizama, grecizmima, romanizmima, germanizmima, dakle riječima različitoga porijekla.

Među riječima stranoga porijekla imamo:

a) posuđenice koje su se prilagodile našem jeziku, tako da ih i ne osjećamo kao tuđe; najčešće ih ne možemo zamijeniti drugima: *azimut, bazen, boja, breskva, car, čak, čarapa, džemper, hartija, kaput, košulja, livada, limun, majmun, majstor, miris, papir, pojam, šah, tanjir, vagon...* i

b) one riječi koje se još nisu dovoljno prilagodile našem jeziku i pravopisu, te se utvrđuju dodatna pravila za njihovo prilagođavanje.

latiničkim pismom vlastita
imena iz drugih jezika
prenose se izvorno ili
fonetski;
ostale riječi pišu
se fonetski

153. Općenito vrijedi da se vlastita imena iz drugih jezika, kad se pišu latinicom, prenose ili *izvorno*, tj. onako kako se pišu u jeziku iz koga potječu (ukoliko potječu iz jezika koji se ne služe latinicom, takva imena podliježu transliteraciji, tj. prenošenju iz drugih grafičkih sustava u latiničko pismo bosanskoga jezika), ili fonetski; s druge strane, našim ćiriličkim pismom vlastita imena iz drugih jezika pišu se isključivo *fonetski*. Za riječi stranoga porijekla koje nisu vlastita imena (opće imenice, pridjevi, prilozi i dr.) načelno vrijedi da se pišu *fonetski*, tj. onako kako se izgovaraju.

154. Mnoge riječi stranoga porijekla nisu neposredno došle iz izvornoga jezika, nego su u naš jezik prispjele preko jezika posrednika; to je često ostavilo traga na njihovom glasovnom obliku. Tako su, npr., brojne grčke i latinske riječi primljene preko talijanskog, francuskog, njemačkog i engleskog; mnoge arapske i perzijske riječi preko turskog jezika.

Otuda, npr., u bosanskome jeziku riječi *tegla* i *cigla* (obje od lat. *tegula*; druga uz njemačko posredovanje), ili trojni značenjski različiti oblici kao *studij, studija, studio*. Ili, prema izvornom izgovoru imamo *Mađar, Mađarska, mađarski* (: Magyar), a pod uticajem izgovora u turskome jeziku pišemo i: *Madžar, Madžarska, madžarski*. Pod uticajem njemačkoga izgovora primili smo riječi kao *špalir, štampa*, a pod uticajem engleskoga izgovora imamo: *sport, sportaš*, a tako i: *deterdžent, džudo*. Prema francuskome izgovoru imamo lik *aktuelan* (< lat. *actualis*, prema kom stoji lik ak-

Mađar i Madžar

sport – ~~spor~~

tualan); francuski uticaj ogleda se i u liku *ofanziva* (fr. offensive), iako bi se prema izvornome latinskom glagolu *offendere* očekivalo *ofenziva*. Ranije primljene strane riječi na -*ōn* imaju -*un*: *sapun*, *kordun*, *limun*, *špijun*; u riječi stranoga porijekla primljenih u novije vrijeme -*ōn* ostaje: *feljton*, *kupon*, *vagon*.

Dalje, brojne hebrejske i aramejske riječi prispjele su, posredstvom grčkog i latinskog, u bosanski jezik (a tako i u ostale evropske jezike): *Abraham*, *Adam*, *aleluja*, *Babilon*, *Bal*, *baraba*, *eden*, *Emanuel*, *Gabrijel*, *Gog*, *Golijat*, *Isus*, *Jišmael*, *Jahve* / *Jehova*, *Jona*, *Josip*, *kanon*, *Lazar*, *Marija*, *Matija*, *Mesija*, *Mihailo*, *Mojsije*, *Pavao* / *Pavle*, *satana* / *sotona*, *Stjepan*, *subota*, *Tomaš* itd.

Većina navedenih imena i riječi prispjela je u bosanski jezik preko grčkih i latinskih prijevoda Božijih poslanica poznatih pod zajedničkim imenom Biblija. U bosanskome jeziku daje se prednost onim oblicima tih imena koje nalazimo u Kur'anu, posljednjoj Božijoj objavi: *Adem* (Adam), *Davud* (David), *Džalut* (Golijat), *Džibril* (Gabrijel), *Ejub* (Job), *Habil* (Abel), *Harun* (Aron), *Hava* (Eva), *Ibrahim* (Abraham), *Ismail* (Jišmael), *Ishak* (Isak), *Isa* (Isus), *Il'jas* (Elijas / Ilija), *Jakub* (Jakob), *Jahja* (Ivan / Jovan), *Jedžudž* (Gog), *Jehuda* (Juda), *Junus* (Jona), *Jusuf* (Josip / Jozef), *Kabil* (Kain), *Lut* (Lot), *Medžudž* (Magog), *Merjem* (Marija), *Mesih* (Mesija), *Mikail* (Mihael / Mikael), *Musa* (Mojsije), *Nuh* (Noa / Noe), *Sulejman* (Solomon), *Tevrat* (Tora), *Zekerija* (Zaharije) itd.

155. Riječi iz *arapskog*, *perzijskog* i *turskog* jezika najbrojnije su posuđenice u bosanskome jeziku (po brojnosti slijede ih romanizmi, potom germanizmi), a najviše ih je u naš jezik prispjelo posredstvom *turskoga* jezika. Mnoge od njih doživjele su glasovno, obličko i tvorbeno prilagođavanje zakonitostima jezika primaoca. Neke od tih promjena očite su i iz sljedećih primjera (unutar zagrada navodimo izvorne oblike): *feredža* (: *ferace*; a/e); *mosur* (: *masura*; a/o); *samar* (: *semer*; e/a); *beričet* (: *bereket*; e/i); *kadar* (: *kadir*; i/a); *devar* (: *devir*; i/a); *derdan* (: *gerdan*; g/d); *ćebe* (: *kebe*; k/ć); *fitilj* (: *fitil*; l/lj); *tiganj* (: *tigan*; n/nj); *bedem* (: *beden*; n/m); *supara* (: *supara*; p/f); *zanat* (: *sanat*; s/z); *hajduk* (: *haydut*; t/k); *nalet* (: *lânet*; metateza); *ahmedija* (: *ahmedije*; e/a); *delija* (: *deli*; -ø; -ja).

156. Međunarodni muzički termini u stručnoj literaturi zadržavaju izvorni oblik: *allegro* (alegro), *intermezzo* (intermeco), *solfegeo* (solfedo), *soprano* (sopran), *staccato* (stakato), *tenore* (tenor).

U međunarodnome općenju može se pisati: *fax* (mj. *faks*), *telefax*, *telex*. Također na automobilima najčešće stoji međunarodno prihvaćena oznaka *taxi* (mj. ponašene oznake *taksi*).

Iz posebnih razloga autor može neke riječi ili izraze pisati u izvornome obliku, čime jače ističe njihovo porijeklo: *grand-prix* (gran pri), *lady* (ledi), *leader* (lider), *miss* (mis), *musical* (mjuzikl), *restaurant* (restoran), *toilette* (toaleta), *vis-à-vis* (vizavi). U ovome, međutim, ne valja pretjerivati.

Babilon – ~~Davud~~

Hava (Eva)
Isa (Isus)
Sulejman (Solomon)

muzički termini izvorno:
allegro

a) Pisanje riječi iz grčkoga i latinskog jezika

157. Grčki dvoglasnik *ai* i latinski *ae* prenose se kao *e*: *pedagog* (grč. paidagogos, lat. paedagogus), *Ezop* (grč. Aisopos).

158. Grčki i latinski dvoglasnici *au*, *eu* u naš jezik prenose se dvojako:

a) najčešće ostaju samoglasnici *a + u*, *e + u*: *august*, *August*, *autonomija*, *autoritet*, *inauguracija*, *kaucija*, *laureat*, *Klaudije*; *eufemizam*, *neutralan*, *pseudo*, *pneumonija*, *Europa* (mitsko lice), *Zeus*;

b) u pojedinim riječima imamo *v* umjesto *u*: *Kavkaz* (: grč. Kaukasos); *Evropa* (kontinent), *evropeizam*, *evnuh*; tako i *lovor*.

159. Suglasnik *b* ostaje nepromijenjen u nekim riječima grčkoga porijekla (ili u riječima preuzetim posredstvom grčkog): *barbarizam*, *biblioteka*, *labirint*, *simbol*; *Babilon*, *Bizant*, *Teba*.

160. Između samoglasnika *i*, na prvom, i *a*, *e*, *u*, na drugome mjestu, domeće se suglasnik *j*: *dijalektika* (grč. dialektikē), *orijent* (lat. oriens), *trijumf* (lat. triumphus).

161. Umjesto grč. i lat. *ph* piše se *f*: *filozof*; umjesto *th* – *t*: *Talija*; umjesto grč. ili lat. *ch* imamo *h* u riječima: *arhiv*, *dijahronija*, *haos*, *hemijska*, *hirurgija*, *hlor*; *hor*, *hronika*, *hronologija*, *hrizantema*, *melanholija*, *tehnik*, a *k* u: *cikorija*, *karakter*, *kamilica*, *kolera*, *karta*, *kameleon*.

162. Prema latinskom *h* imamo *h* u: *historija*; *Homer*, *Hektor*.

163. Prema grč. *k* ispred *i*, *e*, *y* obično imamo *c* (*centar*, *cista*, *ciklus*), ali u pojedinim riječima ostaje *k*: *kentaur*, *okean*; *Kipar*, *Kiklop*.

164. Prema suglasniku *s* između dvaju samoglasnika imamo *z* u riječima grčkoga i latinskoga porijekla: *filozof*, *filozofija*, *hereza*, *kriza*, *pa-uz*, *prozodija*; *Cezar*, *Sizif*, ali očuvano *s* ostaje u imenu *Hesiod*.

165. Umjesto suglasnika *s* iza *l*, *n*, *r* a ispred samoglasnika u pojedinim riječima imamo *z*: *emulzija*, *recenzija*, *verzija*; *Perzej*, *Perzija*; u takvoj kombinaciji suglasnik *s* često ostaje i neizmijenjen: *falsifikat*, *arsen*, *persona*.

166. Suglasnički skup *sm* na početku riječi ostaje neizmijenjen: *smaragd*, a u sredini riječi može dati *zm*: *kosmos* / *kozmos*.

167. Pored *-ti-* imamo i *-ci-* u grčkim imenicama na *-tia* i u svim riječima latinskoga porijekla: *aristokracija* / *aristokratija*, *demokracija* / *demokratija*, *tehnokracija* / *tehnokratija* (ali je samo: *tradicija*, *Horacije*).

Inače grčko *-ti-* ostaje nepromijenjeno: *hrestomatija*, *peripetija*; *Beotija*.

august, Zeus
Europa (mitsko lice) –
Evropa (zem.)

barbarizam, Bizant

orijent – ~~orient~~

hemija – ~~chemija~~

hirurgija – ~~kirurgija~~

hronika – ~~kronika~~

okean – ~~ocean~~

Kipar – ~~Cipar~~

filozofija – ~~filosofija~~

hereza – ~~heres~~

Perzija – ~~Perzija~~

kosmos i kozmos

demokracija i demokratija

168. Grčke i latinske imenice s nastavcima *-os, -on, -es, -us, -um* u bosanski jezik prenose se bez tih nastavaka: *Homer, organ, Aristotel, Plaut, pasiv*.

Međutim, brojni su latinizmi sačuvali *-um*: *album, forum, koloseum, minimum, impresum, referendum*.

Imenice na *-ium* prenose se s analoškim nastavkom *-ij*: *aluminij, barij, auditorij, akvarij, delirij, kriterij, magisterij, medij, milenij, prezidij, sanatorij, simpozij*.

169. Ako se poslije gubljenja grčkih i latinskih nastavaka na kraju riječi nađe suglasnički skup, često se između dvaju suglasnika umeće nepostojano *a*; samo je: *arhaizam, heroizam, organizam, ritam; Aleksandar; Egipat, Kipar*.

Suglasnički skup *-kt* u pojedinim riječima (uglavnom terminima) može, ali ne mora biti razbijen nepostojanim *a*, te su naporedni oblici: *dijalekat / dijalekt, objekat / objekt, perfekat / perfekt, subjekat / subjekt*. Tako i suglasnički skup *-nt* u *akcenat / akcent*.

Suglasnički skupovi ostaju u mnogim riječima: *indeks, doktorand, kobalt, Olimp, diftong, asistent, dokument, prezent, talent, kolaps, recept, apsurd, revers, jogurt*.

Većina ovih imenica u genitivu množine ima nepostojano *a*: *subjekt / subjekat – subjekata, patent – patenata* i sl.

Izuzetak predstavljaju imenice koje se završavaju suglasničkom skupinom u kojoj je jedan od suglasnika *s*: *indeks – indeksâ, obelisk – obeliskâ, sufiks – sufiksâ* te imenice kao: *apsurd – apsurdâ, diftong – diftongâ*.

170. Imenice na *-ist* i *-t* mogu dobiti vokal *a* na kraju: *kapitalist / kapitalista, telegrafist / telegrafista, arhitekt / arhitekta, asket / asketa, diplomat / diplomata, estet / esteta*.

171. Imenice grčkoga porijekla na *-ma / -matos* (s. r.) u bosanskome jeziku ženskoga su roda: *shema, poema, panorama, paradigma, teorema*, ili muškoga: *dijagram, problem, program*; tako i: *aksiom, sistem*.

Oba roda ima imenica *reum* (m. r.) / *reuma* (ž. r.)

172. Preovladavaju oblici sa samoglasnikom *a* umjesto izvornog *e* u riječima latinskoga porijekla: *arbitar, fratar, magistar, ministar* i sl., ali izvorno *e* ostaje u: *filter* (uz: *filtar*), *Jupiter*.

b) Pisanje imena iz jezika koji se služe latinicom

173. Vlastita imena iz jezika koji se služe latinicom mogu se u bosanski jezik prenositi u latinicu i ćirilicu. Ako se prenose u *latinicu*, pišu se ili *fonetski* ili *izvorno*; ako se prenose u *ćirilicu*, pišu se *fonetski* (tj. onako kako se izgovaraju i u skladu s odgovarajućim transliteracijskim i transkripcijskim pravilima).

Homer – ~~Homeros~~

aluminij – ~~aluminijum~~

kriterij – ~~kriterijum~~

perfekat i perfekt

subjekat i subjekt

talent – ~~latenat~~

kapitalist i kapitalista

arhitekt i arhitekta

teorema – ~~teorem~~

sistem – ~~sistema~~

magistar – ~~magister~~

filtrar i filter

u stručnim knjigama i u štampi iza izvornog oblika i fonetski lik

174. Ako je ime manje poznato, pri prvome navođenju (u srednjoškolskim i visokoškolskim udžbenicima, pa i u štampi, te u znanstvenim djelima i dr.) uz izvorni lik unutar zagrada treba navesti i fonetski.

Kad se u udžbenicima i priručnicima namijenjenim osnovnome obrazovanju vlastita imena iz jezika koji se koriste latinicom pišu fonetski, uz prvo navođenje tih imena u zagradama potrebno je dati i izvorni lik (u nominativu). Tako će se postepeno stvarati uvjeti za širu primjenu načela da se ta imena pišu onako kako se pišu u jezicima iz kojih dolaze.

175. Opće je načelo da se vlastita imena iz drugih jezika i onda kada se pišu izvorno pri promjeni po padežima i pri tvorbi prisvojnih pridjeva prilagođavaju obrascima bosanskoga jezika. Ovo znači da se izvorno pisanje u cijelosti odnosi samo na nominativni lik.

176. Zemljopisna imena (imena kontinenata, zemalja, otoka, poluotoka, gradova i sl.) treba da ostanu u obliku u kome su otprije prihvaćena, tj. ne treba ih podvrgavati drugom načinu prenošenja, odnosno transkribiranja: *Evropa, Australija, Češka, Italija, Liban, Saudijska Arabija, Rumunija, Španija, Grenland, Himalaja, Kavkaz, Beč, Dorćol, Kairo, Kartum, Moskva, Pariz, Peking, Prag, Rim, Skoplje, Tokio, Venecija (i Mleci), Ženeva*.

177. Imena koja završavaju na nenaglašeno -a ili -o mijenjaju se kao i naša imena s tim završecima. Na isti način kao i od naših imena tvore se od tih stranih imena prisvojni pridjevi na -ov/-ev i -in:

Spinoza, gen. Spinoze

a) *Spinoza, gen. Spinoze, prid. Spinozin; Gioconda, Gioconde, Giocondin; Gina Lollobrigida, Gine Lollobrigide, Ginin;*

b) *Borneo, Bornea; Chicago, Chicaga; Nicola, Nicole; Tasso, Tassa, Tassov.*

Hugo, gen. Hugoa

178. Imena u kojima je -o naglašeno zadržavaju -o u cijeloj promjeni i u tvorbi pridjeva: *Hugo, gen. Hugoa, dat./lok. Hugou; Rousseau, Rousseaua, Rousseauov.*

**Tokio, gen. Tokija
Sofia, gen. Sofije**

179. Samoglasnički skupovi *ia* i *ie* razbijaju se u promjeni (kao i u našim riječima) umetnutim -j-; tako prema nom. *Tokio, Columbia* u gen. pišemo *Tokija, Columbijske*.

Također pišemo *j* u deklinaciji ženskih imena na -ia: *Sofia Loren, Sofije Loren, prid. Sofijin*.

Ukoliko je *i* u takvim imenima samo pravopisni znak kojim se obilježava izgovor prethodnoga suglasnika, ne umeće se *j*: *Boccaccio, Boccaccia*.

Petrarca, gen. Petrarke

180. U promjeni romanskih osobnih imena na -ca i -co, a tako i u prisvojnim pridjevima izvedenim od njih, zadržava se izvorni izgovor i piše se *k* umjesto *c*: *Petrarca, gen. Petrarke, prid. Petrarkin; Capablanca, Capablanke; Tosca, Toske, Toskin; Teodoresco, Teodoreska, Teodoreskov*.

181. Ženska imena na *o* mijenjaju se kao i ona na *a*: *Sapfo*, gen. *Sapfe*, prid. *Sapfin*; *Klio*, *Klije*, *Klijin*.

182. U promjeni muških imena koja završavaju na muklo *-e* (*-e* koje se ne čita), kao i u prisvojnim pridjevima tvorenim od njih, piše se to *-e*: *Molière*, gen. *Molièrea*, prid. *Molièreov*; *Shakespeare*, *Shakespearea*, *Shakespeareov*.

Samoglasnik *-e* piše se i onda kada predstavlja samo pravopisni znak: *Cambridge*, *Cambridgea*; *Laplace*, *Laplacea*, *Laplaceov*.

183. Francuska imena ženskoga roda koja završavaju na muklo *-e* ne zadržavaju to *-e* u promjeni i tvorbi pridjeva; tâ se imena mijenjaju i tvore prisvojne pridjeve kao da u nominativu imaju *-a*: *Champagne*, gen. *Champagne*, dat./lok. *Champagni*; *Jacqueline*, gen. *Jacqueline*, *Jacquelinin*.

Tako se pišu i njemačka ženska imena na *-e*: *Mathilde*, *Mathilde*, *Mathildin*.

Kao ponašna, takva imena u nominativu završavaju na *-a*: *Šampanja*, *Šampanje*.

184. U vlastitih imena koja završavaju na *-i*, *-y* (u vrijednosti *i*) ili (u engleskom) na *-ee* umeće se između osnove i nastavka *-j-*: *Petöfi*, gen. *Petöfija*, prid. *Petöfijev*; *Vigny*, *Vignyja*, *Vignyjev*; *Attlee*, *Attleeja*, *Attleejev*.

Ako *-y* služi kao pravopisni znak ili ako se *-i*, *-y* čitaju kao *j*, ne dođe se novo *-j-*: *Kalay*, *Kalaya*, *Kalayev*.

185. Ostala vlastita imena dobijaju padežni ili pridjevski nastavak na oblik nominativa: *Chile*, gen. *Chilea*; *Dante*, gen. *Dantea*, prid. *Danteov*; *Camus*, *Camusa*, *Camusov*; *Diderot*, *Diderota*, *Diderotov*; *Dumas*, *Dumasa*, *Dumasov*; *Petrescu*, *Petrescua*, *Petrescuov*; *Rousseau*, *Rousseaua*, *Rousseauov*; *Liverpool*, *Liverpoola*; *Marx*, *Marxa*, *Marxov*; *Swift*, *Swifta*, *Swiftov*; *John*, *Johna*, *Johnov*; *Suppé*, *Suppéa*, *Suppéov*.

186. Ženska imena na nulti morfem (koja završavaju na suglasnik) ili ostaju nepromijenjena ili se mijenjaju kao da završavaju na *-a*: *Carmen*, gen. *Carmen* / *Carmene*, dat./lok. *Carmen* / *Carmeni*, prid. *Carmenin*; *Ingrid*, *Ingrid* / *Ingride*, *Ingrid* / *Ingridi*, *Ingridin*; *Nives*, *Nives* / *Nivese*, *Nivesin*.

187. Ako se uz muško ime upotrijebi i prezime, redovno se mijenjaju i jedno i drugo: *William Shakespeare*, gen. *Williama Shakespearea*; *Adam Mickiewicz*, *Adama Mickiewicza*; *Antonín Dvořák*, *Antonína Dvořáka*; *Johann Wolfgang Goethe*, *Johanna Wolfgang Goethea*.

188. Ako muška imena završavaju na nenaglašeno *-e* (koje se čita) a potječu iz slavenskih jezika, mogu pripasti jednom od sljedeća tri deklinacijska tipa: a) *Petre Prličko*, gen. *Petra Prlička*; b) *Goce Delčev*, *Goce Delčeva*; c) *Tone Seliškar*, *Toneta Seliškara*.

Moliere, gen. **Molièrea**

Vigny, gen. **Vignyja**

Kalay, gen. **Kalaya**

Camus, gen. **Camusa**

Ingrid, gen. dvojak:
Ingrid i **Ingride**

mijenjaju se po padežima
i ime i prezime

189. Ako su dva člana imena povezana crticom, mijenja se samo drugi član: *Jean-Paul Sartre*, gen. *Jean-Paula Sartrea*.

odredbeni dijelovi
nepromijenjeni

190. Odredbeni dijelovi uz imena iz jezika koji se koriste latinicom ostaju nepromijenjeni:

a) uz prezimena: *Leonardo da Vinci*, gen. *Leonarda da Vincija*; *Ardelio Della Bella*, *Ardelija Della Belle*; *Ludwig van Beethoven*, *Ludwiga van Beethovena*;

Don Juan, gen. **Don Juana**

b) tako i razne oznake uz osobna imena: *Ben Hur*, gen. *Ben Hura*; *Don Juan*, *Don Juana*; *mister Donald*, *mister Donalda*; *ledi Lollobrigida*, *ledi Lollobrigide*;

New York, gen. **New Yorka**

c) u zemljopisnim imenima (riječi kao *bad*, *sao*, *saint*, *san*, *sankt*, *neu*, *new*, *rio*, *port*, *mont* i dr.): *San Marino*, iz *San Marina*; *Neu Ulm*, iz *Neu Ulma*; *New York*, u *New Yorku*; *Rio de Janeiro*, u *Rio de Janeiru*.

promjenljive odredbe:
lord, gen. **lorda**, instr. **s lordom**

191. Pojedine su imeničke oznake uz imena toliko osamostaljene da se mijenjaju: *lord Byron*, *s lordom Byronom*; *sinjorina Pavolini*, *sa sinjorinom Pavolini*; pa i: *mister Donald*, *s misterom Donaldom*.

Ostaju nepromijenjena ženska imena s odredbom koja završava na suglasnik ili na samoglasnik osim na -a: *mis Buttler*, od *mis Buttler*; *ledi Bergman*, od *ledi Bergman*.

192. U složenih stranih naziva mijenja se samo posljednji član: *s Mount Mac Kinleya* (nom. *Mount Mac Kinley*); u *British Museumu* (*British Museum*), ili svi članovi ostaju nepromijenjeni: iz *Puerta del Sol* (*Puerta del Sol*), u *Neue Freie Presse* (*Neue Freie Presse*).

imena stanovnika fonetski:
Bohumljanin (: *Bochum*)

193. Imena stanovnika izvedena od stranih imena naseljenih mjesta pišu se fonetski: *Bohumljanin* (: *Bochum*), *Dablinac* (: *Dublin*), *Glazgovljanin* (: *Glasgow*), *Seviljanka* (: *Sevilla*).

pridjevi na -ski fonetski:
štokholmski (: *Stockholm*)

194. Pridjevi na -ski izvedeni od osobnih imena iz drugih jezika pišu se malim slovom i fonetski: *šekspirski* (: *Shakespeare*), *lajpciški* (: *Leipzig*), *njujorški* (: *New York*), *minhenski* (: *München*), *štokholmski* (: *Stockholm*).

pridjevi i opće imenice fonetski: **bodlerovski**, **marksist**, **fulbrajtovac**

195. Pridjevi kojima se izriču svojstva i osobine kakve imaju nosioci tih imena pišu se također fonetski: *bodlerovski stih* (: *Baudelaire*).

Tako se pišu i opće imenice tipa: *čegevarist* (: *Che Guevara*), *marksovac*, *marksist*, *marksizam* (: *Marx*), *fulbrajtovac* (: *Fulbright*).

c) Pisanje imena iz jezika koji se služe ćirilicom

196. Vlastita imena koja potječu iz slavenskih jezika s ćiriličkim pismom također treba pisati izvorno. I ovdje vrijede opća pravila kao i za pisanje i promjenu imena iz jezika s latiničkim alfabetima.

Pri transliteraciji ćirilćkih pisama u naēe latinićko vrijedi naćelo da se slova onih glasova koji su isti kao i u bosanskome jeziku prenose latinićkim slovima za te glasove, dok se za ostala ćirilćka slova u strućnoj literaturi propisuju posebna pravila.

197. Tako se rusko pismo transliterira u boēnjaćku latinicu na sljedeći naćin:

a → a, б → b, в → v, г → g, д → d, е → e, ё → e, ж → ž, з → z, и → i, й → j, к → k, л → l, м → m, н → n, о → o, п → p, р → r, с → s, т → t, у → u, ф → f, х → h, ц → c, ч → ć, ш → š, щ → šć, ъ → a, ы → i, њ → j, э → e, ю → ju, я → ja.

Transkripcija izgleda ovako: e (na poćetku rijeći i iza vokala) → je (Евдоким, Елисеев → Jevdokim, Jelisejev); ё → jo (Фёдор → Fjodor), л + ъ → lj (Гоголь → Gogolj), л + е → lje (Лермонтов → Ljermontov), л + и → lji (Сталин → Staljin), н + ъ → nj (Рязань → Rjazanj), н + е → nje (Онегин → Onegin), н + и → nji (Бакунин → Bakunjin), ш → šć (Щедрин → Šćedrin), ъ → ø (Объявин → Objavin), ы → i (Крым → Krim), ъ → ø (Астрахань → Astrahan; Обь → Ob), э → e (Эйзенштейн → Ejzenštejn), ю → ju (Юсупов → Jusupov), я → ja (Настя → Nastja).

Nastavak -ий (-ij) → -i (Якубинский, transl.: Jakubinskij, transkr.: Jakubinski), a nastavak -ая (-aja) → -a (Достоевская → Dostojevska).

198. Bugarska ćirilica transliterira se kao i ruska, s tim što se bugarsko ш prenosi kao *št* (Свиштов, transl. i transkr.: Svištov).

199. Tako se prenose i makedonska slova, s tim što se ђ transliterira kao *g*, a transkribira kao *đ* (Ѓурчин, transl.: Ćurćin, transkr.: Ćurćin); к se transliterira kao *k*, a transkribira kao *ć* (Ќурчиев, transl.: Ćurćijev, transkr.: Ćurćijev); dok se ц transliterira kao *dz*, a transkribira kao *z* (Џиваров, transl.: Dzivarov, transkr.: Zivarov).

Makedonska slova ђ i к ispred samoglasnika *i* i *e* pišu se kao *g* i *k* (kao i u makedonskom: г, к): *Sagin* (mak. Сагин), *Kiro* (mak. Киро).

ruska imena u latinici:

Gogolj, Ljermontov, Onjegin, Krim, Astrahan, Jakubinski

bugarsko ш kao št:
Svištov

makedonsko ђ kao đ:
Ćurćin; к kao ć: Ćurćijev

ђ i к ispred i i e nepromijenjeni: **Sagin, Kiro**

d) Pisanje imena iz jezika koji se služe drugim pismima

200. Rijeći koje nisu vlastita imena a porijeklom su iz jezika koji se služe drugim pismima pišu se fonetski.

Imena iz jezika koji se služe drugim pismima dolaze u bosanski jezik najćeēće posredno, i to preko transliteracijsko-transkripcijskih sistema pojedinih svjetskih jezika.

Kako su sloēene probleme transliteracije i transkripcije lingvisti pojedinih naroda rješavali na razne naćine, u duhu svojih jezika, razumljivo je da i u naēem jeziku i drugdje vlada veliko šarenilo u pisanju imena iz jezika koji se ne služe latinicom ili ćirilicom. Tako, npr., Englezi imaju ba-

rem pet usvojenih transkripcija kineskoga jezika, Francuzi također nekoliko, Nijemci svoju, Rusi svoju. U nastojanju da izbjegnu neujednačenosti prouzrokovane mnoštvom neodgovarajućih transliteracija i transkripcija te doprinesu boljem razumijevanju svoga jezika i kulture, Kinezi su se 1979. obratili svim narodima svijeta, pozivajući ih da se pridržavaju njihove standardne *pinyin-transliteracije* prilikom prenošenja riječi iz kineskoga jezika. Prema *pinyin-transliteraciji* piše se, npr.: *Mao Zedong* (ime političara), *Lu Xun* (ime pisca), *Deng Xiaoping* (ime političara), *Taiwan* (ime provincije).

dvojak oblici: **Mao**
Zedong i Mao Ce Tung

U domaćoj javnoj upotrebi (u novinama, na televiziji, u školama, u popularnoj literaturi) ovakva imena mogu se pisati onako kako su već usvojena (npr. *Hsinhua*, *Mao Ce Tung*, gen. *Mao Ce Tunga*, prid. *Mao Ce Tungov*; tako je i s burmanskim, vijetnamskim i drugim imenima: *U Tant*, gen. *U Tanta*, prid. *U Tantov*), ali valja stvarati uvjete za prelazak na pisanje prema službenoj transkripciji naroda iz koga potječu.

Opće načelo koga se valja držati u pisanju imena iz jezika koji se ne služe ni latinicom ni ćirilicom glasi: takva se imena pišu onako kako se pišu u službenoj latiničkoj transkripciji naroda iz kojeg potječu. Ovo načelo vrijedi u međunarodnom dopisivanju, u diplomaciji, na zemljopisnim kartama te u znanstvenoj literaturi i sl.

imena iz arapskog pišu se
polusloženički:

Ebu-Leheb, gen.
Ebu-Leheba

određeni član uz prvi dio
imena:

Abdul-Muttalib, gen.
Abdul-Muttaliba

201. Imena iz arapskoga jezika u domaćoj javnoj upotrebi pišu se na način već uobičajen u bosanskom jeziku. (O tome up. i t. 298.)

Dvočlana imena arapskoga porijekla pišu se polusloženički: *Ebu-Leheb*, gen. *Ebu-Leheba*; *Ebu-Ubejda*, gen. *Ebu-Ubejde*.

Određeni član uz takva imena piše se zajedno s prvim dijelom imena, a drugi dio imena vezuje se crticom. Kao i u ostalih polusložnica, prvi dio ne dobija obličke nastavke: *Abdul-Muttalib* (gen. *Abdul-Muttaliba*), *Ebur-Rebi* (gen. *Ebur-Rebija*), *Zul-Karnejn* (gen. *Zul-Karnejna*).

Ukoliko se određeni član upotrijebi samo uz prezime, odnosno jednočlano ime (kako na početku tako i unutar rečenice), piše se velikim početnim slovom i uz ime vezuje crticom: *El-Arebi* (gen. *El-Arehija*), *Et-Taberi* (gen. *Et-Taberija*).

Ukoliko između dvaju članova u imena arapskoga porijekla dolazi skraćunica *b.* (: *bint*, *ibn* – u značenju: kći, sin), oba su člana promjenljiva: *Abdullah b. Abbas* (gen. *Abdullaha b. Abbasa*), *Ali b. Ebi-Talib* (gen. *Alija b. Ebi-Taliba*).

Ako se *ibn*, *bint* ne skraćuje, na početku se imena piše polusloženički: *Ibn-Kesir* (gen. *Ibn-Kesira*), a unutar imena odvojeno: *Ali ibn Ebi-Talib* (gen. *Alija ibn Ebi-Taliba*). Ukoliko se ovakva imena prevode, ne piše se zarez ispred *sin*, *kći*: *Muhammad ibn Musa* (= *Muhammed sin Muse*).

202. Pojedine *islamske termine*, iz naročitih razloga, potrebno je pisati tako da se može što lakše prepoznati njihov izvorni lik. Otuda se u njima, kao i u arapskim imenima (osobito u stručnim djelima), susreću i znakovi kao: *hemze* (’), *ajj* (‘), *lahijal waw* (w) i sl.

Grleni poluglas koji se naziva *hemzetom* piše se kao apostrof (podignuti zarez). Hemze (') imamo, npr., u sljedećim riječima: *kira'et*, *Kur'an*, *mu'min* i sl.

Oštri grleni poluglas reda *a* naziva se *ajn* i piše se kao obrnuti podignuti zarez ('). Ajn imamo, npr., u sljedećim riječima: *džema'at*, *mu'dži-za*, *ni'met*, *ruku'*, *ša'ban*, *zul-ka'de*.

Labijal *waw* označava se kao *w*. Imamo ga, npr., u riječima: *lewha*, *mevlud*, *sewab*, *tewba*, *tevhid*.

Izvan stručnih djela većina ovakvih riječi piše se bez posebnih znakova: *kiraet*, *mumin*, *džemat*, *mudžiza*, *nimet*, *ruku* (gen. *rukua*), *šaban*, *zul-kade*, *levha*, *mevlud*, *sewab* / *sevap*, *tevba*, *tevhid*.

Kur'an – ~~Kuran~~

bez posebnih znakova:
ruku, **levha**, **tevhid**

U bosanskome jeziku mnogo je riječi neslavenskoga porijekla. Među tim riječima najbrojniji su orijentalizmi (riječi iz turskoga, arapskog i perzijskog jezika), potom romanizmi, germanizmi, grecizmi i dr. Neke od tih riječi teško je razlikovati od domaćih; prilagodile su se bosanskome jeziku i često se ne mogu zamijeniti drugim riječima. Riječi koje se nisu dovoljno prilagodile upotrebljavamo ukoliko za njih nema prave zamjene u našem jeziku.

Vlastita imena iz živih jezika koji se služe latinicom u bosanski se jezik mogu prenositi u latinicu i ćirilicu. U latinicu se prenose ili izvorno ili fonetski, a u ćirilicu isključivo fonetski. Riječi koje nisu vlastita imena pišu se u bosanskome jeziku onako kako se izgovaraju, tj. fonetski. Vlastita imena iz jezika koji se ne služe latinicom pišu se prema odgovarajućim transliteracijskim i transkripcijskim pravilima.

ZADACI I VJEŽBE

16. Napiši fonetski: Barcelona, Boccaccio, Hugo, Camus, Rousseau, Beethoven; Chicago, Cambridge, Stockholm, Manchester United.
17. Napiši oblik genitiva od ovih imena: El-Arebi, Carmen (ž. r.), Tone Seliškar, Leonardo da Vinci, Jean-Paul Sartre, William Shakespeare, Johann Wolfgang Goethe; Tokio, New York, Columbia.
18. Podvuci nepravilno napisane oblike: arhitekt, objekat, subjekt, kiraet, tevhid, allegro; Kavkaz, Vavilon, Persija, Španija, Švicarska, Kipar, Skoplje; Aristotel, Gogolj, Džibril, Ibn Kesir, Ali ibn Ebi-Talib.

16. PISMO

203. U bosanskome jeziku danas se koriste dva pisma: *latinica* i *ćirilica*.

bosanski jezik ima dva
pisma: **latinicu** i **ćirilicu**

204. Redoslijed latiničkih slova naziva se *abeceda* (prema nazivu početna tri i šestoga slova: *a*, *b*, *c*, *d*), a ćiriličkih *azbuka* (po nazivu prvih dvaju slova glagoljice i stare ćirilice: *az*, *buki*). I latinička i ćirilička slova mogu biti *mala* i *velika*, *pisana* i *tiskana*.

205. Latinička slova imaju sljedeći redoslijed:

U bosanskome jeziku u upotrebi su dva pisma: latinica (znatno češće) i ćirilica. U latinici se tri glasa obilježavaju dvoznacima (*dž, lj, nj*), a u ćirilici svakome glasu odgovara jedan znak.

17. POLUNAVODNICI

211. Ako se unutar navedenoga teksta nađe riječ, dio rečenice, rečenica ili više rečenica koje također treba doslovno navesti ili im dati drugi smisao, upotrijebit će se polunavodnici.

polunavodnici služe za označavanje navoda u navodu

212. Polunavodnici su dvostruki pravopisni znak (' ... ') kojim se, dakle, obilježava navod unutar veće navedene cjeline, obilježene navodnicima. Polunavodnici se s drugim pravopisnim znacima združuju kao i navodnici:

(1) "I još se sjećam vaših riječi: 'Od jednog dugog života s jednom ljubljnom ženom ostala je samo uspomena: raščesljana kosa na mjesecini i izbljednula haljina neodređene boje'..." (H. Bjelevac, Hazer; u izvorniku su također polunavodnici) – (2) Prisjećajući se susreta sa Skenderom Kulenovićem, u *Putovanju bijelom lađom* Zuko Džumhur je zapisao: "Često bi poslije duge stanke bez nekog neposrednog povoda rekao: 'Vraćam se, dragi moj prijatelju, često u mislima onom čistom smaragdu one Une moga grada djetinjstva.'" – (3) Rekla je: "Lahko je pružiti takvu 'pomoć'."

18. PRAVILA O ALTERNACIJI IJE/JE/E/I

213. Nekadašnji jat (ě) u ijekavskim govorima, koji su osnova bosanskoga standardnog jezika, ima refleks *ije / je / e / i* (*svijet / svjetovi / mreža / vidio*).

Refleks jata ovisan je o dužini sloga: u dugim slogovima po pravilu se nalazi *ije*, a u kratkim *je* (*e* i *i*).

214. U riječima iste osnove dugi slogovi mogu postati kratki, a kratki slogovi mogu postati dugi. Pri kraćenju odnosno duljenju korijenskog sloga dolazi do smjene alternanti: u prvom slučaju alternanta ko ja se nalazi u dugim slogovima (*ije*) najčešće biva zamijenjena alternantom *je* (rjeđe alternantom *e*), u drugom alternante koje dolaze u kratkim slogovima (*je*, *e*, *i*) uglavnom bivaju zamijenjene dvosložnim skupom *ije* (ili dolazi do duljenja jednosložne alternante).

215. Alternanta *i* dolazi umjesto *ije* i *je* samo ispred *o*, a umjesto *je* ispred *j* i *lj* (imamo *-ilje-* od skupine *-ěljě-*):

a) *cio* (mj. *cijeo* od *cijel*), *dio*, *donio*; *bdio* (mj. *bdjeo* od *bdjel*), *htio*, *kopnio*, *razdio*, *trpio*, *vidio*, *živio*. Naporedni su oblici *cio / cijel*, *dio / dijel*, *odio / odjel*, *razdio / razdjel* i sl.

standardni bosanski jezik ima ijekavsku zamjenu **jata**

u dugim slogovima umjesto **jata** najčešće **ije**, u kratkim **je**:
cvijet – cvjetovi

i ispred **o**, j i **lj**:

- a) **bdio**, **htio**, **živio**;
- b) **grijati se**, **sijati**;
- c) **bilježiti**, **bilješka**

naporedni oblici:
**cio/cijel, dio/dijel, vri-
jedila/vrijedjela**

Samo je: *odsjeo* (ne: odsio), *sjeo* (nc: sio), *zapodjeo*, *zaposjeo*.

Naporedni su oblici *sjediti* / *sjedjeti*, *vrijediti* / *vrijedjeti*, a dvojtvo imamo i u glagolskom pridjevu radnom ž. r.: *sjedila* / *sjedjela*, *vrijedila* / *vrijedjela*.

Glagolski pridjev radni od *vreti* glasi *vrio* / *vreo*, a od *zreti* *zrio* / *zreo*. Pridjevi su samo *vreo*, *zreo*;

b) *grijati se* (mj. *grjejeti se*), *razumijem* (mj. *razumjejem* od *razumjeti*), *sijati* (mj. *sjejati*), *smijati se* (mj. *smjejeti se*), *umijemo* (mj. *umjeje-mo* od *umjeti*);

c) *bilješka*, *bilježiti*, *bilježnik*, *zabilješka* i sl. (Inače je: *bjelji*, *iscje-ljivati* i sl.)

e umjesto je iza skupine
sa r:
sredina, trebati

216. U kratkim slogovima alternanta *e* dolazi umjesto alternante *je* iza suglasničke skupine u kojoj je posljednji suglasnik *r*: *bregovi* (< brjcgovi : brijeg), *crepovi* (< crjepovi : crijep), *crepić* (< crjepić : crijep), *napre-dan* (< naprjedan : naprijed), *sredina* (< srjedina : srijeda), *trebati*, *upotre-ba* (< trjebati, upotreba : upotrijebiti), *trezven* (< trjezven : trijezan), *usred* (< usrjed : srijeda), *vremena* (< vrijeme : vrijeme), *ždrebeta* (< ždrjebeta : ždrijebe).

izvorni ekavizmi:
nekad, repa, slezena

Alternanta *e* u određenim položajima u riječi uvjetovana je fonetski (ili drugačije) i izvorna je odlika bošnjačkih narodnih govora, te je kao takva mogla biti prihvaćena i u bošnjačkim pisanim izvorima; većina bošnjačkih ijekavskih govora ima: *breza*, *mreža*, *sreća*, *vreća*, ali i druge ekavizme (izvan položaja suglasnik + *r* + *je* < *ě*): *nekoliko*, *nekad*, *nešto*, *repa*, *reza-ti*, *slezena*, *Slaveni* i sl.

dvojaki oblici:
**grehota/grjehota;
mrestilište/mrjestilište**

Imamo dvojtvo u porodici riječi izvedenih od imenice *grijež*: *grje-hota* / *grehota*, *grješnik* / *grešnik*, *pogrješka* / *pogreška* i dr., te u nekim po-jedinačnim slučajevima: *mrjestilište* / *mrestilište*, *pomodrjeti* / *pomodreti*, *pomodrjela* / *pomodrela*.

ispravno je pisati i:
**brjegovi uz bregovi;
strjelica uz strelica;
vrjedniji uz vredniji**

Ima pisaca koji u svojim tekstovima dosljednije pišu *je* (od *jata*) iza skupine *suglasnik + r* i izvan spomenutih izvedenica prema imenici *grijež*. Ukoliko oblici kao što su: *brjegovi*, *brjegovit*, *brježuljak*, *crjepovi*, *dozrjeti*, *drjemljiv*, *drjemljivost*, *krještatica*, *okrjepljivati*, *okrjepljivanje*, *povrjeda*, *sprječavati*, *strjelica*, *trjebiteljica*, *trjezniji*, *uvrjeda*, *uvrjedljiv*, *uvrjedlji-vost*, *vrjedniji*, *vrjednota*, *zaprjeka*, *ždrjebad* i sl. budu češće upotrebljava-ni, oni će naći svoje mjesto u pravopisnome rječniku bosanskoga jezika.

prefiksne složenice:
protivrječiti, razrješavati

Ako suglasnik koji je ispred *r* pripada prefiksu, redovno imamo *je*, a ne *e*: *odrješit*, *odrješ enje*, *protivrječnost*, *protivrječiti*, *protivrječje*, *raz-rjeđivati*, *razrjeđivanje*, *razrješavati*, *razrješ enje* i dr.

U bosanskome jeziku umjesto *jata* u dugim je slogovima po pravilu *i je*, a u kratkim je (*dijete* – *djeca*). Zamjena *jata* sa *i* javlja se ispred samoglasnika *o* (*vidio*) te ispred suglasnika *j* (*smi-jati se*) i *lj* (*bilješka*). Zamjenu *jata* sa *e* imamo u malobrojnim riječima (*mreža*, *repa*, *nekoliko*), a dvojaka je zamjena iza suglasničke skupine sa *r* (*grehota* / *grjehota*, *bregovi* / *brjegovi*).

a) Kraćenje dugoga sloga

217. Kraćenje dugoga sloga, tj. *je* (ili *e*) umjesto *ije*, imamo u promjeni nejednakosložnih imenica: *bijeg* (bijega) – *bjegovi*, *bijes* – *bjesovi*, *cvijet* – *cvjetovi*, *korijen* – *korjenovi*, *svijet* – *svjetovi*, *vijek* – *vjekovi*. Glasovi *n* i *l* u vezi s glasom *j* (od *je*) daju *nj* (ń) i *lj* (ĺ): *snijeg* – *snjegovi*, *lijevak* – *ljevkovi*, *žlijeh* – *žljebovi*.

Tako i: *dijete* (prema dvosložnom *děte*) – *djeteta*, *tijelo* – *tjelesa*.

Fonetski uvjetovana alternanta *e* umjesto *je* dolazi iza skupine *suglasnik + r*: *vrijeme* (: vrčme) – *vremena*, *nevrijeme* – *nevremena*, *poluvrijeme* – *poluvremena*, *ždrijebe* (: ždrčbc) – *ždrebeta*.

Pojedine imenice muškoga roda (npr. *lijevak*) ne krata dugi slog u dugoj množini, tj. zadržavaju *ije*: *brijest* – *brijestovi*, *dio* – *dijela* – *dijelovi*, *grijež* – *griježovi*, *lijev* – *lijevovi*, *pijetao* – *pijetlovi*, *trijem* – *trijemovi*, *vijek* – *vijekovi* (uz: *vjekovi*).

Oblici kratke množine redovno imaju *ije*: *brijezi*, *griješ*, *korijeni*, *snijazi*.

U genitivu množine nekih višesložnih imenica pored oblika s tri uzastopna duga sloga prisutni su i oblici s dva duga sloga, u kojima umjesto *ije* dolazi *je*: *dvocijevaka* / *dvocjevaka* (pored *dvocijevki*; prema *dvocijevka*), *popijevaka* / *popjevaka* (pored *popijevki*; prema *popijevka*), *pripovijedaka* / *pripovjedaka* (pored *pripovijetki*; prema *pripovijetka*).

218. Kraćenje dugoga sloga u osnovi javlja se kada se naglasak prenese na tvorbeni morfoloz izvedenice:

a) tako je u nesvršenim glagolima na *-ava(ti)*, *-iva(ti)* izvedenim od svršenih (i u svim njihovim oblicima): *obavijestiti* – *obavještavati*, *osvijetliti* – *osvijetljavati*, *otrijezni se* – *otrežnjavati se*, *spriječiti* – *sprečavati*; *do-dijeliti* – *do-djeljivati*, *istrijebiti* – *istrebljivati*, *ocijeniti* – *ocjenjivati*, *odlijepiti* – *odljepljivati*, *pobijediti* – *pobjeđivati*, *povrijediti* – *povređivati*, *primijeniti* – *primjenjivati*, *rascijepiti* – *rascjepljivati*, *zamijeniti* – *zamjenjivati*;

b) tako je u izvedenicama s naglaskom na sufiks, a takve su imenice na: *-ance* (*bijel* – *bjelance*), *-ašce* (*gnijezdo* – *gnjezdašce*), *-ence* (*tijelo* – *tjelence*), *-ešce* (*dijete* – *djetěšce* / *djětešce*), *-ina* (*bijel* – *bjelina*, *cijel* – *cjelina*; up. niže i primjere kao *cvjetina*), *-oća* (*bljed* – *bljedoća*, *slijep* – *sljepoća*), *-ota* (*lijep* – *ljepota*, *grijež* – *grježota* / *grežota*), te pridjevi na *-ovit* (*cijel* – *cjelovit*, *lijev* – *ljekovit*, *miješati* – *mješovit*, *stijena* – *stjenovit*, *brijeg* – *bregovit*), *-unjav* (*bljed* – *bljedunjav*), *-urina* (*cjevurina*, *mješurina*, *smjekurina*, *zvjezdurina*) i sl. (O kraćenju dugoga sloga u imenicama i pridjevima sufiksne tvorbe v. i t. 224.)

219. Prema alternanti *ije* (umjesto *jata* u dugim slogovima) u svim oblicima svršenih glagola: *obavijestiti*, *obavijestim*, *obavijestiš*, *obavijesti*, *obavijestivši*, *obaviješten* i sl. stoji alternanta *je* (odnosno *e*) u svim oblicima

prema *ije* stoji *je*:
bijes – *bjesovi*;
svijet – *svjetovi*;
snijeg – *snjegovi*

zadržavaju *ije*:
grijež – *griježovi*;
lijev – *lijevovi*

u gen. mn. dvojaki oblici
dvocijevaka/*dvocjevaka*;
pripovijedaka/*pripovjedaka*

prema ije stoji je:
 obavijestiti –
 obavještavati;
 bijel – bjelance;
 ocijeniti – ocjena;
 riješiti – rješiv;
 smiješan – smješniji;
 vijek – dugovjek;
 cijev – cjevovod

ma nesvršenih glagola: *obavještavam, obavještavaš, obavještavah, obavještavaj, obavještavao, obavještavajući, obavještavan.*

Kao što je *ije* u glagolskom pridjevu trpnom svršenih glagola (*obaviješten, povrijeđen*), tako je i u izvedenicama od njih sa sufiksom *-ost* (*obaviještenost, povrijeđenost*).

220. Do kraćenja sloga dolazi i u imenicama i pridjevima izvedenim od glagola: *lijepiti – ljepljivost, ljepljiv; obavijestiti – obaviještenje, ocijeniti – ocjena, odljevati – odljev, pobijediti – pobjeda, primijeniti – primjena, primjenljiv / primjenjiv; povrijediti – povreda, povrediv / povredljiv; riješiti – rješenje, rješiv.*

221. Kraćenje sloga imamo i u komparativu i superlativu: *bijel – bjelji, bjelje, najbjelji, najbjelje; blijed – blijedi, najblijedi; lijen – ljeniji / ljenji, najljeniji / najljenji; nijem – njemiji, najnjemiji; prijek – preči, najpreči; razgovijetan – razgovjetniji, najrazgovjetniji; smiješan – smješniji, najsmješniji; svijetao – svjetliji, najsvjetliji; tjesan – tjesniji / tješnji, najtjesniji / najtješnji; trijezan – trezniji, najtrezniji; vrijedan – vredniji, najvredniji.*

222. Tako je i u složenih pridjeva naglasnoga tipa *ljevoruk, kratkòv-jek* (bez obzira na to da li se slog *sa je* nalazi ispred ili iza naglaska): *bjeloput, bljedolik, ljeporjek, ljevoruk, sjedoglav, svjetlokos; debelostjen, dragocjen, dugovjek, kratkorjek, skupocjen.*

223. Isto je i u prvome dijelu složenih imenica kao *bjelokost, cjevovod, zvjerokradica* i sl.; u drugome je slogu u imenica *ije* (za razliku od pridjeva, u kojih imamo *je*): *kolosijek, ljeporijek.*

prema ije stoji je u izvedenicama:
 mjenjač, zvjerad,
 izvještaj, pješčani, cjevanica, cvječar, cjevast, mješavina, vjenčić, svjećica, bjeličast, djelić, cjenik, cjediljka, svjetina, lječitište, vječit, izvjestilac, ljelesni, rječnik, bje-lutak; ili e: ždrebac, brešćić, vremešan, brestić, uvredljiv, drenov, istrebitelj, povreditelj, brežuljak (ispravno je i: brješčić, ... brježuljak)

224. Umjesto *ije* imamo *je*, odnosno *e*, u riječima (imenicama i pridjevima) izvedenim sufiksima: *-ač* (*cjepač, mjenjač, poljevač, pripovjedač, snabdjevač, zjevač*), *-ača* (*cvjetača, snabdjevača*), *-ačnica* (*ljevačnica, mjenjačnica*), *-ad* (*zvjerad, ždrebac*), *-ahan* (*bljedačan, ljepačan*), *-aj* (*izvještaj, nagovještaj*), *-ak* (*ljevak, njemak*), *-an(i)* (*pješčan[i], zvjezdanc[i], žljezdanc[i]*), *-ana* (*crepana*), *-anica* (*cjevanica*), *-anjak* (*bjelanjak*), *-ar* (*crevar, cvječar, ljekar, mljekar, svječar, zvjezdar*), *-ara* (*crevara, cvječara, mljekara, zvjezdara*), *-arija* (*ljekarija, sljeparija*), *-arka* (*cvječarka*), *-arna* (*ljekarna*), *-arnica* (*cvječarnica*), *-arnik* (*cvječarnik*), *-ast* (*cjevast, gnjezdast, ljevkast, strelast, zvjezdast*), *-aš* (*bjelaš, cjevaš, zvjezdaš*), *-av* (*tjestav*), *-avina* (*mješavina*), *-ba* (*primjedba, sljedba, zamjedba*), *-cat* (*bjelcat, cjelcat*), *-čica* (*cjevčica*), *-čić* (*bješčić, breščić, grješčić, korjenčić, mješčić, vjenčić*), *-čina* (*cjevčina*), *-enica* (*tjestenica*), *-ešan* (*vremešan*), *-etina* (*mješetina*), *-ica* (*bjelica, lješica, ljevica, Njemica, rječica, snježnica, svjećica, zvjezdica*), *-ičak* (*djelčićak*), *-ičast* (*bjeličast*), *-ić* (*brestić, brežić, cvjetić, djelić, grešić, mješić, pjelčić*), *-idba* (*bjelidba, djelidba, pljenidba*), *-ik* (*cjenik, sjenik*), *-iljka* (*cjediljka*), *-ina* (*brežina, cvjetina, cre-*

pina, grešina, iscjedina, mješina, rječina, svjetina), **-inji** (zvjerinji), **-ištel-
lište** (cjedište, cvjetište, gnjezdilište, lječilište, mrestilište / mrjestilište, stre-
lište), **-it** (korjenit, rječit, vječit), **-ivl- jivl- ljiv** (djeljiv, izlječiv, iskorjenjiv,
ljepljiv, neprocjenjiv, neizbježiv, primjenjiv / primjenljiv, promjenjiv /
promjenljiv, pogrešiv / pogrješiv, pljesniv, rješiv, upotrebljiv, uvredljiv), **-
kast** (bjelkast), **-lac** (bjelilac, izvjestilac, pljenilac), **-lo** (bjelilo), **-ni** (cvjet-
ni, tjelesni), **-nica** (naljepnica), **-nik** (grješnik / grešnik, rječnik, vjesnik,
zapovjednik), **-njāk** (lješnjak), **-onica** (ispovjedaonica, ljevaonica), **-ov**
(bjelov, brestov, drenov, ljeskov), **-ovača** (ljeskovača), **-ovan** (svjetovan),
-ovina **-evina** (brestovina, cjeđevina), **-telj** (djelitelj, iskorjenitelj, istrebi-
telj, izvjestitelj, povreditelj, procjenitelj, uvreditelj), **-ulja** (cvjetulja, mlje-
kulja), **-ūljak** (brežuljak), **-ūrda** (cjevurda), **-uša** (bjeluša, cvjetuša), **-ušan**
(ljepušan), **-ušast** (bjelušast), **-uškast** (ljepuškast), **-utak** (bjelutak).

225. Do kraćenja *ije* u *je* (ili *e*) ne dolazi:

a) u dugoj množini imenica kao *lijek* (*lijekovi*), o čemu je naprijed
bilo riječi;

b) u zbirnih imenica izvedenih od imenica sufiksom *-je*: *briješće* (:
brijest), *cvijeće* (: cvijet), *liješće* (: lijeska), *triješće* (: trijeska);

c) u imenica izvedenih od imenica sufiksima *-ak*, *-ce*, *-ka*: *cvijetak*
(: cvijet), *dijelak* (: dijel / dio), *griješak* (: grijeh), *smiješak* (: smijeh); *dlije-
ce* (: dlijeto), *odijelce* (: odijelo), *ždrijelce* (: ždrijelo), *cijevka* (: cijev);

d) u apstraktnih imenica izvedenih od pridjeva sufiksom *-ost*: *cije-
lost* (: cijel / cio), *lijenost* (: lijen), *vrijednost* (: vrijedan);

e) u prisvojnih pridjeva izvedenih od imenica sufiksima *-ovl- ev*, *-in*:
pijetlov (: pijetao), *sljepčev* (: sljepac), *ždrijepčev* (: ždrijebac); *zvijezdin*
(: zvijezda);

f) u glagola izvedenih od imenica i pridjeva: *bijeliti* i *bijeljati* (: bi-
jel), *griješiti* (: grijeh), *liječiti* (: lijek), *sniježiti* (: snijeg) i sl. (Rjeđe dolazi
do kraćenja korijenskoga sloga: *rječkati se* [: riječ], *bjesnjeti* [: bijesan].)

ije ostaje u:
**cvijeće, odijelce, vrijed-
nost, zvijezdin, griješiti,
liječiti**

U pojedinim se oblicima i izvedenim riječima skraćuje dugi slog, pa prema *ije* imamo *je*: u
množini imenica sa umetkom *-ov-* (*cvijet – cvjetovi*; ponekad se *ije* zadržava: *lijek – ljeikov*),
u nesvršenih glagola izvedenih od svršenih (*ocjeniti – ocjenjivati*), u izvedenih imenica i prid-
jeva s akcentom na sufiksu (*bjelina, ljeikovit*), u komparativu i superlativu pridjeva (*bijel –
bijelji, najbijelji*) i u drugih izvedenih riječi.

b) Duljenje kratkoga sloga

226. Ako se kratki slog dulji, u jednim kategorijama riječi imamo
alternantu *ije*, a u drugim ostaje produljena alternanta *je* (*e*), tj. *jē* (*ē*).

prema je stoji ije:
razumjeti – razumijevati;
dospjeti – dospijeće

Umjesto *je* (*e*) imamo *ije* u nesvršenim glagolima (i u svim njihovim oblicima) i glagolskim imenicama tvorenim od svršenih sufiksom *-va(ti)*: *dogorjeti – dogorijevati, dogorijevanje; dospjeti – dospijevati, nadjeti – nadijevati, nasjeći – nasijecati, oholjeti – oholijevati, odoljeti – odolijevati, podsjeći – podsijecati, pregorjeti – pregorijevati, razumjeti – razumijevati, sagorjeti – sagorijevati, uspjesi – uspijevati, zagorjeti – zagorijevati, zapovjediti – zapovijedati, zasjeći – zasijecati, zastarjeti – zastarijevati.*

Alternantu *ije* imaju glagolske imenice na *-će* od glagola u kojih osnova završava na *-je-*: *dospijeće* (: *dospjeti*), *prispijeće* (: *prispjeti*), *umijeće* (: *umjeti*).

(Izuzetak su nesvršeni glagoli i glagolske imenice u čijoj su osnovi imenice *mjera* i *mjesto* te glagol *sjesti*; v. t. 231.)

prema e i i stoji ije:
leći – lijegati;
liti – lijevati;
sazreti – sazrijevati

227. Prema *e* i *i* iz osnove glagola *leći, letjeti, liti* te njihovih složenica, kao i složenica sa *-zreti*, imamo *ije* u nesvršenim glagola i glagolskih imenica: *leći – lijegati, lijeganje; podleći – podlijegati, podlijeganje; zaleći – zalijegati, zalijeganje; letjeti – lijetati, lijetanje; doletjeti – dolijetati, dolijetanje; naletjeti – nalijetati, nalijetanje; zaletjeti se – zalijetati se, zalijetanje; liti – lijevati, lijevanje; naliti – nalijevati, nalijevanje; proliti – prolijevati, prolijevanje; zaliti – zalijevati, zalijevanje; dozreti – dozrijevati, dozrijevanje; nazreti – nazrijevati, nazrijevanje; sazreti – sazrijevati, sazrijevanje.*

naporedni oblici:
nalijevati i nalivati;
zaljev i zaliv

U upotrebi su u bosanskome jeziku i oblici: *nalivati, nalivanje; prolivati, prolivanje; zalivati, zalivanje* i sl.

Imenice vezane za prethodne glagole također imaju dvojake oblike: *naljev / naliv, proljev / proliv, zaljev / zaliv.*

sjeći, sjekoh:
siječem, sijeci

228. Glagol *sjeći* (i njegove složenice) u jednim oblicima ima *je*, a u drugima *ije*. Alternantu *je* ima u infinitivu (*sjeći; presjeći*), u 1. l. jd., 1. 2. i 3. l. mn. aorista (*sjekoh, sjekosmo, sjekoste, sjekoše; presjekoh...*), u glagolskom pridjevu radnom (*sjekao; presjekao*), u glagolskom pridjevu trpnom (*sječēn; presječēn*) i glagolskom prilogu prošlom (*sjekavši; presjekavši*). Alternantu *ije* ima u prezentu (*siječem; presiječem*), u 2. i 3. l. jd. aorista (*siječe*), u imperfektu (*sijecijah*), imperativu (*sijeci; presijeci*) i u glagolskom prilogu sadašnjem (*sijekući*).

229. U imenicama tvorenih od glagola koji počinju s *pre-* imamo likove s *prije-*, kao i one s dugim *pre-* (rijetko je prefiks *pre-* s kratkim naglaskom, npr.: *prègrada, prèpreka*).

Naporedni su likovi s dvosložnim i oni s jednosložnim prefiksom:

naporedni su dvosložni i
jednosložni prefiks
(*prije-* i *pre-*)

priječnik / prečnik (promjer)
prijegled / pregled
prijekid / prekid
prijeklop / preklop
prijelaz / prelaz

prijelom / prelom
prijemaz / premaz
prijepis / prepis
prijepjev / prepjev
prijesjek / presjek

prijeskok / preskok
prijestup / prestup
prijevod / prevod

prijevoj / prevoj
prijevoz / prevoz
prijezir / prezir

Pri kolebanju između likova s *prije-* i onih s *pre-* bolje je upotrijebiti likove s *prije-*.

230. Alternantu *ije* također imamo u pojedinačnim riječima: *htije-nje* (: htjeti), *mnijenje* (: mniti), *odijelo* (: odjeti), *pijevac*, *pijetao* (: pjevati), *sijelo* (: sjesti).

231. Duljenjem korijenskog sloga u ostalim kategorijama riječi alternanta *je* ostaje nepromijenjena (ona dobija dužinu, ali umjesto *nje* ne dolazi *ije*); tako je:

a) u genitivu množine: *djelā* (: djelo), *kōljēnā* (: koljeno), *mědvjēdā* (: medvjed), *sjēnā* (: sjena), *ūvjētā* (: uvjet), *vjērā* (: vjera);

b) kada se alternanta *je* nađe ispred dva suglasnika od kojih je prvi *l*, *lj*, *m*, *n*, *nj*, *r*, *v*: *bězvěrje* (: vjera), *inōvjērca* (: inovjerac), *ōdjēljka* (: odjeljak), *ponēdjēljka* (: ponedjeljak), *primjērka* (: primjerak), *rāvnōmjērno*, *rāvnōmjērnošt* (: mjera), *sjēnka* (: sjena), *zāsjsēnka* (: zasjenak); tako i u glagolskome prilogu prošlom: *dōspjēvši*, *ūspjēvši*, *vīdjēvši*;

c) u hipokoristicima i izvedenicama od njih: *djēdo*, *djēdīn* / *djēdov* (: djēd; u bosanskome jeziku riječ *dēdo* nije ekavizam, nego turcizam – tur. dede = djed), *djelce* (: djelo), *djēva*, *djēvīn* (: djevojka), *koljēnce* (: koljeno);

d) u složenicama kao *plīnomjēr*, *ūglōmjēr*, *tōplōmjēr*;

e) u nesvršenih glagola i glagolskih imenica u čijoj su osnovi imenice *mjera* i *mjesto* te glagol *sjesti*: *zamjērati*, *zāmjērām*, *zamjērānje* (: zamjeriti), *premjērati*, *prēmjērām*, *premjērānje* (: premjeriti), *izmjēštati*, *izmjēštātām*, *izmjēštānje* (: izmjestiti), *namjēštati*, *nāmjēštām*, *namjēštānje* (: namjestiti), *premjēštati*, *prēmjēštām*, *premjēštānje* (: premjestiti), *prēsjsedati*, *prēsjsedām*, *prēsjsedānje* (: presjesti), *zasjēdati*, *zāsjsēdām*, *zasjēdānje* (: zasjesti);

f) u pojedinačnim riječima: *bdjēnje* (: bdjeti), *izvješće* (uz: *izviješće*), *pjēv* (: pjevati), *pokoljēnje* (: koljeno).

ije u pojedinačnim riječima:
odijelo, pijevac

je ostaje:
**djelo – djela;
sjena – sjenka;
djed – djedo;
mjera – zamjerati;
mjesto – premještanje;
sjesti – zasjedanje;
koljeno – pokoljenje**

Duljenjem kratkoga sloga u jednim kategorijama riječi umjesto *jel* / *il* e imamo *ije* (*uspjeti* – *uspijevati*; *liti* – *lijevati* / *livati*; *leći* – *lijegati*; *odjeti* – *odijelo*), a u drugim dugo je (u genitivu množine: *djelo* – *djela*; u oblicima imenica kad se je nađe ispred dvaju suglasnika od kojih je prvi sonant: *sjena* – *sjenka*; u glagolskom prilogu prošlom: *vidjeti* – *vidjevši*; u pojedinim složenicama, izvedenicama i riječima odnosa: *uglomjer*, *djelce*, *djedo*; u glagolima i glagolskim imenicama u čijoj su osnovi *mjera*, *mjesto* i *sjesti*: *zamjerati*, *zamjeranje*, *premješati*, *premještanje*, *zasjedati*, *zasjedanje*).

Naporedni su oblici sa dvosložnim (*prije-*) i oni sa jednosložnim prefiksom (*pre-*): *prijelaz* / *prelaz*.

c) Ostala pravila

prema **teći** stoji **-ljecati**:
poteći – potjecati;
steći – stjecati

prema **taći, taknuti** stoji
-tlicati:
potaći – poticati;
utaći – uticati

232. Prema osnovnom glagolu *teći* glagoli i izvedenice imaju *-tjecati*, a prema *taći, taknuti* stoji *-tlicati*:

doteći – dotjecati
isteći – istjecati
nateći – natjecati
poteći – potjecati
priteći – pritjecati
proteći – protjecati
steći – stjecati
uteći – utjecati
zateći – zatjecati

dotaći – doticati
istaći – isticati
nataći – naticati
potaći – poticati
pritaći – priticati
protaći – proticati
staći – sticati
utaći – uticati
zataći – zaticati

Razlikuju se i imenice: *dotjecanje* (: dotjecati), *istjecanje* (: istjecati), *natjecanje* (: natjecati), *potjecanje* (: potjecati) i dr. od imenica: *doticanje* (: doticati), *isticanje* (: isticati), *naticanje* (: naticati), *poticanje* (: poticati) i dr.

Valja, dakle, paziti na tu razliku:

(1) *Natjecatelji se **natječu**, a mestve se na noge **natiču***. – (2) *Uskufi **potječe** iz okolice Tuzle, a njegov rječnik iz 1631. **potiče** i danas na istraživanja bosanskoga jezika*. – (3) *Drinjača **utječe** u Drinu, a konac se u iglu **utiče***.

različito značenje:
bijeljati i bijeliti

233. Pojedini glagoli od iste osnove imaju *-jeti* (u kojih je *-je-* od *jata*) s jednim, a *-iti* s drugim značenjem:

bijeljati – postajati bijel
crnjeti – postajati crn
crvenjeti – postajati crven
opustjeti – postati pust
oživjeti – postati živ

bijeliti – činiti bijelim
crniti – činiti crnim
crveniti – činiti crvenim
opústiti – učiniti pustim
oživiti – učiniti živim

u općoj upotrebi:
nisam, nisi, nismo
stilski obilježen:
nijesam, nijesi

234. Odrični oblici prezenta glagola *biti* (*jesam*) glase: *nisam, nisi, nije, nismo, niste, nisu*. Ovi su (analoški) oblici stilski neobilježeni. Pored ovih oblika postoje i stilski obilježeni likovi *nijesam, nijesi, nijesmo, nijeste, nijesu*.

naših – ~~našijeh~~
našim(a) – ~~našijem~~

235. Standardni su množinski oblici pridjeva i zamjenica na *-ih, -im(a)*, npr.: *naših, našim(a), tih, dobrih*, a ne oni na *-ijeh (našijeh), -ijem (dobrijem)*.

samo je:
blijesak, naslijeđe;
redosljed, lijepak;
cvijetnjak, sazviježđe;
blijedoplav, mliječnobijel

236. U bosanskome jeziku standardni su oblici *blijesak, naslijeđe* (im.).

Samo je: *redoslijed, poslijepodne, poslijeratni, lijepak, plijesan, obo-
lijevati, odolijevati* i sl.

237. Naporedni su u standardnome jeziku likovi *sljededēci / sljedēci* (prid.; gl. pril. sad. od glagola *sljediti* glasi *sljededēci*), *svijetlēci / svjetlēci* (prid.); *uslijed / usljed* (prij.).

Samo je: *cvijetnjak, sazviježde, zviježde* (im.); *bijelosiv, blijedoplav, mliječnobijel* (prid.).

238. Glagoli *bdjeti, vreti, zreti* i njihove izvedenice u prezentu imaju dvojake standardne likove: *bdim / bdijem, vri / vrije, zri / zrije, sazri / sazrije*.

239. Glagoli *drijeti* i *mrijeti* te njihove izvedenice alternantu *ije* imaju samo u infinitivu (*prodrijeti*), aoristu (*prodrijeh; umrijesmo*) i glagolskom prilogu prošlom (*prodrijevši; umrijevši, uz: prodrvši; umrvši*).

240. Zemljopisna imena, osobna imena (i prezimena) i druge vlastite imenice pišu se (i izgovaraju) u obliku u kojem su uobičajeni u sredini u kojoj su nastali.

Samo je: *Beograd, Bijelo Polje, Bijeljina, Biograd na Moru, Deliblatska peščara, Drenovci, Drinovci, Lički Osik, Livno, Osijek, Pljevlja, Prijepolje, Prijedor, Rijeka, Sjenica, Split*. Tako i: "*Svjetlost*", "*Prosveta*" (izdavačka preduzeća).

Naporedni su u standardnome jeziku oblici *Srijem / Srem, Srijemac / Sremac, srijemski / sremski*. Imena i prezimena pišu se onako kako bi ih pisali njihovi nosioci: *Belić, Bilić, Bilobrk, Bijelić, Bjelobrk, Nijemčević, Njemčević* i dr.

naporedni oblici:
**sljedeći/sljedeći;
svijetleći/svjetleći;
uslijed/usljed;
zri/zrije;
Srijem/Srem**

imena u obliku u kojem su
uobičajena:
**Bijelo Polje, Lički Osik,
Belić, Bilić, Bijelić**

Prema glagolu *teći* izvedenice imaju *-tje- (poteći – potjecati)*, a prema *taći, taknuti* stoji *-tici- (potaći – poticati)*. Različito je značenje glagola kao *bijeljati* (pos*ajati bijel) i *bijeliti* (činiti bijelim). U bosanskoj standardnom jeziku upotrebljava se: *nisam, naših, naslijeđe, cvijetnjak*; naporedni su oblici *uslijed / usljed, Srijem / Srem*.

ZADACI I VJEŽBE

19. Napiši nominativ množine od imenica: grijeh, korijen, lijek, svijet.

20. Dopiši!

Komparativ prema pozitivu *bijel* glasi _____; prema *blijed* glasi _____;
prema *bijedan* – _____; prema *tijesan* – _____; prema *smiješan*
– _____; prema *lijen* – _____; prema *prijek* – _____;
prema *svijetao* – _____; prema *vrijedan* – _____.

21. Napiši deminutive od ovih imenica: cvijet, dio, pijetao, rijeka, vijenac, zvijezda.

22. Načini imenice od ovih glagola: dogorijevati, isticati, letjeti, obavijestiti, osmjehivati se, potjecati, premjerati, zalivati, zasjedati.

23. Neke su od ovih riječi pogrešno napisane: bijeljeti (postajati bijel), bijeliti (činiti bijelim), bljedoplav, bilješka, bljedoća, cio, cijel, cvjetnjak, dole, djedo, grijesi, grjehta, ponedjeljak, letila, letjela, obavijestiti, ovde, pomodrijeti, pripovijetka, pregled, prijegled, prekid, prijekid, redosljed, sazviježde, skupocjen, slezena, sprečavati, Srijem, Srem, vrijedjeti, zaposjeo, zamjenjivati.

19. PRAVOPISNI ZNACI

241. Pravopisni su znaci vrsta pismenih znakova kojima se postiže veća jasnoća i bolje razumijevanje odnosa između pojedinih dijelova teksta.

242. Pravopisni su znaci: tačka (.), upitnik (?), uzvičnik (!), tačka-zarez (;), zarez (,), dvotačka (:), tri tačke (...), crta (—), crtica (-), navodnici ("..."), polunavodnici ('...'), zagrade (), zvjezdica (*), sitna brojka (¹), kosa crta (/), apostrof ('), znaci porijekla (>, <), znaci za naglaske (˘, ˙, ˆ, ˇ), znaci za dužinu (- ili ^). Postoje i drugi pravopisni znaci (znak jednakosti, znak više/plus/, znak manje /minus/, znak ponavljanja, paragraf), a u toj ulozi javlja se i *veliko slovo*.

pravopisni znaci u širem i užem smislu

243. Tačka, upitnik, uzvičnik, tačka-zarez, zarez, dvotačka, tri tačke, crta, navodnici, polunavodnici i zagrade mogu biti pravopisni znaci u širem i pravopisni znaci u užem smislu. Kao pravopisni znaci u užem smislu nazivaju se još *rečenični* ili *interpunkcijski znaci*.

slobodna interpunkcija u bosanskome jeziku

244. U bosanskome jeziku upotrebljava se *slobodna (logička) interpunkcija* (prema smislu). Razlika između *slobodne* i *vezane* (tzv. *gramatičke*) interpunkcije svodi se zapravo na upotrebu zareza u ograničenome broju slučajeva. Načela vezane interpunkcije propisuju stavljanje zareza u određenim gramatičkim kategorijama, dok se po slobodnoj interpunkciji više pazi na logički slijed i smisaonu povezanost onoga što se izriče te se upotreba zareza često prepušta manje ili više slobodnome izboru autora.

Tako se, npr., prema načelima vezane interpunkcije zarez obavezno stavlja između glavne rečenice na prvom i zavisne rečenice na drugome mjestu: *Rekao je, da će doći. – Vjerujem, da pamti*. Po slobodnoj interpunkciji zarez je tu nepotreban.

prednost slobodne interpunkcije nad vezanom

Prednost slobodne interpunkcije očigledna je iz primjera kao: *Njegov sin, koji je stigao jučer, ostat će ovdje. – Njegov sin koji je stigao jučer ostat će ovdje*. Iz prvoga primjera slijedi da on ima jednoga sina, a iz drugoga da je jedan od njegovih sinova stigao. Ovakvu razliku ne može osigurati upotreba vezane interpunkcije, prema kojoj su zarezi obavezni: *Njegov sin, koji je stigao jučer, ostat će ovdje*.

stilski interpunkcija u književnim djelima

Koristeći se pjesničkom slobodom, u pjesništvu i uopće u književnim djelima, pisci često odstupaju od pravila o upotrebi rečeničnih znakova (izostavljaju ih ili ih domeću i tamo gdje, prema pravopisnoj normi, ne bi trebalo da stoje). Takva interpunkcija, koja služi naročito isticanju pojedinih dijelova teksta i uopće doprinosi umjetničkoj vrijednosti djela, naziva se *stilskom*.

Pravopisni znaci služe za postizanje veće jasnoće i boljega razumijevanja odnosa među pojedinih dijelovima teksta. Pravopisni znaci u užem smislu nazivaju se još *rečeničnim* ili *interpunkcijskim* znacima.

U bosanskome jeziku upotrebljava se *slobodna* ili *logička* interpunkcija. Iako se naziva i slobodnom, logička interpunkcija postavlja jasne kriterije upotrebe zareza, ali je pritom odlučujući smisao.

Postoji i *stilska* interpunkcija, koja doprinosi isticanju stilskih elemenata teksta.

20. PROMJENA *l* U *o*

245. Dosljedna alternacija *l* u *o* javlja se:

a) u obliku jednine muškog roda glagolskog pridjeva radnog: *čitalo* (< čital), *nosio* (< nosil), *prao* (< pral), *radio* (< radil), *topio* (< topil), *učio* (< učil);

b) u oblicima imenica izvedenih od glagolskog pridjeva radnog sufiksom *-onica* (< -l + nica): *čitaonica* (< čital/nica), *praonica* (< pral/nica), *radionica* (< radil/nica), *topionica* (< topil/nica), *štedionica* (< štedil/nica);

c) u nominativu jednine (kao i u padežima koji imaju isti oblik) imenica muškog i ženskog roda s nepostojanim *a*: *kotalo* (< kotal, gen. jd. kotla), *pijetao* (< pijetal, gen. jd. pijetla), *posao* (< posal, gen. jd. posla), *misao* (< misal, gen. jd. misli);

d) u većine imenica izvedenih od dvosložnih i višesložnih glagolskih osnova sufiksom *-lac* (< -l + ac), a koje označavaju vršioca radnje, u svim padežima osim u nominativu jednine i genitivu množine (u kojima glas *l* i nije na kraju sloga): *čitaoca* (< čital/ca), ali: *čitalac* (< čita/lac), *čitalaca* (< čita/laca); *izvršioca* (< izvršil/ca), ali: *izvršilac* (< izvrši/lac), *izvršilaca* (< izvrši/laca); *nosiocu* (< nosil/cu), ali: *nosilac* (< nosi/lac), *nosilaca* (< nosi/laca); *pratioci* (< pratil/ci), ali: *pratilac* (< prati/lac), *pratilaca* (< prati/laca), *tužioca* (< tužil/ca), ali: *tužilac* (< tuži/lac), *tužilaca* (< tuži/laca); *žeteci* (< žetcl/ci), ali: *žetelac* (< žetc/lac), *žetelaca* (< žetc/laca);

e) u pojedinim imenica (*pepeo*, *seoba*) i pridjevima (*čio*, *debeo*, *kiseo*, *veseo* i dr.).

246. U standardnome bosanskom jeziku u stilski ncobilježnome tekstu samo je: *do* (< doo < dol), *go*, *so*, *sto*, *vo* i *sl*.

247. Naporedni su oblici pridjeva i imenica s glasom *o* i oni s nepromijenjenim *l*: *andeo* / *andel*, *cio* / *cijel*, *nagao* / *nagal*, *obao* / *obal*, *odio* / *odjel*, *podao* / *podal*, *razdio* / *razdjel*, *topao* / *topal*; *andeoski* / *andelški*, *stoni* / *stolni* (prema stilski obilježnome liku *stol*), *groce* / *grlce* (gen. mn. grlaca / grlca), *doca* / *dolca*, *koca* / *kolca*, *kocem* / *kolcem*, *koci* / *kolci*, *kočevi* / *kolčevi*, *kočić* / *kolčić*, *kočićem* / *kolčićem*, *krioce* / *krilce* (gen. mn.

l dalo *o*:

čital > *čitalo*;

radil/nica > *radionica*

kotal > *kotalo*;

čital/ca > *čitaoca*

nom. jd. *čitalac* – *čitaoc*

gen. mn. *čitalaca* –

čitaoca

sel/ba > *seoba*;

debel > *debeo*;

sol > *so*

naporedni oblici:

cio / *cijel*;

odio / *odjel*;

topao / *topal*;

stoni / *stolni*;

krioce / *krilce*;

vlasteoski / *vlastelski*

krilaca), *pogorioca / pogorjelca, prijestonica / prijestolnica, seoce / selce* (gen. mn. *selaca*), *stoca / stolca, stradaoca / stradalca, ustaoca / ustalca, vlasteoski / vlastelski, vreoce / vrelce* (gen. mn. *vrelaca*).

imena:
Novoseoci, Delnice

248. Imena mjesta (i izvedenice od njih) pišu se u obliku koji je uobičajen u kraju odakle potječu: *Durakovića Do* (nas.), *Doca* (ali: Dolac), *Novoseoci, novoseočki* (ali: Novoselaca), *Sokoca* (ali: Sokolac), *u Stocu* (ali: Stolac); *Delnice* (u Hrvatskoj).

249. Glas / ostaje nepromijenjen:

I nepromijenjeno:
**bijel, bijelca;
 bulbul, kanal**

a) u pojedinim riječima slavenskoga porijekla: *bijel, bijelac – bijelca, bol, bolnica, glagol, kolski, molba, mulac – mulca, nevaljalac – nevaljalca, ogledalce, ohol, okolni, palac – palca – palci* (ali: *palac – paoci*, na točku), *pomol, prelac – prelca, silna, solnica, solnjak, spol, stalna, stolnjak, strijelac – strijelca, tkalac – tkalca, val, zahvalni, znalac – znalca, žalba, ždral*;

b) u riječima stranoga porijekla i njihovim izvedenicama: *apel, apostol, bal, balčak, bokal, bokalčić, bulbul, đul, festival, fudbal, fudbalski, general, gol* (sport.), *halal, hamal, hamalski, ilmihal, kabul, kanal, konzul, mal, maršal, metal, moral, original, palma, skandal, školski, telal, zumbul, žurnal*.

Suglasnik / na kraju riječi i sloga prelazio je u samoglasnik *o* (*čital > čitao; posal > posao; kisel > kiseo; čitalnica > čitaonica; čitalca > čitaoca*).

Suglasnik / nije prelazio u *o* na početku sloga: *či-ta-lac* (nominativ jednine), *či-ta-la-ca* (genitiv množine).

U pojedinim slučajevima naporedni su oblici sa promjenom i oni bez nje (*topao / topal, kri-ce / krilce*), a mnogo je primjera u kojima / nije dalo *o* na kraju riječi i na kraju sloga – kako u riječima slavenskoga porijekla tako i u posuđenicama (*bijel, kolski, bokal, palma*).

21. RASTAVLJANJE RIJEČI NA KRAJU RETKA

250. Ukoliko se cijela riječ ne može ispisati, odnosno otisnuti u retku u kojem je započeta, rastavlja se u dva dijela: dio riječi prenosi se u sljedeći redak, a na kraju retka uz posljednje slovo stavlja se crtica. Ona označava da drugi dio riječi, koji se prenosi u sljedeći redak, treba čitati kao cjelinu s prvim dijelom, koji je ispred crtice.

načini rastavljanja:
**sok, tvoj;
 šok, sok, tvaj, tvaj
 či-tao, sta-rost;
 či-tao, sta-rost**

251. Rastavljanje riječi na kraju retka uglavnom je slobodno. Iako se, u načelu, rastavljanje riječi u dva dijela ne mora podudariti s granicom između slogova, *ne valja*:

a) rastavljati jednosložne riječi (*s-ok, tv-oj, hr-ast, str-ast*);

b) u novi redak prenositi jedan samoglasnik (*či-tao*) ili suglasnik (*staro-t*), kao ni sam suglasnički skup (*staro-st*). Ispravno je: *či-tao, sta-rost*;

c) rastavljati dvoznake kojima se obilježava jedan glas: *lj, nj, dž* (*vol-ja, iman-je, Sand-žak*). Ispravno je: *vo-lja, ima-nje, San-džak*;

vo-lja – ~~vol-ja~~;
ima-nje – ~~iman-je~~

d) riječi pisane stranim pismom (izvorno) rastavljati prema pismu: *Wars-zawa, Mün-cen, Was-hington, Ne-wtonov*. Izvorno pisane riječi na dva dijela rastavljaju se prema izgovoru: *War-szawa, Mün-chen, Wa-shing-ton, New-tonov, Newt-onov*;

prema izgovoru:
Mün-chen – ~~Mün-cen~~

e) rastavljati riječi s udvojenim suglasnicima tako da oba suglasnika pripadnu jednome dijelu: *su-nnet, sunn-et, teje-mmum, tejemm-um*. Ovakve riječi rastavljaju se tako da prvi od udvojenih suglasnika pripadne prethodnom, a drugi sljedećem dijelu: *pod-dijalekt, sun-net, tejem-mum*.

udvojeni suglasnici:
pod-dijalekt, Schil-ler
~~*pod-dijalekt, pod-dijalekt*~~
~~*Schil-er, Schi-ler*~~

Imena kao što su *Boccaccio, Schiller* i sl., u kojima je izvorno *-cc-, -ll-* i dr., rastavljaju se također tako da jednome dijelu pripadne jedan, a drugome drugi suglasnik: *Boc-caccio, Schil-ler*; a ne *Bo-ccaccio, Boccaccio, Schi-ller, Schill-er*.

252. Ako se sastavni dijelovi složenice lahko raspoznaju, ona se rastavlja prema tim dijelovima: *pod-dijalekt, Pod-hrastovi, nad-igrati, nadomet, iš-čeznuti, ders-hana, protiv-udar, ne-sretan, pot-predsjednik, pregaziti, van-jezički, van-nastavni*.

rastavljanje složenica:
nad-igrati, ders-hana,
van-jezički; vanje-zički;
vanjezič-ki

Složenice i polusloženice mogu se rastavljati i kao nesložene riječi; *vanje-zički, vanjezič-ki; Kur-ban-bajram, Kurban-baj-ram*.

253. Ako su sastavni dijelovi složenice nerazpoznatljivi, ona se rastavlja kao nesložena riječ. Takve riječi poželjno je rastavljati na slogove u knjigama, ispravama i općenito u tekstovima koji treba da udovolje zahtjevima lijepoga izgleda i dr.

na kraju retka može stajati
samoglasnik: *u-zeti*

Neslogotvorni fonemi po pravilu se okupljaju oko slogotvornoga fonema iza sebe: *u-ze-ti, ra-zum*; ovo vrijedi i za dvosložno *ije* nastalo od *jata* (rastavlja se: *i-je*): *ra-zu-mi-je-va-nje, si-je-va*.

u-ze-ti – ~~uz-eti~~
si-je-va – ~~si-je-va~~

U riječima stranoga porijekla kao što su *injekcija, injunktiv* imamo glasove *n* i *j*, a ne glas *nj*; zato se oni na kraju retka razdvajaju: *in-jekcija, in-junktiv*.

in-jekcija, kon-jugacija

254. Pri rastavljanju riječi *treba izbjegavati* prenošenje u naredni red suglasničkih grupa koje se, inače, ne javljaju na početku bilo koje riječi u našem jeziku, npr.: *bo-rba, bo-mba, bra-tski, bra-tstvo, ma-jka, tramvaj*. Stoga uz prvi dio rastavljene riječi dolazi fonem koji onemogućava ulančavanje suglasničkih fonema na početku riječi ili sloga, a uz drugi dio fonem koji to omogućava: *od-slušati, brat-ski, iz-mlatiti*. Izuzetak su riječi *bici-kl, šmir-gl, masa-kr* i sl., u kojima su sonanti *l* i *r* u samoglasničkoj ulozi, tj. slogotvorni (*l, r*). Tako i: *nju-tin* i dr.

suglasničke grupe:
bor-ba – ~~bo-rba~~
brat-ski – ~~bra-tski~~

255. Ako polusloženicu treba rastaviti na mjestu gdje se nalazi crtica, tj. tako da prva jedinica dođe na kraj retka, a druga na početak sljede-

polusloženice:
crtica na kraju prvoga i na
početku drugoga retka

ćeg, na kraju retka stavlja se crtica koja označava da se drugi dio riječi prenosi u sljedeći redak, a ispred drugoga dijela riječi stavlja se crtica koja predstavlja spojnicu:

<i>Husrev-</i>	<i>Kulen-</i>	<i>Kurban-</i>	<i>peterica-</i>	<i>gore-</i>	<i>bosansko-</i>
<i>-beg</i>	<i>-Vakuf</i>	<i>-bajram</i>	<i>-šesterica</i>	<i>-dolje</i>	<i>-turski</i>

256. Kompjuterski program za pravopisnu provjeru teksta na bosanskome jeziku još nije izrađen. Zbog ograničenja u korišćenju mogućnosti kompjutera česti su tekstovi u kojima riječi nisu rastavljene po pravilima pravopisa bosanskoga jezika. Korisnici kompjutera treba da teže tome da u tekstu ostavljaju što manje pravopisnih grešaka.

Pri rastavljanju riječi na kraju retka treba izbjegavati prenošenje u naredni red suglasničkih grupa kojima ne počinju riječi bosanskoga jezika. Suglasnik u međusamoglasničkome položaju prenosi se u sljedeći redak zajedno sa samoglasnikom iza sebe (*u-zeti*).

Ne rastavljaju se jednosložne riječi; u novi se redak ne prenosi samo jedan samoglasnik ili suglasnik, odnosno suglasnički skup. Također se ne rastavljaju latinični dvoznaci kojima se obilježava jedan glas (*lj, nj, dž: ima-nje, a ne: iman-je*); *lj, nj* i *dž* rastavljaju se kad obilježavaju dva glasa (*in-jekcija, nad-živjet*). Rastavljaju se i udvojeni suglasnici (*pod-dijalekt, sun-net, Shi-ler*).

Složenice i polusloženice rastavljaju se ili tako što se crtica stavlja iza prvoga dijela (*van-jezički; gore-dolje*) ili prema prethodnim pravilima (*vanje-zički, vanjezič-ki; go-re-dolje, gore-do-lje*). Ukoliko se polusloženica rastavlja na mjestu gdje se nalazi crtica, onda se crtica piše i na kraju prvoga i na početku sljedećega retka.

ZADACI I VJEŽBE

24. Napiši sve padeže jednine i množine imenice *čitalac*! Šta zapažaš u nominativu jednine i genitivu množine?
25. Da li su ove riječi valjano rastavljene: bor-ba, stra-st, tv-oj, tvoj-a, Sand-žak, in-jekcija, Schi-ller, sun-net, Kurban-baj-ram.

22.SASTAVLJENO I RASTAVLJENO PISANJE RIJEČI

riječi se pišu:
a) odvojeno;
b) sastavljeno (složenice);
c) sa crticom
(polusloženice)

257. U bosanskome jeziku riječi se pišu odvojeno, svaka za sebe, sve dok čuvaju svoja posebna značenja, npr.: *Kasno mu je to palo na pamet* (prijedlog uz imenicu).

Kada dvije ili više riječi razviju novo značenje, one se smatraju novom riječju, *složenicom*, i pišu se sastavljeno, kao jedna riječ, npr.: *Naučio je pjesmu napamet* (prilog nastao srastanjem prefiksa *na-* i imenice *pamet*). (Ovdje su terminom *složenice* obuhvaćene i prefiksalc i sufiksalc tvorenice te sraslice.)

Tok prerastanja grupe riječi (sintagme) u složenicu može se odlikovati razvojn timer stupnjem tzv. nepotpunoga srastanja: svaka od riječi čuva

nešto od svoje posebnosti, ali je čvrsto vezana za drugu. Takvi spojevi zovu se *polusloženice* i pišu se s crticom: *bàjram-nàmāz*, *cr̄no-bijelī*, *sà-hat-kùla*, *Hùsrev-bēg*.

258. Na sljedećim mjerilima zasniva se sud o tome da li je grupa riječi prerasla u složenicu ili nije:

- a) je li razvijeno novo značenje (*dvadeset*, *gdjeko*, *odoka*, *između*);
- b) je li prvi dio nepromjenljiv (*svijetlocrven*);
- c) upotrebljava li se jedan od sastavnih dijelova samostalno ("odmet" iz *naodmet*, "prestano" iz *neprestano*, "nebuha" iz *iznebuha*);
- d) je li došlo do promjene oblika nekoga od sastavnih dijelova (npr. u prilogu *usput*, nastalom od prefiksa *uz-* i imenice *put*);
- e) je li došlo do svođenja dvaju (ili više) naglasaka na jedan (*takò-zvānī*).

259. Složenice mogu pripadati promjenljivim i nepromjenljivim vrstama riječi. U polusloženica je, po pravilu, prvi član nepromjenljiv, dok drugi (posljednji) – ukoliko pripada promjenljivim vrstama riječi – čuva promjenu.

Sve dok čuvaju svoja posebna značenja, riječi se pišu rastavljeno: između dviju riječi kao jedinica pisanoga teksta ostavlja se bjelina (razmak) veličine jednoga znaka. Kad dvije ili više riječi razvijaju novo značenje, one srastaju (nastaje složenica) i pišu se sastavljeno. Ako svaka od riječi zadržava nešto od svoje posebnosti, pišu se polusloženički, tj. između njih se stavlja crtica.

a) Imenice

260. Složenice su mnoge imenice tvorcne od dviju riječi između kojih se nalazi spojni morfem *-o-*: *basnopolisac*, *biljožder*, *bjelogorica*, *brodolom*, *blatobran*, *crvenokožac*, *čovjekoljubac*, *dalekovod*, *debelokožac*, *drugoligaš*, *glavobolja*, *konjokradica*, *konjovodac*, *mesožder*, *nogomet*, *novogradnja*, *padobran*, *petokolonaš*, *petogodišnjica*, *prirodoslovlje*, *prvoborac*, *prvoškolac*, *robovlasnik*, *rodoljub*, *romanopisac*, *sjeveroza-pad*, *suncokret*, *tunelogradnja*, *velikobugar*, *vodoinstalater*, *vodovod*, *vozdozemac*, *zubobolja*.

261. Neke od složenica nemaju spojnog morfema (interfiks nula: *-ø-*): *blagdan*, *crvenperka*, *duhankesa*, *stranputica*.

262. Složenice su i riječi kao: *raspikuća*, *višeboj*, *vucibatina* te sraslice tipa: *dershana*, *domazet*, *dušebrižnik*, *generalbojnik*, *generalmajor*, *havlímahrama*, *kalcijkarbonat*, *kućepazitelj*, *kućevlasnica*, *ugljendioksid*.

uvjeti za nastanak složenice:
novo značenje (*dvadeset*);
nepromjenljivost prvoga dijela (*svijetlocrven*);
nesamostalnost dijela (*odmet* iz *naodmet*);

promijenjen oblik (*us-* od *uz-* u *usput*);
svođenje više naglasaka na jedan (*takozvani*)

složenice sa spojnikom *-o-*:
bjelogorica, *vodovod*

bez spojnika:
blagdan, *stranputica*

sraslice:
domazet, *kućepazitelj*

složenice sa morfemom
na -o:

**aviokarta, motosavez,
videoteka, žiroračun**

sa nesamostalnim
dijelovima:

**antialkoholičar,
kimograf, samoodbrana,
ultrazvuk**

novije posudbenice:
nokaut, rokenrol

sa članovima **auto, foto i
radio:**

**autoportret, autoput,
fotočelija, fotoaparat,
radioaktivnost,
radiostanica**

nesamostalan drugi dio:
aerodrom, motocikl

rastavljeno:
**Radio Bosne i
Hercegovine,**

a polusloženički:
**Radio-televizija
Bosne i Hercegovine**

dva dijela:
auto-moto trka

263. Složenice su i imenice u kojih je prvi dio nepromjenljivi i nesamostalni morfem stranoga porijekla koji se završava samoglasnikom *o*: *aeroklub, agrotehnika, aminokiselina, aviokarta, aviomaterijal, biohemija, ektoparazit, elektrotehnika, fizioterapeut, hidropotencijal, kardiokirurgija, makroplan, mikroorganizam, motokros, motosavez, mototrka, neuropsihijatar, nitro jedinjenje, pseudonauka, psihoanaliza, sociolingvistika, termooizolacija, videokaseta, videoklub, videoteka, žiroračun*.

264. Zajedno s imenicama uz koje se nalaze pišu se i razni nepromjenljivi i nesamostalni dijelovi (prefiksi i sufixi): *antialkoholičar, ekstraprofit, hiperijekavizam, hiperinflacija, kimograf, kontrarevolucija, kvazinaučnik, nadrimajstor, nazovimajstor, nazovidemokracija, nusprostori, polupismenost, protivudar, samoodbrana, samoposluga, supersila, ultrazvuk, veleizdaja*.

265. Kao složenice pišu se i brojne, uglavnom novije posudbenice, koje označavaju jedan pojam i čine izgovornu cjelinu (iako su sastavljene iz više prepoznatljivih dijelova): *nokaut, plejbek, rentakar, rokenrol, soft-ver, šperploča, tokivoki*.

266. Kao složenice pišu se i riječi koje u prvome dijelu imaju članove *auto* (i u značenju *samo* i kao skraćenu oznaku za *automobil*), *foto* (i kada označava vezu sa *svjetlom* i kada predstavlja skraćenu oznaku za *fotografiju*), *radio* (i kao oznaka pojava vezanih za radioaktivni element *radij* i u vezi s *radiom*, uređajem): *autoportret, autobiografija; autodijelovi, automehaničar, autoput, autostoper, autoškola, autotablice, autotrka; fotočelija, fotohemija, fotokopija, fotometrija; fotoalbum, fotoaparat, fotoklub, fotomontaža, fotoreporter; radioaktivnost; radioaparat, radiodifuzija, radiospiker, radiostanica, radiotelevizija*.

267. Složenice su i sastavljeno se pišu i slični spojevi u kojih je drugi dio nesamostalan: *aerodrom, automobil, automobilizam, fotograf, fototeka, jezikoznanstvo, motocikl, radiofonija, radiologija, radioskopija*.

268. Rastavljeno se pišu u svim padežima imena kao: *Radio Bosne i Hercegovine* (gen. *Radija Bosne i Hercegovine*), *Radio Tuzla* (gen. *Radija Tuzle*). (Tako i: *Televizija Bosne i Hercegovine*.)

Ukoliko su kao organizacione jedinice unutar zajedničke ustanove i *radio* i *televizija*, ime takve organizacije piše se s crticom između naziva tih dviju jedinica, jer su oba člana samostalna i ravnopravna: *Radio-televizija Bosne i Hercegovine* (gen. *Radio-televizije Bosne i Hercegovine*). Ukoliko se prvi član ne mijenja, vcuje se za drugi član imena crticom: *Radio-Tuzla*.

269. Ukoliko se dva nesamostalna dijela nađu ispred imenice, između njih se piše crtica i osamostaljuju se, tj. pišu se odvojeno od imenice: *Auto-moto savez Bosne i Hercegovine, auto-moto trka*.

270. Nesamostalni dijelovi osamostaljuju se pri nabranjanju: *avio i vozne karte* (ali: *vozne i aviokarte*), *video i televizijske kasete* (ali: *televizijske / TV i videokasete*), *žiro i tekući račun* (ali: *tekući i žiroračun*).

271. Osamostaljen je i odvojeno se piše prefiks *super-* uz imenicu *benzin*: *super benzin* (*benzin super*; *super* – u značenju *super benzin*: *tri-deset litara supera*).

Također se odvojeno piše i (osamostaljeni) dio *mini* (*lat.* minimum, najmanje) u primjerima kao: *mini linija* (*gen.jd. mini linije*), *mini pauza*, *mini kostim*, *mini moda*, *mini suknja*.

272. Pojedine nepromjenljive odredbe za upravnu imenicu vezuju se crticom: *alfa-zraci*, *cikcak-linija*, *hulahup-čarape*, *pop-pjevač*, *rok-muzika* i dr.

Kao nepromjenljive odredbe ponašaju se i složene skraćenice: *RTV-program*, *TV-antena*, *TV-emisija*, *TV-kaseta*, *VKV-stolar* i sl., dok se spojevi sastavljeni od slova (ili naziva slova) i imenice: *A-bomba*, *A-mol*, *C-dur*.

273. Odvojeno pisanje (bez crtice) preporučuje se pri nabranjanju dviju ili više odredbi: *alfa, beta i gama zraci*; *radio i TV program* i sl., kao i onda kada upravni dio sadrži dvije ili više riječi: *rok pjevači i pjevačice*.

274. Često veze dviju riječi, ukoliko označavaju jedan pojam, imaju obilježje imeničkih polusloženica. Prvi je njihov član odredbeni i ostaje bez promjene, makar inače bio promjenljiv: *alaj-bajrak*, *alem-kamen*, *akšam-cvijet*, *ašik-pendžer*, *bajrak-džamija*, *bajram-namaz*, *biser-grana*, *Brusa-bezistan*, *bjanko-mjenica*, *cigar-papir*, *din-dušman*, *džuma-namaz*, *đul-bašča*, *ekspres-restaurant*, *gol-razlika*, *hair-dova*, *halal-nafaka*, *kara-akšam*, *karo-as*, *klima-uređaj*, *kremen-kamen*, *kudret-sahat*, *Kurban-bajram*, *lovor-vijenac*, *mahsuz-selam*, *mas-mediji*, *mubarek-noć*, *panel-ploča*, *ping-pong*, *pres-centar*, *rang-lista*, *rak-rana*, *remek-djelo*, *sabah-zora*, *sibjan-mekiteb*, *ski-lift*, *soda-voda*, *ramazani-šerif* (časni ramazan), *spomen-muzej*, *sahat-kula*, *uzor-majka*.

275. Samostalne su – s obzirom i na naglasak i na promjenu – imeničke veze u kojih prva imenica ima šire, a druga uže značenje: *čovjek genij*, *čovjek žaba* (*nom. mn. ljudi žabe*), *kamen temeljac*, *nastavnik pedagog*, *pilot lovac*, *žena heroj*, *žena radnica*. Stoga one i nemaju narav polusloženica.

Dvočlane pojmovne cjeline ovoga tipa (u kojih oba člana čuvaju i svoje posebno značenje) pišu se, dakle, odvojeno: *asistent pripravnik* (*gen.jd. asistenta pripravnika*), *jezik sistem*.

276. Nisu složenice i odvojeno se pišu dvočlane pojmovne cjeline u kojima prvi član (koji je uglavnom stranoga porijekla i nepromjenljiv; ukoliko je promjenljiv, kao član ovakvih grupa riječi ostaje bez promjene)

dijelovi u nabranjanju:
video i televizijske kasete

odvojeno:
super benzin,
mini suknja

polusloženici:
rok-muzika, TV-emisija

polusloženice u kojih je prvi član odredbeni i ne mijenja se:
bajram-namaz,
gol-razlika, remek-djelo

samostalne imeničke veze:
kamen temeljac,
žena heroj

dvočlane cjeline:
gala ručak, solo pjevanje

određuje drugi: *braon boja, dumdum metak, gala ručak, gala odijelo, jogi dušek, karate klub, kolor film, kolor televizor, kreka ugljen, marketing agencija, mavi usne, minas kahva, parking prostor, roze dimije, solo akcija, solo prodor, solo pjevanje, vaterpolo savez* i sl.

odrična riječca **ne**:

a) sastavljeno: **nebriga**;

b) sa crticom: **ne-bitak**

treba razlikovati:

a) **nestajanje** (:nestajati) i

b) **ne stajanje** (:stajati)

277. Odrična riječca *ne* piše se sastavljeno s općim imenicama koje negira ili potire njihovo pozitivno značenje: *nebriga, nečovjek, neljudi, ne-musliman, neprijatelj, nevrijeme*. Tako i: *nearap, neslaven, netalijan*.

Treba razlikovati glagolske imenice u primjerima kao: *nestajanje* jednoga naroda (: *nestajati, iščezavati*), *nemiješanje* u njihove odnose, *neimanje* sreće (: *ne imati*) i dr. od onih kao što su: *ne stajanje* (: *stajati*), nego trčanje; *ne miješanje*, nego mučenje.

Ukoliko se riječju *ne* drugi dio riječi želi naročito istaknuti, ili se želi izraziti čista odsutnost onoga što imenica označava, između riječce *ne* i imenice piše se crtica: *ne-bitak, ne-ja*.

U tom se značenju koriste i drugi prefiksi: *Anti-Dühring* (naziv djela), *pseudo-Kinez*.

složena zemljopisna imena: **Carigrad**

278. I pojedina danas jednočlana zemljopisna imena nastala su srastanjem dviju riječi: *Budimpešta, Carigrad, Knešpolje, Međugorje, Novo-seoci, Podlugovi, Radobolja, Starigrad* (gen. *Starigrada*; kod Karlobaga), *Bjelorusija*.

imena sa svojstvima polusloženice: **Kotor-Varoš**, gen. **Kotor-Varoši**

279. Pojedina zemljopisna imena zadržavaju svojstva polusloženice, tj. oba člana čuvaju svoj naglasak, a prvi se član ne mijenja: *Austro-Ugarska* (gen. *Austro-Ugarske*), *Buturović-Polje* (gen. *Buturović-Polja*; nas.), *Han-Pijesak* (gen. *Han-Pijeska*, dat./lok. *Han-Pijesku*), *Herceg-Novi* (gen. *Herceg-Novog*), *Ivan-sedlo* (gen. *Ivan-sedla*), *Konjuh-planina* (gen. *Konjuh-planine*), *Kotor-Varoš* (gen. *Kotor-Varoši*), *Kramer-Selo* (gen. *Kramer-Sela*), *Kulen-Vakuf* (gen. *Kulen-Vakufa*), *Lušci-Palanke* (gen. *Lušci-Palanke*), *Šar-planina* (gen. *Šar-planine*), *Ševač-Njive* (gen. *Ševač-Njiva*; nas.), *Tomislav-Grad* (gen. *Tomislav-Grada*).

imena iz drugih jezika odvojeno: **San Marino**, gen. **San Marina**

280. Za razliku od imena iz prethodne tačke, slična se imena iz drugih jezika pišu kao dvije riječi: *Abu Dabi*, gen. *Abu Dabija*, *Sankt Moritz* (*Sankt Moric*), gen. *Sankt Moritza* (*Sankt Morica*), *San Marino*, gen. *San Marina*.

dvočlana imena naseljenih mjesta: **Banja Luka**, gen. **Banje Luke**

281. U pojedinim slučajevima oba člana zemljopisnih imena zadržavaju i svoj naglasak i svoju promjenu, te se pišu odvojeno: *Banja Luka* (gen. *Banje Luke*, dat./lok. *Banjoj Luci*; dvočlani je oblik imena ovoga grada izvorni), *Bijelo Polje* (gen. *Bijelog Polja*), *Boljakov Potok* (gen. *Boljakova Potoka*; nas.), *Donji Vakuf* (gen. *Donjeg Vakufa*), *Gornji Vakuf* (gen. *Gornjeg Vakufa*), *Stari Grad* (gen. *Staroga Grada*; sarajevska općina; mjesto na Hvaru).

282. Bez crtice pišu se i dvočlana imena kao: *Arslanagića most* (gen. *Arslanagića mosta*), *Babića bašča* (gen. *Babića bašče*), *Morića han* (gen. *Morića hana*).

283. Kao složnice (dakle sastavljeno) pišu se nazivi stanovnika naseljenih mjesta, krajeva, država, kontinenata – bez obzira na to da li su zemljopisna imena od kojih su ti nazivi izvedeni složnice, polusložnice ili dvočlani nazivi: *Banjalućanin* (oblik *Banjolućanin* stran je jezičkome osjećanju samih žitelja Banje Luke i općenito je slabije zastupljen u bosanskoj jeziku, te se i ovdje prednost daje likovima *Banjalućanin*, *Banjalućanka* i sl.), *Bjelorus*, *Carigradanin*, *Južnoamerikanac*, *Kulenvakufljanin*, *Novotravnčanin*, *Novozelčanin*, *Novopazarac*.

284. Treba razlikovati složnicu *Angloamerikanci* (u značenju Amerikanci engleskoga porijekla) od polusložnice *Anglo-Amerikanci* (u značenju: Englezi i Amerikanci).

285. Složnice su i sastavljeno se pišu prezimena nastala od imena i počasnih naslova uz njih, ili od samih počasnih naslova: *Bećirbašić*, *Gavrankapetanović*, *Hadžihafizbegović*, *Hadžiefendić*, *Hasanefendić*, *Huseinpašić*, *Mahmutćehajić*, *Smailbegović*, *Smailhodžić*. Tako i drugačiji članovi u ulozi drugoga prezimena: *Avdo Karabegović* *Hasanbegov*.

286. Složnice su i sastavljeno se pišu osobna imena uz koja su vremenom srasli počasni naslovi *aga*, *beg* i sl.: *Alaga*, *Avdaga*, *Bešlaga*, *Đulaga*, *Mujaga*, *Suljaga*; *Alajbeg*, *Đulbeg*, *Hamdibeg*, *Mustajbeg*. Tako i: *Hasanaginica*, *Biserbegovica*.

287. Ovakva zvanja i počasni naslovi upotrijebljeni u svome pravom značenju (tj. ukoliko dolaze iz imena historijskih ličnosti ili iz imena iz književnosti), kao i iz poštovanja ili prisnosti, vezuju se uz ime crticom: *Hasan-aga* (ali: *Hasanaginica* – nosilac je titule *Hasan-aga*), *Smail-aga*, *Siri-baba*, *Mustafa-baša*, *Salih-baša*, *Gazi Husrev-beg*, *Isa-beg* (Ishaković), *Mehmed-beg* (Kapetanović), *Safvet-beg* (Bašagić), *Smail-čelebija*, *Mahmud-ćehaja*, *Šemsi-dede*, *Ajni-efendija*, *Nizama-hanuma*, *Nasrudin-hodža*, *Husein-kapetan*, *Ali-paša* (Rizvanbegović), *Mehmed-paša* (Sokolović), *Omer-paša* (Latas).

Dakle, i iz imena savremenika slični se nazivi zvanja pišu s crticom: *Ešref-efendija Kovačević*, *Fadil-hodža Šarić*, *Zaim-kapetan Imamović*.

288. Ako se nepromjenljivi počasni naslovi nalaze ispred imena čiji su sastavni dio, pišu se velikim početnim slovom i ne vezuju se crticom za ime niti u nominativu niti u zavisnim padežima: *Hadži Lojo* (gen. *Hadži Loje*), *Kara Mustafa* (gen. *Kara Mustafe*), *Uzun Bećir* (gen. *Uzun Bećira*).

289. Nazivi zvanja i počasni naslovi koji nisu promjenljivi, ukoliko stoje ispred imena ili drugoga naslova, ne vezuju se za ime odnosno naslov

dvočlana imena:
Morića han, gen. **Morića hana**

nazivi stanovnika sastavljeni:
Banjalućanin, **Bjelorus**, **Kulenvakufljanin**

različito značenje:
Angloamerikanci i **Anglo-Amerikanci**

složena prezimena:
Hasanefendić

imena uz koja su srasle titule:
Avdaga, **Hasanaginica**

stvarne titule i kao znak poštovanja – polusložnički:
Mehmed-beg, **Ali-paša**, **Ešref-efendija**

nepromjenljive titule kao prvi dio imena:
Kara Mustafa, gen. **Kara Mustafe**

odvojeno se pišu nepromjenljiva zvanja i počasni naslovi ispred imena:
hazreti Alija, gen. **hazreti Alije**

crticom: *hazreti Alija* (gen. *hazreti Alije*), *hazreti Fatima* (gen. *hazreti Fatime*), *hadži Ibrahim* (gen. *hadži Ibrahima*), *don Zvonko*, *dum Ivan*, *efendi Mita*, *fra Petar*, *kir Janja*; *efendi kadija* (gen.jd. *efendi kadije*), *hadži hafiz* (gen.jd. *hadži hafiza*), *hadži hanuma* (gen.jd. *hadži hanume*).

promjenljive titule u nominativu odvojeno (**majstor Hasan**), a u kosim padežima dvojako: **majstor-Hasana** ili **majstora Hasana**

290. Promjenljivi počasni naslovi, zatim oznake zanimanja, srodstva i sl. pišu se u nominativu odvojeno, bez crtice, a u ostalim oblicima dvojako: s crticom (ukoliko gube promjenu) ili bez crtice (ukoliko zadržavaju promjenu): *abdal Mahmud* (gen. *abdal-Mahmuda* / *abdala Mahmuda*), *sultan Velid* (gen. *sultan-Velida* / *sultana Velida*), *šejh Husein* (gen. *šejh-Huseina* / *šejha Huseina*), *vekil Harč* (gen. *vekil-Harča* / *vekila Harča*), *barba Ivo* (gen. *barba-Ive* / *barbe Ive*), *majstor Hasan* (gen. *majstor-Hasana* / *majstora Hasana*), *strina Safa* (gen. *strina-Safe* / *strine Safe*), *tetka Zilka* (gen. *tetka-Zilke* / *tetke Zilke*).

291. Isto se postupa i ukoliko je promjenljiva imenica u službi počasnoga naslova, nadimka ili prezimena sastavni dio imena: *Hajduk Ibrahim* (gen. *Hajduk-Ibrahima* / *Hajduka Ibrahima*), *Mula Mustafa* (gen. *Mula-Mustafa* / *Mule Mustafe*).

292. U sastavu ženskih imena iza počasnoga naslova *beg* piše se crtica: *Beg-Emina* (gen. *Beg-Emine*). Ali ako su u sastavu imena dva počasna naslova, pišu se zajedno: *Beghanuma* (gen. *Beghanume*).

293. Dvostruka imena (ime + nadimak; nadimak + ime) pišu se bez crtice, bez obzira na to da li se po padežima mijenjaju oba dijela ili samo jedan: *Musa Ćazim Ćatić* (gen. *Muse Ćazima Ćatića*), *Muhamed Šaćir Kurtćehajić* (gen. *Muhameda Šaćira Kurtćehajića*), *Mehmedalija Mak Dizdar* (gen. *Mehmedalije Maka Dizdara*), *Muhamed Hevai Uskufi* (gen. *Muhameda Hevaija Uskufija*), *Seid Vehab Ilhamija* (gen. *Seida Vehaba Ilhamije*), *Mehmed Meša Selimović* (gen. *Mehmeda Meše Selimovića*), *Mehmed Džemaludin Čaušević* (gen. *Mehmeda Džemaludina Čauševića*), *Abdulrezak Hifzi Bjelevac* (gen. *Abdulrezaka Hifzi Bjelevca*), *Osman Nuri Hadžić* (gen. *Osmana Nuri Hadžića*) i dr.

294. Bez crtice piše se i nadimak koji dolazi iza prezimena: *Fadila Odžaković Žuta* (gen. *Fadile Odžaković Žute*), *Fikret Kavazović Roki* (gen. *Fikreta Kavazovića Rokija*), *Senahid Bolić Bola* (gen. *Senahida Bolića Bole*), *Asim Ferhatović Hase* (gen. *Asima Ferhatovića Hasete*).

295. Dvostruka prezimena muških osoba (ili drugačiji članovi u ulozi drugoga prezimena) također se ne povezuju crticom; oba se prezimena mijenjaju: *Avdo Karabegović Hasanbegov* (gen. *Avde Karabegovića Hasanbegova*), *Riza-beg Kapetanović Ljubušak* (gen. *Riza-bega Kapetanovića Ljubušaka*), *Andrija Kačić Miošić* (gen. *Andrije Kačića Miošića*).

odvojeno se pišu:

a) dvostruka imena

(**Musa Ćazim Ćatić**);

b) nadimak iza prezimena

(**Asim Ferhatović Hase**);

c) dvostruka prezimena

muškaraca (**Avdo**

Karabegović

Hasanbegov)

~~Fadila Odžaković Žuta~~

296. Kad ženska osoba ima dva prezimena, između njih piše se crtica, i ne mijenja se prvo prezime ili oba: *Azemina Begić-Muzaferija* (gen. *Azemine Begić-Muzaferije*), *Nasiha Kapidžić-Hadžić* (gen. *Nasihe Kapidžić-Hadžić*).

297. Prezimena (imena, nadimci i sl.) dvojice ili više pisaca jednog djela ili prezimena sudionika kakvog drugog oblika saradništva povezuju se (odmaknutom) crtom: *roman Osmana – Aziza*; *vlada Cvetkovića – Mačeka*.

298. Dvočlana arapska imena pišu se kao polusloženice: *Abdu-Šems* (gen. *Abdu-Šemsa*), *Ebu-Leheb* (gen. *Ebu-Leheba*), *Ibn-Hišam* (gen. *Ibn-Hišama*), *Zu-Tuva* (gen. *Zu-Tuve*); *Ebu-Hurejra* (gen. *Ebu-Hurejre*).

Ako takva imena imaju određeni član, također se pišu kao polusloženice, s tim što se određeni član piše uz prvi dio imena: *Abdud-Dar* (gen. *Abdud-Dara*), *Abdul-Muttalib* (gen. *Abdul-Muttaliba*), *Ebul-As* (gen. *Ebul-Asa*), *Ebur-Rebi* (gen. *Ebur-Rebija*), *Ibnul-Ekva* (gen. *Ibnul-Ekva*), *Zul-Karnejn* (gen. *Zul-Karnejna*), *Zur-Rumma* (gen. *Zur-Rumme*).

299. Određeni član uz arapska imena vezuje se crticom: *El-Abbas* (gen. *El-Abbasa*), *Er-Rebi* (gen. *Er-Rebija*).

300. Ako između dvaju arapskih imena dolazi skraćena *b.* (: *ibn*, *bint* – u značenju: *sin*, *kći*), ta se imena pišu rastavljeno: *Abdullah b. Abbas* (gen. *Abdullaha b. Abbasa*).

crtica između dvaju prezimena ženskih osoba:
Nasiha Kapidžić-Hadžić

odmaknuta crta:
roman Osmana – Aziza

arapska imena polusloženički:
Ebu-Leheb,
gen. **Ebu-Leheba**

određeni član uz prvi dio imena:
Abdul-Muttalib

Sastavljeno se pišu: složenice sa spojnikom *-o-* (*robotovlasnik*) i one bez spojnika (*stranputica*) te sraslice (*kućepazitelj*); složenice u kojih je prvi dio nepromjenljivi i nesamostalni morfološki (žiroračun, autoput), kao i one u kojih je takav drugi dio (*motocikl*). Tako se piše i riječica *ne* s općim imenicama koje negira (*nečovjek*).

Rastavljeno se pišu osamostaljeni dijelovi (*super benzin*, *mini pauza*), odredbe u nabranjanju (*video* i *televizijske kasete*), samostalne imeničke veze (*kamen temeljac*) i dvočlane pojmovne cjeline (*kolor televizor*). Nepromjenljive titule i zvanja ispred imena pišu se odvojeno (*hazreti Alija*); tako se u nominativu pišu i promjenljive titule (*sultan Mehmed*), dok se u kosim padežima pišu dvojako: odvojeno (ukoliko zadržavaju promjenu: *sultana Mehmeda*) i polusloženički (ako gube promjenu: *sultan-Mehmeda*). Udvojena imena muških osoba (nadimci, prezimena) pišu se bez crtica (*Musa Ćazim Ćatić*, *Asim Ferhatović Hase*).

Sa crticom se pišu imeničke polusloženice u kojih je prvi član odredbeni i nepromjenljiv (*alfa-zraci*, *TV-emisija*), ili je promjenljiv a ostaje bez promjene (*bajram-namaz*). Tako se pišu i titule i zvanja kada dolaze iza imena (*Husrev-beg*). Polusloženički se pišu i udvojena prezimena ženskih osoba (*Nura Bazdulj-Hubijar*). Crticom se vezuju i dvočlana arapska imena (*Abdul-Muttalib*, *Ebu-Hurejra*) te određeni član uz arapska imena (*El-Abbas*).

Pojedina su geografska imena složenice i pišu se sastavljeno (*Carigrad*), druga su dvočlana i pišu se rastavljeno (*Donji Vakuf*, *Arslanagića most*, *Novi Zeland*), a treća zadržavaju svojstva polusloženice i pišu se sa crticom (*Austro-Ugarska*, *Kulen-Vakuf*, *Ivan-sedlo*). Nazivi stanovnika izvedeni prema geografskim imenima uvijek se pišu kao jedna riječ (*Carigradanin*, *Novozelčanin*, *Kulenvakufljanin*).

b) Pridjevi

sastavljeno se pišu:

a) pridjevi prefiksalne tvorbe (**bezglasan**, **prosijed**);

b) pridjevi sa riječcom **ne** (**nesretan**, **neveseo**)

301. Sastavljeno se pišu pridjevi prefiksalne tvorbe: *amoralan*, *antifašistički*, *bezglasan*, *bezimen*, *bezosjećajan*, *bežličan*, *itekakav*, *itekolik*, *općedruštveni*, *općepoznat*, *omalehan*, *podugačak*, *prosijed*, *profasiistički*, *protuustavan*, *prebogat*, *preosjetljiv*, *prastar*, *polupismen*, *postdiplomski*, *sulud*, *supermoderan*, *sveopći*; tako i pridjevi u poimeničenoj službi: *Svevideći*, *Svevišnji*, *Sveznajući*.

302. Također se sastavljeno pišu i pridjevi u čijoj tvorbi učestvuje riječca *ne*: *neduzan*, *neobrijan*, *neodredljiv*, *neshvatljiv*, *nesretan*, *neusporodiv*, *neveseo*, *netaknut*, *neukusan*, *neravnopravan*, *nezvaničan*, *nepromotiv*, *neviđen*.

treba razlikovati pridjev od glagolskog priloga:

nehrđajući materijal – **ne hrdajući**, nego otporan na vlagu

303. Treba razlikovati popridjevljene glagolske pridjeve i glagolske priloge, u kojima prefiks *ne-* dolazi kao prvi dio složenice a kojim se poriče ono što znači pridjev, odnosno prilog, ili se izriče svojstvo suprotno od onoga izrečenog osnovnom riječju, kao: *nedorečen* (npr. prijedlog), *neobuvna* (cipela), *netaknuto* (lice), *nedorastao* (dječak), *neistruhla* (daska), *neuvehla* (ruža), *nezahrđalo* (srce), *nehrđajući* (materijal) i sl. – od zanijskih glagolskih pridjeva i glagolskih priloga u pridjevskoj funkciji:

(1) *Bio je to ne dorečen*, nego tek naviješćen prijedlog. – (2) *U sjećanju joj je ne uvehla*, nego svježja ruža. – (3) *Potreban mu je ne hrdajući materijal*, nego onaj što je otporan na vlagu i soli.

304. Oblici superlativa pridjeva također se pišu sastavljeno: *najjasniji*, *najljepša*, *najslađe*.

sastavljeno se pišu:

a) oblici superlativa (**najjasniji**, **najslađe**);

b) pridjevi izvedeni od zemljopisnih imena (**zapadnoevropski**, **hercegnovski**)

305. Pridjevi koji označavaju jedan pojam, izvedeni od dvočlanih zemljopisnih imena, kako domaćih tako i stranih, bila ta imena polusloženice ili ne, pišu se sastavljeno: *banjalučki* (: Banja Luka), *bosanskobrodski* (: Bosanski Brod), *bosanskokrajiški* (: Bosanska krajina), *istočnobosanski* (: istočna Bosna), *srednjobosanski* (: srednja Bosna), *kotorvaroški* (: Kotor-Varoš), *južnoamerički* (: Južna Amerika), *zapadnoevropski* (: zapadna Evropa; Zapadna Evropa), *zapadnohercegovački* (: zapadna Hercegovina), *novopazarški* (: Novi Pazar), *njujorški* (: New York), *austrougarski* (: Austro-Ugarska), *hercegovski* (: Herceg-Nov), *velikokladuški* (: Velika Kladuša).

polusloženičko pisanje: **crno-bijeli**, **bosansko-švedski**

306. Iako imaju spojnik *-o-*, nisu složenice, nego polusložcnice spojevi riječi u kojima svaki član čuva svoje posebno značenje; u njima jedan pridjev nije odredba niti dopuna drugoga, pa se stoga povezuju crticom: *indo-kineski* (odnosi se i na Indiju i na Kinu), *anglo-američki* (engleski i američki), *austro-ugarski* (odnosi se i na Austriju i na Ugarsku).

Tako i: *Tuzlansko-dobojska kotlina*, *bošnjačko-hrvatski* (npr. odnosi), *bosansko-japanski* (rječnik), *bosansko-njemačko-engleski* (rječnik),

crno-bijela (ploča), *zeleno-žuto-crvena* (zastava na kojoj se jasno izdvajaju tri spomenute boje), *planinsko-brdsko* (područje), *društveno-ekonomski* (odnosi), *književno-jezički* (i književni i jezički).

307. Složenice su i sastavljeno se pišu pridjevi koji su u tvorbenoj vezi s dvjema riječima u određenome sintaksičkom odnosu (prva određuje drugu), a koje označavaju nedjeljiv pojam: *književnojezički* (: književni jezik), *naučnoistraživački* (: naučno istraživanje), *šerijatskopравни* (: šerijatsko pravo), *krivičnopravni* (: krivično pravo), *političkoekonomski* (: politička ekonomija), *književnoteorijski* (: književna teorija), *književnohistorijski* (: književna historija).

Tako se pišu i pridjevske složenice: *indokineski* (odnosi se na Indokinu), *angloamerički*, *indoevropski* i dr., iako ne moraju biti tvorene od zavisnih sintagmi.

308. Također su pridjevske složenice i sastavljeno se pišu: *brzonog*, *bistrouman*, *bjelobrk*, *crnokos*, *dvorog*, *dvosmjeran*, *dvosložan*, *danonoćni*, *dobročudan*, *četverokatan*, *četverogodišnji*, *dobronamjeran*, *istoimen*, *jugozapadni*, *lahkokrila*, *malodoban*, *mnogostoljetan*, *mnogostran*, *kratkovječan*, *punokrvan*, *samonikao*, *slatkovodni*, *srednjoškolski*, *srednjovjekovan*, *sjeveroistočni*, *sedmokrak*, *narodnooslobodilački*, *prošlogodišnji*, *krivousti*, *tankoćutan*, *takozvani*, *trodimenzionalan*, *tročrtvrtinski*, *trotaktini*, *visokonaponski*, *vodootporan* i sl.

309. Sastavljeno se pišu i pridjevi nastali čistim slaganjem riječi u naporednom odnosu: *gluhonijem*, *tamnoplav* (nijansa jedne boje), *uljanoplav*, *otvorenozelen*, *zagasitožut*, *svijetlocrven*, *mnogopoštovani*.

Ukoliko sastavni dijelovi zadržavaju svoj naglasak i posebno značenje, pišu se odvojeno: *vřlo đobar*, *vřlo zaslųžan*, *mřlo pőznřt*, *jřko crven*.

310. Kao i imenice s kojima su u tvorbenoj vezi, sastavljeno se pišu pridjevi: *autolimarski*, *autoelektričarski*, *autosaoobraćajni*, *fotoamaterski*, *fotoreporterski*, *radioamaterski*, *vodoinstalaterski*.

311. Crticom se povezuju prisvojni pridjevi na *-ov / -ev*, *-in* kad su u tvorbenoj vezi s osobnim imenima koja se pišu kao polysloženice: *Husein-kapetanov*, *Husrev-begov*, *Nasrudin-hodžin*, *Omer-pašin*, *teta-Jasminin*, *Šejh-Jujin*.

312. Kao što se crtom povezuju prezimena dvojice ili više pisaca jednoga djela ili kakvoga drugog oblika saradništva, tako se povezuju crtom i pridjevi koji su u tvorbenoj vezi s tim imenima: *Osman – Azizov roman*, *Marković – Ajanović – Diklićev pravopis*, *Cvetković – Mačekova vlada*.

različito značenje:
književno-jezički
(i književni i jezički) –
književnojezički (odnosi se na književni jezik)

pridjevske složenice:
crnokos, **punokrvan**

slaganje riječi:
gluhonijem, **svijetlocrven**

pri naglašavanju:
vřlo dobar

sastavljeno pisanje:
autolimarski,
fotoamaterski

sa crticom:
Husrev-begov,
Omer-pašin

odmaknuta crta:
Osman – Azizov roman

Sastavljeno se pišu: pridjevi prefiksalne tvorbe (*bezimen*); pridjevi sa riječcom ne (*nedužan*); oblici superlativa (*najjasniji*); pridjevi izvedeni od geografskih imena (*banjalučki*); pridjevske složenice te pridjevi nastali slaganjem (*brzonog, tamnoplav*) i dr.

Pridjevi na -ov / -ev i -in pišu se kao i imenice s kojima su u tvorbenoj vezi (*Hasanefendićev, Gazi Husrev-begov, Hadži Lojin*).

Kad iskazuju različitost ili suprotstavljenost pojmova, pridjevi se pišu s crticom (*crno-bijela polja, rusko-japanski rat; književno-jezički*, tj. i književni i jezički); kad označavaju nedjeljiv pojam, pišu se sastavljeno (*svijetlocrven* – nijansa jedne boje; *književnojezički* – prema: književni jezik).

c) Zamjenice

sastavljeno se pišu:
gdjekoji, neko, nikakav

313. Prave su složenice i sastavljeno se pišu neodređene zamjenice nastale združivanjem upitnih ili odnosnih zamjenica i predmetaka *gdje-*, *i-*, *koje-*, *ne-*, *ni-*, *po-*, *sva-*, *što-*: *gdjeko, gdjekoji, gdješta, iko, ikakav, išta, kojeko* (gen. *kojekoga*), *koješta* (gen. *koječega*, dat. *koječemu*), *kojekakav, koječiji, kojekoja, neko, nekakav, nešto, nešto, niko, nikakav, ništa, poneko, pokoji, svako, svakoji, svakakav, svašta, štošta* (gen. *štočega*), *štokoji, štokakav*.

prijedlozi razdvajaju
zamjenice: **ni s kim,**
ali: **bez ikoga**

314. Kada se uz zamjenice složene s *i-*, *ni-* nađe prijedlog, on dolazi između sastavnih dijelova složenice: *i od koga, i s kim, i za šta, i o čemu, i po čemu; ni od koga, ni prema kome, ni s kim, ni od čega, ni za što, ni za šta, ni od šta, ni u čemu*. Izuzetak je prijedlog *bez*: *bez ičega*.

treba razlikovati:
iko, ništa – i ko, ni šta;
pokoji (=poneki) – po koji;
kogod (=neko) – ko god
(svako ko)

315. Ako *i* dolazi kao riječ za pojačavanje (tzv. intenzifikator), piše se odvojeno od zamjenice: *Pitaju i ko je, i što je, i čiji je, i kakav je, i koliki je*.

316. Kad zamjenica *ništa* ima imeničko značenje, njeni se dijelovi pišu sastavljeno:

(1) *Pretvoren je u ništa.* – (2) *Od ništa ne napravi nešto.*

317. Odvojeno od zamjenice pišu se *i ne, ni* kao riječce za odricanje:

(1) *Ne ko piše, nego kako piše – to su pitali.* – (2) *Ne znam ni ko je, ni gdje je.*

318. Kad izgubi svoje distributivno značenje, riječca *po* sa zamjenicom čini složenicu, te se piše: *pokoji, poneko, ponešto, poneki*:

(1) *Vidi se još pokoji* (= tu i tamo neki; poneki) *list.* – (2) *Susreli su pokojeg* (= kojeg) *šetača.* – (3) *Poneki* (= neki među mnogima) *već je stigao.* – (4) *Često im priredi poneko iznenađenje.* – (5) *Ponešto je čuo.*

319. Ako čuva svoje distributivno značenje, riječca *po* piše se odvojeno od zamjenica:

- (1) **Po koji put** sve ovo ponavljam? – (2) **Po koji** si udžbenik došao?
– (3) **Svratio bi po nešto** što bi mu zatrebalo, **po neku** sitnicu.

320. Kao nenaglašeni dio neodređenih zamjenica u kojima je prvi dio neka od upitno-odnosnih zamjenica (*ko, što, koji, kakav*), riječca *god* piše se sastavljeno s njima: *Ako kogod* (= neko) *dode* i *štogod* (= nešto) *upita, dajte mu i kojigod* (= neki) *podatak o tom pothvatu*.

321. U službi pojačivača, *god* čuva svoj naglasak i piše se odvojeno od riječi uz koje stoji:

- (1) **Ko god** (= bilo ko; svako ko) *hoće, neka svrati*. – (2) **Što god** (= sve što) *možeš danas, ne ostavljaj za sutra*.

Tako i: **kakav god** (= bilo kakav), **koji god** (= bilo koji), za razliku od: **kakavgod** (= nekakav) i sl.

Između zamjenice i pojačivača *god* mogu doći enklitike:

- (1) *Upamtio ga je ko mu je god svratio*. – (2) *Spomenula je sve što mu je god dala*.

322. Ako riječca *put* dolazi uz zamjenice, ona u takvoj vezi s priloškim značenjem čuva svoj naglasak i piše se odvojeno od zamjenice: *koji put, svaki put, ovaj put*.

riječca *put* odvojeno:
koji put, ovaj put

323. Zamjeničke enklitike pišu se odvojeno od prijedloga: *za me, za nj, uza nj, poda nj, u se, uza se, poda se, među se, sa mnom, preda mnom, za te, nada te*.

prijedlog odvojeno od
enklitike: **za me, među se**

324. Riječi *bilo, ma, mu drago* odvojeno se pišu od zamjenica s kojima čine spoj riječi: *bilo koji, bilo čiji, koji bilo, čiji bilo, ma ko, ma šta, ma koji, ma čiji, ma kolik, ma koliki, ma kakav, ko mu drago, koji mu drago, šta mu drago, kakav mu drago, čiji mu drago*.

razdvojeno:
koji bilo, ma kakav

325. Treba razlikovati prijedložko-zamjeničke spojeve kao: *uz to, za to, s toga, po tom, u to, pri tom(e)* i dr. od priloških složenica nastalih sraščivanjem prijedloga i zamjenice: *usto* (od: *uz + to*), *zato* (= *stoga*), *stoga* (= *zato*) i dr.: *Uz to zanimanje ima još jedno : Usto je svratila i nama*.

različito značenje:
prilog **usto** (=ujedno) i
spoj **uz to** (=a pored tog)

Složene zamjenice pišu se sastavljeno. Zamjenice složene s *i-* i *ni-* razdvajaju se kad se upotrijebe s prijedlozima (*i s kim, ni od koga*). Od prijedloga se odvajaju zamjeničke enklitike (*uza se, preda mnom*). Kad uz zamjenice dođu riječi *ma, bilo, put*, odvojeno se pišu (*ma ko, koji bilo, koji put*). Riječce *po* i *god* uz zamjenice pišu se sastavljeno ili odvojeno – ovisno o značenju.

d) Brojevi

326. Od glavnih brojeva složenice su i sastavljeno se pišu brojevi od 11 do 19 (*jedanaest, dvanaest, devetnaest*) te brojevi od *dva* (*dvije*), s ob-

sastavljeno pisanje:
 a) složenih glavnih brojeva (*dvanaest, trideset, šeststo*);
 b) rednih brojeva (*dvanaesti, trideseti*);
 c) brojnih imenica (*dvanaesterica, tridesetina*)

likom *dvje-*) do *devet* s brojevima *deset* i *sto*: *dvadeset, trideset, šezdeset, devedeset, dvjesta / dvjesto, četrinsto, petsto, šeststo, devetsto*.

327. Od rednih brojeva također su složenice i sastavljeno se pišu brojevi od 11. do 19. (*jedanaesti, dvanaesti, devetnaesti*) te spojevi brojeva od *dva* do *devet* (i njihovih pojavnih oblika) s rednim brojevima *deseti* i *stoti*: *dvadeseti, trideseti, šezdeseti, devedeseti, dvjestoti, tristoti, četirstoti, petstoti, šeststoti, devetstoti*.

328. Sastavljeno se pišu brojne imenice: *četrdesetpeterica, šezdeseterica, devedeseterica; petnaestina, četrdesetina; jedna tridesettrećina* (1/33; ali *trideset trećina*: 30/3).

s crticom:
 približne vrijednosti (*dva-tri, četvero-petero*) i slične veze (*dan-dva, riječ-dvije*)

329. Polusloženice su i pišu se s crticom dva broja (brojne imenice, brojni pridjevi, brojni prilozi) kojima se označavaju približne ili neodređene vrijednosti: *dva-tri, deset-dvadeset, dva-triput, dvoje-troje, četvero-petero, peterica-šesterica, petina-šestina*; tako i: *stotinu-dvije, tisuću-dvije*.

Kao polusloženice pišu se i slične veze (često s prenesenim značenjem) imenice na prvom i broja na drugom mjestu: *sahat-dva, dan-dva, mjesec-dva, ljeto-dva, godinu-dvije, stoljeće-dva, riječ-dvije*.

jedanput, dvaput, tripud

330. Multiplikativni brojevi (ili brojni prilozi) sastavljeni od riječi *put* na drugom i glavnog broja na prvom mjestu (odnosi se samo na brojeve *jedan, dva* i *tri*) pišu se kao složenice: *dvaput, tripud*. Tako i: *trikrat* i sl.

prvi put – ~~prviput, prvi puta~~

331. Riječ *put* odvađa se od rednih brojeva: *prvi put* (ne: *prvi puta*), *drugi put, treći put, stoti put*, i uopće kad i broj i imenica zadržavaju svoje posebne naglaske: *hiljadiñ put*.

dva puta – ~~dvaputa~~

332. Oblik *puta* piše se rastavljeno od broja koji mu prethodi: *dva puta, četiri puta, pet puta, sto puta, tisuću puta*. Tako i: *pedesetak puta, oba puta* i sl. Odvojeno se pišu i brojevi s izrazom i *po*: *šest i po, dvije i po hiljade*.

pet stotina – ~~petstotina~~

333. Rastavljeno se pišu dvočlani glavni brojevi u kojih je na drugome mjestu *stotina, hiljada / tisuća, milion / milijun, milijarda*: *dvije stotine, pet stotina, tri tisuće, osam milijardi*.

dvadeset jedan i dvadeset i jedan – ~~dvadesetjedan~~

334. I ostali dvočlani i višečlani glavni i redni brojevi pišu se rastavljeno (svaka jedinica zadržava svoj potpuni oblik i naglasak): *dvadeset jedan* (21), *šezdeset dva* (62), *sto dvadeset osam* (128), *pet stotina pet / petsto pet* (505), *tisuću dvjesto osam* (1208), *dvadeset prvi* (21.), *hiljadu devet stotina osamdeset peta* (1985.).

Ispred posljednjega člana ovakvih brojeva može doći veznik i: *milion sedamsto šezdeset i četiri* (1.000.764), *šeststo dvadeset tisuća dvjesta četrdeset i jedan* (620.241).

335. Višečlane brojeve u bankovnom poslovanju (na vrijednosnim papirima) treba pisati sastavljeno:

devetmilionadevetstotridesetpettisućčetiristočetridesetdva (9.935.442).

Stoti dijelovi monetarne jedinice stavljaju se u razlomak:

tristočetрнаesttisućadvjestoosamdesetčetiri 85/100 (314.284,85).

336. Rastavljeno se pišu brojni izrazi od *sva*, *sve* na prvom i broja (te brojne imenice) na drugom mjestu: *sva tri*, *sve četiri*, *sve četverica*, *sve pedeset*, *svih osamdeset* i *četiri*.

u bankovnom poslovanju:
stodvadesetjeden

sve četiri – ~~sva četiri~~

Sastavljeno se pišu složeni glavni brojevi, redni brojevi i brojne imenice (*dvanaest*, *dvanaesti*, *dvanaesterica*).

Brojne imenice i brojni prilozi za označavanje približne vrijednosti pišu se sa crticom (*dva-tri*, *pet-šest*, *deset-šest*).

Rastavljeno se pišu dvočlani i višečlani glavni i redni brojevi. Tako se piše i riječ *put* uz glavne brojeve *jedan*, *dva* i *tri* (*jedanput*), izraz *i po* (*šest i po*) te izrazi sa *sva*, *sve* na prvome mjestu (*sva tri*, *sve četiri*).

e) Glagoli

337. Prefiksi s glagolom čine složenicu te se ne odvajaju od njega u pisanju: *izgovoriti*, *napisati*, *prestići*, *pročitati*, *mimoći*, *uzdići*, *uzmoći* (prez. *uzmognem*).

338. Odrična riječ *ne* sastavljeno se piše u svim oblicima glagola *nestati* (iščeznuti; izgubiti se), *nestajati* (iščezavati), *nedostati* (uzmanjati), *nedostajati* (manjkati), *negodovati* (izražavati nezadovoljstvo), *nenavidjeti* (mrziti). Ovi glagoli i nisu odrični, jer je riječ *ne* srasla s osnovnim glagolom u jednu riječ koja ima novo, potvrdno značenje. Navedene glagole treba razlikovati od glagola koji se pišu odvojeno od riječi *ne* jer zadržavaju svoje osnovno značenje:

(1) *Ni za trenutak ne stade* (= ne zaustavi se). – (2) *Ne staje* (= ne zaustavlja se) u toj stanici.

339. Riječ *ne* piše se sastavljeno s enklitičkim oblicima prezenta glagola *htjeti*: *neću*, *nećeš*, *neće*, *nećemo*, *nećete*, *neće*.

U enklitičkim oblicima prezenta glagola *biti* u ulozi negacije javlja se riječ *ni*. I odrični oblici prezenta glagola *biti* pišu se sastavljeno: *nisam*, *nisi*, *nije*, *nismo*, *niste*, *nisu*.

340. Riječ *ne* srasta u jednu riječ i u oblicima *nemoj*, *nemojmo*, *nemojte*.

pisanje riječi *ne*:
a) *nestati*, *nestajati*,
nedostati, *nedostajati*,
negodovati, *nenavidjeti*;
b) *neću*, *nećeš*;
c) *nisam*, *nisi*;
d) *nemoj*, *nemojte*;
e) *nemati*, *nemam*

treba razlikovati:
nestaje (iščezava) od: *ne staje* (ne zaustavlja se);
nemati od: *ne imati*

341. Zanimjekani glagol *imati* javlja se u oblicima u kojima je riječca *ne* srasla u jednu riječ: *nemati, nemam, nemaš, nema, nemamo, nemate, nemaju, nemaj, nemajmo, nemajte, nemajući*, ali i u oblicima u kojima se odrična riječca piše odvojeno: *ne imati, ne imao, ne imala, ne imadoh, ne imadah, ne imavši*.

uz ostale glagole riječca *ne* odvojena:
~~ne čujem – nečujem~~
ne uvehla, nego svježa:
neuvehla ruža (pridjev)

342. Odrična riječca *ne* uz ostale glagole piše se odvojeno. Npr.: *ne čuti* (inf.), *ne čujem* (prez.), *ne čuj* (imp.), *ne čuh* (aor.), *ne čujah* (imperf.), *ne bijah čuo* (plperf.), *ne budem čuo* (fut. II), *ne bih čuo* (kond. I), *ne bih bio čuo* (kond. II), *ne čujući* (gl. pril. sad.), *ne čuvši* (gl. pril. proš.).

343. Od zanimjekanih glagolskih pridjeva i glagolskih priloga u pridjevskoj ulozi (npr.: *ne dorečen, nego tek naviješćen prijedlog; ne uvehla, nego svježa ruža; ne hrđajući, nego otporan na vlagu*), čiji se članovi pišu rastavljeno (up. t. 303), treba razlikovati popridjevljene glagolske pridjeve i glagolske priloge, u kojima prefiks *ne-* dolazi kao prvi dio složenice (npr.: *nedorečen prijedlog, neuvehla* ruža, *nehrđajući materijal*).

enklitike se pišu odvojeno:
pisao sam

344. Enklitike se pišu rastavljeno u složenim glagolskim oblicima: *pisao sam, pisao si, pisao je, pisali bismo, pisali biste, pisali bi* (oni), *ne bih pisao, ne biste pisali*.

345. Futur I složeni je glagolski oblik. Enklitički prezentski oblici pomoćnoga glagola *htjeti* mogu stajati ispred infinitiva i iza njega i pišu se odvojeno.

346. U glagola koji se u infinitivu završavaju na *-ći* piše se puni infinitiv, bez obzira na poredak sastavnih dijelova futura:

futur I:
ja ću reći i reći ću

(ja) ću reći	reći ću
(ti) ćeš reći	reći ćeš
(on, ona, ono) će reći	reći će
(mi) ćemo reći	reći ćemo
(vi) ćete reći	reći ćete
(oni, one, ona) će reći	reći će

~~reću, rećemo~~

futur I glagola na *-ti*:
ja ću čitati i čitat ću (čita se kao jedna riječ: *čitaću*)

347. Od glagola na *-ti* u sastavu futura I piše se puni infinitiv samo ako nenaglašeni oblici pomoćnoga glagola dolaze ispred infinitiva:

(ja) ću čitati	(mi) ćemo čitati
(ti) ćeš čitati	(vi) ćete čitati*
(on, ona, ono) će čitati	(oni, one, ona) će čitati

348. Ukoliko enklitika dolazi iza infinitiva glagola na *-ti*, u pismu se ispušta završno *-i*:

čitati ću	čitati ćemo	ispasti ću	ispasti ćemo
-----------	-------------	------------	--------------

<i>čitat ćeš</i>	<i>čitat ćete</i>	<i>ispast ćeš</i>	<i>ispast ćete</i>
<i>čitat će</i>	<i>čitat će</i>	<i>ispast će</i>	<i>ispast će</i>

(Oblici kao *čitat ću*, *ispast ću* izgovaraju se kao jedna riječ [*čitaću*, *ispašću*].)

349. S crticom se pišu dvočlani izrazi *hoću-neću*, *hoćeš-nećeš*, *rekla-kazala*, *povuci-potegni*, *okreni-obrni*, a konstrukcije s tri i više članova dvojako: ili s odvojenom crtom ili bez ikakva znaka rastavljanja: *htio – ne htio* / *htio ne htio*, *radio – ne radio* / *radio ne radio* (v. t. 29).

Odlična riječ *ne* uz glagole se piše odvojeno. Nasuprot tome, riječ *ne* (i njena inačica *ni*) piše se sastavljeno u oblicima glagola *nestati*, *nestajati*, *nedostati*, *nedostajati*, *negodovati* i *nenavidjeti*; uz enklitike oblike prezenta glagola *htjeti* (*neću*, *nećeš*...) i *biti* (*nisam*, *nisi*...), u oblicima *nemoj*, *nemojmo*, *nemojte*, a zaniijekani glagol imati poznaje dvojake oblike: *ne-mati* / *ne imati* itd. Spojeno je *ne* u popridjevljenim glagolskim pridjevima i glagolskim prilozi-ma (*neuehla ruža* – ali: *ne uvehla*, *nego svježa ruža*).

Složeni glagolski oblici pišu se rastavljeno – enklitike se odvajaju (*pisao sam*, *pisali bismo*, *ne bih pisao*); rastavljeno se piše i futur I jer je složeni glagolski oblik (*reći ću*, *čitati ćeš*, *ispasti će*).

Sa crticom se pišu dvočlani izrazi *hoću-neću* i sl., a s odmaknutom crtom ili bez ikakva znaka razdvajanja konstrukcije kao *htio – ne htio* / *htio ne htio*.

f) Prilozi

350. Prerastanje dviju riječi ili grupe riječi u složenicu trajan je proces u jeziku i upravo je u pisanju priloga vrlo izraženo kolebanje pri razgraničavanju priloških složenica (koje se pišu sastavljeno – pošto je dobijeno novo značenje) od priloških izraza, u kojih svaka riječ zadržava svoje posebno značenje, i koji se pišu rastavljeno.

U tvorbi složenih priloga najčešće učestvuju *prijedlozi* (sraščuju s raznim vrstama riječi). Česti su i spojevi *prijedloga* i drugih riječi s **pri-djevima** i **prilozima**: *donedavna* / *donedavno*, *izdaleka*, *nablizu*, *nabrzo*, *nadaleko*, *nadolje*, *najposlije*, *najprije*, *nakoso*, *nakosutra* / *naksutra*, *nanisko*, *naniže*, *nanovo*, *naokolo*, *naopako*, *naovamo*, *naprosto*, *naskroz*, *natiho*, *natriježno*, *naviše*, *nažao*, *nedavno*, *nerado*, *neveselo*, *odmalehna*, *odozdo* / *odozdol*, *odozgo* / *odozgor*, *odranije*, *odskora* / *odskoro*, *odsvagda*, *oduvijek*, *odviše*, *poblizu*, *poblize*, *pobrzo*, *pobrže*, *počesto*, *podobrahno* / *podobrahno*, *poduže*, *podjedgde*, *podjedgod*, *poizbliže*, *poizdaleka*, *poizdalje*, *pokasno*, *polagahno*, *polahko*, *polakše*, *ponajprije*, *ponajvećma*, *ponajviše*, *ponegdje*, *poniže*, *ponova* / *ponovo*, *ponovno*, *poodavna* / *poodavno*, *popola*, *poprijeko*, *porano*, *posigurno*, *potihano*, *potiho*, *povazan*, *pozadugo*, *prekjučer*, *prekosutra* / *preksutra*, *slijeva*, *ubližu*, *ubrze*, *ubuduće*, *ucijelo*, *udesno*, *uđuturo*, *ukratko*, *ukrivo*, *ukrupno*, *ukruto*, *ulijevo*, *uludo*, *umalo*, *umnogo*, *unaokolo*, *unaokrug*, *unaprijed*, *unatrag*,

sastavljeno pisanje složenih priloga:

- a) **nanovo**, **udesno**;
- b) **dogodine**, **naruku**;
- c) **nadasve**, **zatim**;
- d) **drugdje**, **odsto**;
- e) **stoječke**, **nehotice**

unekoliko, uopće, upola, uprijeke, urijetko, zabadava / zabadihava, zasigurno, zastalno, zauhar, zauvijek, zavazda, zdesna i dr.

Pored pridjeva i priloga, u sastav složenih priloga ulaze i **imenice** (*dogodine, naglas, napolje, napolju, naprečac, napretek, naruku, nekidan, nizbrdo, odoka, podjesen, podnoć, podstarost, podvečer, podzimu, predzoru, prekoputa, svečeri, uglas, uistinu, ujutro, ukoštac, ukovillac, unedogled, unepovrat, upuh, ututanj, uvakat, začas, začudo*), **zamjenice** (*kojekamo, nadasve, potom, sasvim, zatim*), **brojevi** (*drugdje, isprva, nadesetero, nadvoje, nasto, odsto*), **glagoli** (*stoječke, nehotice*).

sastavljeno se pišu
priloške složenice:
četveronoške, iotkle, nehotice, usput, i složeni
prilozi koji mogu imati
pokretno **a: nikad/nikada, odvajkad/odvajkada**

351. Priloške su složenice i sastavljeno se pišu riječi u kojih se jedan ili oba sastavna dijela uglavnom ne upotrebljavaju samostalno, potom riječi čiji sastavni dijelovi u onome obliku koji imaju u složenici jedan uz drugi ne mogu biti upotrijebljeni izvan nje: *amote, badava / badihava, bigajrihak / nabigajrihak* (bez opravdana razloga), *birvaktile, četveronoške, danonoćno, donekle, doslovce, doslovno, dovde / dovdje, iotkle, iotkud, iskosa, ispodmukla, ispotiha, isprva, isprvice, istiha, istodobno, istovremeno, istrke, itekako, iznebuha, iznenada, iznutra, izokola, izrijekom, kojegdje, kojekad, mimogred, nadomak, naezber* (napamet), *naglavce, naiskap, naizmak, naizmjenice / naizmjenice, naizmjenično, najednoć / najednoć, naodmet, naoposlen / naoposlu, napose, napremase* (preko puta), *nasumice / nasumce, natenane / natenhane, natraške, nauznak, nehotice, nehotice, neopazice, obdan, obnoć, odalje, odande, odanle, odatle, odavde, odavle, odavna / odavno, odmah, otkako, otprilike, otrprve / otrprvo, ponasob, porebarke, potpuno, prekjucher, preklani, sneruke, sprva, svagdašnji, svugdje, tronoške, unevrat, usput, usto, vazdan, zanavijek, zbogom* (v. t. 444), *zdesna, zdvora, zglave i dr.*

352. Sastavljeno se pišu i složeni prilozi koji se naporedo javljaju s pokretnim samoglasnikom **a** i bez njeg: *dotud / dotuda, dovijek / dovijeka, ikud / ikuda, katkad / katkada, nekud / nekuda, nikad / nikada, nikud / nikuda, niotkud / niotkuda, odnekud / odnekuda, odonud / odonuda, odostrag / odostraga, odovud / odovuda, odozdol / odozdola, odozgor / odozgora, odsad / odsada, odsprjied / odsprjieda, odstrag / odstraga, odsvakud / odsvakuda, odsvud / odsvuda, odasvud / odasvuda, odvajkad / odvajkada, odzad / odzada, otkud / otkuda, otrag / otraga, pokatkad / pokatkada, ponekad / ponekada, svukud / svukuda, zgoreg / zgorega i dr.*

353. Treba razlikovati složene priloge kao *dokraja* (= sasvim), koji se pišu sastavljeno, od spojeva u kojima dvije riječi (prijedlog + imenica i dr.) čuvaju svoja samostalna značenja, npr. *do kraja* (dana), koji se pišu rastavljenom:

dodna (shvatiti nešto) : *do dna* (roniti)
dogodine (otići) : (od godine) *do godine*
dogrla (zadužiti se) : (zakopčati) *do grla*

domalo (zatim) : *do malo* (bolje plaće)
dopola (oguliti) : *do pola* (puta)
doskora (ne znati) : *do skora* (kraja)
dovraga (otići) : (ne vidjeti ništa) *do vraga*
ionako (smo zakasnili) : (i ovako) *i onako*
izdalje (promatrati) : *iz dalje* (prošlosti)
izglasa (zapomagati) : *iz glasa* (izbijala je tuga)
izjutra (poraniti) : *iz jutra* (u dan ulazi se polahko)
izmalehna (naviknuti se) : (iskoči) *iz malehna* (kafeza)
iznova (započeti) : *iz nova* (udžbenika)
izobilja (nagraditi) : *iz obilja* (podataka)
izranije (= otprije) : *iz ranije* (zgode)
izreda (= redom) : (istupiti) *iz reda*
maloprije (doznah) : (stiže) *malo prije* (njih)
nabolje (krenuti) : (sjećanje) *na bolje* (dane)
nabrzinu (= brzo) : *na brzinu* (ne obraća pažnju)
nacrno (prodati) : *na crno* (polje)
načas (= trenutno) : (zakasnio je) *na čas*
nadaleko (poznat) : *na daleko* (putovanje)
(odsad) *nadalje* : *na dalje* (puteve)
nadebelo (isjekao) : *na debelo* (granjc)
nadesetero (pocijepao) : (misli) *na desetero* (djece)
nadesno (skrenuti) : (ne vidi) *na desno* (oko)
nadvor (= van) : (stigoše) *na dvor* (njegov)
naglas (= glasno) : *na glas* (o ratu)
nagolo (ošišan) : *na golo* (tijelo)
naizgled (= naoko) : (pazila je) *na izgled*
naoko (= naizgled) : *na oko* (desno slabije vidi)
napamet (naučiti) : (pade mu) *na pamet*
napolje (= vani) : (izvezli su se) *na polje*
naprazno (mljeti) : *na prazno* (obećanje)
naprekid (pričati) : *na prekid* (veza)
napriliku (= vjerovatno) : *na priliku* (što je propala)
narijetko (zamijesi) : (prosij) *na rijetko* (sito)
naruku (= odruke) : (pao je) *na ruku*
nasamo (ostadoše) : (izide) *na samo* (minutu)
pomalo (= u nekoj mjeri) : *po malo* (boljem planu)
porijetko (posijati) : (svrati) *po rijetko* (sito)
prekodan(a) (= svaki drugi dan) : *preko dana* (čita)
pritom (= tada, usto) : *pri tom(e)* (poslu)
sasvim (= posve) : *sa svim* (znacima)

različito značenje:
dokraja (=sasvim; prilog)
 i **do kraja** (prijedlog **do** uz
 imenicu u genitivu)

treba razlikovati:
domalo i **do malo**,
iznova i **iz nova**,
nadesno i **na desno**,
naglas i **na glas**,
naoko i **na oko**,
sasvim i **sa svim**,
smjesta i **s mjesta**,
ujesen i **u jesen**,
uživo i **u živo**,
zamalo i **za malo**

Tako je i sa složenim prilogima *nasigurno*, *nasilu*, *nasitno*, *nasko-*
ro, *nasmrt*, *nasreću*, *nastranu*, *nasuho*, *nasusret*, *naširoko*, *natajno*, *natan-*
ko, *natrag*, *natvrdo*, *navečer*, *nazimu*, *nazlo*, *nažalost*, *narijetko*, *nimalo*, *niz-*

brdo, nizdlaku, odmalehna, odreda, odšale, podobro, podosta, smjesta, sruke, ućoravo, udugo, uinad, ujesen, ukoliko, ukomad, ukorak, ukrug, usitno, ustopu, ustvari, ususret, uširoko, uto, utom, utoliko, uzbrdo, uzdlaku, uzimu, uzinad, uzvjetar, uzvodu, uživo, zacijelo, zadugo, zaistinu, zamalo i dr.

dvojako pisanje:
dokada i do kada, zasada
i za sada, a samo sastav-
ljeno: dokad, zasad

354. Prilozi složeni od prijedloga *do, od* ili *za* i priloga za vrijeme *kada, sada, tada* pišu se dvojako. Ukoliko je prilog skraćén, pišu se sastavljeno: *dokad, odsad, otad, otkad, zasad*. Kada je prilog neskráćen, piše se ili sastavljeno: *dotada, zasada, odsada, otada* i sl., ili rastavljeno – ukoliko se drugi dio priloga želi naročito naglasiti: *do kada, od tada, za sada*.

dvojako pisanje:
dotamo i do tamo

355. Dvojako se pišu i prilozi *domaloprije / do maloprije, doonda / do onda, dotamo / do tamo, odmaloprije / od maloprije, odonda / od onda* – ovisno o tome da li im se drugi dio (priloški) želi naročito istaknuti.

s riječcom **god**:
gdjegod (=negdje) –
gdje god (bilo gdje)

356. Također se dvojako pišu i prilozi složeni s riječcom *god*. Ako je riječca *god* nenaglašena, piše se sastavljeno s prilogom i tada je prilog neodređenoga značenja: *doklegod* (donekle), *gdjegod* (negdje), *kadgod* (nekad, ponekad), *kamogod* (nekamo), *kolikogod* (nekoliko), *kudgod* (nekud), *otlegod* (odnekud):

(1) *Ako kadgod budeš mogao, pomози mu.* – (2) *Ako budeš mogao, pomози mu kadgod.*

Inače se naglašeno *god* piše rastavljeno od priloga: *dokle god* (daleko, kako dugo), *gdje god* (bilo gdje), *kad god* (uvijek kad), *kamo god* (bilo kamo), *koliko god, kud god, otkle god*. (Dvočlani prilozi mogu biti i u ulozi veznika: *Kad god možeš, pomози mu. Pomози mu kad god možeš.*)

sa crticom:
danas-sutra, kad-tad,
ovdje-ondje

357. Kao polusložénice pišu se priloški izrazi koje čine dva priloga suprotnog ili suodnosnog (korelativnog) značenja: *amo-tamo, danas-sutra, desno-lijevo, gore-dolje, kad-tad, kako-tako, koliko-toliko, lijevo-desno, malo-pomalo, manje-više, skroz-naskroz, navrat-nanos, ovdje-ondje, pošto-poto, tamo-amo, više-manje, zbrda-zdola, zdesna-slijeva*. Tako i: *cik-cak, dan-danas, non-stop* i sl.

odvojeno se pišu: **ma**
kad, ma koliko, malo
bolje, više puta, dobra
večer (pozdrav), do
ljetos, za sutra, bez
sumnje, u proljeće

358. Rastavljeno se pišu (kao dvije riječi ili više njih) priloški izrazi: *do u beskraj, kako bilo, koliko mu drago, kuda mu drago, ma kad(a), ma kako, ma koliko, malo bolje, malo kasnije, mnogo puta, nekoliko puta, po nekiput, pravo reći, pravo rekavši, što manje, što prije, što više, u zao čas, više puta*.

Tako se pišu i priloški izrazi kao: *bože sačuvaj (: bog), Bože sačuvaj (: Bog)* i sl. te pozdravi: *dobra večer, laku noć*.

359. Rastavljeno se pišu veze prijedloga s vremenskim prilogom: *do danas, do jesenas, do jučer, do jutros, do ljetos, do sinoć, do sutra, do večeras, od danas, od jučer, od jutros, od ljetos, od sinoć, od zimus, za danas, za sutra, za zimus* i dr.

Tako se pišu i prijedloško-padežne veze s priloškim značenjem, u kojima se prijedlog i imenica još uvijek osjećaju kao zasebne riječi: *bez sumnje, do guše, do posljedka, do slušanja, do ušiju, iz šale, na izmaku, na nesreću, na početak, na poklon, na pravac, na proljeće, niz vodu, niz vjetar, od miline, od pamtivijeka, oko podne, po prilici, pred podne, preko volje, pri ruci, s jeseni, s kraja, s mirom, s mrakom, s mukom, u bescjenje, u beskraj, u čudu, u korist, u ljeto, u nizu, u obzir, u osvit, u pamet, u početku, u podne, u proljeće, u svitanje, u širinu, uza stranu, uz nos, u zimu, u zube.*

Treba razlikovati pozdrav *doviđenja* od prijedloško-padežne veze *do viđenja* (sutra).

Složeni prilozi pišu se sastavljeno. Osnovni kriterij za razlikovanje priloških složenica od spojeva dviju riječi jeste: da li je dobijeno novo značenje (npr. u složenom prilogu *dokraja* – znači: sasvim), ili je svaka riječ zadržala svoje posebno značenje (npr. *do kraja* – prijedlog *do* uz imenicu u genitivu). Dvojako se pišu prilozi složeni s prijedlozima *do, od* i *za*: *dokad / do kada, odonda / od onda*. Također se dvojako pišu – ali ovisno o značenju – prilozi složeni s riječcom *god*.

Sa crticom se pišu spojevi priloga sa jednim značenjem (*danas-sutra, gore-dolje*).

Rastavljeno se pišu priloški izrazi kao *ma kako, kako bilo* te prijedloško-padežne veze s priloškim značenjem (*bez sumnje, u zimu* i dr.).

g) Prijedlozi

360. Sastavljeno se pišu složeni prijedlozi nastali sraščivanjem dvaju prijedloga ili prijedloga i imenice: *iskraj, ispred, ispod, iza* (< iz + za), *između, iznad, izvan, izviše, nadohvat, nakraj, nasred, nasuprot, navrh, pokraj, posred, povrh, skraj, svrh, udno, uoči, ukraj, umjesto, zaradi*.

složeni prijedlozi pišu se sastavljeno:
ispred, nakraj, uoči

Složene prijedloge valja razlikovati od prijedloško-padežnih izraza:

(1) *Stadion je **nakraj** grada* : Krenuše **na kraj** hodnika. – (2) ***Uoči** Bajrama dobiše dijete* : Gledao ga je **u oči**. – (3) ***Umjesto** nje došla je druga* : Svratio je **u mjesto** rođenja.

različito značenje:
umjesto i **u mjesto**

361. Ukoliko dva prijedloga stoje jedan uz drugi, a svaki dodaje skupu svoje zasebno značenje, pišu se rastavljeno:

dva zasebna prijedloga:
do navrh, do pred, od po, do ispod

(1) *Ostala je **do** u zoru*. – (2) *Stigli su **do navrh** brda*. – (3) *Odvedoše ga **do pred** kuću*. – (4) *Vreće su **od po** pedeset kilograma*. – (5) *Nije mu ni **do ispod** koljena*.

h) Veznici i riječce

362. Složenice su i sastavljeno se pišu veznici kao: *ama, eda, iako, ipak, iliti, mada, premda, pošto, otkako* i dr.

iako – složeni dopusni
veznik; **i ako** – pojačivač
+ veznik

Treba razlikovati složeni dopusni veznik *iako* od veze *i* + *ako* u pogodbenom značenju: *Došao je iako je bilo nevrijeme* : *Doći će i ako se ne najavi*.

Ukoliko veznik *ako* dođe ispred veznika *i* (veznik *i* tada posta je pojačivač), oni se pišu rastavljeno: *Ako i ne stignemo večeras u ugovoreno vrijeme, doći ćemo sutra*.

riječka *li* srasla: **ali, akoli, kamoli**

li se piše odvojeno u upitnim, pogodbenim i namjernim rečenicama

Je li stigao?
~~Je li stigao?~~

363. Riječka *li* s nepromjenljivim riječima ispred sebe obično tvori složeni veznik: *akoli, doli* (= do), *kadli, kamoli, negoli, nekmoli, nekamoli*.

364. Do srašćivanja ne dolazi:

a) kada riječka *li* ima upitno značenje: *Je li stigao?* – *Da li je vrijeme za to?* – *Bi li ona došla?* – *Kada li će doći?* – *Koliko li ih ima?*

b) kada je riječka *li* u pogodbenim rečenicama: *Načiniš li pogrešan korak, propast će cio plan.* – *Naiđeš li rano, poći ćemo zajedno.*

c) kada je riječka *li* u namjernim rečenicama: *Otišao sam ne bih li zaboravio.* – *Došao je u Sarajevo ne bi li susreo djevojku kratkih pogleda.*

skupovi odvojenih riječi:
ako i, a kamoli, kao da

365. U službi veznika često su skupovi od dviju ili više riječi (veznici, zamjenice, prilozi, riječce). Sastavni dijelovi takvih skupova pišu se rastavljeno: *a da, ako i, a kamoli, a nekmoli, bilo kad, budući da, istom što, jedino što, kad bilo, kao da, makar da, pa makar, osim što, osim toga što, s obzirom na to da, samo da, stoga što, tek što, nego što, nakon što*.

Složeni prijedlozi pišu se sastavljeno (*ispred, nadohvat*), a udvojeni prijedlozi rastavljeno (*do navrh, od po*).

Složenice su i veznici *mađa, otkako, akoli, kamoli, iako* (dopusni veznik – drugo je *i ako* u pogodbenome značenju). Veznički skupovi pišu se rastavljeno (*ako i, kad bilo, s obzirom na to da*).

Riječka *li* piše se odvojeno u upitnim, pogodbenim i namjernim rečenicama.

ZADACI I VJEŽBE

26. Podvuci nepravilno napisane oblike: krivično pravni, krivičnopravni, krivično-pravni; Gazi Husrev-beg, Gazi-Husrevbeg, Gazi Husrevbeg; Husrevbegov, Husrev-begov; Mehmedalija Mak-Dizdar, Mehmedalija Mak Dizdar; polupismen, polu-pismen; i te kakav, itekakav; Ivan-sedlo, Ivan sedlo; bajram-namaz, bajram namaz; mas mediji, masmediji, mas-mediji; mini moda, minimoda, mini-moda; prescentar, pres-centar, pres centar; TV-emisija, TV emisija; Radio televizija Bosne i Hercegovine, Radio-televizija Bosne i Hercegovine; naskroz, na skroz; a kamoli, a kamo li, akamoli; odmaloprije, od maloprije; od jutros, odjutros; U¹ UBiH, ULU BiH.

27. Negiraj ove oblike (napiši uz njih sastavljeno ili odvojeno negaciju ne): bih, gledati, gledajući, vidjevši, briga, čovjek, ljudi, mio, sretan, sigurno, moguće, vjeran, radnik.

23.SKRAĆENICE

366. Skraćenice mogu biti *ustaljene*, koje su općenito poznate, uobičajene, tvorene u skladu s utvrđenim načelima, i *prigodne*, kojima se prema potrebi služe pojedinci i koje nisu općenito prihvaćene, premda su ekonamične i lahko razumljive.

Skraćenice se pišu s tačkom i bez tačke, velikim i malim slovom – ovisno o njihovoj prirodi i strukturi. Skraćenice koje su, zapravo, *simboli* redovno se pišu bez tačke.

367. *Ustaljene* su skraćenice dvojake. *Obične* su skraćenice skraćeni dijelovi riječi (prostih, složenica i polusloženica) ili skupova riječi. Upotrebljavaju se samo u pisanju, a pri čitanju izgovaraju se u neskrraćenoj obliku, kao da su pune riječi. Za razliku od običnih, *složene* skraćenice, nastale kraćenjem riječi u sastavu višechlanih vlastitih imena, upotrebljavaju se i u pisanju i u govoru.

ustaljene skraćenice tvore se u skladu s utvrđenim načelima

obične skraćenice (samo u pisanju) – složene skraćenice (i u pisanju i u govoru)

A) OBIČNE SKRAĆENICE

a) Skraćenice s tačkom na kraju

368. Skraćenice tvorene uzimanjem prvoga slova riječi pišu se s tačkom na kraju.

Ako je na ovaj način skraćen skup riječi, jedinice skraćenice pišu se odvojeno, a tačka se stavlja iza svake skraćene riječi:

<i>č.</i>	čitaj (uz: <i>čit.</i>)	<i>m. r.</i>	muški rod
<i>f.</i>	femininum (ž. r.)	<i>m. s.</i>	među spine
<i>g.</i>	godina (uz: <i>god.</i>); gospodin (uz: <i>gosp.</i>)	<i>n. d.</i>	navedeno djelo
<i>h.</i>	hadži; hadžija	<i>n. e.</i>	nove ere (po kršćanskom kalendaru)
<i>i d.</i>	i dalje	<i>o. c.</i>	opus citatum (navedeno djelo)
<i>k.</i>	kur'anski	<i>o. g.</i>	ove godine
<i>l.</i>	lice	<i>o. š.</i>	osnovna škola
<i>m.</i>	masculinum (m. r.)	<i>s. a.</i>	sine anno (bez oznake godine)
<i>n.</i>	neutrum (s. r.)	<i>s. l.</i>	sine loco (bez oznake mjesta)
<i>r.</i>	razred; rahmetli (umrli)	<i>s. r.</i>	srednji rod; svojom rukom
<i>t.</i>	tačka	<i>s. v.</i>	sub voce (kod riječi, pod riječju)
<i>v.</i>	vidi; vijek	<i>v. d.</i>	vršilac dužnosti
<i>a. a.</i>	ad acta (među spine)	<i>v. r.</i>	vlastitom rukom
<i>a. d.</i>	akcionarsko društvo	<i>ž. r.</i>	ženski rod
<i>k. g.</i>	kao gost		
<i>l. c.</i>	loco citato (na navedenom mjestu)		
<i>m. p.</i>	manu propria (vlastitom rukom)		

skraćenice s tačkom:
l. (lice);
v. (vidi, vijek);
m.r. (muški rod);
s.l. (sine loco)

Ukoliko se pišu, unutar rečenice stavlja se zarez ispred i iza skraćena *dž. š.* (: *dželle šanuhu* = uzvišena je narav Njegova; dolazi iza Božijeg imena), *a. s.* (: *alejhisselam* = neka je mir s njim; dolazi iza imena svakoga vjerovjesnika), *a. š.* (: *azimušan* = uzvišeni, veličajni; odnosi se na Kur'an) i sl.

369. Neke od ovako tvorenih skraćenica pišu se velikim slovima:

velikim slovima:
M.P. (mjesto pečata);
P.S. (post scriptum)

<i>A.D.</i>	anno Domini (poslije Krista /vjerovjesnika Isaa/)
<i>A.H.</i>	anno Hagire (po Hidžri)
<i>po H.</i>	po Hidžri (prema musul. novoj godini; računa se od 16.VII 622. po vjerovjesniku Isau)
<i>K.</i>	Kur'an
<i>L. S.</i>	locus sigilli (mjesto pečata)
<i>M. P.</i>	mjesto pečata
<i>N. B.</i>	nota bene (pazi dobro)
<i>N. N.</i>	nomen nescio (ne znam imena; neko nepoznat)
<i>P. S.</i>	post scriptum (poslije napisanoga)

kraćenje imena:
H. K. Pruščak

~~Osman K.~~

370. Imena ljudi krata se tako da se uzme prvo slovo i iza njega se stavi tačka. Tako se postupa i onda kada je prvi glas imena predstavljen dvoznakom ili troznakom: *H.* (*Hasan*) *K.* (*Kjafija*) *Pruščak*, *F.* (*Franz*) *Schubert*, *C.* (*Charles*) *Dickens*, *T.* (*Theodor*) *Svedberg*.

Ne valja kratiti prezime, a ostavljati ime.

371. Pojedine skraćenice tvore se tako što se u riječi koja se krati uzimaju početna slova do prvoga samoglasnika, a iza njih stavlja se tačka:

skraćenice s tačkom:
br. (broj);
mn. (množina);
st. (stoljeće);
str. (strana)

<i>br.</i>	broj	<i>pr.</i>	primjer
<i>čl.</i>	član	<i>pr. n. e.</i>	prije nove ere (po kršćanskom računanju vremena)
<i>i dr.</i>	i drugo	<i>st.</i>	stoljeće
<i>fr.</i>	francuski	<i>str.</i>	strana
<i>gl.</i>	glagol (i izvedenice; uz: <i>glag.</i>)	<i>sv.</i>	svezak
<i>i sl.</i>	i slično	<i>šk.</i>	školski (<i>šk. g.</i> – školska godina)
<i>mj.</i>	(u)mjesto	<i>zb. im.</i>	zbirna imenica
<i>mn.</i>	množina		

372. Često se skraćenice tvore tako što se u riječi koja se krati uzimaju prvi slog i početni dio drugoga sloga (do samoglasnika). Iza njih piše se tačka:

<i>ak.</i>	akuzativ	<i>bibl.</i>	biblijski
<i>akc.</i>	akcen(a)t	<i>bos.</i>	bosanski
<i>alb.</i>	albanski	<i>bošnj.</i>	bošnjački
<i>ar.</i>	arapski	<i>čit.</i>	čitaj (uz: <i>č.</i>)
<i>arh.</i>	arhitekt(onski); arhaizam	<i>dem.</i>	deminutiv

<i>din.</i>	dinar (uz: <i>d</i>)	<i>lat.</i>	latinski	skraćenice s tačkom: bos. (bosanski); bošnj. (bošnjački); engl. (engleski); gimn. (gimnazija); glag. i gl. (glagol); gosp. i g. (gospodin) im. (imenica); prez. (prezent); prof. (profesor); ul. (ulica)
<i>ef.</i>	efendija	<i>lok.</i>	lokativ	
<i>engl.</i>	engleski	<i>musl.</i>	muslimanski	
<i>fak.</i>	fakultet	<i>perz.</i>	perzijski	
<i>gen.</i>	genitiv	<i>prev.</i>	prevodilac	
<i>gimn.</i>	gimnazija	<i>prez.</i>	prezent	
<i>glag.</i>	glagol[ski] (uz: <i>gl.</i>)	<i>prir.</i>	priredivač	
<i>god.</i>	godina (uz: <i>g.</i>)	<i>prof.</i>	profesor	
<i>gosp.</i>	gospodin (uz: <i>g.</i>)	<i>razr.</i>	razred (uz: <i>r.</i>)	
<i>hip.</i>	hipokoristik	<i>skrać.</i>	skraćenica	
<i>hist.</i>	historijski	<i>slav.</i>	slavenski	pr. (prezent) pr. (profesor)
<i>im.</i>	imenica	<i>stud.</i>	student(ski)	
<i>ing.</i>	inženjer (međunarodna skrać. za fr. <i>ingénieur</i>)	<i>štok.</i>	štokavski	
<i>instr.</i>	instrumental	<i>tal.</i>	talijanski	
<i>inž.</i>	inženjer (skrać. prema našem izgovoru)	<i>uč.</i>	učenik	
<i>isl.</i>	islamski	<i>ul.</i>	ulica	
<i>isp.</i>	isporedi	<i>up.</i>	uporedi	
<i>komp.</i>	komparativ	<i>usp.</i>	usporedi	
		<i>zast.</i>	zastarjelo	

373. Skraćenice se mogu tvoriti i tako što se od riječi koja se krati uzimaju prva dva sloga i početni dio trećega – do trećeg samoglasnika:

<i>aor.</i>	aorist	<i>geogr.</i>	geografija; geografski
<i>augm.</i>	augmentativ	<i>imperf.</i>	imperfekt
<i>dijal.</i>	dijalekatski; dijalektizam	<i>metaf.</i>	metaforički
<i>etim.</i>	etimološki	<i>univ.</i>	univerzitet(ski)

aor. (aorist);
imperf. (imperfekt)
~~**imperf.**~~ (imperfekt)

374. Skraćenice se tvore i na taj način što se od riječi koja se krati piše početni dio do drugoga suglasnika iza samoglasnika u početnom slogu:

<i>češ.</i>	češki	<i>rus.</i>	ruski
<i>grč.</i>	grčki	<i>tur.</i>	turski

tur. (turski)
~~**tur.**~~ (turski)

375. Skraćenice se mogu tvoriti uzimanjem početnog i zadnjeg slova riječi, kao i uzimanjem početnog suglasnika, jednog suglasnika iz sredine riječi i zadnjeg suglasnika. I iza takvih skraćenica piše se tačka:

<i>dr.</i>	doktor
<i>mr.</i>	magistar
<i>hfz.</i>	hafiz, hafiza

skraćenice s tačkom:
dr. (doktor);
hfz. (hafiz)

dr. Begiću
~~**dr. Begiću**~~

Ove skraćenice počasnih naslova (kao i ostale skraćenice) čitaju se kao pune riječi: *dr. Begić* (čit.: *doktor Begić*), *dr. Begića* (čit.: *doktora Be-*

gića) i ne dobijaju padežne nastavke: *dr. Begiću* (a ne: *dr-u Begiću, dru Begiću*).

376. Tačka se stavlja iza skraćenica tvorenihi i na druge načine, npr. uzimanjem dvaju ili više slova riječi koja se krati ili skupa riječi. Odabrana slova čine kratku i lahko razumljivu skraćenicu:

bh. (bosanskohercegovački)
~~*b-h* *bo-ha* *BH.*~~
 (bosanskohercegovački)

itd. (i tako dalje)
~~*itd.* *i td.*~~

<i>bh.</i>	bosanskohercegovački	<i>sg.</i>	singular
<i>cf.</i>	confer (isporedi)	<i>stsl.</i>	staroslavenski
<i>etc.</i>	et cetera (i tako dalje)	<i>svrš.</i>	svršeni glagol
<i>itd.</i>	i tako dalje	<i>tj.</i>	to jest
<i>jd.</i>	jedinina	<i>tzv.</i>	takozvani
<i>kv.</i>	kvalificirani	<i>vkv.</i>	visokokvalificirani
<i>npr.</i>	naprimjer		

b) Skraćenice bez tačke na kraju

377. Bez tačke na kraju pišu se skraćenice koje su najčešće, zapravo, *simboli* (znaci mjernih jedinica, novčanih jedinica i sl., oznake za nazive časopisa, strane svijeta, hemijske elemente). Jedne od njih pišu se malim, a druge velikim početnim slovom.

378. Malim početnim slovom i bez tačke na kraju pišu se skraćenice (simboli) mjernih jedinica:

simboli mjernih jedinica –
 bez tačke:
cm, dl, mm, l

kg – kilogram
~~*kg.* – kilogram~~

<i>cm</i>	centimetar	<i>km</i>	kilometar
<i>dg</i>	decigram	<i>q</i>	kvintal
<i>dkg</i>	dekagram	<i>l</i>	litar
<i>dkl</i>	dekalitar	<i>m</i>	metar
<i>dl</i>	decilitar	<i>ml</i>	mililitar
<i>dm</i>	decimetar	<i>mm</i>	milimetar
<i>hl</i>	hektolitar	<i>s</i>	sekunda
<i>kg</i>	kilogram	<i>t</i>	tona

Tako i *m/s* (metar u sekundi), *kg/m²* (kilogram po kvadratnome metru) i sl.

379. Bez tačke na kraju pišu se i pojedine međunarodno prihvaćene oznake za mjerne i srodne jedinice:

<i>a</i>	ar
<i>d</i>	dan (dies)
<i>h</i>	sat (hora)
<i>ha</i>	hektar

Tako i: *eV* – elektronvolt, *Wh* – vatsat, *mmHg* – milimetar živina stupca; *e-mol*, *C-ključ*; *l⁰* – stepen, *l'* – minuta, *l''* – sekunda.

380. Bez tačke na kraju pišu se u međunarodnom prometu oznake novčanih jedinica: *BHD* (bosanskohercegovački dinar; domaće su skraćeni-cc *d* – dinar, *p* – para), *CHF* (švicarski franak), *DEM* (njemačka marka; u Njemačkoj i u nas uobičajeno je i *DM*), *USD* (američki dolar).

381. Velikim slovom i bez tačke pišu se i simboli (oznake, skraćeni-
nice):

a) hemijskih elemenata:

<i>Al</i>	aluminij
<i>Ca</i>	kalcij
<i>Cd</i>	kadmij
<i>Cu</i>	bakar
<i>Fe</i>	gvožđe
<i>K</i>	kalij
<i>S</i>	sumpor

b) padeža:

<i>N</i>	nominativ
<i>G</i>	genitiv
<i>D</i>	dativ
<i>A</i>	akuzativ
<i>V</i>	vokativ
<i>I</i>	instrumental
<i>L</i>	lokativ

bez tačke:

- a) **Al** (aluminij);
- b) **N** (nominativ);
- b) **D** (dama);
- c) **I** (istok);
- e) **°C** (Celzijev stepen)

c) šahovskih figura:

<i>D</i>	dama
<i>K</i>	kralj
<i>L</i>	lovac
<i>T</i>	top

d) strana svijeta:

<i>I</i>	istok
<i>J</i>	jug
<i>S</i>	sjever
<i>Z</i>	zapad

Tako i: *Jl* – jugoistok, *ZJZ* – zapad-jugozapad. Na isti način pišu se i međunarodne oznake: *W* – zapad, *SW* – jugozapad, *WSW* – zapad-jugoza-
pad i dr.

e) pojedinih mjernih jedinica:

<i>A</i>	amper
<i>°C</i>	Celzijev stepen
<i>Hz</i>	herc
<i>J</i>	džul
<i>V</i>	volt
<i>VA</i>	voltamper
<i>W</i>	vat

Bez tačke i velikim početnim slovom pišu se i oznake jednočlanih naziva časopisa (ako je prethodno naznačeno na koji se časopis skraćeni-
odnosi): *I* – Izraz; *O* – Odjek; *P* – Pregled; *Pogledi*; *Preporod*; *Ž* – Život.

382. Bez tačke se pišu međunarodne skraćeni-
don (: dominus) i *fra* (: frater; fratar). (Izgovaraju se kako su napisane i ne mijenjaju se po padežima.)

~~fra – fra~~

383. Bez tačke se pišu i skraćeni-
gđa (*gospoda*) i *gđica* (*gospo-
đica*).

~~gđa – gđa~~

B) SLOŽENE SKRAĆENICE

složene skraćnice pišu
se bez tačke i sastavljeno:

~~RTVBiH – RTV BiH~~

384. Složene skraćnice uobičajene su kako u našem tako i u drugim jezicima. One se tvore od nekoliko riječi kao članova složenoga naziva tako što se od svakoga člana uzima ili početno slovo ili početni slog, a mogu predstavljati i kombinaciju početnih slova i slogova. Upotrebljavaju se i u pisanju i u govoru; mogu biti promjenljive (npr.: *MUP-a*, *GZM-a*), a jedne od njih mogu dalje učestvovati u tvorbenome procesu (npr. *mupovac*). Sve se pišu bez tačke iza pojedinih slova. Sva se slova pišu sastavljeno (npr.: *RTVBiH*, a ne *RTV BiH*).

385. U složenih skraćnicama sva su slova velika (izuzev veznika *i*) bez obzira na način nastanka te neovisno o tome pišu li se sve riječi koje ulaze u složeni naziv velikim početnim slovom ili se tako piše samo prva riječ:

promjenljive skraćnice:

iz **ANUBiH-a**, **MUP-a**; u

CIA-i, **PTT-u**; **UNHCR-om**

AMSBiH	<i>Auto-moto savez Bosne i Hercegovine</i>
ANUBiH	<i>Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine</i>
BBC	skrać.: engl. <i>British Broadcasting Corporation</i> (Britansko radiodruštvo)
BiH	<i>Bosna i Hercegovina</i>
BMW	skrać.: njem. <i>Bayerische Motorenwerke</i> (Bavarska tvornica motora)
BZK	Bošnjačka zajednica kulture ("Preporod")
CIA	skrać.: engl. <i>Central Intelligence Agency</i> (Centralna obavještajna služba)
DDT	skrać. prema hem. sastavu: <i>dihlor-difenil-trihlormetil-</i> <i>-metan</i> (sredstvo za uništavanje gamadi)
FAMOS	<i>Fabrika motora Sarajevo</i>
GZM	<i>Glasnik Zemaljskog muzeja</i>
HE	<i>hidroelektrana</i>
HTZ	<i>Higijensko-tehnička zaštita</i>
MUP	<i>Ministarstvo unutrašnjih poslova</i>
NAMA	<i>Narodni magacin</i>
OUN	<i>Organizacija ujedinjenih naroda</i>
PA	<i>Pedagoška akademija</i>
PL	<i>Patriotska liga</i>
PTT	<i>Pošta, telegraf i telefon</i>
RTVBiH	<i>Radio-televizija Bosne i Hercegovine</i>
SAD	<i>Sjedinjene Američke Države</i>
SO	<i>Skupština općine</i>
SUP	<i>Sekretarijat unutrašnjih poslova</i>
ULUBiH	<i>Udruženje likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine</i>
UN	<i>Ujedinjeni narodi</i>
UNESCO	skrać.: engl. <i>United Nations Educational, Scientific and</i> <i>Cultural Organization</i> (Međunarodna organizacija za prosvjetu, nauku i kulturu)

UNHCR	skrać.: engl. <i>United Nations High Commissioner for Refugees</i> (Visoki komesarijat Ujedinjenih naroda za izbjeglice)
UPI	<i>Ujedinjena poljoprivreda, promet i industrija</i>
USA	skrać.: engl. <i>United States of America</i> (bos.: SAD)
ZAVNOBiH	<i>Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine</i>
ŽTP	<i>Željezničko transportno preduzeće</i>

386. Navedene i slične složene skraćenice razlikuju se međusobno u načinu čitanja. Jedne se čitaju onako kako su napisane (npr. ANUBiH, NAMA, UPI; neke se od njih mogu pisati i kao vlastite imenice: *Nama, Upi, Unesko*). U drugih se pojedina slova čitaju onako kako glase njihovi nazivi u abecedi (HTZ – čita se: hătêzê; PTT – čita se: pêtêtê; SAD – čita se: êsâdê). Pišu se isključivo velikim slovima. Neke od njih svojim oblikom odgovaraju riječima bosanskoga jezika i mogu se mijenjati po padežima (*iz Name, u Upiju, od Fife, iz Unicefa*) te učestvovati u daljnjoj tvorbi (*Famosov motor, Mupova službenica, Opresina prodavnica*), dok su druge nepromjenljive.

387. Ako se skraćenica ne mijenja, čita se onako kako zahtijeva njen glasovni sastav: *iz BiH* (čit.: iz bih), *u HE* (čit.: u hae), *na PA* (čit.: na pea), ili se, što je poželjnije, pri čitanju složenica razrješava: *u BiH* (u Bosni i Hercegovini), *u HE* "Gacko" (čit.: u Hidroelektrani "Gacko"), *na PA* *u Zenici* (čit.: na Pedagoškoj akademiji u Zenici).

različiti načini čitanja:

a) **NAMA / Nama**

(čit.: nama);

b) **PTT** (čit.: petete)

dvojako pisanje:

FAMOS / FAMOS-a i

Famos, Famosa

nepromjenljive skraćenice:

BiH, HE, PA

Riječi se u pisanju skraćuju radi uštede u prostoru i vremenu. Neke se skraćenice pišu s tačkom, a neke bez tačke; neke se pišu velikim, a neke malim slovom.

Malim početnim slovom i bez tačke pišu se skraćenice za mjerne jedinice i uopće *simboli* (npr.: *m, mm, kg, h*). Velikim početnim slovom i bez tačke pišu se oznake hemijskih elemenata, padeža, šahovskih figura, strana svijeta, pojedinih mjernih jedinica te časopisa.

Skraćenice s tačkom na kraju tvore se: uzimanjem prvoga slova riječi – i pišu se malim (npr.: *r, m.r.*) ili velikim slovom (npr.: *P.S.*); uzimanjem početnih slova do prvoga samoglasnika u riječi (npr.: *br; str.*); uzimanjem prvoga sloga i dijela drugoga sloga – do samoglasnika (npr.: engl.: *gimn.*); uzimanjem dijela riječi do trećega samoglasnika (npr.: *geogr.; imperf.*); uzimanjem početnoga i zadnjeg slova riječi (npr.: *dr.; mr.*) i sl.

Složene skraćenice nazivâ preduzeća, institucija ili pojmova (tzv. akronimi) tvore se uzimanjem početnih slova ili slogova članova složenoga naziva. Sva se slova pišu sastavljeno i ne stavlja se tačka iza pojedinih slova. Neke su od njih nepromjenljive (npr.: *BiH, PA*), a one koje su promjenljive mijenjaju se poput imenica, s tim što se skraćenici dodaje crtica i određeni padežni nastavak. Rod skraćenice nije određen rodom imenice koju zamjenjuje: ženskoga su roda one koje završavaju na *a* (npr.: *CIA*, gen. *CIA-e*, prid. *CIA-in*), a muškoga sve ostale (npr.: *HTZ, HTZ-a, HTZ-ov*). Pojedine su skraćenice postale prave riječi; u njih je veliko samo početno slovo (npr.: *Famos, Famosa, Famosov*...). Tako se i skraćenice iz stranih jezika prilagođavaju našem jeziku: *Unesko*, gen. *Uneska* (uz.: *UNESCO*, gen. *UNESCO-a*).

ZADACI I VJEŽBE

28. Napiši skraćenice ovih riječi: razred, muški rod, osnovna škola, post scriptum, i slično, množina, bošnjački, bosanskohercegovački, arapski, engleski, historijski, učenik, aorist, geografija, doktor, jednina, takozvani, centimetar, litar, tona, aluminij, voltamper, Bosna i Hercegovina, Udruženje likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine, Ujedinjeni narodi.

24. TAČKA

tačka se stavlja:

- a) na kraju potvrdnih i odričnih rečenica;
- b) iza pojedinih skraćenica;
- c) iza rednih brojeva;
- d) pri odjeljivanju članova brojke

388. Tačkom se, kao pravopisnim znakom u užem smislu, najčešće obilježava kraj rečenice. Tačka se piše i iza pojedinih skraćenica te rednih brojeva, kao i pri odjeljivanju članova brojke (što je čini pravopisnim znakom u širem smislu).

389. Tačka se stavlja na kraju jedne ili više izjavnih (potvrdnih i odričnih) rečenica:

(1) *Lahko je čelavu glavu obrijati.* – (2) *Neće ni miš uvijek u jednu rupu.*

390. Tačka se ne stavlja na kraju rečenice u kojoj jedinice u nabrojaju (nizane jedna ispod druge) nisu odjeljene zarezom ili tačkom-zarezom:

Rječnik Abdulaha Škaljića sadrži blizu 9.000 odrednica (među kojima je i oko 500 bošnjačkih imena), a najzastupljenije su riječi koje se odnose na:

- a) vjerski život i običaje (670)*
- b) pravo, državno uređenje i upravu (453)*
- c) zanate, alat i sl. (286)*
- d) domaćinstvo, suđe, pokućstvo (234)*

(Ukoliko su jedinice u nabrojanju odjeljene zarezom ili tačkom-zarezom, tačka se stavlja na kraju niza.)

391. Tačka se ne piše iza rečenice koja završava upitnikom ili uzvičnikom niti iza triju tačaka koje dolaze kao znak nedovršene rečenice.

(Izuzetak predstavlja navođenje primjera iza kojih slijedi odgovarajući znak, pa i tačka: *Iza izjavnih rečenica piše se tačka, iza upitnih upitnik, a iza uzvičnih uzvičnik: Ajdin je zaspao., Ajdin je zaspao?, Ajdin je zaspao!.*)

392. Tačka se ne stavlja iza imena pisca niti iza naslova (podnaslova, potpisa pod slikom i sl.), makar naslov bio potpuna rečenica:

Narodno blago

Sakupio i izdao

Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak

po Bosni, Hercegovini i susjednim krajevima

ne stavlja se tačka iza naslova i potpisa

393. Ukoliko slijede jedan iza drugog, iza pojedinih dijelova bibliografske jedinice stavljaju se tačke (ili zarezi) i svi se dijelovi pišu velikim početnim slovom:

Atif Purivatra. Jugoslavenska muslimanska organizacija u političkom životu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Drugo izdanje. Sarajevo. Svjetlost. 1977.

394. Tačka se stavlja i iza naslova iza koga slijedi tekst u istome redu:

Adekvatno isticanje. Svaka misao i niz misli razvijenih u nekom radu treba da budu istaknute prema svojoj važnosti. (M. Šamić, Kako nastaje naučno djelo)

395. U dramskom tekstu ne piše se tačka iza piščevih uputa rediteljima i glumcima (tzv. didaskalija) – ni onda kad imaju narav objašnjenja izvan rečenice – jer su uvijek tijesno vezane s tekstom u kojem se nalaze (ponašaju se kao naknadno objašnjenje unutar rečenice).

396. Tačka se ne mora pisati ni iza obavijesnih izraza kao *Nastavlja se, Kraj* i sl. (koji unutar zagrada dolaze na kraju teksta što se objavljuje u nastavcima).

397. Tačka se upotrebljava iza nekih skraćenica: *h.* (hadži), *i sl.* (i slično), *m. r.* (muški rod), *npr.* (naprimjer), *nom.* (nominativ), *tzv.* (takozvani).

iza skraćenica:

a) **npr.**, **tzv.**;

b) **m** (metar), **ANUBiH**

398. Tačka se ne stavlja na kraju rečenice iza skraćenice iza koje dolazi tačka:

U Povelji bana Kulina od 94 različite riječi ukupno je 40 imenica, po 13 glagola i zamjenica, po 7 pridjeva i priloga, 6 prijedloga, 5 brojeva itd.

399. Tačka se ne piše iza skraćenica koje označavaju jedinice mjere i novčane jedinice: *m* (metar), *g* (gram), *l* (litar), *d* (dinar); iza pojedinih skraćenica koje se pišu velikim slovom: *N* (azot), te iza skraćenih naziva: *ANUBiH* (Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine), *Ina* (Industrija nafte) i dr. (Više pojedinosti u poglavlju *Skraćenice*.)

400. Tačka se piše iza arapskih rednih brojeva, kako bi se razlikovali od glavnih:

Roman Tvrdava Meše Selimovića ima 19 poglavlja: 1. je Dnjestarske močvare, a 19. Tvrdava.

401. Na kraju izdvojenoga datuma, iza rednoga broja za godinu piše se tačka:

tačka uz brojeve:

a) glavni broj;

19 poglavlja;

b) redni broj;

19. poglavlje;

c) datum: 13. 9. 1985;

d) dvojako pisanje: čl. 15 i 16 ili čl. 15. i 16.

Sarajevo, 3. IX 1985.
U Sarajevu, 13. 9. 1985.

402. Iza arapskih rednih brojeva ne piše se tačka onda kada iza nje slijedi zarez, crta sa značenjem *do*, kosa crta, zagrada:

(1) *Diplomirao je 1979/80. godine.* – (2) *Vidi na str. 8, 12, 15. i 114.* – (3) *Pjesme ove forme su pjevali naši pjesnici Alija Šehović (1560–1646), Mehmed Fevzija (umro 1673), Sabit Užičanin (umro 1712), Fadil-paša Šerifović (1802–1888), Arif Hikmet-beg Rizvanbegović (1839–1903) i drugi.* (F. Nametak, *Divanska poezija XVI i XVII stoljeća*) – (4) *Seid Vehab Ilhamija (1773–1821), jedan od najplodnijih pjesnika naše alhamijado književnosti, zadavljen je u Travniku zato što je osuđivao manjkavosti ondašnjeg društvenog poretka.*

403. U pojedinim slučajevima brojevi koji su po smislu redni mogu se izgovarati pri čitanju kao osnovni, ovisno o tome da li broj dolazi ispred imenice na koju se odnosi ili iza nje.

Ako broj dolazi ispred imenica *član*, *strana*, *tačka* i sl., obavezno će se čitati kao redni, te se i tačka iza broja obavezno piše: *Objavio je prve priloge u 3. i 5. broju "Lastavice"*.

Ukoliko je obrnuti poredak, tj. kad je neka od spomenutih imenica ispred broja, moguće je dvojako čitanje: "*U 'Lastavici' trećoj i petoj ...*" i "*U 'Lastavici' tri i pet ...*", te u skladu s tim nije obavezno pisanje tačke iza broja. Moguće je, dakle, dvojako pisanje:

(1) *Vidi članove 15 i 16 na stranama 31 i 32.* – (2) *Vidi članove 15. i 16. na stranama 31. i 32.*

~~Da li je rođen 1732?~~

~~Da li je rođen 1732.?~~

404. Tačka iza arapskoga rednog broja ne piše se kad iza njega dolazi upitnik, uzvičnik ili tačka kojom se završava rečenica:

(1) *Koje je godine rođen sarajevski ljetopisac Mula Mustafa Bašeskija – 1731. ili 1732?* – (2) *Avdo Karabegović Hasanbegov rođen je kada i Musa Ćazim Ćatić – 1878, a umro je 1900. tako mlad, u svojoj 22!*

405. Tačka se ne piše iza rimskih brojeva (izuzevši slučajevne spomenute u sljedećim dvjema tačkama):

(1) *Hamza Humo rođen je u Mostaru 30. XII 1895, a umro u Sarajevu 19. I 1970. godine.* – (2) *O ikavskošćakavskim govorima zapadne Bosne pisao je prof. dr. Asim Peco u I i III knjizi Bosanskohercegovačkog dijalektološkog zbornika.* – (3) *Skender Kulenović umro je u Beogradu 25. I 1978. god., a Izabrana djela I–VIII objavljena su mu 1983. u Sarajevu.*

rimski brojevi:
30. XII 1895, ali: II.
Fonetika, I. GIMNAZIJA

Tačka se također ne piše kada je broj dio stalnoga imena: *futur I* i sl.

406. Tačka se piše iza rimskih brojeva kojima se označava redosljed poglavlja, odjeljaka i sl., nastavlja se tekst u istome retku ili ne.

I iza slova koja služe za označavanje redoslijeda poglavlja i sl. piše se tačka (ili jednostruka zagrada):

II. Fonetika

A. Samoglasnici

B. Suglasnici

407. Tačka se također piše iza rimskoga broja ukoliko je tekst tiskan velikim slovima i općenito u slučajevima u kojima bi se bez tačke iza rimskoga broja mogla pojaviti nejasnoća: I. GIMNAZIJA, IV. KORPUS, VI. BRIGADA, KNJIGA LI.; *I. gimnazija u Sarajevu znatno je oštećena. U ovakvim primjerima bolje je napisati broj slovima: Prva gimnazija...*

Može se, međutim, pisati: *II gimnazija, IV korpus, VI brigada, knjiga LI* i sl.

408. Tačka se upotrebljava za odjeljivanje brojnih mjesta (svaka treća brojka zdesna nalijevo):

(1) *U toj akciji zasađeno je 10.000 stabala oraha, lipe i pitomoga kestena.* – (2) *U ovom hotelu dosad je noćilo 3.141.596 osoba.*

(Ukoliko se duži nizovi arapskih brojki ne odjeljuju tačkom na manje cjeline, radi lakšega čitanja preporučuje se ostavljanje bjeline na mjestu gdje bi došla tačka.)

409. Tačka se piše i iza brojki koje označavaju količinu vremena: *Stazu je prešao za vrijeme od 3.25.14 i stigao prvi* (ovdje brojka 3 znači sate, brojka 25 minute, a 14 sekunde). Na različitim uređajima (satovima i sl.) umjesto tačke upotrebljava se i dvotačka.

410. Tačka se ne piše na kraju naslova, naziva i tekstova u čijem je sastavu broj, a koji dolaze u posebnome redu:

Sarajevo 84

Mladi muslimani 1939

radi lakšega čitanja
stavlja se tačka:
10.000, 3.141.596

Tačkom se označava dovršenost potvrdnih i odričnih rečenica.

Tačka se ne piše iza upitnika i uzvičnika kad označavaju dovršenost rečenice; ne piše se kao znak dovršenosti rečenice ako rečenica završava skraćenicom s tačkom, niti iza triju tačaka kao znaka nedovršene rečenice. Također se tačka ne piše iza naslova, potpisa i stalnih imena. Tačka se upotrebljava iza nekih skraćenica te uz brojke: iza arapskih rednih brojeva (ako ne slijedi koji drugi interpunkcijski znak) i za odjeljivanje brojnih mjesta radi lakšega čitanja; iza rimskih brojeva kojima se označava redosljed poglavlja i sl.

25. TAČKA-ZAREZ

tačka-zarez obilježava pauzu kraću nego tačka, a dužu nego zarez

411. Tačka-zarez pravopisni je znak koji obilježava stanku srednje dužine, tj. kraću nego tačka, a dužu nego zarez. Obično se stavlja između jedinica koje bi tačka razdvojila prečesto, a zarez nedovoljno uočljivo.

412. U nabrajanju skupina istovrsnih ili srodnih jedinica (bile to skupine riječi ili skupine rečenica), osobito kada su te jedinice omeđene zarezom ili spojene veznikom *i*, tačkom-zarezom odjeljuju se tematski međusobno različite skupine:

Osnovne su odlike Ljubušakovog maternjeg govora, tj. govora Bošnjaka Vitine i samog Ljubuškog: ikavizam i štakavizam (mliko, ulište); novija deklinacija i novoštokavska akcentuacija; postojanost fonema h i f (hlib, uho, orah; fala, ufati); oblici muškoga roda glagolskoga pridjeva radnog sa -a (ima, doša, bija); sačuvano nepromijenjeno -m u -n (umim, nisam); često svođenje dvaju afrikatskih parova na jedan (ćaša; đamija); prisutno izjednačavanje palatalnih sonanata lj i nj s j i n (judi; kenac).

Ovakvi dijelovi umjesto tačkom-zarezom mogu se odvajati i zarezom.

413. Tačkom-zarezom mogu se odjeljivati rečenice bez veznika (tzv. asindetske rečenice):

(1) *Ja uzdišem kada se spomene mladina Sarajeva; mene je spržila / vatra tuge za rastankom od Sarajeva.* (Mejli, *Pjesma Sarajevu*) –
(2) *Njih su se dva podudarala u mislima; oba su htjela da se digne galama, da se buni svijet (...).* (E. Mulabdić, *Zeleno husenje*)

U ovoj službi umjesto tačke-zareza može doći dvotačka, crta i tačka.

414. Tačkom-zarezom unutar složene rečenice odjeljuju se pojedine rečenice koje treba osobito istaknuti:

Ja sam muškarac od koga se žene na Herdekovcu ne kriju; i misle da nemam moć poimanja, ni moć sagledavanja drugoga, ni moć ljubavnu, ni bilo koju drugu odliku čovjeka. (N. Ibrišimović, *Ugursuz*)

415. Unutar višestruko složene rečenice pojedine složene rečenice mogu biti u nekoj suprotnosti naspram drugih. Takve se simetrične složene rečenice odjeljuju tačkom-zarezom:

*Ako sam ga okom pogledala,
ja ga nisam srcem sevdísala;
ako sam ga srcem sevdísala,
ja ga nisam u dvore uvela;
ako sam ga u dvore uvela,*

tačkom-zarezom mogu se odjeljivati:

- a) skupine istovrsnih ili srodnih jedinica;
- b) rečenice bez veznika;
- c) rečenice koje treba osobito istaknuti;
- d) simetrične složene rečenice;
- e) odsjeći teksta u nizu

ja mu nisam bijelo lice dala (...)

(Ne čudim se mraku ni oblaku)

416. Pojedini odsječci teksta u nizu mogu započinjati brojevima, slovnim znacima, crtom i sl. Takvi se članovi nabiranja odjeljuju tačkom-zarezom (ili zarezom):

Uz ovo, na što je ukazao Maglajlić, pripovijetka o Đerzelezu nesumnjivo pokazuje da je Andrić o braći Morićima i porodici Morića znao i sljedeće: 1. da je porodica Morića bila bogata i ugledna; 2. da je davala hadžije; 3. da je otac braće Morića bio čuven po bogatstvu; 4. da je umro prije njihovog pogubljenja... (Đ. Buturović, Morići: Od stvarnosti do usmene predaje)

Ako se odsječci teksta veličine rečenice nižu jedni ispod drugih, obično se odjeljuju tačkom-zarezom (ili zarezom):

Safvet-beg Bašagić jedan je od najznamenitijih javnih djelatnika među Bošnjacima u prvoj polovici XX st.:

- prvo, zajedno s Edhemom Mulabdićem i Osmanom Nuri Hadžićem pokreće 1. V 1900. "Behar";
- drugo, god. 1903. osniva bošnjačko kulturno-prosvjetno društvo "Gajret";
- treće, pokreće list "Ogledalo" 1907. god.;
- četvrto, prevodi s istočnih jezika;
- peto, njegova je preporodna lirika označila osnovne pravce u razvoju bošnjačke poezije novoga doba.

Tačka-zarez obilježava pauzu kraću negoli tačka, a dužu negoli zarez. Tačkom-zarezom odjeljuju se istovrsne ili suprotstavljene jedinice unutar većih cjelina, rečenice bez veznika, samostalne rečenice kao potvrde nekoga pravila, odsječci teksta u okomitome nizu i dr.

26. TRI TAČKE

417. Tri tačke pišu se na mjestu gdje je tekst namjerno prekinut.

418. Tri tačke stavljaju se na mjestu gdje se prekida nabiranje:

U Bašeskijinu "Ljetopisu" nailazimo na različite tvorbene obrasce za nazive stanovnika: Kreševljak, Pračo, Olovčić, Gačanin...

tri tačke označavaju prekidanje i izostavljanje teksta

419. Tri tačke pisac piše na mjestu prekinutoga dijela rečenice. Obično se izostavlja dio teksta koji se podrazumijeva i koji čitalac može nadopuniti:

(1) *Teško kapi na čelavoj glavi i nogama pod mahnitom...* – (2) *Nije kome je rečeno...*

420. Tri tačke mogu označavati da je izostavljena jedna rečenica ili više njih. Ispred triju tačaka kao znak kraja rečenice piše se upitnik ili uzvičnik (ukoliko je prethodna rečenica upitna ili uzvična), ali ne i tačka:

Pa de! ...Ako Bog htjedne! ...Selam ti Omeraga iz Kazandžiluka spremio. (E. Čolaković, *Legenda o Ali-paši*)

421. Tri tačke mogu označavati isprekidan govor uzrokovan uzbuđenšću i sl.:

Ona je vrisnula i skočila prema njemu. Još je jednom otvorio oči: – Žena... hurija... sunce... že... (A. Nametak, *Sunce*)

422. Tri tačke stavljaju se u zagrade kad se izostavlja dio tuđeg teksta (dio jedne rečenice – bilo proste bilo složne) pri navođenju:

(1) *"On nije znao da su na sve strane krenule potjere (...), da su kroz šume, preko polja, bijesno jurili i lajali čopori pasa da mu otkriju trag i da ga sustignu."* (A. Hromadžić, *Zlatorun*) – (2) *O susretima sa Skenderom Kulenovićem Zulfikar Zuko Džumhur kaže: "Skender je kao pravi pjesnik iznad svega volio svoj maternji jezik, riječi toga jezika kojima je pravio svoju poeziju, riječi koje je sa ljubavlju i skoro poštovanjem izgovarao (...)."*

(U prvome primjeru izostavljen je dio teksta: "da ga traže i uhvate".)

423. Ukoliko se iz teksta koji se prenosi izostavi jedna ili više rečenica, ispred triju tačaka u zagradama stavlja se tačka:

"Samo se po sebi razumije da dobar naučni rad treba da bude gramatički i ortografski pravilno napisan. (...) Stoga je neophodno da svaki onaj koji piše, ili ima namjeru da piše, solidno savlada gramatiku i pravopis jezika na kome piše." (M. Šamić, *Kako nastaje naučno djelo*)

Tri tačke pišu se na mjestu gdje je tekst prekinut te kad je u govoru napravljena kraća pauza. Tri tačke u obliku zagrada kazuju da je izostavljen tuđi tekst.

27. UPITNIK

upitnikom se označava
pitanje

424. Kao pravopisni znak u užem smislu upitnik se stavlja na kraju rečenice kojom se izražava izravno pitanje. (U govoru se upitnost izražava intonacijom.)

425. Upitnik se piše iza upitnih rečenica koje sadrže neku upitnu riječ (*ko?*, *što?*, *zašto?*, *gdje?* i sl.) – izuzimajući zavisnoupitne objekatske rečenice (v. t. 430) – ili su bez nje:

(1) *Hoćemo li još uvijek imati oči / Kada jabuka u vrtu pusti prvi bijeli cvijet?* (M. Dizdar, *Jabukov cvijet*) – (2) *Dušo moja, u bostanu kado, kako ti je u bostanu samoj?* – (3) *Ko se rodio pa da je svemu svijetu ugodio?*

426. Upitne rečenice mogu biti bez upitne riječi, koju zamjenjuje intonacija. I iza takvih upitnih rečenica piše se upitnik:

Slušao sam s nevjericom. Šta je ovo? Ludilo? Užas koji nas obuzima u teškim snovima? Tamna oblast života u koju neko nikad ne zaviri? (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

427. Kad nekoliko uže povezanih rečenica čine niz u jednoj složenoj, one se odjeljuju zarezom ili vezuju veznikom, a upitnik se stavlja na kraju složene rečenice:

(1) *A što mi se Travnik zamaglio, / ili gori, il' ga kuga mori?* (A što mi se Travnik zamaglio) – (2) *Govori li iz navike, ili da ništa ne kaže, ili se ruga, ili nema drugih riječi osim naučenih?* (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

428. Ukoliko se pita jednom riječju ili dijelom rečenice, upitnik se može pisati iza svakoga od tih dijelova, a rečenica se nastavlja malim slovom:

Kakvo sam ja svjetlo? Čime sam prosvijetljen? Znanjem? višom poukom? čistim srcem? pravim putem? nesumnjanjem? Sve je došlo u pitanje, i sada sam samo Ahmed, ni šejh ni Nurudin. (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

429. Kada se u zavisnome pitanju nečije riječi doslovno navode i označavaju navodnicima, iza takvoga pitanja stavlja se upitnik:

Prije nego je Gazi Husrev-beg počeo zidati džamiju, pozvao je jednoga neimara i upitao ga: "Šta treba najprije napraviti, kad se pravi džamija?" (E. Smailbegović, *Narodna predaja o Sarajevu*)

430. Upitnik se ne stavlja na kraju neupravnoga (neizravnog) pitanja, tj. iza zavisnoupitne rečenice (koja je dio složene):

(1) *Kad žena plače, pitaj je što hoće.* – (2) *Kaži mi s kim si, da znam ko si.* – (3) *Pitala ga je zašto je gazio vodu kojoj ne zna gaza.* – (4) *Ljudi se pitaju zašto je u njeg jedno šuplje, drugo razdrto.*

431. U knjigama, časopisima, novinama i dr. upitnik se po pravilu ne stavlja iza naslova:

pri nabranjanju upitnih rečenica ili dijelova rečenica iza zareza ili upitnika stoji malo slovo (ukoliko je tješnja veza) ili veliko (ukoliko je veza slabija)

upitnik se ne stavlja iza zavisnoupitne rečenice

iza naslova upitnik se po pravilu ne stavlja

- (1) *Kako nastaje naučno djelo* – (2) *A što mi se Travnik zamaglio* – (3) *Što nas to čeka iza modre rijeke* – (4) *Može li se sjenka izbrisati* – (5) *Šta radi pjesma* – (6) *Kako ću u mraku naći svoju desnu stranu*.

Ukoliko se iz naročitih razloga želi istaknuti upitnost u samome naslovu, upitnik se piše:

- (1) *Otići ili ostati?* – (2) *Na pomolu mir?*

432. Uz upitnik može biti stavljen i uzvičnik. Ova dva pravopisna znaka upotrijebljena zajedno obilježavaju kraj rečenice kojom se uz pitanje izražava čuđenje ili oduševljenje:

upitnik i uzvičnik upotrijebljeni zajedno označavaju pitanje i čuđenje

- (1) *Ovo držanje njegovo razjasni mi se u jednom jedinom trenu, kad poslije večere ustadosmo da se klanja posljednja dnevna molitva, jacija. Pogleda me oštro u tjeme, shvatih, žacnuh se: pa zar ću golglav pred Boga?!* (S. Kulenović, *Ponornica*) – (2) *Nisam, valjda, ja i za to kriv?! – (3) Što ti je, što plačeš, da nije čorba vrele?! – (4) Otkud odjednom sve ovo?!*

Upitnik se stavlja na kraju upitne rečenice (počinjala ona upitnom riječju ili ne). Pri nabravanju upitnih rečenica ili dijelova rečenica pisanje upitnika ovisi o stepenu povezanosti elemenata koji se nabrajaju. Upitnik se ne stavlja iza zavisnoupitne rečenice. Po pravilu se ne stavlja ni iza naslova. Upitnikom u obliku zagradama iskazuje se kakva sumnja, neslaganje i sl.

28. UZVIČNIK

433. Kao pravopisni znak u užem smislu uzvičnik se stavlja na kraju rečenice kojom se ističe osobni stav ili osjećanje prema izrečenome sadržaju:

uzvičnik se stavlja:
a) na kraju rečenica;
b) iza vokativa, uzvika i imperativa

- (1) *Teško kapi na čelavoj glavi i nogama pod mahnitom glavom!* – (2) *Ko još danas nosi pravo ime! Staro, pomalo seljačko ime, teško ime na ramenima!* (A. Isaković, *Lijeve priče*) – (3) *Svrati nam se, mila majko naša, da mi tebi užinati damo!* (Što se b'jeli u gori zelenoj – u: M. Maglajlić, *Usmena balada Bošnjaka*)

434. Uzvičnik se stavlja iza jače naglašenoga vokativa, kao i iza uzvika i imperativa:

- (1) *Majko! Ne kuni ga! Ne kuni ga, majko!* – (2) *Sestro! Ne ljuti se! Ne ljuti se, sestro!* – (3) *Hej! Sine! Ovamo! Dolazi!*

435. Tekst iza uzvičnika može se pisati i malim početnim slovom ukoliko se taj dio teksta nadovezuje na dio teksta koji prethodi uzvičniku kao objašnjenje:

(1) *Jest, on! kao što sam ja ja.* (S. Kulenović, *Ponornica*) – (2) *Kako zemlja miriše! – govorila bi s proljeća.*

Takoder se malo slovo piše i poslije uzvičnih riječi:

Onda nešto snažno i otegnuto dreknu. Čudno! Čekali smo da ponovo počne. I čusmo: tu – uu – uu! tu – u – u! dva puta. (Z. Dizdarević, *Majka*)

436. Uz uzvičnik može stajati i upitnik. Ova dva pravopisna znaka (upotrijebljena zajedno) stavljaju se iza riječi ili rečenica kojima se uz čuđenje ili oduševljenje izražava i pitanje:

(1) *Pomalo je dosadna priča, reče Adi. Dosadna!? Da sam ti ja učiteljica, zadao bih ti cijelu priču, od korica do korica.* (A. Isaković, *Lijeve priče*) – (2) *Zar meni u lice!? Meni!? Baš tako! Je li, hajduče... baš tako...?!* (H. Kikić, *Provincija u pozadini*)

437. Uzvičnik se piše iza parola i ustaljenih izraza:

(1) *Živjela Bosna i Hercegovina!* – (2) *Bajram muharek olsun!*

438. Upotrebu uzvičnika iza naslova u knjigama, časopisima, novinama i sl. treba izbjegavati. Ipak, uzvičnik iza naslova može doći ukoliko se uzvična rečenična intonacija želi naročito istaknuti:

(1) *Pomažu ubicama!* – (2) *Granatirano porodilište!*

Uzvičnik se stavlja na kraju uzvične rečenice, potom iza jače naglašenoga vokativa, uzvika i imperativa. Po pravilu se ne piše iza naslova.

Uzvičnikom u obliku zagrada unutar rečenice iskazuje se čuđenje u vezi sa sadržajem određene riječi.

Kad se rečenicom uz čuđenje izražava i pitanje, iza nje se zajedno stavljaju upitnik i uzvičnik.

uzvičnik i upitnik upotrebljavaju se zajedno

uzvičnik se po pravilu ne piše iza naslova

ZADACI I VJEŽBE

29. Stavi tačku gdje je potrebno!

Sabrana djela I – III Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka (rođen 19 XII 1839 u Vitini kod Ljubuškog, umro 28 VII 1902 god u Sarajevu, u 63 godini života) izišla su iz štampe 1988 god. u 1.000 primjeraka.

30. Odredi kako treba pravopisno organizirati ovu rečenicu:

- a) Selom zavlada nemir; djeca vrište, a odrasli zabrinuto šute; psi bez prestanka laju.
- b) Selom zavlada nemir, djeca vrište, a odrasli zabrinuto šute, psi bez prestanka laju.
- c) Selom zavlada nemir; djeca vrište; a odrasli zabrinuto šute; psi bez prestanka laju.

31. Stavi odgovarajuće pravopisne znake na kraju ovih rečenica!

- Je li 1989. proslavljena osamstota obljetnica Povelje bana Kulina.
- Htio bih znati može li se to popraviti.

- Može li se to popraviti.
- Zar i ti, sine Brute.
- Ua! Dolje laži.
- Ne zna se ni ko pije ni ko plaća.
- Ne zna se ni ko pije.

29. VELIKO I MALO SLOVO

velikim slovom piše se:

- a) vlastito ime;
- b) prva riječ u naslovu i rečenici;
- c) riječ iz poštovanja

jednočlana i višečlana
vlastita imena

439. Velikim početnim slovom piše se vlastito ime, prva riječ u naslovu i rečenici te riječ iz poštovanja.

a) Vlastita imena

440. Vlastito ime može imati svako biće, svaki predmet ili svaka pojava, ako se izdvaja od ostalih bića, predmeta i pojava svoje vrste. Vlastita imena mogu biti *jednočlana* (od jedne riječi) i *višečlana* (od dviju ili više riječi). Sva jednočlana vlastita imena pišu se velikim početnim slovom. U svih višečlanih vlastitih imena velikim se početnim slovom piše prvi član. U jednoga dijela višečlanih vlastitih imena velikim početnim slovom pišu se svi članovi (osim pomoćnih riječi – prijedloga i veznika), a u drugoga dijela pored prvoga člana još i oni koji bi se i izvan višečlanoga imena pisali velikim slovom. Posebnu skupinu višečlanih imena predstavljaju *složena višečlana imena*; prvi član svakoga posebnog imena u sastavu složenoga višečlanog imena (odnosno naziva) piše se velikim početnim slovom.

velikim slovom piše se:

Bog, Allah, Svevišnji, On
(=Bog)

441. Velikim početnim slovom piše se ime *Bog* (*Allah, Jahve, Milostivi, Samilosni, Vladar* i dr.), pridjev od imena *Bog*: *Božiji*, kao i svi zamjenički oblici koji se odnose na *Boga* (*On, Njega, Ga, Mu...*).

Nazivi koji zamjenjuju ime *Boga* također se pišu velikim početnim slovom, bez obzira nalaze li se sami ili uz ime na koje se odnose: *Gospodar, Stvoritelj, Svevišnji; Bog Allah, Svevišnji Allah, Svemogućí Stvoritelj*.

božanstva: **Višnu,**
bog Višnu

442. Imena božanstava i mitoloških bića pišu se velikim početnim slovom: *Bal, Hubel, Lat, Perun, Mars, Moloh, Afrodita, Vesna, Talija, Mefisto, Lucifer, Dajbog, Višnu*. Tako i: *bog Višnu, božica Vesna*.

vlastita imena: **Gospa,**
gospa Marija

443. U službi vlastitoga imena piše se: *Bogorodica, Djevica, Gospa*. Ako se ovakvi nazivi javljaju uz ime koje određuju, pišu se malim početnim slovom: *gospa Marija, bogorodica Marija*.

opće imenice: **bog,**
gospa, šejtan

444. Kao opće imenice *bog, boginja, božica, bogorodica, gospa, djevica, sotona, šejtan* i dr. pišu se malim početnim slovom.

Sve izvedenice od imenice *bog* pišu se malim početnim slovom: *božanstvo, božanski, božiji*, a tako i njene zamjenice (*on, njegov*).

(Oblici kao *akobogda* / =kamo?, kuda? /, *doboga* / =sasvim, vrlo mnogo / odnose se na imenicu *bog*. Veze riječi u kojima je ime *Bog* pišu se rastavljeno: *ako Bog da*, *Bog zna kako*, *do Boga*, *ne daj Bože*. Oblici *da-bogda* /prilog za izricanje želje, sumnje, proklinjanja i sl./, *po bogu* /riječca – u čuđenju i zaklinjanju/, *zaboga* / uzvična riječca – u čuđenju, preklinjanju/, *zbogom* / riječca za pozdrav pri sastanku/ – nisu izgubili vezu s imenom *Bog*, iako su prestali biti veza prijedloga i imenice i postali prilozi ili riječce i dobili novo značenje.)

akobogda (: bog)
ako Bog da (: Bog)

445. Velikim slovom piše se: *Poslanik*, *Vjerovjesnik*, *Božiji Poslanik*, *Allahov Poslanik* i sl. kada se time zamjenjuje ime vjerovjesnika *Muhammeda*.

Poslanik, Vjerovjesnik
(=poslanik Muhammed)

Ukoliko se ovakve odrednice pojave uz ime, pišu se malim početnim slovom: *poslanik Muhammed*, *Božiji poslanik Muhammed*, *poslanik Davud*, *vjerovjesnik Isa*.

Tako se u kršćanskome naslijeđu piše i: *Otkupitelj*, *Spasitelj* i sl. umjesto imena Isusa (vjerovjesnika Isaa).

446. Vlastita su imena i velikim početnim slovom pišu se osobna imena ljudi (imena, prezimena, ustaljeni nadimci i druge riječi koje su sastavni dio imena ili se mogu upotrijebiti umjesto njega), osim odredbenih dijelova unutar tih imena:

a) imena i prezimena: *Ćamil Pašić* (gen. *Ćamila Pašića*), *Ćamila Pašić* (gen. *Ćamile Pašić*), *Muhamed*, *Amira*, *Emina*, *Alija Đerzelez*, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić*, *Musa Ćazim Ćatić*, *Mehmedalija Mak Dizdar*, *Mehmed Meša Selimović*, *Umihana Čuvidina*, *Tale Ličanin*, *Sari Saltuk*, *Mehmed Fatih*, *Ferdinand de Saussure*, *Ludwig van Beethoven*, *Leonardo da Vinci*, *Otto von Bismarck*, *Ebu-Suffjan b. Harb*, *Ebu-Ubejda el-Džerrah*, *Ivan Grozni*, *Karlo Veliki*, *Dumas Otac*;

velikim slovom piše se:
a) ime: **Mehmed**;
b) prezime: **Selimović**;
c) nadimak: **Meša**

b) ustaljeni nadimci, imena odmila i sl.: *Babo*, *Beba*, *Braco*, *Seka*; *Meho*, *Mehica*, *Minka*, *Ibrica*, *Selmica*.

piše se: **Ludwig van Beethoven**; **Van Beethoven**

Kad se prezimena iz drugih jezika upotrijebe s pomoćnom riječi (tj. odredbenim dijelom), a bez osobnoga imena, kako na početku tako i unutar rečenice, ta se pomoćna riječ (prijedlog, veznik ili član) piše velikim početnim slovom: *De Saussure*, *Van Beethoven*, *Von Bismarck*, *Da Vinci*; *El-Buhari* i sl.

(Pri alfabetskom nizanju imena u bibliografijama pomoćna se riječ /prijedlog, član/ ne uzima u obzir.)

447. Velikim početnim slovom pišu se opće imenice upotrijebljene (u umjetničkim djelima, pričama i sl.) kao osobno ime: *Bič Božiji* (Atila), *Djed Mraz*, *Snješko Bijelić*, *Snjeguljica*, *Bjelobradi*, *Sluga*, *Lisica*, *Majka Hrabrost*, *Trešnjin Cvijet*, *Brbljivi Pas* (indijansko ime).

Majka Hrabrost
(lik iz književnog djela)

u osnovnom značenju:
Dženet, Sudnji dan

448. Kad im se da posebno značenje, velikim početnim slovom pišu se riječi kao: *Dobro, Dobrota, Istina, Sreća; Iseljenici, Pomagači* te sintagme kao: *Ploča neuništiva, Pravi put (Put pravi)* i dr.

U svome osnovnom značenju velikim početnim slovom piše se: *Dženet, Džehennem, Šerijat*. Tako i sintagme kao *Sudnji dan (Dan sudnji)* i dr.

malim slovom pišu se
odredbe koje nisu postale
sastavni dio imena:
**herceg Stjepan, sultan
Mehmed, hadži Fadil**

449. Imenice koje stoje uz lično ime kao oznake zanimanja, počasnih naslova, položaja i sl. pišu se malim početnim slovom: *ban Borić, kralj Tomaš, herceg Stjepan, did Radomir, Smail-aga, Ajvaz-dede, Husrev-beg, beg Ljubušak, Omer-paša, Hasan-efendija, Kadira-hanuma, sultan Mehmed, hadži Fadil, hafiz Muhamed, magistar Lakišić, doktor Hadžijahić, majstor Ćamil, profesor Begić, direktor Jesenković*.

imena životinja:
Bijeli Očnjak, Brundo

450. Svi članovi vlastitih imena životinja pišu se velikim početnim slovom: *Bijeli Očnjak (pas), Garov (pas), Šarko (pas), Pulo (pas), Bobi (pas), Rudonja (bik), Bijelka (krava), Milava (krava), Šarava (krava), Sivko (konj), Duldul (mula), Brundo (medvjed), Miki Maus (miš), El-Kasva (deva)*.

opći nazivi životinja:
garov, šarava, vranac

451. Opći nazivi životinja (dobijeni po nekoj vanjskoj osobini, prema boji dlake i sl.), koji nisu vlastita imena, pišu se malim početnim slovom: *garov (ne određeni nego crn pas uopće), zeljov (pas), bijelka, bjelava, rumenka, šarava (šarena krava uopće), bjela (koza), graha (ovca), mrkov (mazga), kulaš, vranac (konj crne dlake), zekan (konj)*.

nazivi životinjskih i biljnih
vrsta malim slovom:
avlijaner, trešnja

452. Malim se početnim slovom pišu i nazivi životinja kad znače vrstu, pasminu: *avlijaner, bernardinac, dalmatinac, ovčar, šarplaninac, tornjak (vrsta psa), lipicanac (pasmina konja)*.

Tako se pišu i nazivi biljaka: *hercegovac (vrsta duhana), bjelica (vrsta šljive), trešnja (vrsta graha)*.

prvi član latinskih naziva
životinja i biljaka velikim
slovom: **Felis leo, Pirus
malus**

453. Prvi član stručnih (latinskih) naziva životinja piše se velikim početnim slovom: *Canis lupus (vuk), Felis leo (lav), Sciurus vulgaris (vjeverica), Ursus arctos (medvjed)*.

Tako se pišu i stručni (latinski) nazivi biljaka: *Pirus malus (jabuka), Prunus domestica (šljiva), Secale cereale (raž), Viola odorata (ljubičica)*.

opća imena životinja i
bilja: **zec, breza**

454. Opća imena životinja i bilja također se pišu malim početnim slovom: *konj, ovca, pas, zec; breza, hrast, hurma, trešnja, zambak*.

velikim slovom pridjevi na
**-ov/-ev i -in: Kulinov,
Kurtčehajićev, Petrarkin**

455. Velikim početnim slovom pišu se prisvojni pridjevi na *-ov/-ev* i *-in* izvedeni od osobnih imena, prezimena i nadimaka: *Ibrahimov, Mehmedov, Muvekitov, Kulinov, Dizdarev / Dizdarov, Bajezidagićev, Kurtčehajićev, Nerkesijin, Mestvicin, Ibricin, Ibrin, Mehin, Selmicin*; tako i: *Snjeguljicin* i sl.

Takve pridjeve od imena iz drugih jezika pišemo kao i imena od kojih su izvedeni: *Camusov, Et-Taberijev, Galsworthyjev, Rousseauov, Schopenhauerov*, ali: *Petrarkin* (: Petrarca), *Sofijin* (: Sofija).

Velikim početnim slovom pišu se i prisvojni pridjevi izvedeni od vlastitih imena životinja: *Šarkin* i sl.

456. Velikim početnim slovom pišu se i prisvojni pridjevi na *-ov/-ev* i *-in* kada su zajedno s drugim riječima u sastavu naziva s općim značenjem: *Ahilova peta*, *Arhimedov zakon*, *Celzijev stepen*, *Edipov kompleks*, *Gordijev čvor*, *Parkinsonova bolest*, *Prokrustov krevet* i dr.

(Prisvojni pridjevi u sastavu ovakvih naziva pišu se ponašeno / poput samih osobnih imena u službi općih imenica: *amper*, *celzij* i dr.: *Bazedovljeva bolest* !: *Bazedowl*, *Bulova algebra* !: *Boole*!.)

457. Pridjevi na *-ski* (*-čki*, *-ćki*, *-ški*) izvedeni od domaćih i stranih osobnih imena ili pridjeva na *-ov/-ev*, *-in* nastalih od osobnih imena označavaju opću osobinu i pišu se malim početnim slovom: *šekspirski* (: *Shakespeare*), *geteovski* (: *Goetheov*), *selimovićevski*, *hromadžićevski*.

458. Malim početnim slovom pišu se nazivi pripadnika ili pristalica učenja i pokreta (ideoloških, političkih, naučnih, kulturnih): *rumijevac*, *aristotelovac*, *marksist*, *degolist*, kao i slične opće imenice: *nobelovac*, *ilirac*, *teist*, *hamzevija*, *bektašija*, *mevlevija*, *šijja*.

459. Velikim početnim slovom pišu se (svi članovi) imena naroda, grupa naroda, plemena i pojedinih njihovih pripadnika: *Albanci*, *Albanac*, *Alбанка*; *Amerikanci*, *Amerikanac*, *Amerikanka*; *Bošnjaci*, *Bošnjak*, *Bošnjakinja*; *Crnogorci*, *Crnogorac*, *Crnogorka*; *Česi*, *Čeh*, *Čehinja*; *Hrvati*, *Hrvat*, *Hrvatica*; *Indijci*, *Indijac*, *Indijka*; *Indijanci*, *Indijanac*, *Indijanka*; *Jevreji*, *Jevrej*, *Jevrejka*; *Lužički Srbi*; *Mađari*, *Mađar*, *Mađarica*; *Nijemci*, *Nijemac*, *Njemica*; *Rumuni*, *Rumun*, *Rumunka*; *Slovaci*, *Slovak*, *Slovakinja*; *Srbi*, *Srbin*, *Srpkinja*; *Slovinci*, *Slovenac*, *Slovenka*; *Slaveni*, *Slaven*, *Slavenka*; *Turci*, *Turčin*, *Turkinja*; *Zulu*.

U sastavu složenica ovakva se imena pišu malim slovom: *nearap*, *neslaven*, *velikobugar*, dok se polusložnički pišu uz prefiks *pseudo*: *pseudo-Kinez*.

460. Kada je riječ o dijelu nekoga naroda, član ispred ili iza imena naroda piše se malim početnim slovom: *sandžački Bošnjaci*, *galipoljski Srbi*, *gradišćanski Hrvati*, *koruški Slovenci*; *Jevreji sefardi*, *Jevreji aškenazi* (ali: *Sefard*, *Sefardi*, *Aškenazi* – kada se dio tog naroda imenuje jednom riječju).

461. Velikim početnim slovom pišu se zbirne imenice kao što su: *Bošnjaštvo* (u značenju: svi Bošnjaci), *Slavenstvo* (u značenju: svi Slaveni), za razliku od općih imenica *bošnjaštvo* (sa značenjem: osjećaj pripadnosti Bošnjacima), *slavenstvo* (sa značenjem: slavenski osjećaj).

462. Nazivi kojima se obilježava pripadnost određenoj rasi ili vjeri pišu se malim početnim slovom: *bijelac*, *crnac*; *musliman*, *kršćanin*.

velikim slovom i:
Arhimedov zakon,
Gordijev čvor

malim slovom pridjevi na
-ski: selimovićevski stil

malim slovom izvedene
imenice: **aristotelovac**,
mevlevija

velikim slovom imena
naroda i njihovih pripadnika:
Lužički Srbi, **Bošnjak**,
Bošnjakinja

neslaven – ~~ne-Slaven~~

dio naroda: **sandžački**
Bošnjaci, **Jevreji sefardi**

malim slovom nazivi
pripadnika rasa i vjera:
crnac, **musliman**

velikim slovom imena
stanovnika: **Hercegovac,**
Brčak

463. Velikim početnim slovom pišu se i nazivi stanovnika (tzv. etnici) izvedeni od imena kontinenata, država, pokrajina, otoka, poluotoka, gradova, dijelova grada, sela, zaselaka, mahala, planina, brda: *Evropljanin, Iranac, Sandžaklija, Hercegovac, Krajišnik, Dalmatinac, Posavac, Hvaranin, Pelješčanin, Podrinjac, Sprečak (hip. Sprečo), Brčak, Cazinjanin, Sarajlija, Fočak, Mekanac, Novljanin, Pljevljak, Stočanin, Ljubušak, Vratničanin, Ilidžanac, Krivoriječanin, Novoseljani, Majevičanin.*

velikim slovom pridjevi na
-ov/-ev i -in: **Ljubušakov,**
Irančev, Banjalučankin

464. Velikim početnim slovom pišu se i prisvojni pridjevi na -ov/-ev, -in od naziva stanovnika izvedenih od zemljopisnih imena: *Evropljaninov, Irančev, Sandžaklijin, Dalmatinčev, Banjalučankin, Hercegovčev, Hercegovkin, Ljubušakov, Fočakov.*

Tako se pišu i prisvojni pridjevi od imena naroda: *Bošnjakov, Hrvatitin, Slovenčev.*

465. Prisvojni pridjevi na -ski (-čki, -ćki, -ški) izvedeni od zemljopisnih imena i naziva stanovnika pišu se malim početnim slovom: *bosanski, bošnjački, izačkički, skočkički, uloški, zavidovički, imotski* (ali: *Imotski*, zemljopisno ime). Tako i *istočni* (: Istok – istočne zemlje i narodi), *zapadni* (: Zapad).

malim slovom pridjevi na
-ski: **bosanski, bošnjački,**
njujorški, kembrički

466. Tako se pišu i pridjevi na -ski (-čki, -ćki, -ški) izvedeni od zemljopisnih imena iz drugih jezika: *njujorški* (: *New York*), *glazgovski* (: *Glasgow*), *kembrički* (: *Cambridge*), *frajburški* (: *Freiburg*), *vijarečki* (: *Via reggio*).

467. Velikim početnim slovom piše se i: *Zemljanin*, nom. mn. *Zemljani* (: *Zemlja*), ali: *vanzemljac, marsovac* (čudovište).

velikim slovom imena
kontinenata i država:
Evropa, Južna Amerika,
Bosna i Hercegovina,
Narodna Republika
Mađarska

468. Velikim početnim slovom pišu se imena kontinenata: *Evropa, Australija, Azija, Afrika, Južna Amerika, Sjeverna Amerika.*

469. Velikim početnim slovom pišu se svi članovi (osim prijedloga i veznika) imena država (bilo da se navodi puno ime, bilo da se umjesto zvaničnoga javlja kraće ime): *Bosna i Hercegovina, Slovenija (Republika Slovenija), Kraljevina Danska, Kneževina Monako, Veliko Vojvodstvo Luksemburg, Amerika (Sjedinjene Američke Države), Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, Ujedinjeni Arapski Emirati, Narodna Republika Mađarska, Obala Slonove Kost (Republika Obale Slonovače, Obala Slonovače), Južna Australija (ime države).*

ustaljeni nazivi:
Velika Britanija

Velikim početnim slovom pišu se i ustaljeni nazivi koji se upotrebljavaju umjesto punih imena: *Velika Britanija, Sjeverna Koreja* (mj.: *Narodna Republika Koreja*).

470. Za razliku od dvočlanih i višečlanih imena država, velikim početnim slovom piše se samo prvi član naziva svih ostalih upravnih i sl. jedinica (a od ostalih članova samo vlastita imena): *Tuzlanski bazen, Donjo-*

podrinjski kraj, Srednjobosanski kanton, Tuzlansko-podrinjski kanton, Bihaćki okrug, Zajednica općina Gornjeg Podrinja, Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Travničko muftijstvo, Vrhbosanska nadbiskupija, Križevačka županija.

471. Upotreba velikoga slova također se ograničava samo na prvi član u nazivu svih nepostojećih (bivših) upravnih tvorevina, osim ako su drugi članovi imena koja se pišu velikim slovom: *Bosanski ejalet*, *Bosanski pašaluk*, *Beogradski pašaluk*, *Novopazarski sandžak*, *Kordopski hali-fat*, *Osmansko carstvo* (*Osmanska carevina*, *Otomansko carstvo*, *Osmanlijsko carstvo*, *Otomanska imperija*, *Tursko carstvo*, *Turska carevina*, *Turški imperij*), *Dubrovačka republika*, *Istočno rimsko carstvo*, *Savez sovjetskih socijalističkih republika* (*Sovjetski savez*), *Socijalistička federativna republika Jugoslavija*; *Goraždanski srez*, *Mostarski srez*, *Imotski kadiluk*, *Novski kadiluk*, *Užička nahija*, *Visočka nahija*, *Varšavsko vojvodstvo*, *Ps-kovska gubernija*.

Izuzetno se velikim početnim slovom (budući da su naporedne, ravnopravne jedinice) pišu oba člana polusloženice *Austro-Ugarska* (ali: *Austro-Ugarsko carstvo*, *Austro-Ugarska monarhija*, *Habsburška monarhija*).

472. Ovakvi nazivi s obrnutim rasporedom članova (imenica + pridjev) zadržavaju svojstvo posebnih imena. Tada se prvi član piše velikim početnim slovom: *Muftijstvo travničko*, *Srez mostarski*, *Kadiluk imotski*, *Nahija katunska*, *Pašaluk bosanski*.

473. Kad umjesto pravih imena imamo slobodna oblikovanja ili nazive općeg odredbenog karaktera, ne upotrebljava se veliko početno slovo: *nastanak bosanske banovine*, *u vrijeme crnogorske kneževine*, *odnosi s jugoslavenskom kraljevinom*, *socijalistička Jugoslavija* (tako i *rimski imperija* – u značenju: imperijalno područje kojim su vladali Rimljani) i sl.

474. Velikim početnim slovom piše se samo prvi član ustaljenih naziva kojima se označavaju određene faze u razvoju neke države, s naročitom državnom organizacijom i društveno-političkim sistemom, te cjeloviti slobodna područja na kojima je bila uspostavljena vlast u toku oslobodilačkih ratova: *Drugo carstvo*, *Treći rajh*, *Peta republika*; *Bihaćka republika*, *Labinska republika*, *Kruševska republika*; *Pariska komuna*.

475. Velikim početnim slovom pišu se i pridjevsko-imeničke, kao i obrnute, imeničko-pridjevske veze riječi koje imaju svojstvo imena: *Bjelopoljska općina*, *Općina bjelopoljska* (kao područje), *Prijedorska općina* (uobičajeni je redoslijed: *općina Prijedor*), *po Živiničkoj i Kalesijskoj općini*, *Vratnički džemat*, *Džemat vratnički*, *Jelaška župa*, *Župa jelaška*.

476. Ukoliko u okviru savremenih i historijskih naziva imamo *opću imenicu* + *vlastito ime*, prvi član, tj. opća imenica, piše se malim početnim slovom ako ne predstavlja sastavni dio imena: *nahija Visoko*, *kadiluk Novi*,

velikim slovom prvi član naziva oblasti, administrativnih jedinica i bivših država: **Bihaćki okrug**, **Bosanski pašaluk**, **Novopazarski sandžak**, **Dubrovačka republika**

~~Austro-Ugarska – Austro-ugarska~~

nazivi s obrnutim rasporedom članova:
Kadiluk imotski,
Pašaluk bosanski

velikim slovom prvi član naziva: **Treći rajh**, **Pariska komuna**

piše se: **općina Bijelo Polje**, ali: **Bjelopoljska općina**, **Općina bjelopoljska**

sandžak Zvornik, džemat Vratnik, župa Jelaške, srez Mostar. Tako pišemo i: selo Kunovo, općina Čajniče, grad Sarajevo.

Ako opća imenica predstavlja dio imena, piše se velikim početnim slovom: *Okrug Bihać, odluka predsjednika Izvršnoga odbora Okruga Travnik.*

Izuzetak predstavljaju još i tipizirani historijski nazivi kao: *Zemlja Pavlovića, Vilajet Pavlovića* i sl.

svi članovi (osim prijedloga) velikim slovom u imenima naseljenih mjesta: **Banja Luka, Kotor-Varoš, Biograd na Moru**

477. Velikim početnim slovom pišu se i svi članovi (izuzev prijedloga i veznika) imena naseljenih mjesta (gradova, čaršija, četvrti – tj. većih dijelova grada, potom sela, zaselaka): *Sarajevo, Banja Luka, Mostar, Han-Pijesak, Bosanski Novi, Bosanski Brod, Biograd na Moru, Bijelo Polje, Dvor na Uni, Bosansko Petrovo Selo, Nova Varoš, Kotor-Varoš, Novi Pazar, Višegrad, Skoplje, Velika Kladuša, Gornji Vakuf, Donji Vakuf, Mali Zvornik, Ljubljana, Kairo, Beč, Prag, Rim, Pariz, Gusinje, Ivanić-Grad, Doboj–Istok, Stari Grad* (u Sarajevu), *Novo Sarajevo, Aerodromsko Naselje* (u Sarajevu), *Ali-pašin Most* (nas. u Sarajevu), *Dobrinja, Prijevor, Žepa, Gornji Rahić, Spahići, Kozarac, Vrapčići, Kramer-Selo, Jasna Poljana, Sokolović-Kolonija, Nedžarići, Tušanj, Bjelave, Baščaršija, Soukbnar, Borik, Breka, Brka, Brčanska Malta, Hiseta, Gornji Šeher.*

velikim slovom prva riječ u ustaljenih slikovitih naziva: **Novi svijet, Zemlja tisuću jezera, Vječni grad**

478. Velikim početnim slovom piše se samo prvi član u višečlanih ustaljenih slikovitih naziva kontinenata, država i gradova, a od ostalih samo oni koji se sami po sebi pišu velikim početnim slovom: *Crni kontinent* (Afrika), *Novi svijet* (Amerika), *Stari kontinent / Stari svijet* (Evropa); *Zemlja izlazećeg sunca* (Japan), *Zemlja tisuću jezera* (Finska); *Vječni grad* (Rim). Tako i: *Britanski otok* (ili samo: *Otok* – sa značenjem imena *Velika Britanija*), *Crveni otok* (Kuba).

Kada su u pitanju slobodnija oblikovanja i slikoviti nazivi, uputno ih je staviti među navodnike: "*Krilati lav*" (Mleci), "*Crno-žuta monarhija*" (Austro-Ugarska).

Opisni nazivi, koji nemaju prirodu vlastitog imena, pišu se malim početnim slovom: *grad na Miljacki* (mj. Sarajevo), *grad soli* (mj. Tuzla), *grad čelika* (mj. Zenica).

velikim slovom prva riječ u zemljopisnih imena: **Podrinje, Cazinska krajina, Crni vrh, Pljevaljska kotlina, Neretvanski kanal**

479. U zemljopisnih imena velikim početnim slovom piše se samo prvi član, ukoliko se ostali sami po sebi ne pišu velikim početnim slovom. Takva su imena oblasti, pokrajina, područja, krajeva, otoka, poluotoka, visoravni, nizija, polja, dolina, pustinja, pješčara, uvala, jama, planina, vrhova planina, brda, klisura, kanjona, pećina, zemljišnih posjeda, livada, njiva, pašnjaka, oranica, krčevina, vulkana, struja, izvora, vrela, banja, slapova, okeana, mora, jezera, zaliva, kanala, tjesnaca, plicaka, fjordova, rijeka, potoka, voda stajaćica, močvara, bara itd.: *Jadranska oblast, Moskovska oblast, Hercegovina, Slavonija, Posavina, Birač, Bosanska Posavina, Gaza, Podrinje, Polimlje, Povardarje, Semberija, Bosanska krajina, Cazinska krajina, Vojna krajina, Ravni kotari, Gorski kotar, Hrvatsko zagorje, Gora*

maslinska, Slovensko primorje, Zupci, Trebinjska šuma, Dugi otok, Brač, Kornatsko otočje, Kornati, Istarski arhipelag, Zadarsko-šibenski arhipelag, Pelješac, Balkanski poluotok, Arabijski poluotok, Nišička visoravan, Sinaj, Golanska visoravan, Panonska nizija, Bilino polje, Gerzovo polje, Glasinačko polje, Livanjsko polje, Istočnomakedonska udolina, Sprečanska dolina, Libijska pustinja, Nubijska pustinja, Sahara, Perućica, Deliblatska peščara, Uvala Scott, Postojnska jama, Čavkarica, Skopska crna gora, Triglav, Ajvatovica, Kozlogradske stijene, Čabenske stijene, Arefat, Bedr, Uhud, Crni vrh, Debelo brdo, Hum, Zelengora, Zvijezda, Čemerska planina, Ivan-planina, Slovenske Alpe, Tetovska kotlina, Pljevaljska kotlina, Sićevačka klisura, Bijambarska pećina, Brateljevićka pećina, Šehova pećina, Sevr, Vjetrenica, Veliko polje, Otave, Luka, Jelik, Vezuv, Golfska struja, Veliki gejzir, Kevser, Zemzem, Studenac, Vrelo Bune, Banja Vrućica (Vrućica), Crni guber, Višegradska banja, Ilidža Slatina, Varaždinske toplice, Kravice, Martinbrodski vodopad, Skradinski buk, Tihi okean, Atlantski okean, Jadransko more, Južno kinesko more, Mrtvo more, Boračko jezero, Zvorničko jezero, Dojransko jezero, Prača, Drinjača, Čehotina, Gluha hukovica, Studeni Jadar, Bijeli Nil, Dubrovačka rijeka (Ombla), Bokotorski zaliv, Perzijski zaliv, Neretvanski kanal, Gibraltar, Magellanov prolaz, Crni potok, Hutovo blato itd.

480. Ako se zemljopisna imena kao *Jadransko more* (pridjev + imenica) javu u obrnutome slijedu članova (imenica + pridjev), zadržavaju svojstvo posebnih imena; tada se i odredba piše velikim početnim slovom: između mora *Jadranskog* i *Jonskog*, na *poluotoku Balkanskom*, po krajini *Cazinskoj*, niz polje *Livanjsko*, na visoravni *Golanskoj*, preko planine *Čemerske*.

481. Malim početnim slovom pišu se imena vjetrova: *bura*, *jugo*, *košava*, *orkan*.

482. Strane svijeta pišu se malim početnim slovom: *istok*, *zapad*, *sjever*, *jug*; *magrib* (zapad), *mašrik* (istok).

Kad označavaju narode na određenome području, pišu se velikim početnim slovom: *Istok* (istočne zemlje i narodi), *Zapad*, *Sjever*; *Jug*; *Magrib* (zapadne arapske zemlje i narodi), *Mašrik* (istočne islamske zemlje i narodi). Tako se velikim početnim slovom pišu oba člana u primjerima kao: *Bliski Istok* (zemlje i narodi Bliskoga istoka), *Daleki Istok*, *Istočna Evropa*, *Zapadna Evropa*; tako i: *Srednja Evropa* (kao ustaljeni naziv koji obuhvaća određenu skupinu zemalja i naroda), *Srednja Amerika* i sl., za razliku od zemljopisnih pojmova: *Bliski istok*, *Daleki istok*, *zapadna Evropa* (zapadni dio Evrope).

Prva riječ piše se velikim početnim slovom i u zemljopisnih naziva *Sjeverni pol*, *Južni pol*.

Ukoliko se zemljopisnim nazivom označava šire područje koje nije tačno određeno, prva riječ (pridjev) piše se malim slovom: *istočna Bosna*,

obnuti slijed :
na **poluotoku**
Balkanskom,
niz **polje Livanjsko**

istok (strana svijeta) –
Istok (zemlje i narodi)

južna Australija (južni dio Australije), *zapadna Hercegovina*, *srednja Dalmacija*, *srednja Evropa* (kada je općenito riječ o srednjem dijelu tog kontinenta), *gornji Dunav*.

velikim slovom prvi član:

Mliječni put,
Veliki medvjed

483. Velikim početnim slovom piše se prvi (ili jedini) član vlastitih imena nebeskih tijela i sazviježda: *Danica*, *Halejeva kometa*, *Mala kola*, *Mjesec*, *Mliječni put*, *Saturn*, *Sirijus*, *Sunce*, *Večernjača*, *Veliki medvjed*, *Zemlja*; *površina Mjeseca*, *veličina Sunca*, *kretanje Zemlje*.

484. Velikim početnim slovom pišu se i pridjevi izvedeni od imenica *Mjesec*, *Sunce*, *Zemlja* (u značenju nebeskih tijela): *Mjesečeva površina*, *Sunčev sistem*, *Zemljina kora*, *Zemljin satelit*.

Mjesec (ime nebeskog tijela) – **mjesec** (vrsta nebeskog tijela)

485. Kad imenice *mjesec* i *sunce* znače vrstu nebeskih tijela, pišu se malim početnim slovom: *pored Zemljinog mjeseca postoje i Marsovi i Jupiterovi mjeseci*; *sistemi s dva sunca*.

dvojako pisanje:
Mjesečeva mijena i
mjesečeva mijena

486. Dvojako, tj. ili velikim ili malim početnim slovom (prema izboru pisca), mogu se pisati imenice *Mjesec* i *Sunce* kada je riječ o pojavama neposrednoga doživljavanja, o izgledu, vidljivosti, svjetlosti, toploti tih tijela: *Mjesečev / mjesečev lik*, *Mjesečeva / mjesečeva mijena*, *pomračenje Sunca / sunca* i *Mjeseca / mjeseca*, *izlazak Sunca / sunca* i *Mjeseca / mjeseca*, *Sunčev / sunčev zrak*, *Sunčev / sunčev odsjaj*, *Sunčev / sunčev hod*, *zalazak Sunca / sunca* i *Mjeseca / mjeseca*.

Tako i oblici i mijene *Mjeseca*: *mladi Mjesec / mjesec* (mladak), *pun Mjesec / mjesec* (uštapi), ali: *polumjesec*.

malim slovom: **zemlja**,
mjesec, **sunce** kao
opće imenice

487. U svim ostalim slučajevima, kad ne znače određena nebeska tijela, i kad uopće ne znače nebeska tijela, već se javljaju kao opće imenice, malim početnim slovom pišemo: *zemlja* (prostor života; svijet; kopno; površina tla; zemljište; parcela; imovina; državna jedinica), *mjesec* (mjesečina; dio godine), *sunce* (izvor svjetlosti i topline; svjetlost; draga osoba).

To su oni slučajevi kada se imenica *zemlja* ne može dopuniti riječju *planeta* ili zamijeniti vezom riječi *naša planeta*; kada se imenica *mjesec* ne može dopuniti riječju *satelit* ili zamijeniti vezom riječi *Zemljin satelit*; kada se imenica *sunce* ne može dopuniti riječju *zvijezda* ili zamijeniti izrazom *naša (Zemlji najbliža) zvijezda*.

488. Velikim početnim slovom pišu se imena zodijskih znakova: *Blizanci*, *Djevica*, *Lav*, *Ovan*.

velikim slovom prvi član
imena praznika: **Bajram**,
Hadžijski bajram, **Prvi**
maj / Praznik rada

489. Velikim početnim slovom pišu se jednočlana vlastita imena vjerskih i državnih praznika i spomen-dana, a u složenih imena tako se piše samo prvi član, ukoliko se ostali sami po sebi ne pišu velikim početnim slovom: *Bajram*, *Hadžijski bajram* (*Kurban-bajram*), *Lejletul-kadr / Lej-*

lei-kadr, Nova godina, Jurjevo / Jurjevdan / Đurđevdan, Bozuk / Božić, Ivanjdan, Sveti Petar i Pavao; Osmi mart / Dan žena, Prvi maj / Praznik rada, Dan Republike (misli se: Republike Bosne i Hercegovine).

Tako se pišu i imena dobrotvornih i sl. pothvata: *Nedjelja djeteta*, *Nedjelja borbe protiv tuberkuloze*.

490. Velikim početnim slovom pišu se imena trgova, aleja, bulevara i sl.: *Trg Republike* (misli se: Republike Bosne i Hercegovine), *Trg heroja*, *Trg bana Jelačića*, *Aleja Bosne srebrene*, *Omladinsko šetalište*, *Bulevar Meše Selimovića* (ali: *vozili su se bulevarom "Meša Selimović"* i *viđeni su u aleji "Bosna srebrna"*; v. t. 494).

491. Velikim početnim slovom piše se i riječ *ulica* kao prvi član u nazivu ulica, npr.: *Ulica platana*, *Ulica šehida*, *Ulica Isa-bega Isakovića*, *Ulica branilaca Sarajeva*, *Ulica prijedorska*, *Ul. prijedorska*, *Ulica Ferhadija*. Tako i: *Mahala Begluk*, *Sokak Dženetića* i sl..

492. Riječ *ulica* piše se malim početnim slovom ukoliko nije prvi član imena: *Bosanska ulica*, u *Bosanskoj ulici*, u *Hasana Kikića* i *Danijela Ozme ulici*, *Prijedorska ulica*. Tako i: *Duga mahala*, *Donja mahala*, *Gradska mahala*, *Begluk mahala*, *Mala čikma*, *Dženetića sokak* i dr.

493. Velikim početnim slovom piše se prvi (ili jedini) član vlastitih imena raznih saobraćajnih sredstava (brodova, vozova), puteva, pruga, historijskih i privrednih građevina: *Orao* (brod), *Bosna-ekspres* (voz), *Stari most* (u Mostaru), *Most Suade Dilberović*, *Arslanagića most*, *Kozija ćuprija*, *Latinska ćuprija*, *Autoput Sarajevo – Zenica*, *Pruga Šamac – Sarajevo*, *Berlinski zid*, *Kineski zid*, *Babilonska kula*, *Brusa-bezistan*, *Tunel "Čelji-govići"*, *Aladža* (džamija u Foči), *Careva džamija*, *Harem el-Ibrahim el-Halil*, *Terzibašin mesdžid*, *Crkva sv. Josipa*, *Toranj sv. Luke* (u Jajcu), *Samos-tan "Guča Gora"*, *Turbe sedmerice*, *Turbe Đerzelez-Alije* (na Gerzovu), *Kaimi-babino turbe* (iznad Zvornika), *Šejh-Huseinovo turbe* (na Oglavku), *Turbe Sari Saltuka* i *Ačik Baša* (u Tekiji na Vrelu Bune), *Gazi Husrev-begovu turbe*, *Šehitluci* (groblje), *Bašluk bega Berkovića* (grob), *Stećak gosta Milutina*, *Djevojačka česma*, *Feredžuša* (česma), *Hadži Sinanova tekija*, *Tekija na Oglavku*, *Tekija na Vrelu Bune* (u Blagaju).

494. Kad ovakvi pojmovi imaju šire i uže ime, a ne želi se naročito naglasiti puno ime, šire ime (ukoliko se ne ispušta), ako se shvaća opisno, piše se malim početnim slovom. Uže je ime (obično u nominativu) među navodnicima – kada se navodi zvanično ime, ili bez navodnika – u nezvaničnoj upotrebi: u *aleji "Bosna srebrna"*, na *bulevaru "Meša Selimović"*, na *izlazu iz tunela Čelji-govići*, u *samostanu "Guča Gora"*, u *crkvi "Sveti Anto"*, na *autoputu Sarajevo – Zenica*, *prugom Šamac – Sarajevo*, *ispred turbeta Sedmerice braće*.

velikim slovom imena
trgova, aleja, bulevara:
Trg heroja

ulice se mogu imenovati
bez oznake **ulica**

imena ulica – prvi član
velikim slovom: **Ulica**
prijedorska, ali i:
Prijedorska ulica

velikim slovom prvi član
imena puteva, građevina i
sl.: **Pruga Šamac –**
Sarajevo, **Hadži**
Sinanova tekija

malim slovom šire ime
shvaćeno opisno: u *aleji*
"Bosna srebrna"

495. Malim početnim slovom pišu se takvi nazivi ako nisu vlastita imena: *most na Kupi* (općenito – bilo koji most na Kupi), *savski most* (bilo koji most na Savi).

velikim slovom imena
organizacija, skupova i sl.:
Crveni polumjesec,
Berlinski kongres

velikim slovom vlastito
ime kao dio složenog
naziva: **Nastavničko**
vijeće Osnovne škole
"Mehmedalija Mak Dizdar" u Sarajevu;
Vijeće sigurnosti
Organizacije
ujedinjenih naroda

496. Velikim početnim slovom piše se prvi član (odnosno jedini – u jednočlanih imena) vlastitih imena organizacija, ustanova, preduzeća, uslužnih službi, radionica, hotela, stalnih tijela, pogona, odjeljenja, odsjeka, odbora, komisija, društava, umjetničkih grupa, savjeta, saveza država, ugovora, sporazuma, javnih skupova (kongresa, sajmovi, izložbi, dogovora, sjednica, simpozija, konferencija), a od ostalih članova tih imena samo oni koji su sami po sebi vlastito ime (vlastito je ime i svaki posebni dio složenog višečlanog naziva, tj. naziva sastavljenog od dva ili više jednočlanih ili višečlanih naziva); tako se pišu i prevedeni višečlani strani nazivi (ustanova, preduzeća i dr.): *Crveni polumjesec, Patriotska liga, Peti korpus Armije Republike Bosne i Hercegovine, Sanitetska služba Sto četrdeset pete lahke brigade Prvog korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine, Čapljinski odbor Islamske zajednice u RBiH, Društvo pisaca Bosne i Hercegovine, Udruženje likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine, Matica iseljenika Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Arhiv Bosne i Hercegovine, Zemaljski muzej u Sarajevu, Gazi Husrev-begova biblioteka, Kongresna biblioteka (u Washingtonu), Francuska komedija (pozorište u Parizu), Univerzitet u Tuzli, Prva gimnazija (u Sarajevu), Karadžoz-begova medresa (u Mostaru), Velika medresa u Skoplju, Klinika za plućne bolesti Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, Građevinsko preduzeće "Vranica", "Energoinvest", Odjeljenje za stambene poslove Skupštine grada Mostara, Izvršni odbor Skupštine općine Livno, Mjesna zajednica "Koševo I" (odnosi se i na ustanovu i na područje), Općinski sud u Kaknju, Bosanski kulturni centar, Osnovna škola "Safvet-beg Bašagić", Nastavničko vijeće Osnovne škole "Mehmedalija Mak Dizdar" u Sarajevu, Fotograf-ska sekcija Gimnazije "Meša Selimović" u Tuzli, Radio-televizija Bosne i Hercegovine, Fabrika duhana u Sarajevu, Tvornica keksa i vafla "Lasta" u Čapljini, Republički prosvjetno-pedagoški zavod, Kasarna "Ramiz Salčin" u Sarajevu, Izvršni odbor Privredne komore, Nastavničko vijeće Medicinske škole u Tuzli, Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine (hist.), Sarajevski lingvistički kružok, Dekanat Metalurškog fakulteta u Zenici, Nastavno-naučno vijeće Ekonomskog fakulteta u Brčkom, Nogometni klub "Željezničar", Bijelo dugme, Crvena jabuka, Prva književna komuna (izdavačka kuća iz Mostara), Vijeće sigurnosti Organizacije ujedinjenih naroda, Njemačko-francusko društvo, Hotel "Konjuh", Dubrovačke ljetne igre, Festival malih i eksperimentalnih scena u Sarajevu, Berlinski kongres, Versajski ugovor, Londonski pakt, Karlovački mir, Hrvatsko-ugarska nagodba, Minhenski sporazum, Hudejbijski ugovor, Prisega na Akabi, Varšavski ugovor, Atlantski pakt, Sile osovine / sile Osovina / Osovina (Rim – Berlin – Tokio), Naučni skup o Mehmed-begu Kapetanoviću Ljubušaku, Slovo Gorčina u Stocu.*

497. U pojmova koji imaju šire i uže ime (ukoliko se puno ime ne želi naročito naglasiti) šire ime – ako se shvati opisno – piše se malim početnim slovom: u kasarni "Ramiz Salčin", u hotelu "Konjuh", u tvornici keksa i vafla "Lasta" u Čapljini, iz građevinskog preduzeća "Vranica", svratio je u (izdavačko) preduzeće "Svjetlost", igra u nogometnom klubu "Željezničar" i sl.

Šire ime piše se velikim početnim slovom ukoliko se želi naglasiti zvanični naziv (tada se uže ime obavezno stavlja u navodnike i stoji u nominativu):

(1) *Predao je rukopis Izdavačkom preduzeću "Svjetlost". – (2) Dopolis je upućen Nogometnom klubu "Željezničar".*

498. Umjesto zvaničnoga višestručanog naziva može se upotrijebiti i manji broj članova ili samo jedan, uglavnom sadržajno najznačajniji, i tada se pišu velikim početnim slovom: *Pedagoška akademija Univerziteta u Sarajevu – Pedagoška akademija u Sarajevu – Pedagoška akademija – Akademija; Republika Bosna i Hercegovina – Bosna i Hercegovina – Bosna – Republika.*

499. Također su umjesto zvaničnih imena česti ustaljeni (uglavnom dvočlani) istoznačni nazivi koji počinju pridjevom od imena mjesta u kome se nalazi ustanova (jednina te vrste); pridjev se tada piše velikim početnim slovom: *Tuzlanski univerzitet* (mj.: *Univerzitet u Tuzli*), *Sarajevska opera* (*Opera Narodnog pozorišta u Sarajevu*), *Visočka medresa*, *Brčanska galerija*, *Zvornička gimnazija*, *Oglavačka tekija*. Tako i: *Turska ambasada* i sl. (neslužbeni nazivi koji su postali sasvim obični).

500. Velikim početnim slovom pišu se i prisvojni pridjevi na -in, -ov/-ev izvedeni od (sadržajno najznačajnije) imenice iz naziva: *Akademijina izdanja* (tj. izdanja *Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine*), *"Lastin"* proizvod (proizvod *Tvornice keksa i vafla "Lasta" u Čapljini*), *"Preporodove"* podružnice (podružnice *Bošnjačke zajednice kulture "Preporod"*).

501. Za razliku od slučajeva u kojima sadržajno najznačajniji član shvaćamo kao skraćeno, ranije spomenuto puno ime, i pišemo ga velikim početnim slovom (npr. *Akademija, obratio se Akademiji*, v. t. 498), skraćeno vlastito ime, ukoliko se ono podudara s općom imenicom a može biti shvaćeno kao piščevo slobodnije uobličavanje, ispravno je pisati i malim početnim slovom: *svakodnevno je na fakultetu* (npr. *na Medicinskom fakultetu*); *djeca su bila u dvorištu škole* (npr. *Osnovne škole "Umihana Čuvidina"*); *tek što je izišao iz džamije* (npr. *Gazi Husrev-begove džamije*) i *prošetao pored bezistana* (*Brusa-bezistana*); *navedene odredbe ugovora* (npr. *Versajskog ugovora*); *korisnici su upoznati sa sadržajem pravilnika* (npr. *Pravilnika o radu Narodne i univerzitetske biblioteke Bosne i Herce-*

malim slovom šire ime shvaćeno opisno: u hotelu "Konjuh"

kraće ime velikim slovom: **Pedagoška akademija, Akademija**

velikim slovom i neslužbeni nazivi umjesto zvaničnih imena: **Sarajevska opera, Turska ambasada**

kraće ime shvaćeno kao nezvanično može se pisati malim slovom: **zakasnio je na aerodrom**

govine); putnici su prispjeli na stanicu (npr. na Autobusku stanicu u Rogatici); zakasnio je na aerodrom (npr. na Sarajevski aerodrom).

na našem Filozofskom
fakultetu u Sarajevu
(odredba uz neskrraćeno
ime) – na našem fakulte-
tu (odredba uz skraćeno,
nezvanično ime)

502. Velikim početnim slovom pišu se višestruka vlastita imena – kad se ne skraćuju – i onda kada im prethodi odredba (npr.: *moj, tvoj i sl.*): *naš Filozofski fakultet u Sarajevu; u prvome godištu navedenoga Glasnika Zemaljskog muzeja u Sarajevu; u toj Fabrici motora Sarajevo (u tom Famosu); u dvorištu vaše Tvornice ulja i špirita u Brčkom; na sceni spomenutoga Narodnog pozorišta u Sarajevu (na sceni spomenutoga Narodnog pozorišta).*

503. Malim početnim slovom pišu se skraćena višestruka vlastita imena kad uz njih stoje riječi koje ih određuju kao poznate pojmove (npr.: *moj, tvoj, svoj, njegov, njezin, naš, vaš, njihov; ovaj, taj, onaj, ovakav, onakav, takav; spomenuti, navedeni i sl.*), jer onda obično gube svojstva vlastitih imena: *moja škola ima veliku biblioteku; taj odsjek ima najviše studenata na našem fakultetu; ovaj skup; spomenuti ugovor; navedeni zbornik.*

504. Malim početnim slovom pišu se riječi kojima se zamjenjuje neko ime (a nisu sastavni dio tog imena): *parlament* (m.j. *Skupština Republike Bosne i Hercegovine* ili *Republička skupština*), a tako i *vlada, parlament* – kada se odnosi na neke druge zemlje (umjesto vlastitoga imena: *Donji dom, Bundestag*).

malo slovo poslije
rednoga broja:
VI kongres inženjera

505. Kad ime počinje rednim brojem, prva riječ iza rednoga broja piše se malim početnim slovom, ako taj član sam po sebi nije vlastito ime: *VI kongres inženjera Bosne i Hercegovine, 2. zasjedanje ZAVNOBiH-a.*

506. Malim početnim slovom pišu se opći nazivi administrativnih jedinica: *mjesna zajednica, radnički savjet, okružni sud.*

ustaljeni nazivi događaja
velikim slovom:
Prvi svjetski rat,
Bitka na Uhudu

507. Velikim početnim slovom pišu se ustaljeni nazivi događaja (ratova, ustanaka, revolucija, bitaka, pothvata i sl.): *Oprosní hadž, Prvi svjetski rat, Stogodišnji rat, Afganistanski rat, Austrijski rat, Korejski rat, Bitka naroda, Husinska buna, Buna protiv dahija / Buna na dahije, Cazin-ska buna, Seljačka buna, Oktobarska revolucija / Oktobar, Francuska revolucija, Kosovski boj, Sarajevski atentat, Zapadni front, Srijemski front, Igmanski marš, Pofalička bitka, Bitka za ranjenike (Bitka na Neretvi).*

Velikim početnim slovom pišu se i slični ustaljeni nazivi kada počinju općom imenicom iako im je ključni član obilježen velikim početnim slovom: *Bitka na Bedru, Bitka na Uhudu, Bitka na Neretvi, Bitka na Žuči / Bitka za Žuč, Bitka za Vozuću, Bitka kod Borodina, Bitka na Kosovu / Boj na Kosovu.*

malim slovom:
a) oba svjetska rata;
b) rusko-japanski rat;
c) treći svjetski rat;
d) alžirska revolucija

508. Malim početnim slovom pišu se slični nazivi kad nemaju svojstvo općeprihvaćenih, ustaljenih imena: kad su u množini – *križarski ratovi, oba svjetska rata*; kad su ratovi nazvani po objema stranama: *tur-sko-austrijski rat, američko-vijetnamski rat, rusko-japanski rat*; kad se go-

voru i pretpostavljenome ratu: *treći svjetski rat*; kad su revolucije nazvane po imenu zemlje i sl. (izvan primjera navedenih u t. 507): *kineska (kulturalna) revolucija, engleska revolucija, alžirska revolucija*; tako i: *islamska revolucija* (u Iranu).

509. Opći su pojmovi i malim početnim slovom pišu se ustaljena imena pojedinih historijskih pokreta i zbivanja: *seoba naroda, narodnooslobodilački pokret, ilirski pokret / ilirizam, reformacija, protivreformacija / protureformacija, humanizam, renesansa.*

Malim početnim slovom pišemo i opisne nazive kao što je, npr., *hrvatski narodni preporod.*

Tako se pišu i nazivi razdoblja u historiji Zemlje i razvitku čovječanstva, potom nazivi raznih pokreta, umjetničkih pravaca, učenja i sl., koji imaju svojstvo općih pojmova: *ledeno doba, bakarno doba, neolit, patrijarhat, nova era, srednji vijek, šesnaesto stoljeće, racionalizam, realizam, impresionizam, moderna, modernizam, ekspresionizam, kubizam, materijalizam, sufizam, marksizam, budizam.*

510. Velikim početnim slovom pišu se imena posebnih škola u nauci i umjetnosti: *Pitagorina škola, Praška lingvistička škola, Mletačka škola.*

511. Velikim početnim slovom piše se prva riječ u naslovima knjiga, poglavlja, odlomaka, časopisa, novina, studija, rasprava, članaka, propisa, isprava, zakona, pjesama, filmova, likovnih i drugih umjetničkih djela: *Legenda o Ali-paši* (roman); *Apokrifnost poetskog govora: Poezija Manka Dizdara* (knjiga); *Oblik i smisao* (poglavlje); *Što nas to čeka iza modre rijeke* (potpoglavlje); *Sahifa* (knjiga); *Biser, Islamska misao* (časopisi); *Večernje novine, Prva linija* (naslovi novina); *Jekavske oaze u zapadnoj Hercegovini* (studija); *Pravilnik o radu Gradske biblioteke; Medinski ustav, Zakon o radnim odnosima; Testament gosta Radina, Kunovski zapis, Izvod iz matične knjige rođenih; Smrt u Venediku* (pjesma i poglavlje romana); *Majka Smaju pod dulom rodila* (uspavanka), *Sretanja* (svita za violinu i klavir); *Muhadžiri* (film); *Glava žene, Odlazak* (slike).

Velikim početnim slovom piše se prvi član naslova i kada je riječ o više primjeraka nekoga djela:

(1) *Darovao je tri* Leksikona islama i četiri Nekrologa jednoj čaršiji. – (2) *Biblioteka ima dva* Hvalova zbornika.

512. Nazivi zakonskih nacrti i prijedloga mogu se pisati dvojako. Velikim početnim slovom piše se prva riječ takvih naziva kada se radi o stvarnome spisu koji se tako zove: *Nacrt Zakona o porezu na promet.*

Malim početnim slovom pišu se takvi nazivi upotrijebljeni u općem značenju:

(1) *Zaključen je sporazum o naučnoj i tehničkoj saradnji.* – (2) *To je predviđeno u nacrtu zakona o osnovnim i srednjim školama.*

malim slovom nazivi historijskih pokreta, umjetničkih pravaca, razdoblja: **humanizam, kubizam, sufizam, neolit**

velikim slovom prva riječ u naslovima knjiga, časopisa, dokumenata, umjetničkih djela: **Legenda o Ali-paši, Večernje novine, Kunovski zapis, Glava žene**

velikim slovom stvarni spis: **Nacrt Zakona o porezu na promet**; malim slovom naziv u općem značenju: **nacrt zakona o osnovnim i srednjim školama**

"budući nazivi" malim slovom: osnovat će se **fond za stipendiranje nadarenih učenika**

strani nazivi preneseni izvorno: **United Press** (fonetsko pisanje: **Junajted pres**)

malim slovom nazivi naučnih oblasti: **psiholingvistika**

velikim slovom nazivi nastavnih predmeta u ispravama: **Biohemija, Semantika**

veliko slovo pri isticanju zvaničnoga naziva: **Gillete** / "**Gillete**"; malim slovom kao vrsta predmeta i prilagođeno: **žilet**

513. Općenito se tzv. "budući nazivi" pišu malim početnim slovom (sve dok ne postanu stvarnost):

(1) *Na toj sjednici bit će usvojen prijedlog o izmjenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima.* – (2) *Osnovat će se fond za stipendiranje nadarenih učenika i studenata.* – (3) *Otvorit će se filozofski fakultet u Mostaru.* – (4) *Doći će na osnivačku skupštinu društva za primijenjenu lingvistiku.*

514. Višečlani strani nazivi ustanova, preduzeća, novina i dr. pri izvornome prenošenju pišu se (s obzirom na veliko i malo slovo) kao i u izvorniku (s tim što se određeni član može izostaviti): *Berliner Zeitung, Der Spiegel / Spiegel, United Press, East River, El-Ehram, Foreign Office, Ponte Rosso, State Department.*

Nazivi iz jezika koji imaju slikovno pismo pišu se kao i naši nazivi: *Ženmin žibao* (kineske novine).

515. Malim početnim slovom pišu se opći nazivi djela: *biologija i dvije historije* (udžbenici, vrste knjiga).

(Međutim, kada je riječ o naslovima knjiga, upotrebljava se veliko početno slovo: *Biologija za 2. razred gimnazije, Opća lingvistika*; v. t. 511.)

516. Nazivi naučnih oblasti pišu se malim početnim slovom: *fizička hemija, psiholingvistika.*

Velikim početnim slovom pišu se nazivi nastavnih predmeta u školama i na fakultetima (u dnevnicama rada, upisnicama, svjedodžbama i uvjerenjima i dr.): *Bosanski jezik, Fizika, Povijest, Biohemija, Zoologija, Mineralogija, Etika, Semantika.*

517. Velikim početnim slovom pišu se utvrđena ili zaštićena imena (marke) raznih domaćih ili stranih proizvoda (kao stručni i zvanični nazivi): *Sarabon / "Sarabon"* (ime bombona), *Marlboro / "Marlboro"* (ime cigareta), *Gillete / "Gillete"* (ime proizvođača), *Silver / "Silver"* (ime žileta), *Singer / "Singer"* (ime mašine), *Plivadon / "Plivadon"* (ime lijeka), *Ava / "Ava"* (ime deterdženta), *Žilavka / "Žilavka"* (zaštićeno ime vina), *Philips / "Philips"* (ime elektronskih aparata).

Tako se i tipovi automobila, aviona i dr., shvaćeni kao ostvarenja, proizvodi s utvrđenim imenom, pišu velikim početnim slovom: *Renault 4, Fijat 1100 / FIAT 1100, Boing 707.*

518. Shvaćeni u značenju općih pojmova, kao vrste predmeta, i kada su glasovno i tvorbeno prilagođeni obrascu naziva različitih izrađevina, tj. općim imenicama, ovakvi nazivi pišu se malim početnim slovom: *malboro* (cigarete), *drina* (cigarete), *nivea* (krema), *kalodont* (zubna pasta), *streptomycin* (lijek), *singerica* (šivaća mašina), *vegeta, žilet, žilavka* (vino nazvano prema vrsti grožđa), *rendgen* (aparat), *mauzer* (oružje), *folksvagen, ford, škoda, fijat, junkers.*

519. Malim početnim slovom pišu se i ostala osobna imena u službi općih imenica (mjerne jedinice i dr.): *amper* (mjera; *Ampère*, ime), *kulon* (mjera; *Coulomb*, ime), *veber* (mjera; *Weber*, ime), *volt* (mjera; *Volta*, ime); tako i: *makadam* (cesta podložena tucanim kamenom; *Mac Adam*, ime), *odiseja* (lutanja puna doživljaja; *Odiseja*, ime epa), *kvisling* (izdajica domovine; *Quisling*, ime).

520. Zvanična imena odlikovanja pišu se velikim početnim slovom: *Zlatni ljiljan*, *Zlatno pero*, *Orden rada sa zlatnim vijencem*, *Šestoaprilska nagrada*.

521. Obično se velikim početnim slovom pišu nazivi sportskih priredbi, liga, turnira i sl.: *Mundijal*, *Petnaesto svjetsko nogometno prvenstvo*, *Meč šampiona*, *Četvrta kvalifikaciona grupa Evropskog nogometnog prvenstva*, *Nogometno prvenstvo BiH*, *Zimska olimpijada u Sarajevu*, *Balkanski atletski kros*, *Olimpijske igre u Münchenu*, *Svjetsko prvenstvo u košarci*, *Unska regata* i sl.

Ovakvi nazivi mogu biti upotrijebljeni i u općem značenju; tada se pišu malim početnim slovom:

(1) *Utakmice svjetskog nogometnog prvenstva održavaju se u nekoliko italijanskih gradova.* – (2) *Završeno je prvenstvo Balkana u atletici.*

522. Prvi (ili jedini) član naziva šahovskih partija, otvaranja, varijanti, odbrana i sl. piše se velikim početnim slovom: *Sicilijanka*, *Zatvorena sicilijanka*, *Španska partija*, *Kraljev gambit*, *Aljehinova odbrana*.

523. Prva riječ, potom simbol, skraćenica u tekstovima koji na kraju nemaju tačku (naslovi, potpisi pod slikom i sl.), također se piše velikim početnim slovom:

U Goraždu, 22. ožujka 1995. godine
Na fotografiji: Vijećnica
Glavni i odgovorni urednik
Prof. dr. Midhat Begić

b) Prva riječ u rečenici

524. Velikim početnim slovom piše se prva riječ u rečenici kao završenoj obavijesnoj cjelini. Poslije znaka rečeničnoga kraja (tačke, upitnika ili uzvičnika) velikim početnim slovom piše se prva riječ svake nove rečenične cjeline u tekstu koji se nastavlja:

Dočekao sam ga, razgledajući Hasanov poklon, Abdul-Faradžovu knjigu u safijanskom povezu, sa četiri zlatne ptice na koricama.

amper (mjera) – **Ampere** (**Amper**, ime)

velikim slovom zvanična imena nagrada i odlikovanja: **Zlatni ljiljan** (neslužbeno malim slovom: **dobili su zlatne ljiljane**)

velikim slovom nazivi sportskih takmičenja: **Unska regata** (neslužbeno malim slovom: **na prvenstvu Balkana u atletici**)

velikim slovom riječ kojom počinju naslovi, potpisi pod slikom, tekstom i sl.: **Na fotografiji: Vijećnica**

velikim slovom piše se prva riječ u rečenici i prva riječ upravnoga govora

– Jesi li vidio ovo? Poklon od Hasana.

– Kako je lijepo!

Pipao je prstima safijan, i raširena krila zlatnih ptica, gledao čudesne inicijale i raskošna slova, odjednom preobražen.

(M. Selimović, *Derviš i smrt*)

525. Velikim početnim slovom piše se prva riječ upravnoga govora koji se poslije dvotačke stavlja unutar navodnika:

Mati je sumorno poslušna i prigušena kao i mi, suzila: "Svoj je otac, kad malo i udari... poljubi ga u ruku, pa klanjaj, sinko", a na svaki udarac i jauk lice joj se trzalo i glavu je okretala.

(Z. Dizdarević, *Majka*)

malim slovom nastavak
upravnoga govora

Ako se upravni govor prekida dodacima koji mu ne pripadaju, prva riječ nastavka upravnoga govora počinje malim slovom (ukoliko se sama po sebi ne piše velikim početnim slovom):

"Ne možeš vidjeti svijet vireći kroz svoj prozor; niti možeš vidjeti sebe do dna ako se osvjetljavaš lampom", vikao je Halladž kao da se ljuti na Sufjana, "ni bunar lampom ne možeš osvjetliti, a čovjek je mnogo dublji jer je čovjek Božiji bunar."

(Dž. Karahasan, *Istočni diwan*)

526. Ako se rečenica nastavlja iza upitnika ili uzvičnika, prva riječ poslije tog znaka piše se malim početnim slovom:

(1) *Ide Bajram od kuće do kuće, odškrine vrata, proviri, odškrine druga vrata i zirne na sofru: šta ima? ima li ovnetine? ima li pečenog mesa? ima li pita? revanije? ima li lonac sa šerbetom?* (H. Ki-kić, *Priča o Đulaginom Bajramu*) – (2) *I čusmo: tu – uu – uu! tu – u – u! tu – u – u! dva puta.* (Z. Dizdarević, *Majka*)

prva riječ iza naslova u
pismima:

a) velikim slovom (ako je
iza naslova uzvičnik);

b) malim slovom (ako je
iza naslova zarez)

527. U dopisivanju uobičajeno je da se iza naslova stavi uzvičnik ili zarez. Ako je iza naslova uzvičnik, nastavak počinje velikim slovom:

Poštovani prijatelju! Jučer sam saznao da si...

Ako je iza naslova zarez, nastavak počinje malim slovom, bez obzira na to da li se pisanje nastavlja u produžetku naslova ili u novome retku:

Poštovani prijatelju, jučer saznah tvoju novu adresu.

Dragi sine,

sretni smo zbog tvoga uspjeha.

c) Riječi iz poštovanja

528. U obraćanju jednoj osobi možemo se opredijeliti za veliko ili malo početno slovo u oblicima ličnih i prisvojnih zamjenica za 2. lice jednine i 2. lice množine: *ti, Ti, tvoj, Tvoj; vi, Vi, vaš, Vaš*.

obraćanje pojedincu:
ti, tvoj, vi, vaš ili
Ti, Tvoj, Vi, Vaš

529. U obraćanju ustanovi i većem broju lica zamjenice *vi, vaš* pišu se malim početnim slovom.

obraćanje ustanovi
i većem broju lica: **vi, vaš**

530. Lične i prisvojne zamjenice za 3. lice jednine i množine ne služe za izravno obraćanje i pišu se malim početnim slovom: *on, ona, oni, njegov, njezin, njihov*.

Izuzetak predstavljaju obrasci za posredno obraćanje visokim ličnostima (*Njegova visost, Njezino veličanstvo* i sl.).

obraćanje visokim
ličnostima: **Njegova**
visost, Vaše veličanstvo

531. U neposrednom obraćanju visokim ličnostima velikim početnim slovom piše se prvi član uobičajenih obrazaca: *Vaše veličanstvo, Vaša visosti, Vaša preuzvišenosti, Vaša ekscelencija*.

532. Nazivi državnih poglavara i vjerskih velikodostojnika najvišeg reda, upotrijebljeni samostalno (namjesto imena), pišu se velikim početnim slovom: *Predsjednik, Kralj, Šah, Reisul-ulema, Papa*.

nazivi poglavara umjesto
imena: **Predsjednik,**
Reisul-ulema ili
predsjednik Bijedić,
reisul-ulema Čaušević

533. Ukoliko se pojave uz ime, ovakvi se nazivi redovito pišu malim početnim slovom: *predsjednik Bijedić, reisul-ulema Čaušević*.

Velikim početnim slovom piše se vlastito ime, prva riječ u naslovu i rečenici te riječ iz poštovanja. Sva jednočlana vlastita imena pišu se velikim početnim slovom. U svih se višječanih imena velikim slovom piše prvi član, ali se u jednoga dijela višječanih imena velikim slovom pišu svi članovi (izuzevši pomoćne riječi – prijedloge i veznike). U tzv. složenih višječanih imena velikim se početnim slovom piše prvi član svakoga posebnog imena; uže ime unutar složenih višječanih imena obično je među navodnicima.

Velikim se početnim slovom pišu:

1. (samo prvi – ili jedini član – a od ostalih članova oni koji se sami po sebi pišu velikim početnim slovom): ime Bog (*Allah, Samilosni* i dr.), pridjev *Božiji* i sve zamjenice koje upućuju na Boga (*On, Njega...*); imena božanstava, mitoloških i nadnaravnih bića; imenice *Poslanik, Vjerovjesnik* i sl. kad se njima zamjenjuje ime vjerovjesnika Muhammeda; imenice *Bogorodica, Gospa, Spasitelj* i sl. u službi vlastitoga imena; imena *Džennet, Džehennem, Šerijat*; sintagme kao *Pravi put, Sudnji dan*; latinski nazivi životinja i biljaka; imena stanovnika naseljenih mjesta; imena državljana; imena upravnih i sl. jedinica bivših država (također i ovakvi nazivi sa obrnutim rasporedom članova); slikovita imena kontinenta i dr.; imena stanovnika kontinenta; geografska imena; tj. imena oblasti, krajeva, otoka, polja, planina, mora, rijeka i dr.; imena nebeskih tijela i sazviježđa; imena praznika; imena historijskih i privrednih građevina; imena saobraćajnica, trgova, aleja, bulevara, ulica; imena saobraćajnih sredstava; imena organizacija, društava, ustanova, hotela; javnih tijela, javnih skupova i dr. (tako i skraćeni neslužbeni nazivi umjesto zvaničnih imena); nazivi ratova, bitaka i drugih događaja; naslovi knjiga, časopisa, umjetničkih djela, zakona; nazivi nastavnih predmeta; zvanična imena raznih proizvoda; imena nagrada i odlikovanja; nazivi sportskih takmičenja;

riječi kojima počinju naslovi, potpisi pod slikom, tekstom i sl.; riječi kojima se obraća visokim ličnostima; riječi *predsjednik, car, kralj, reis* i sl. kad se odnose na poglavara države i vjerskoga velikodostojnika; prisvojni pridjevi na *-ov/ -ev i -in* napravljeni od vlastitih imena ljudi (i kad su u sastavu naziva s općim značenjem: *Ahilova peta*) i životinja;

2. (svi članovi – osim pomoćnih riječi): osobna imena (prezimana i nadimci) ljudi; opće imenice upotrijebljene kao osobno ime (npr. *Majka Hrabrost*); imena životinja; imena naroda (ali ne i dijelovi naroda: član ispred ili iza imena naroda – malim slovom); imena naseljenih mjesta; imena postojećih država; imena kontinenata.

Dvojako se mogu pisati (velikim ili malim početnim slovom – po izboru autora) imenice *Mjesec* i *Sunce* kada je riječ o pojavama neposrednoga doživljavanja, o izgledu, svjetlosti tih tijela (*izlazak Sunca / izlazak sunca*) te lične i prisvojne zamjenice za 2. lice pri obraćanju pojedincu (*Ti / ti, Vaš / vaš*).

534. Treba razlikovati primjere koji se kao *opće imenice* pišu malim početnim slovom, a kao *vlastita imena* velikim početnim slovom:

<i>abdesthana</i> (opća im.)	<i>Abdesthana</i> (ime ulice u Sarajevu)
<i>ajkuna</i> (draga)	<i>Ajkuna</i> (ime)
<i>akademija</i> (opća im.)	<i>Akademija</i> (skraćeno ime određene akademije)
<i>Ali-pašin most</i> (most)	<i>Ali-pašin Most</i> (naselje)
<i>Angloamerikanci</i> (Amerikanci engleskog porijekla)	<i>Anglo-Amerikanci</i> (Englezi i Amerikanci)
<i>atlas</i> (zbirka zemljopisnih karata; vrsta tkanine)	<i>Atlas</i> (planinski vijenac Magriba)
<i>heba</i> (lutka)	<i>Beha</i> (osobni nadimak)
<i>bog</i> (opća im.)	<i>Bog</i> (Allah)
<i>božiji</i> (: bog)	<i>Božiji</i> (: Bog)
<i>braco</i> (hip. : brat)	<i>Braco</i> (osobni nadimak)
<i>Buča potok</i> (potok)	<i>Buča Potok</i> (naselje)
<i>huhara</i> (zatvor)	<i>Buhara</i> (zem. ime)
<i>Crna gora</i> (planina)	<i>Crna Gora</i> (država)
<i>crveni polumjesec</i> (polumjesec obojen crveno)	<i>Crveni polumjesec</i> (ime organizacije)
<i>čair</i> (opća im.)	<i>Čair</i> (mjesto)
<i>čuprija</i> (opća im.)	<i>Čuprija</i> (mjesto)
<i>dedo</i> (opća im.)	<i>Dedo</i> (hip.: Derviš)
<i>derviš</i> (opća im.)	<i>Derviš</i> (ime)
<i>dolac</i> (opći pojam)	<i>Dolac</i> (naselje)
<i>drač</i> (opći pojam)	<i>Drač</i> (zem. ime)
<i>fakultet</i> (opća im.)	<i>Fakultet</i> (skraćeno ime određenoga fakulteta)
<i>fijat</i> (automobil)	<i>Fijat</i> (preduzeće)
<i>ford</i> (automobil)	<i>Ford</i> (ime)
<i>francuz</i> (vrsta ključa)	<i>Francuz</i> (pripadnik francuskoga naroda)

opće imenice malim slovom, a vlastita imena velikim slovom

jedno je:
derviš (opća imenica),
ford (automobil),
istok (strana svijeta),
kreka (naziv ugljena),
a drugo je:
Derviš (ime),
Ford (ime),
Istok (zemlje i narodi),
Kreka (naselje)

<i>hitna pomoć</i> (prva pomoć)	<i>Hitna pomoć</i> (ustanova)
<i>ho-ruk</i> (uzvik)	<i>Ho-ruk</i> (naziv Kikićeva djela)
<i>hurija</i> (dženetska ljepotica)	<i>Hurija</i> (ime)
<i>ilidža</i> (opća im.)	<i>Ilidža</i> (mjesto)
<i>institut</i> (opća im.)	<i>Institut</i> (skraćeno ime određenoga instituta)
<i>istok</i> (strana svijeta)	<i>Istok</i> (istočne zemlje i narodi)
<i>izraz</i> (opća im.)	<i>Izraz</i> (časopis)
<i>ključ</i> (opća im.)	<i>Ključ</i> (grad)
<i>konjic</i> (opća im.)	<i>Konjic</i> (grad)
<i>kreka</i> (naziv ugljena)	<i>Kreka</i> (naselje)
<i>kuha</i> (vrsta cigare)	<i>Kuba</i> (ime zemlje)
<i>kulon</i> (mjera)	<i>Coulomb</i> (ime)
<i>lahud</i> (ptica)	<i>Lahud</i> (ime konja i sl.)
<i>mejdani</i> (opća im.)	<i>Mejdani</i> (mjesto)
<i>mejtaš</i> (kamen na koji se spušta mejit)	<i>Mejtaš</i> (mjesto)
<i>mercedes</i> (automobil)	<i>Mercedes</i> (ime)
<i>merhamet</i> (opća im.; samilost)	<i>Merhamet</i> (naziv dobrotvornoga društva)
<i>mimir</i> (opća im.; graditelj)	<i>Mimar Sinan</i> (u sastavu imena)
<i>mjesec</i> (vremensko razdoblje)	<i>Mjesec</i> (ime nebeskoga tijela)
<i>mula</i> (titula; učen čovjek)	<i>Mula Mustafa Bašeskija</i> (u sastavu imena)
<i>mumin</i> (vjernik)	<i>Mumin</i> (ime)
<i>napoleon</i> (francuski zlatnik)	<i>Napoleon</i> (ime)
<i>nijemac</i> (nijem čovjek)	<i>Nijemac</i> (pripadnik njemačkoga naroda)
<i>nova godina</i> (godina dana koja slijedi)	<i>Nova godina</i> (praznik)
<i>novi grad</i> (opisno, opći pojam)	<i>Novi Grad</i> (sarajevska općina)
<i>njemica</i> (nijema žena)	<i>Njemica</i> (pripadnica njemačkoga naroda)
<i>odiseja</i> (opća im.; lutanje)	<i>Odiseja</i> (Homerov ep)
<i>odžak</i> (opća im.)	<i>Odžak</i> (zem. ime)
<i>oktobar</i> (opća im.)	<i>Oktobar</i> (hist.; Oktobarska revolucija)
<i>olovo</i> (opća im.)	<i>Olovo</i> (grad)
<i>opera</i> (opća im.)	<i>Opera</i> (skrać. za Opera u Sarajevu)
<i>orijent</i> (opća im.)	<i>Orijent</i> (Istok; istočne zemlje i narodi)
<i>otočanin</i> (žitelj otoka)	<i>Otočanin</i> (etnik: Otok, Otoka, Otočac)
<i>ovan</i> (opća im.)	<i>Ovan</i> (zodijski znak)
<i>palčić</i> (: palac; ptica)	<i>Palčić</i> (ime iz bajke)
<i>peč</i> (opća im.)	<i>Peć</i> (zem. ime)
<i>pejgamber</i> (Božiji vjerovjesnik)	<i>Pejgamber</i> (vjerovjesnik Muhammed)
<i>pepeljuga</i> (opća im.)	<i>Pepeljuga</i> (ime iz bajke)
<i>poslanik</i> (opća im.)	<i>Poslanik</i> (vjerovjesnik Muhammed)
<i>republika</i> (opća im.)	<i>Republika</i> (skraćeni naziv za RBiH)
<i>sandžak</i> (opća im.)	<i>Sandžak</i> (zem. ime)
<i>seka</i> (hip.: sestra)	<i>Seka</i> (osobni nadimak)
<i>sjever</i> (strana svijeta)	<i>Sjever</i> (sjeverne zemlje i narodi)
<i>slavenstvo</i> (svojstvo)	<i>Slavenstvo</i> (svi Slaveni)

jedno je:
olovo (opća imenica),
seka (hipokoristik),
tvrđava (opća imenica),
zehra (trunčica),
a drugo je:
Olovo (grad),
Seka (nadimak),
Tvrđava (roman),
Zehra (ime)

<i>stari grad</i> (opći pomen)	<i>Stari Grad</i> (dio Sarajeva)
<i>šarko</i> (šareti psa)	<i>Šarko</i> (ime psa)
<i>šarplaninac</i> (vrsta psa)	<i>Šarplaninac</i> (etnik: Šar-planina)
<i>šeher</i> (opća im.; grad)	<i>Šeher</i> (Sarajevo; ime mjesta)
<i>šejh</i> (starješina tekije)	<i>Šejh Jujo</i> (u sastavu imena)
<i>škoda</i> (automobil)	<i>Škoda</i> (ime)
<i>tatarin</i> (poštar konjanik)	<i>Tatarin</i> (pripadnik naroda)
<i>trgovište</i> (opća im.)	<i>Trgovište</i> (mjesto)
<i>tufegdžija</i> (puškar)	<i>Tufegdžija</i> (prezime)
<i>tvrđava</i> (opća im.)	<i>Tvrđava</i> (Selimovićev roman)
<i>univerzitet</i> (opća im.)	<i>Univerzitet</i> (skrać. imc određenoga univerziteta)
<i>vakuf</i> (musl. zadužbina)	<i>Donji Vakuf</i> (u sastavu zcm. imena)
<i>veliki medvjed</i> (velika zvijer medvjed)	<i>Veliki medvjed</i> (sazviježde)
<i>vitez</i> (opća im.)	<i>Vitez</i> (zem. imc)
<i>zapad</i> (strana svijeta)	<i>Zapad</i> (zapadne zemlje i narodi)
<i>zec</i> (opća im.)	<i>Zec</i> (prezime)
<i>zehra</i> (trunčica)	<i>Zehra</i> (imc)
<i>zemlja</i> (opća im.)	<i>Zemlja</i> (imc nebeskoga tijela)
<i>zmaj</i> (opća im.)	<i>Zmaj od Bosne</i> (Huscin-kapetan Gradašćević)
<i>žuč</i> (opća im.)	<i>Žuč</i> (zem.)

ZADACI I VJEŽBE

32. Stavi veliko početno slovo gdje je potrebno: božiji poslanik muhammed, canis lupus (vuk), arhimedov zakon, nobelova nagrada, nobelovac, podrinjac, bosna i hercegovina, podrinski, srednjobosanski kanton, bosanski pašaluk, pašaluk bosanski, austro-ugarska monarhija, općina prijedor, prijedorska općina, općina prijedorska, jadransko more, more jadransko, boračko jezero, halejeva kometa, hadžijski bajram, ulica prijedorska, ulica ferhadija, most suade dilberović, tekija na vrelu bune, klinika za plućne bolesti kliničkog centra univerziteta u sarajevu, opera narodnog pozorišta u sarajevu, odsjek za orijentalistiku filozofskog fakulteta u sarajevu, husinska buna, rusko-japanski rat, renesansa, barokno doba, ekspresionizam, legenda o ali-paši (roman envera čolakovića).

30. ZAGRADE

unutar zagrada naknadna
i sporedna objašnjenja

535. Zgrade su dvostruki znak kojim se, kao pravopisnim znakom u užem smislu, označava umetnuto naknadno kao i sporedno objašnjenje koje se odnosi na dio rečenice, rečenicu ili više njih:

Mnoga danas neznatna naselja Bosne i Hercegovine (Prusac, Livno, Čajniče, Počitelj, Nevesinje, Stolac, Tešanj, Zvornik) bila su od

XVI do XVIII stoljeća značajni centri islamske prosvjete. (K. Dobrača, *Uvod – u: Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa, I*)

536. Po obliku razlikuju se *oble* (), *uglaste* [], *kose* / / i *vitičaste* { } zgrade.

Ako je potrebno u tekstu koji se nalazi unutar zagrada neki njegov dio također odijeliti zgradama, upotrebljavaju se različiti njihovi oblici:

Razlika u značenju obilježena je u ovome slučaju odsustvom (odnosno prisustvom) crtice – Angloamerikanci (Amerikanci engleskoga porijekla /pridjev angloamerički/) : Anglo-Amerikanci (Englezi i Amerikanci /pridjev anglo-američki/).

537. Zgrade se mogu nalaziti u sredini i na kraju rečenice. Iza njih dolazi rečenični znak koji pripada dijelu rečenice u kojem se nalaze, odnosno rečenici unutar koje su zgrade:

*Da bi djelovao što jače i uvjerljivije na slušaoce, govor mora biti kratak, a tok misli pregledan, dokazi jasni, a zaključci logični; mora udovoljiti naročitim akustičkim zahtjevima (izbjegavati teške skupine glasova i riječi); mora biti argumentiran pristupačnim primjerima, jasan i konkretan; zatim, uvjerljiv i slikovit – stoga se služi prikladnim figurama (tzv. govorničke figure). (M. Šamić, *Kako nastaje naučno djelo*)*

538. Ispred prvoga dijela zagrada unutar rečenice stoji pravopisni znak koji inače pripada dijelu rečenice ispred zagrada i sa zgradama nije u izravnoj vezi:

Enver Čolaković, pisac romana "Legenda o Ali-paši", (budući je rođen i rastao u Budimpešti) prve stihove objavio je na mađarskome jeziku; pisao je i na njemačkome, a od 1939. isključivo na bosanskome jeziku.

539. Kada je, međutim, tekst unutar zagrada u tijesnoj vezi s dijelom rečenice ispred zagrada, pravopisni znak koji inače pripada dijelu ispred zagrada stavlja se iza zagrada:

Enver Čolaković, pisac romana "Legenda o Ali-paši" (radnja romana vezana je za Sarajevo), rođen je 1913. u Budimpešti, a umro u Zagrebu 1976. godine.

540. Unutar zagrada može biti umetnut tekst veličine rečenice; takav se tekst pravopisno organizira kao da je dio rečenice (prva riječ počinje malim slovom – osim ako se sama po sebi ne piše velikim slovom; na kraju takve rečenice ne piše se tačka, ali se stavljaju ostali pravopisni znaci koji inače pripadaju zagrađenoj dijelu):

oble, uglaste, kose i vitičaste zgrade

različiti oblici zagrada u zgradama

zgrade mogu biti u sredini i na kraju rečenice

na kraju teksta koji počinje malim slovom unutar zagrada mogu stajati uzvičnik i upitnik (ne i tačka)

(1) *Jedini pjesnikov razlog da u treće izdanje (da je Dizdar poživio, da li bi i ono bilo definitivno?) ne uključi Slovo o Slovu nalazimo u intenzivnoj potrebi za sažimanjem poetskog teksta, koje se nikako ne smije shvatiti samo kao formalni korektiv. (K. Prohić, Apokrifnost poetskog govora) – (2) Spremao sam se za viđenje sa starcem, samrtnikom, pritisnut i sâm mračnim mislima, a našao se pred njegovom kćerkom (nikad je nisam vidio a znao sam da je ona!). (M. Selimović, Derviš i smrt)*

unutar zagrada izdvaja se svoj tekst umetnut u tuđi

541. Zagradama izdvajamo svoj tekst umetnut u tuđi, uz napomenu da umetnuti dio ne pripada navodu:

(1) *A kada dođe Paraklit (tj. vjerovjesnik Muhammed, nap. naša), koga ću vam poslati od Oca, Duh istine, koji od Oca izlazi, on će posvjedočiti za mene. (Hvalov zbornik, Evanđelje po Ivanu, 15:26) – (2) Hasanaginica je, međutim, ostala na tom tlu (poslije progona Bošnjaka iz Imotske krajine, nap. naša) i počela svoj novi život. (A. Peco, Neki problemi "Hasanaginice" sa posebnim osvrtom na njezinu osnovnu varijantu)*

tačka iza skraćene a ispred drugoga dijela zgrade

542. Ako se u zagradama nađe skraćena koja inače završava tačkom, tačka se piše i ispred drugoga dijela zgrade:

Složene skraćene mogu se mijenjati po padežima (npr. Nama, Name itd.) i uključivati u tvorbeni proces (Namin i sl.).

na kraju samostalne rečenice unutar zagrada mogu stajati svi pravopisni znaci

543. Ako se u zagradama izvan rečenice nalazi tekst veličine jedne ili više rečenica, unutar zagrada pišu se svi pravopisni znaci koji bi pripadali tom tekstu i da nije u zagradama:

Te iste godine [1879.] našao se u delegaciji koja je išla u Beč da Caru i Carici čestita srebreni pir i tom zgodom upoznao se sa biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom, sa kojim će održavati prijateljske veze do kraja života. (U dva maha, 1889. i 1896. godine, susreo se Ljubušak sa Strossmayerom, prigodom njegovih posjeta Sarajevu, a bio je i biskupov gost u Đakovu, također u dva navrata.) U augustu 1879. postao je Ljubušak počasni vladin savjetnik. (M. Maglajlić, Književna djelatnost Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka)

luk iza brojke izražava redoslijed jedinica

544. Luk (jednostruka zagrada – po obliku drugi dio obliha zagrada) upotrebljava se umjesto tačke kada se hoće izraziti redoslijed jedinica u nabranjanju. Luk se stavlja iza brojke ili slova:

(1) *S obzirom na pregradu zračnoj struji, među pravim suglasnicima razlikuju se: a) pregradni (b, p, g, k, d, t), b) polupregradni (c, č, ć, dž, đ), c) tjesnačni (s, z, ž, š, f, h).* – (2) *Akustične osobine glasova jesu: 1) vokalnost, 2) konsonantnost, 3) nazalnost, 4) kompakt-*

nost, 5) difuznost, 6) neprekidnost, 7) stridentnost, 8) zvučnost i 9) gravisnost.

545. U tekstovima posebne namjene zgrade služe za označavanje dubleta pojedinih riječi i oblika: *akcen(a)t*, *lijepog(a)*, *sto(l)ni* (to znači da se upotrebljavaju u dubleti *akcenat* i *akcent*, *lijepog* i *lijepoga*, *stolni* i *stoni*).

dvostruki oblici: **sto(l)ni**,
lijepog(a)

Unutar zagrada obično se stavljaju naknadna i sporedna objašnjenja. Na kraju teksta koji počinje malim slovom unutar zagrada mogu stajati uzvičnik i upitnik, ali ne i tačka; međutim, na kraju samostalne rečenice unutar zagrada može stajati i tačka. Zagradama se izdvaja i svoj tekst umetnut u tuđi (uz napomenu da ne pripada citatu).

Postoji i jednostruka zagrada (luk), koja se piše iza slova ili brojki pri označavanju jedinica u nabranju.

31.ZAREZ

546. Zarez je pravopisni znak kojim se, radi lakšega čitanja i boljega razumijevanja teksta, razgraničavaju odlomci različitoga karaktera i u različitoj mjeri samostalni. Općenito vrijedi da se međusobno tijesno povezane riječi, skupovi riječi i rečenice ne odvajaju zarezom.

Granicu između pojedinih dijelova važno je pravilno obilježiti u pismu (u govoru je to pauza), jer o toj granici često ovisi značenje:

(1) *Ne vrijedi raditi!* : *Ne, vrijedi raditi!* – (2) *Molim, lijepo govorite!* : *Molim lijepo, govorite!* – (3) *Strijeljati ne, pomilovati!* : *Strijeljati, ne pomilovati!* – (4) *To što je rečeno, meni nije jasno* : *To što je rečeno meni, nije jasno.*

Zarezom se obilježavaju naporednost, naknadno objašnjenje, suprotnost, naročito isticanje, obraćanje i riječi ili izrazi kojima se izražava subjektivni odnos onoga ko piše prema sadržaju saopćenja.

zarez obilježava:

- a) naporednost i nabranje,
- b) naknadno objašnjenje,
- c) suprotnost,
- d) naročito isticanje,
- e) obraćanje,
- f) subjektivni odnos

1) Zarez unutar rečenice

547. Unutar rečenice kao obavijesne jedinice koja je gramatički, značenjski i intonacijski cjelovita pojedini dijelovi (riječi, sintagme, izrazi, dijelovi koji imaju ulogu zasebne rečenice te čitave rečenice) mogu biti u nekoj mjeri samostalni, ili u izravnoj značenjskoj vezi. Samostalni dijelovi odvajaju se zarezom, dok se oni koji su u izravnoj vezi ne odvajaju.

samostalni dijelovi unutar
rečenice odvajaju se zarezom

548. Zarezom se odvajaju dijelovi koji stoje naporedno (dva ili više njih) i dijelovi koji se nabranju, tj. kad uzastopno slijede tri ili više naporednih jedinica. Takve jedinice mogu biti s veznicima i bez veznika.

549. Zarezom se odvajaju nezavisni istovrsni dijelovi (tj. naporedne jedinice i jedinice u nabranju) bez veznika:

zarez između naporednih
jedinica i jedinica
u nabranju

(1) *I šta je onda ostalo od mene, ljuska, mezar, nišan bez oznake?* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (2) *Svuda tiho, pusto.* (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*) – (3) *Prvi snijeg, tiha priča, ludo djetinjstvo, pa- učinasta sreća, san o lijepom.* (M. Selimović, *Tvrđava*)

zarez između jedinica u okomitome nizu

550. Zarezom se mogu odjeljivati jedinice u nabrajanju koje se nižu jedne ispod drugih:

Ispred tvrdoga nepca tvore se:

- a) usneni suglasnici (p, b, v, f, m),
- b) zubni suglasnici (d, t, n, c, z, s),
- c) alveolarni suglasnici (l, r).

bez zareza između članova okomitoga niza i bez tačke na kraju niza

551. Članovi u okomitome nizu ne moraju biti odijeljeni zarczima; tad se ne stavlja ni tačka na kraju niza:

Vokali se po mjestu tvorbe dijele:

- 1) *prema vodoravnome položaju jezika (prednji i, e; srednji a; zadnji o, u)*
- 2) *prema stepenu uzdignutosti jezika prema nepcu (visoki i, u; srednji e, o; niski a)*
- 3) *prema sudjelovanju usana (pri izgovoru e, i usne su u neutralnome položaju)*

zarez između atributa u nezavisnome odnosu

552. Zarez se stavlja između nezavisnih atributa:

- (1) *Oštar, blizak pucanj napolju.* (S. Kulenović, *Ponornica*) – (2) *Fikret je imao zelene, kratke, otrcane hlačiće.* (Z. Dizdarević, *Majka*) – (3) *A tek svibanj i rascvali jorgovani u baščama, behar po drveću bijel, mirisav i njihan vjetrićem.* (E. Čolaković, *Legenda o Ali-paši*)

ne stavlja se zarez između atributa u zavisnome odnosu

553. Zarez se ne stavlja između dvaju ili više atributa ukoliko oni što prethode određuju čitavu sintagmatsku cjelinu koja slijedi:

- (1) *Neka mi samo poživi moj jadni dobri Mahmut...* (M. Selimović, *Tvrđava*) – (2) *Jedna ženska, jedna mala fina kokošica.* (N. Sarajlić, *Teme*) – (3) *Pred njegovim krupnim plavim očima u toj magli od duhanskog dima i bjeline (...) iskrсну lik njegove velike ljubavi – Al-mase.* (E. Čolaković, *Legenda o Ali-paši*)

riječ u ulozi objašnjivača odvaja se zarezom

554. Treba razlikovati primjere u kojima se jedna riječ javlja u ulozi objašnjivača prethodne: *Ubrao je zrelu, sočnu, jabuku* (gdje sočnu služi kao objašnjivač riječi *zrelu*, odnosno sintagme *zrelu jabuku*) od primjera u

kojima se ne javlja objašnjivač, kao: *Požnjeveno je zrelo ozimo žito* (gdje zrelo ozimo žito stoji nasuprot izrazu *zeleno ozimo žito* ili *zrelo jaro žito*) i sl.

555. Zarezom se ne odvajaju počasni naslovi, riječi koje znače zanimanje i sl. kad stoje ispred riječi koju objašnjavaju. Ovakve riječi imaju službu sličnu atributu:

(1) *Muderis Numan je svoj govor zasnova na tvrdnji da je pogrešno svako učenje kojemu vjera nije temelj.* (M. Selimović, *Tvrđava*) – (2) *Vežir Dželaludin bio je samo sluga mome kalemu i divitu...* (N. Ibrišimović, *Drame*) – (3) *Ja sam pjesnik Behram.* (Dž. Alić, *Demijurg*) – (4) *Znameniti historičar Hamdija Kreševljaković pisao je o Bosni pod osmanskom upravom.*

556. Riječi koje znače zanimanje i sl., ako predstavljaju naknadno objašnjenje, odvajaju se zarezom s lijeve strane:

O Bosni pod osmanskom upravom pisao je Hamdija Kreševljaković, znameniti historičar.

Ukoliko se takve riječi nalaze unutar teksta, odvajaju se zarezom s obje strane:

Hamdija Kreševljaković, znameniti historičar, pisao je o Bosni pod osmanskom upravom.

557. Bez zareza se nižu članovi smisaone cjeline tješnje povezani veznicima *i*, *ni*, *ili*, *bilo*:

(1) *U dnu smokva sa širokim lišćem i šipci s crvenim plodovima i velika murva...* (A. Nametak, *Sunce*) – (2) *Sinčić mu je ko jabučica, veselje i njemu i ženi i majci.* (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*)

558. Zarezom se odvajaju dijelovi u nabrajanju između kojih se nalaze riječi *i*, *ni*, *ili*, *bilo* u ulozi pojačivača, tj. radi naročitoga isticanja. Tada se zarezom odvajaju i dva posljednja člana:

(1) *Davno nekad bio je život, i dan, i sunce.* (M. Selimović, *Djevojka crvene kose*) – (2) *I nije to samo plamen i žar, i milioni tih iskara, i dim taj...* (Č. Sijarić, *Bihorci*) – (3) *On nema djevojke, ni rodbine, ni nas.* (A. Isaković, *Taj čovjek*)

559. Ukoliko se u nabrajanju samo pretposljednji i posljednji član vezuju sastavnim ili rastavnim veznikom (*i*, *te*, *ili* i sl.), oni se ne odvajaju zarezom:

(1) *Sumnja ima četiri grane: nerazumnost, strah, kolebljivost i potčinjavanje svemu.* (Ali ibn Ebi-Talib, *Nehdžul-belaga*; prev. R. Mahmutćehajić i M. Hadžić) – (2) *Zato nam se čini da su Kuleno-*

ne odvajaju se zarezom počasni naslovi i oznake zanimanja: **pjesnik Behram**

naknadna objašnjenja odvajaju se zarezom

članovi u nizanju tješnje povezani ne odvajaju se zarezom

zarezom se odvajaju članovi u nizanju radi naročitoga isticanja

bez zareza između pretposljednje i posljednjeg člana: **Kulenović, Humo i Dizdar** (ukoliko se posljednji član ne želi naročito istaknuti)

vić, *Humo i Dizdar dovršavali pjesmu čiji su se prvi akordi začeli u stihovima Muse Ćazima Ćatića...* (E. Duraković, *Riječ i svijet*)

Ako se posljednji član želi naročito istaknuti, može se odvojiti zarezom:

(1) *Izgledala je bliža, i opasnija.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (2) *Pravio ih je i prodavao još djed njegov, i djedov djed...* (I. Horozović, *Prodavnica noževa*)

zarez između dijelova sa
suprotnim značenjem

560. Zarezom se odvajaju dijelovi rečenice sa suprotnim značenjem:

(1) *Ista vjera, a drukčiji odlazak na onaj svijet.* (S. Kulenović, *Ponornica*) – (2) *Umoran sam od saznanja da je puno krivaca, a malo okrivljenih.* (B. Redžepagić, *Brod*) – (3) *Bila je to (...) pomalo smiješna slika, ali podnošljiva.* (M. Selimović, *Tišine*) – (4) *Sam i samotn, ali savršen u poslu koji je obavljao.* (A. Isaković, *Taj čovjek*)

formalna suprotnost bez
zareza

561. Zarez ne dolazi između dijelova vezanih suprotnim veznikom ukoliko je ta suprotnost formalna te oba dijela predstavljaju jednu cjelinu:

(1) *Rat je surova ali poštena borba, kao među životinjama.* (M. Selimović, *Tvrđava*) – (2) *Podsmješljivo a mirno mu je gledala u oči...* (M. Selimović, *Magla i mjesečina*) – (3) *Svog mirnog ali prijekog brata Murata primijetio sam ulazeći u džamiju.* (S. Kulenović, *Ponornica*)

bez zareza:
ne samo... nego;
ne samo... već
(jer znači: i ... i)

562. Ne odvajaju se zarezom dijelovi rečenice povezani suodnosnim veznikom *ne samo... nego* (ili varijante *ne samo... no, ne samo... već*):

(1) *Ne samo drhtavim glasom već i nekim općim nespokojsvom kazuje da nije očekivao susret sa mnom...* (N. Idrizović, *Ikona bez boga*) – (2) *Pomogneš li mi da ugušim hunu janjičara, ne samo da ćeš biti paša od dva tuga nego ćeš biti kapetan srebreničke kapetanije.* (N. Ibrišimović, *Drame*)

bez zareza dijelovi
rečenice ili cijele rečenice
kad se nadovezuju
na komparativ

563. Također se zarezom ne odvajaju dijelovi rečenice s veznicima *nego* i *no*, ili čak cijele rečenice uvedene veznicima *nego kad*, *nego da* i *nego što*, kad se nadovezuju na komparativ:

(1) *Najneugodnije je što znamo da one znaju više nego što pokazuju...* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (2) *Bolje prije nego poslije.* (H. Humo, *Grozdanin kikot*) – (3) *Otpozdravljali slade nego što su bili pozdravljani.* (D. Sušić, *Uhode*) – (4) *Ali više no iko naš volim prirodnost.* (A. Isaković, *Taj čovjek*)

564. Zarezom se odvajaju dijelovi rečenice koji se dodaju ili umeću (apozicija, apozitiv, članovi kojima se ističe, bliže određuje dio koji slijedi, ili naknadno objašnjava prethodni sadržaj):

(1) *Ta starica, žena ribara Hasana, draga mi je kao biblioteka.* (A. H. Dubočanin, *Okovana ptica*) – (2) *Derviš-paša Bajezidagić, mostarski pjesnik iz XVI vijeka, ovako je pjevao o svom rodnom mjestu, o gradu na Neretevi (...)* (A. Peco, *Iz jezičke teorije i prakse*) – (3) *Za ostru planinsku kosu spuštalo se sunce, sa prostranih polja, site i vesele, vraćale su se čavke.* (A. Hromadžić, *Patuljak iz Zaboravljene Zemlje*) – (4) *Ispred nogu mu prhnu ptičurina, velika, noćna, zafrusta krilima niz kukuruz.* (Č. Sijarić, *Bihorci*) – (5) *Smrt je jekin, sigurno saznanje, jedino za što znamo da će nas stići.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (6) *Malo poguren, u dugoj crnoj džubi i s torbom preko ramena, Ilhamija je polahko odmicao.* (R. Kadić, *Ilhamijin put u smrt*) – (7) *Tahir-beže Kaduniću, ti si paša, plavski paša. Niko ti vlast ne smije oduzeti – hrabrio me kadija, Rustemaga.* (B. Redžepagić, *Pustinjak*) – (8) *U zaseoku Brdo, na Abazovoj glavici, nalazi se osamljen stećak u obliku sljemenjaka sa postoljem.* (Š. Bešliagić, *Stećci: Kataloško-topografski pregled*)

565. Zarezom se redovno odvaja i naknadno dodati, objasnidbeni dio koji počinje sredstvima za objašnjavanje *odnosno, i to, to jest*, skraćenicom *tj.* i sl.:

(1) *Tako su, recimo, prijepisi Uskufijeva Makbuli-arifa uglavnom ikavski, premda je tuzlanski, tj. maternji govor pisca, nesumnjivo ijekavski "otkad ijekavski govori postoje", pa se osnovano pretpostavlja da je i izvornik pisan ijekavicom.* – (2) *Poznati su takvi iftari koji se godinama pripremaju, i to vrlo uspješno, u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu.*

566. Umetnuti dijelovi rečenice redovno se odvajaju zarezima (ili crtama) kad nisu u izravnoj značenjskoj vezi s rečenicom u koju su umetnuti:

(1) *Šta je onda, s obzirom na ove stavove, jezik za Wittgensteina, kada izlazi da se u njegovoj filozofiji (u Tractatusu) vrti sve oko stavova, izricanja, uvjeta i značenja izrečenog i aktivnosti oko analize i tumačenja toga što je izrečeno, dakle, kada se radi upravo o onome što je predmet filozofije jezika.* (M. Filipović, *Filozofija jezika, I*) – (2) *Muhammed je bio taj koji je svoj narod, dotada izvan dosega monoteizma, suočio sa zlom i, odatle, sa grijehom.* (N. Smailagić, *Klasična kultura islama, I*) – (3) *Patnici se, ne bez osnove, smatraju čvršćim, osjetljivijim, realnijim, pouzdanijim, naučenim da misle razborito i objektivno.* (R. Muminović, *Ethos i ljudsko bivstvovanje*)

567. Zarezima (pa tako ni crtama) ne odvajaju se dijelovi ukoliko su u izravnoj značenjskoj vezi s rečenicom ili dijelom rečenice u koju su umetnuti:

zarezom se odvajaju:
a) apozicija;
b) apozitiv;
c) riječi kojima se ističe dio koji slijedi;
d) riječi kojima se nešto naknadno objašnjava

odvajaju se zarezom umetnuti dijelovi kad nisu izravno vezani s rečenicom

ne odvajaju se dijelovi u izravnoj vezi

(1) *Bernard Berenson u zaključku svojih pola vijeka dugih studija likovne umjetnosti kazao je da "umjetnost jednog perioda izražava samo ono što uspiju da kažu umjetnici koji je stvaraju".* (M. Begić, *Raskršća, II*) – (2) *A ona nije marila što se o njoj govori, pa ni uza sve očive prijetnje nije htjela promijeniti život.* (A. Nametak, *Trava zaboravka*)

oblici vokativa odvajaju se zarezom od ostalih dijelova rečenice

568. Vokativ se od ostalih rečeničnih dijelova odvajava zarezom (ukoliko nije odijeljen uzvičnikom). Ako je vokativ na početku rečenice, zarez se stavlja iza njega; s obje strane ako je unutar rečenice, a ispred njega ako je na kraju rečenice:

(1) *Sve nas su ubili nebrojeno puta, **braćo moja ubijena**, a užasnuti smo kad pogodi nekog ko nam je najdraži.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (2) *Kamo, **srce**, na cijelom svijetu grad ravan Sarajevu!* (Mejli, *Pjesma Sarajevu*) – (3) *I znaj, **Amra**, oni koji biraju puteve utrte ne pale svjetla onima koji dolaze.* (H. Humo, *Hanarin pogled*) – (4) *Zar se čudiš, **srce**, što ga ljubim?* (D. Bajczidagić, *Gazel o Mostaru*) – (5) *I nisam ni stoti dio znao šta sada, **majko**, znam.* (Z. Topčić, *Psi i ljudi*) – (6) *Dul miriše, **mila moja majko**, / Dul miriše, Omerova duša.* (Smrt Omra i Mcjreme) – (7) ***Drino vodo, živa žedo moja**, / o moj dragi, živa željo moja!* (Drino vodo, živa žedo moja)

Zarezom se ne odvajava vokativ jedino u ustaljenim izrazima: *Bože sačuvaj, Bože pomози, ne daj Bože.*

zarezom se odvajaju modalne riječi i izrazi

569. Također se odvajaju zarezom modalne riječi i izrazi, kao i druge riječi u toj ulozi, npr. različite riječice, uzvici, zakletve, uzrečice, poštalice (*doduše, bezbeli, štaviše, naravno, dakle, također, dakako, svakako, međutim, upravo, zaista, naprimjer, nesumnjivo, bez sumnje, vjerovatno / vjerovatno, možda, valjda, zbilja, nipošto, neosporno, prirodno, zacijelo, nedvojbeno, jednostavno, uostalom, naprotiv, prije svega, između ostalog, na kraju krajeva, isto tako, po svemu sudeći, unatoč tome, uprkos / usprkos svemu. ovaj, Boga mi i sl.*):

(1) *Huso se, **doduše**, nije predavao.* (M. Selimović, *Djevojka crvene kose*) – (2) *Uzbihuzurilo te, **bezbeli**?* (R. Kadić, *Ilhamijin put u smrt*) – (3) *Time, **naravno**, ne želimo umanjiti značaj njegovog pjesničkog djela.* (E. Duraković, *Riječ i svijet*) – (4) *Istina je, **također**, lijepi privid, u kome muzika, književnost (itd.) postaje svjesna sebe kao bitne spoznaje...* (A. Šarčević, *Čovjek i moderni svijet*) – (5) *Hasanaginica je, **međutim**, ostala na tom tlu i počela svoj novi život.* (A. Peco, *Neki problemi "Hasanaginice" sa posebnim osvrtom na njenu osnovnu varijantu*)

570. Osim što mogu biti upotrijebljene kao modalne (tj. za označavanje osobnog odnosa prema sadržaju iskaza), riječi *sigurno, zaista, naj-*

zad, nesumnjivo, zacijelo, upravo, vjerovatno, dakako, naravno i sl. mogu imati prilošku službu, tj. mogu dopunjavati i bliže određivati značenje glagola uz koji se nalaze. U takvoj ulozi, dolazile na početku ili unutar rečenice, te ako iza njih slijedi enklitika, ne odvajaju se zarezom:

- (1) *I noću sigurno vozi.* – (2) *Zaista plače.* – (3) *I najzad mu sve kaza.* – (4) *Oboje nesumnjivo napreduju.* – (5) *Naravno da učestvuje.* – (6) *Dakako da osjeća.*

Treba, dakle, razlikovati primjere kao: *On, sigurno, pliva* (gdje se iznosi modalni stav: govornik je uvjeren da je lice o kome se govori – plivač) od primjera kao: *On sigurno pliva* (a ne *nesigurno*).

571. Ukoliko su upotrijebljene u ulozi tekstualnih veznika, riječi kao *dakle, zato, stoga, međutim, naime, zbog toga, radi toga, uprkos / usprkos tome* i sl. uglavnom ne odvajamo zarezom. Međutim, tekstualni se veznici mogu odvajati zarezom od ostatka rečenice ako nisu s njome čvrsto povezani i ako se neposredno iza njih ne nalaze enklitike:

- (1) *Zato dodite ranije.* – (2) *Stoga ne treba žuriti.* – (3) *Međutim treba sve to imati u vidu.* – (4) *U vezi s tim smo ga i pozvali.* – (5) *Uprkos tome ponio je razne osnovne potreštine.*
Ali i: *Međutim, treba sve to imati u vidu.*

572. Zarezom se ne odvajaju ni riječi *daj, de, deder, gledaj, hajde, hodi, idi* i sl. koje stoje uz imperativ:

- (1) *Idi zatvori česmu!* (S. Kulenović, *Ponornica*) – (2) *Gledaj da ga skloniš, povuci ga...* (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*) – (3) *Hodi sjedi meni uz koljeno...* (N. Ibršimović, *Drame*) – (4) *De ustani.* (Ć. Sijarić, *Bihorci*)

573. Zarezom se ne odvajaju ni pridjevi koji se u funkciji pojačivača domeću uz pridjeve iste osnove ili uz broj jedan:

- (1) *Pravi pravcati čovjek.* (A. Muradbegović, *Robijaš*) – (2) (...) *jedna jedina ulica, i jedna krčma tamo i dobar čađav rum koji zaudara...* (A. Isaković, *Taj čovjek*) – (3) *Ponašali su se bar ona i djeca, jer nije znala šta se dešava s Nezirom van obitelji, kao stado u oluji: zbili su se u jedno jedino tijelo.* (J. Musabegović, *Skretnice*)

574. Glagolski pridjevi radni i trpni, a tako i ostali pridjevi, odvajaju se zarezom u službi predikatskog apozitiva, tj. kad stoje namjesto cijele rečenice:

- (1) *Procvjetala, ruža se nudila oku.* – (2) *Uplakano, dijete mu nije odgovorilo.* – (3) *Umiljato, janje je skakutalo okolo.* – (4) *Žedan, i mutnu bi vodu pio.*

u priloškoj službi riječi **sigurno, zaista, vjerovatno** i sl. ne odvajaju se zarezom

zarezm se ne odvajaju:
a) tekstualni veznici;
b) riječi uz imperativ;
c) pridjevi u ulozi pojačivača uz pridjeve iste osnove ili uz broj jedan

glagolski pridjevi:
a) odvajaju se zarezom (kad stoje umjesto cijele rečenice);
b) ne odvajaju se zarezom (ako su u atributskoj službi)

575. Glagolski pridjevi radni i trpni, a tako i ostali pridjevi, ne odvajaju se zarezom kada su upotrijebljeni u atributskoj službi:

(1) *Procvjetala ruža nudila se oku. / Oku se nudila ruža procvjetala.* – (2) *Uplakano dijete nije mu odgovorilo.* – (3) *Umiljato janje dvije majke doji.* – (4) *Žedan konj vode ne razabire.*

skupovi riječi s glagolskim
prilozima odvajaju se
zarezom

576. Glagolski prilozi (sadašnji i prošli), kao i skupovi riječi s glagolskim prilozima, po pravilu se odvajaju zarezom kad se nalaze na početku rečenice (u prepoziciji); ponašaju se, dakle, kao zavisni dijelovi složene rečenice:

(1) *I ne gledajući me više, pođe niza stranu.* (H. Humo, *Grozdanin kikot*) – (2) *Čekajući pred kućom na nagradu, Alija ošamari nekog dječaka što je za dedom viknuo.* (E. Čolaković, *Legenda o Ali-paši*) – (3) *I ne podigavši pogled, osjetio sam da u sobi nema teškog bolesničkog mirisa...* (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

Ako se glagolski prilog sadašnji u ovakvu položaju upotrijebi samostalno (bez dodataka), ne mora se odvajati zarezom:

Poskakujući ponio (je) svoje tromo tijelo, žureći za muftijom. (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

zarez se ne stavlja ispred
enklitike

577. Glagolski prilog sadašnji koji se nalazi na početku rečenice nikad se ne odvađa zarezom ako iza njega dolazi enklitika:

Trgujući je osnažio; Trgujući će osnažiti.

578. Glagolski prilozi (sadašnji i prošli), kao i skupovi riječi s glagolskim prilozima, odvajaju se zarezom kada su s desne strane glavnoga dijela (u postpoziciji) ukoliko su priloški i glavni dio slabije povezani:

(1) *Vatra na ognjištu praskala je veselo, osvjetljavajući kuću i njihova lica nejednakim titravim svjetlom...* (M. Selimović, *Djevojka crvene kose*) – (2) *Vezivao mu je tako jezik, stavljajući mu u usta isti grijeh...* (H. Bašić, *Tuđe gnijezdo*) – (3) *Prodavac slegnu ramenima i odgega iza vrata radionice, vukući desnu nogu.* (I. Horozović, *Prodavnica noževa*)

(Ne odvađa se zarezom infinitiv od rečenice kojoj pripada, nalazio se na njenome početku ili kraju: *Poginuti u ovakvim okolnostima nije neobično. / U ovakvim okolnostima nije neobično poginuti.* Također se zarezom ne odvađa predikat od subjekta, atribut od imenice, objekat od glagola, kao ni priloška odredba tješnje povezana s glagolom.)

579. Zarez se stavlja između imena mjesta u kome je nešto napisano, tiskano i sl. i datuma (jer je to nizanje naporrednih dijelova):

Sarajevo, 3. IX 1985.

Također se zarez stavlja ukoliko ime mjesta dolazi s prijedlogom *u*:

U Sarajevu, 13. IX 1985.

U rečenici se ne stavlja zarez između imena mjesta i datuma (kao raznovrsnih priloških odredbi):

Čamil Sijarić rođen je u selu Šipovice kod Bijelog Polja 13. IX 1913. a umro u Sarajevu 6. XII 1989. godine.

580. Zarezima (ili tačkama) odvajaju se dijelovi bibliografske jedinice:

Mak Dizdar, *Stari bosanski tekstovi*, Sarajevo, Svjetlost, 1971.

2) Zarez između prostih rečenica u složenoj

581. Općenito vrijedi da se proste rečenice u nezavisnosloženim rečenicama odvajaju zarezom, jer su međusobno značenjski i intonacijski zavisne, ali su gramatički nezavisne, dok se proste rečenice kao dijelovi zavisnosloženih rečenica po pravilu ne odvajaju zarezom, budući da se nalaze u zavisnome odnosu (i gramatički i značenjski i intonacijski). Od ovoga načelnog pravila ima odstupanja i kod nezavisnosloženih i kod zavisnosloženih rečenica.

a) Zarez i nezavisnosložene rečenice

582. Medusobna veza prostih rečenica kao dijelova nezavisnosloženih rečenica nije uvijek ista; upravo narav te veze uvjetuje različitu upotrebu zareza. Tako se proste rečenice u nezavisnosloženoj rečenici povezane sastavnim i rastavnim veznicima po pravilu ne odvajaju zarezom, izuzev onih koje se nižu jedna za drugom, onih kojima se nešto ističe te onih u kojima veznici izražavaju posljedicu i sl.

Zarezom se odvajaju dijelovi nezavisnosložene rečenice povezani nekorelativnim gradacijskim veznicima (*a kamoli, a nekamoli / a nekmoli*) te dijelovi sa suprotnim, isključnim i zaključnim veznicima.

583. Ne odvajaju se zarezom naporedni dijelovi nezavisnosložene rečenice povezani sastavnim veznicima (*i, pa, te, ni, niti*) ukoliko se tim dijelovima ništa osobito ne ističe:

- (1) *Zamandalih vrata i uđoh u kuću.* (S. Kulenović, *Ponornica*) –
(2) *Slušam pjesmu i srce mi bije jako.* (H. Humo, *Grozdanin kikut*) –
(3) *Na jednoj grani sjedi vrana **pa** gače.* (Ć. Sijarić, *Bihorci*) – (4)
*Nisu u pohod dolazile naglo **niti** su se kretale živo.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

zarez između imena mjesta i datuma: **Sarajevo, 13. IX 1985.**

s prijedlogom *u*:
U Sarajevu, 13. IX 1985.

ne stavlja se zarez u sažetoj rečenici: **Rođen u Sarajevu 13. IX 1985.**

zarez između dijelova bibliografske jedinice

načelno pravilo: proste rečenice povezane sastavnim i rastavnim veznicima ne odvajaju se zarezom; zarezom se odvajaju dijelovi sa suprotnim, isključnim, zaključnim i tzv. nekorelativnim gradacijskim veznicima

bez zareza rečenice povezane sastavnim i rastavnim veznicima (ukoliko se ništa ne ističe)

584. Također se zarezom ne odvajaju naporedni dijelovi nezavisnosložene rečenice povezani rastavnim veznicima (*ili, ili... ili, bilo... bilo, čas... čas, koje... koje, što... što, sad... sad, volja... volja*) ukoliko se tim dijelovima ništa osobito ne ističe:

(1) *Je li ono madež u ohrvama one koju voliš ili je to petlja u luku?* (Nihadi, *Gazel*) – (2) *U prve dvije cjeline donio je Ljubušak veći broj deseteračkih i osmeračkih izreka (...) koje su se odranije osamostalile ili ih je Ljubušak izdvajao iz pjesama...* (M. Maglajlić, *Književna djelatnost Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka*)

sastavne i rastavne
rečenice u nabranjanju
odvajaju se zarezom

585. Zarezom se odvajaju sastavne rečenice u nabranjanju (bilo da su s veznicima bilo da su bez veznika):

(1) *Nešto se načulo, vidi se da se nešto kuha, narod predviđao nekakav događaj.* (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*) – (2) *Junak vrisnu, stade stenjati, znojiti se, zvati u pomoć.* (D. Sušić, *Kaimija*) – (3) *Ostavi ono što si bio, tu te nema više, pokori se, umri, premri, premetni se nekako, ponizi se, neka jedan tvoj život ostane u prašini, a ti se ponovo digni.* (N. Ibrišimović, *Drame*)

586. Zarezom se odvajaju i rastavne rečenice u nabranjanju:

(1) *Ili mu je grob oskrnavljen, ili ga je uhvatila čežnja za onim V. kog više nema, ili je nešto dublje, strašnije?* (Dž. Alić, *Demijurg*) – (2) *Što se sjaji nasred Sarajeva? / Il' je alem, il' je dragi kamen, / il' je diha među terzijama, / il' nevjesta među djeverima, / il' je igla među ćurčijama, / il' je čaša među bekrijama?* (Što se sjaji nasred Sarajeva)

posebno isticanje i
posljedica – odvajaju se
zarezom

587. Odvajaju se zarezom dijelovi nezavisnosložene rečenice povezani sastavnim veznicima ukoliko se tim dijelovima nešto posebno ističe ili se izražava posljedica:

(1) *Nikad ništa lakše ne bih zaslužio, i ne vjerujem da bi odbio.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (2) *Aminina utjeha bijaše nerođeno dijete od umrlog muža njezinog, pa joj se olakšanje uvećavaše kako se vrijeme poroda primicalo.* (M. Lings /Abu-Bakr Siraj ad-Din/, *Muhammed: Život njegov osnovan na vrelima najstarijim*; prev. R. Mahmutćehajić) – (3) *Ciga joj je bila za petama, te nije osjećala ni strah od mraka ni hladnoću.* (J. Musabegović, *Skretnice*) – (4) *Niko tačno ne zna koliko ima rukopisnih prijepisa Uskufijina rječnika, ni gdje se oni sve nalaze.* (I. Smailović, *O Uskufijinu rječniku...*)

588. Također se odvajaju zarezom dijelovi nezavisnosložene rečenice povezani rastavnim veznicima ukoliko se tim dijelovima nešto posebno ističe:

(1) *Ili* jenjavaju iz meni nepoznatih razloga, *ili* se daleko bolje kriju. (D. Sušić, *Uhode*) – (2) *Kuću* može da otkupi, *ili* da je prenese-mo... (H. Bašić, *Tuđe gnijezdo*)

589. Zarezom se redovno odvajaju dijelovi nezavisnosložene rečenice vezani suprotnim veznicima (*a, ali, nego, no, međutim, već*):

zarez se stavlja ispred suprotnih veznika

(1) *Muško* bajagi, *a* krije se sa ženskinjem! (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*) – (2) *Razgovarali su kratko, a* rekli su mnogo. (H. Bašić, *Tuđe gnijezdo*) – (3) *Red bi bio da odem, ali* nešto mi ne da. (S. Kulenović, *Ponornica*) – (4) *Slabih ima na svakom koraku, no* slaba neće. (Č. Sijarić, *Bihorci*) – (5) *Nije blago ni srebro ni zlato, / već je blago što je srcu drago.* (M. K. Ljubušak, *Narodno blago*)

Također se zarezom odvajaju i suprotne rečenice koje se u složenu uvode bez veznika (tj. asindetski):

Zemaljski život je varljiv, vječnost je bolja. (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

590. Ne odvajaju se zarezom naoko suprotne ali značenjski sastavne rečenice (ukoliko se drugim dijelom nešto posebno ne ističe):

formalna suprotnost ne odvaja se zarezom

(1) *Ne, vani će uskoro sumrak a* tvoj vrt je jadan i zbrkan. (Dž. Karahasan, *Istočni diwan*) – (2) *Sve vide a* sklonjeni su u tom sjenovitom polukrugu. (M. Selimović, *Magla i mjesečina*) – (3) *Kad god se jave prvi pijetli, đavoli i šejtani se povlače, demoni liježu a* dobri duh čovjekov osjeti smiraj. (Dž. Alić, *Demijurg*)

591. Zarezom se redovno odvajaju dijelovi nezavisnosložene rečenice vezani zaključnim veznicima i vezničkim riječima (*dakle, stoga, valjda, zato, s obzirom na to*):

zarez se stavlja ispred zaključnih veznika

(1) *Djevojka je poštena, dakle* od valjane je majke. – (2) *Nema sreće bez svoje kuće, stoga* čuvaj svoj toprak. – (3) *On je velika preli-voda, zato* ga se čuvaj.

592. Zarezom se redovno odvajaju dijelovi nezavisnosložene rečenice vezani isključnim veznicima (*jedino, jedino što, osim, osim što, samo, samo što, tek, tek što*):

zarez se stavlja ispred isključnih veznika

(1) *Niko ne izađe da ih dočeka, samo* je Kemal stajao ispred doksa-ta nijem i nepomičan. (N. Ibrišimović, *Ugursuz*) – (2) *Tišina, samo* katkad čuješ gdje se neko iskašlje... (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*)

b) Zarez i zavisnosložene rečenice

593. U zavisnosloženoj rečenici zavisni dio može biti s desne strane glavnoga dijela (tj. u postpoziciji), potom s lijeve strane glavnoga dijela (tj.

inverzija: zavisni dijelovi ispred glavnih odvajaju se zarezom

u antepoziciji ili u inverziji) te umetnut u glavni dio (tj. u interpoziciji). Zarezom sc. načelno, redovno odvaja zavisni dio koji se nalazi s lijeve strane glavnoga dijela (tj. dio u inverziji).

zavisni dijelovi kao
naknadne dopune odvaja-
ju se zarezom

594. Zavisni dio koji se nalazi s desne strane glavnoga dijela ne odvaja se zarezom kada je u neposrednoj značenjskoj vezi, tj. kada je naglašena zavisnost zavisnoga dijela koji dopunjava ili bliže određuje glavni dio, dok se zarezom odvaja zavisni dio kada nije u neposrednoj značenjskoj vezi s glavnim, tj. kada je u funkciji naknadne dopune i objašnjenja glavnoga dijela.

zarezom se ne odvaja
zavisna rečenica
ukoliko je u neposrednoj
značenjskoj vezi sa
glavnom rečenicom

595. Zarez se **ne stavlja** između glavne rečenice i zavisne koja je s njom u neposrednoj značenjskoj vezi. Slijede primjeri u kojima su:

a) glavna na prvom i **poredbeno-načinska rečenica** (počinje veznicima i vezničkim sredstvima: *kako, kao da, kao kad, kao što, nego da, nego kad, nego što*) na drugome mjestu:

(1) *Dopadala se sama sebi i počela raditi onako **kako** se samo njoj dopadalo.* (N. Sarajlić, *Teme*) – (2) *A oči crne **kao da** si ih ugljenom namazao.* (A. Muradbegović, *Robijaš*) – (3) *Smijali su se **kao što** već čine supružnici u svojim najsretnijim časovima.* (E. Todorovac, *Kazivanje Šefke Bulhula*)

b) glavna na prvom i **vremenska rečenica** (počinje veznicima i vezničkim sredstvima: *čim, dok, prije nego /što/, dokle god, istom, kad/a/, kako, pošto, nakon što, tek što, otkad/a/, otkako*) na drugome mjestu:

(1) *Bilo joj je dvadeset **kad** smo se rastali.* (M. Selimović, *Tišine*) – (2) *Dođe u kuću i niko je ne vidi **kada** uđe.* (H. Humo, *Grozdanin kikut*) – (3) *Četvrti je mjesec **kako** je na putu.* (D. Sušić, *Kaimija*)

c) glavna na prvom i **mjesna rečenica** (počinje vezničkim sredstvima: *dokle, gdje, kamo, kud/a/, otkud/a/, odakle*) na drugome mjestu:

(1) *Ostavljen na dugom hodniku, čeka sam da glas o meni dopre **gdje** je potrebno...* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (2) *Osvitao je tamo **gdje** je zamrcao...* (H. Bašić, *Tuđe gnijezdo*) – (3) *Budite naš gost i idite **otkuda** ste došli.* (Dž. Alić, *Demijurg*)

d) glavna na prvom i **namjerna rečenica** (počinje veznicima: *da, kako, eda, ne... li*) na drugome mjestu:

(1) *Svijet se razbjegao kućama **da** tu kod svoje dječice čeka zoru i sudbinu svoju.* (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*) – (2) *Oči su mi svezale **da** ne vidim kud prolazim.* (A. Nametak, *Sunce*) – (3) *Bog mi ih je dao **da** ujedemo svakoga ko nas načepi.* (H. Bašić, *Tuđe gnijezdo*) – (4) *Prebij mu koje rebro **da** te bolje upamti.* (H. Humo, *Grozdanin kikut*)

e) glavna na prvom i **uzročna rečenica** (počinje veznicima i vezničkim sredstvima: *jer, budući da, s obzirom da, što, zato što, zbog toga što, uslijed / usljed toga što, stoga što, zahvaljujući tome što, kako, kad/a/, čim, gdje, pošto*) na drugome mjestu:

- (1) *Drago mi je bilo što me dočekala košava.* (M. Selimović, *Tišine*) – (2) *Nikakvu dobru nije se nadao jer Travnik se, od Dželalijina dolaska, krvlju umivao i strahom spominjao.* (R. Kadić, *Ilhamijin put u smrt*) – (3) *On ne želi nikome da sudi jer tanka je i slaba ljudska pamet.* (E. Todorovac, *Kazivanje Šefke Bulbula*)

f) glavna na prvom i **pogodbena rečenica** (počinje veznicima: *ako, ukoliko, kad/a/, da* te riječcom *li* iza prezenta ili futura II) na drugome mjestu:

- (1) *Bilo bi ti lakše da si na jednoj strani.* (M. Selimović, *Magla i mjesečina*) – (2) *Čaba će se srušiti ako vi na nju ne odete.* (S. Kulenović, *Ponornica*) – (3) *Zašto da ne pridem ako imam toliko nejasne želje.* (A. Isaković, *Taj čovjek*)

g) glavna na prvom i **posljedična rečenica** (počinje veznicima: *da, tako da*) na drugome mjestu:

- (1) *Drugi su se trkali čaršijom da se zemlja tresla.* (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*) – (2) *Bilo je to one večeri kad je mjesečina bila tako gusta da si je mogao kupiti po zemlji kao snijeg...* (A. Muradbegović, *Robijaš*) – (3) *Vjerovao je da će kralj biti toliko zadovoljan da će mu dopustiti premještaj u Dubrovnik.* (M. Selimović, *Tišine*)

h) glavna na prvom i **dopusna rečenica** (počinje veznicima: *ako i, iako, ma, makar /da/, mada, premda*) na drugome mjestu:

- (1) *Ona mene hoće makar da sam već sjena.* (A. Nametak, *Sunce*) – (2) *To ti zoveš prvotnost iako nećeš da kažeš.* (I. Horozović, *Talhe ili Šedrvanski vrt*)

596. Zarez se može upotrijebiti između glavne rečenice na prvome mjestu i zavisne na drugom ukoliko zavisna rečenica nije u neposrednoj značenjskoj vezi s glavnom, tj. kada zavisna naknadno dopunjava i objašnjava glavnu. Slijede primjeri u kojima su glavna i:

zarez se obično stavlja između glavne i zavisne rečenice kada zavisna naknadno dopunjava i objašnjava glavnu

a) **poredbeno-načinska rečenica:**

- (1) *Pružaju obje ruke prema meni, kao da me hoće da dohvati.* (Š. Sarajlić, *Mlijeko*) – (2) *Buntovnici udariše u divlji bijes sa svoje tobožnje pobjede i jednim skokom sve pohrli u skelu, kao da će prijeko.* (E. Mulabdić, *Zeleno busenje*) – (3) *Ljudi su se zgledali, kao da ništa ne razumiju od svega...* (H. Bašić, *Tuđe gnijezdo*)

b) vremenska rečenica:

(1) *Je li Iblis već prije jeo s tog drveta, prije nego što ga je Adam okusio.* (H. Bjelevac, Hazer) – (2) *Njinja samo smišlja zlo, otkako se digla na dvije noge samo smišlja zlo...* (A. Isaković, Pobuna materije) – (3) *Tako sam se mučio i prevrtao u krevetu svu noć, dok nije ciknula zora.* (Dž. Alić, Demijurg)

c) namjerna rečenica:

(1) *Odlučio sam da sačekam dok svi izađu, da se ne guram u uskim vratima sa širokim ljudima.* (M. Selimović, Tvrđava) – (2) *Pjeva svakom čovjeku na uho, da je svako čuje na svoj način.* (A. Name-tak, Sunce) – (3) *Ti sokaci i drže ovo staro selo, da se ne otisne dolje u rijeku.* (Ć. Sijarić, Bihorci)

d) uzročna rečenica:

(1) *Bilježim to i šutim, jer svikao sam na čuda.* (A. Sidran, Bašeski-ja) – (2) *Ne ode Zulfikar ni u džamiju, jer su graničari navikli na kletve, a ne na molitve.* (D. Sušić, Uhode) – (3) *Onda je ispričala, zato što joj se učinilo da je čula pijano vikanje u selu...* (M. Selimo- vić, Magla i mjesečina)

e) pogodbena rečenica:

(1) *Oni su teško pobjedivi, ako su jedinstveni.* (D. Sušić, Uhode) – (2) *Preda mnom se ne ustručava, ako se ikad ustručava.* (M. Seli-mović, Derviš i smrt) – (3) *Možda će ga morati voditi u grad dokto-ru Švarcu, ako su uši.* (J. Musabegović, Skretnice)

f) posljedična rečenica:

(1) *Cura ti je to bila, da bih glavom bez obzira pošao za njom.* (A. Muradbegović, Robijaš) – (2) *Jedan ga nekoliko puta dohvati ša- kom iza vrata, na što on jeknu i svali se preko praga u avliju.* (R. Kadić, Ilhamijin put u smrt) – (3) *A privlačio je i tuđu djecu, tako da su prozori često pucali od kamenja kojim su skidali plodove.* (J. Musabegović, Skretnice)

g) dopusna rečenica:

(1) *A opet je u meni radost, iako je druga obala daleko...* (M. Seli-mović, Tišine) – (2) *Po starom putu ne da mi se ići, / **Makar da** ću njime do Edena stići.* (S. Bašagić, Skroman poziv) – (3) *Varošani se čudili, mada su znali i ko mu je šindru rezao i kolika joj je širina, a kolika debljina.* (D. Sušić, Uhode)

597. Izrične i zavisnoupitne objekatske rečenice ne odvajaju se zarczom:

(1) *Čuo sam da je nedavno došao u kasabu iz Carigrada.* (S. Kulenović, *Ponornica*) – (2) *A ja sada razumijem šta je bilo uzrokom to-me sakrivenom plaču.* (Š. Sarajlić, *Mlijeko*) – (3) *Osjećao sam u tom času kako više ne upravljam sobom.* (A. Muradbegović, *Robijaš*) – (4) *Uvijek bi pitao je li mu šljiva bardaklija još u životu.* (R. Kadić, *Ilhamijin put u smrt*) – (5) *Reci mi gdje ćemo se milovati kada opadne lišće i zima zavije kao gladna vučica.* (H. Humo, *Grozdanin kikut*)

598. Atributske zavisne rečenice također se ne odvajaju zarezom, budući da su u tijesnoj vezi s glavnom rečenicom:

(1) *Ali je luda nada dragocjenija od razbora koji ne pruža utjehu.* (D. Sušić, *Uhode*) – (2) *Ja nijesam sanjar što u tihoj noći / Po moru blijede mjesečine pliva.* (M. Ć. Ćatić, *Ja nijesam sanjar*) – (3) *Za njima idu i oči onih što čuče tuda oko vatre.* (Ć. Sijarić, *Bihorci*) – (4) *Ova žena imala je i neku posebnu snagu koja nije njena već soja kome je pripadala.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (5) *Lingsova djela koja imate pred sobom prevedena su na bosanski jezik devedesetih godina XX st.*

(U primjerima kakav je i posljednji upotreba zareza dovela bi do promjene značenja glavne rečenice.)

599. Apozicijske zavisne rečenice redovno se odvajaju zarezom, budući da naknadno objašnjavaju već poznat pojam:

(1) *Bijaše svjesna (hazreti Amina, nap. S.H.) svjetlosti u sebi, koja jednog dana zasja iz nje tako jako da je mogla vidjeti utvrde Busra u Siriji.* (M. Lings /Abu-Bakr Siraj ad-Din/, *Muhammed: Život njegov osnovan na vrelima najstarijim; prev. R. Mahmutćehajić*) – (2) *Povod je naša džamija, kojoj se primičem.* (S. Kulenović, *Ponornica*) – (3) *I znao sam da mu je zet kadija Ajni-efendija, koji je napisao nalog da se zatvori moj brat.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

600. Ukoliko se u zavisnosloženoj rečenici zavisni dio nalazi s lijeve strane glavnoga dijela (tj. u antepoziciji ili prepoziciji, inverziji), od-
vaja se od njega zarezom:

(1) *Kad ugleda njih dvojicu, vrisnu uplašeno i potrča prema kući.* (M. Selimović, *Djevojka crvene kose*) – (2) *Kad već nisam imao razloga ni mogućnosti da je slušam s pažnjom, počeo sam s pažnjom da je posmatram.* (M. Selimović, *Derviš i smrt*) – (3) *Ukoliko insistirate na tome, tvrdimo da nijedan naš službenik nije u mogućnosti nagovoriti Morlaka na saradnju.* (D. Sušić, *Uhode*) – (4) *Pošto je sreća u časnom radu, nedopustivo je tražiti je u dokolici u kojoj se i pas dosađuje, a lijeni duh ne.* (R. Muminović, *Ethos i ljud-*

ne odvajaju se zarezom:
a) izrične i zavisnoupitne objekatske rečenice;
b) atributske zavisne rečenice

zarezom se odvajaju apozicijske zavisne rečenice

zavisne rečenice u inverziji odvajaju se zarezom

sko bivstvovanje) – (5) **Makar** da su znali da idu pustom okolicom, ipak hod im je bio tih, držanje oprezno. (E. Mulabdić, *Zeleno buse-nje*) – (6) **Iako** Iranke nisu visoke, Hazer bijaše iznimka... (H. Bjelvac, *Hazer*) – (7) **Da** mu se neko tog časa zagledao u lice, vidio bi da je ozareno smirenjem. (R. Kadić, *Ilhamijin put u smrt*) – (8) **Kako** je go siromah, prehranjivao se cijepajući drva po hanovima i noseći vodu. (D. Sušić, *Kaimija*) – (9) **Griješim li** prema sebi, tek tada sam drugima prav. (A. Sidran, *Bašeskija*) – (10) **Budući** da su-
fizam predstavlja unutarnji izraz islama, njegovo učenje je u biti ezoteričko tumačenje Kur'ana. (T. Burckhardt /Ibrahim Izz ad-Din/, *Uputa prema unutarnjem tumačenju islama*; prev. R. Mahmutćehajić)

subjekatske odnosne rečenice u prepoziciji ne moraju se odvajati zare-zom (ukoliko je i bez zareza jasna granica između dvaju dijelova)

601. Zarczom (ili crtom) ne moraju se odvajati tzv. **subjekatske od-nosne rečenice** kada su s lijeve strane glavnoga dijela (tj. u antepoziciji):

- (1) *Ko rano rani dvije sreće grabi.*
- (2) *Ko brzo sudi lahko se vara.*

Zarcz se ne može izostaviti ukoliko bi bez njega bilo nejasno gdje je granica između zavisnoga i glavnog dijela. Tako, npr., različito značenje imaju rečenice:

Ko na veresiju daje imanje, gubi i prijatelje.
Ko na veresiju daje, imanje gubi i prijatelje.

602. Ne odvajaju se zarezima (niti crtama) **umetnute zavisne rečeni-ce** ukoliko su u izravnoj značenjskoj vezi s rečenicom u koju su umetnute:

umetnute rečenice:

- a) ne odvajaju se zarezima kad su u izravnoj vezi;
- b) odvajaju se zarezima kad nisu u izravnoj vezi sa rečenicom u koju su umetnute

- (1) *Pred večer bi ga osluškivala da dođe iz čaršije, i **makar da je znala da mu već ni kost s kosti nije zajedno**, ne bi zaključavala avlijska vrata dok ne bi prošlo njegovo vrijeme.* (A. Nametak, *Trava zaboravka*) – (2) *Otići ćemo **da se odmorimo** na Boračko jezero kad završimo ovaj posao.* – (3) *Prehranjivao se **otkako je siromah** cijepajući drva.*

603. Zarezima (ili crtama) redovno se odvajaju **umetnute rečenice** kad nisu u izravnoj značenjskoj vezi s rečenicom u koju su umetnute:

- (1) *Po navršetku jedne godine poče kuga harati i među bogatim svi-jetom, ili, **kako se to bosanski kaže**, 'udri u gospodu'...* (M. M. Bašeskija, *Ljetopis 1746–1804*; prev. M. Mujezinović) – (2) *Kad je umro Mula Ibrahim Hromo, u njegovoj oporuci su našli da, **kad mu tijelo budu nosili kroz grad do mezarja**, na istoj dasci ponesu i knjige koje je napisao ili prepisao.* (R. Mahmutćehajić, *Hidr se pojavio, Mustafa nestao*) – (3) *Tada smo smjeli, **da ne smetamo po kući**, izaći na sokak.* (Z. Dizdarević, *Majka*) – (4) *Ja sam, **ako je tvojoj milosti po volji**, gonič deva, mazgi i ostaloga domaćeg blaga*

Zarezom se obilježavaju naporednost i nabrananje, naknadno objašnjenje, suprotnost, posebno isticanje, obraćanje, subjektivni odnos te inverzija. Njime se, radi lakšega čitanja i boljeg razumijevanja teksta, razdvajaju različiti samostalni dijelovi unutar rečenice, kao i same rečenice međusobno.

Zarez se stavlja između naporednih jedinica i jedinica u nabrananju (bilo riječi bilo rečenica) bez veznika.

Zarezom se odvajaju dijelovi rečenice koji se dodaju ili umeću (apozicija, apozitiv, članovi kojima se ističe dio koji slijedi, riječi kojima se naknadno objašnjava prethodni sadržaj, umetnuti dijelovi kad nisu izravno vezani s rečenicom), oblici vokativa, modalne riječi i izrazi. Također se odvajaju zarezom glagolski pridjevi radni i trpni kad stoje umjesto cijele rečenice (na početku rečenice).

Zarez se stavlja ispred suprotnih, isključivih i zaključnih veznika; njime se odvajaju i rečenice u inverziji. Zarez se ne stavlja između glavne rečenice i zavisne koja je s njom u neposrednoj značenjskoj vezi (ovo vrijedi ne samo kada je glavna na prvome i zavisna rečenica na drugome mjestu nego i kada je zavisna rečenica umetnuta u glavnu).

ZADACI I VJEŽBE

33. Stavi zarez gdje je potrebno. Objasni zašto je tu neophodan:

- Igrao je nogomet košarku rukomet.
- Profesor dr. Enes Karić preveo je 1995. Kur'an na bosanski jezik.
- Dr. Enes Karić profesor preveo je 1995. Kur'an na bosanski jezik.
- Naša domovina Bosna i Hercegovina ima izlaz na more.
- To draga moja nikome ne koristi.
- Čovjek osjeća potrebu ne samo da misli nego i da kaže.
- Ona je marljivija nego on.
- Neću reći tebi nego njoj.
- Ona će mi zaista pomoći.
- Zaista spava.
- Plačući je ušao u kuću.
- De donesi vode.
- Kad su zadavljeni braća Morići dogodio se u Sarajevu zemljotres...
- Jasminko uči a Ajdina se igra.
- Vrijedno učimo a uspjeh neće izostati.
- Odlično se spremila za prijemni ispit dakle neće loše proći.
- Sve djevojke šute jedino što Azemina ponešto progovori.
- Osuđujem reklamiranje duhana koji šteti ljudskom zdravlju.

32. ZNACI PORIJEKLA

604. Znak > znači *daje, razvilo se u*, tj. upotrebljava se kada se želi označiti da se riječ (oblik) ispred toga znaka razvila u riječ (oblik) iza toga znaka: **berg* > *brěg* > *brijeg*; *smějati se* > *smijati se*; *sol* > *sô*; *mojega* > *moga*; *o* > *u*.

znaci porijekla:

> znači: *daje, razvilo se u*;

< znači: *postalo od*

Znak < znači *postalo od*, tj. od riječi (oblika) iza toga znaka postala je riječ (oblik) ispred toga znaka: *brijeg* < *brěgъ* < **bergъ*; *smijati se* < *smějati se*; *sô* < *sol*; *môga* < *mòjěga*.

605. Znacima > i < može se upućivati na riječi koje se preporučuju u standardnome jeziku kao stilski neobilježene ili općenito na riječi i oblike kojima se iz kojih drugih razloga želi dati prednost: *četvoro* > *četvero*; *minaret* > *munara*; *ko* < *tko*.

33.ZNACI ZA BILJEŠKE

znaci za bilješke:

- a) zvjezdica
- b) sitna brojka

606. Zvjezdicom i sitnom brojkom stavljenom povišeno (kao eksponent) iza pojedinih riječi može se upućivati na bilješke ispod ili iza teksta. Kad se upućuje jedanput, stavlja se jedna zvjezdica. Ako se na istoj strani drugi put upućuje na bilješku, stavljaju se dvije zvjezdice. Ukoliko je na istoj strani potrebno uputiti više od dvaput, bolje je umjesto zvjezdice stavljati sitne brojke (koje se nižu od jedan nadalje).

ako se bilješka odnosi na riječ, znak dolazi prije pravopisnoga znaka; ako se odnosi na cijelu rečenicu, dolazi poslije pravopisnoga znaka

607. Kad se dodatna napomena, odnosno tumačenje, odnosi na pojedinu riječ /ili sintagmu, zvjezdica i sitna brojka stavljaju se s desne strane riječi /ili sintagme (a ispred pravopisnoga znaka, ukoliko kakav znak dolazi neposredno iza te riječi):

U govorima ispitivanoga područja umjesto vokala a imamo vokal i samo u riječima slavenskoga porijekla: dosti, dvijesti, gudilo, gundilo. U prvome primjeru imamo trag starijega obrazovanja: oblik dosta dobili smo od do syta, a dosti od do syti⁸³; u drugom imamo ikavizam: starije dъvě sъtě > dvijesti⁸⁴, a u gudilo, gundilo imamo morfem -ilo.

⁸³ Peco, *Istočnohercegovački*, 35. Lik *dosti* susrećemo u mnogim štokavskim govorima. V.: Rešetar, *Der štokavische*, 101; Peco, *Ikavskošćakavski*, I, 96; Brabec, *Tuzla*, 9.

⁸⁴ U zapadnobosanskim ikavskošćakavskim govorima imamo: *dvīsti*. Up. Peco, *Ikavskošćakavski*, I, 97.

608. Kada se bilješka odnosi na dio teksta koji je omeđen kakvim pravopisnim znakom, zvjezdica ili sitna brojka stavljaju se s desne strane pravopisnoga znaka:

(1) *I upoznat ćete me nakon što mjesto moje ostane prazno i drugi ga zauzme umjesto mene.**

* Ali ibn Ebi-Talib, *Nehdžul-belaga* (prev. R. Mahmutćehajić i M. Hadžić), str. 120.

(2) *Iz Džide smo prispjeli u kasahu Hidde, a idući odatle, u sretni čas, u petak u zoru, početkom blagoslovljenog mjeseca ramazana*

stigli smo u časnu Meku (Mekei-šerife).⁹⁵ (Hadži Jusuf Livnjak, *Odazivam Ti se, Bože: Putopis sa hadža 1615. godine*; prijevod s turskog, uvod i komentar: M. Mujezinović)

⁹⁵ Hadži Jusuf ovdje nije precizirao datum svog dolaska u Meku, ali u zaglavlju putopisa kaže da je to bilo 3. ramazana, što odgovara 26.IX 1615. Prema tome je Hadži Jusuf od svoje kuće u Duvnu do Meke proveo na putovanju puna tri mjeseca.

609. Pri navođenju knjiga, članaka i dr. uobičajeni podaci imaju sljedeći redoslijed: ime pisca, naslov djela (knjige, rasprave, članka), broj izdanja (ako ih ima više), naslov časopisa (zbornika, novina i sl.), mjesto izdanja, naziv izdavača, godina izdanja, broj sveska (ukoliko ima više svezaka), broj stranice (odnosno stranica):

redoslijed podataka pri navođenju knjige ili članka

a) knjige: *Midhat Šamić, Kako nastaje naučno djelo, VII izdanje, Sarajevo, Svjetlost, 1988, 90-96.*

b) članci: *Teufik Muftić, O arabici i njenom pravopisu, Prilozi za orijentalnu filologiju, XIV-XV, Sarajevo, Orijentalni institut, 1969, 101-121.*

Redoslijed podataka (u bilješki ispod ili iza teksta) pri navođenju knjige ili članka: ime pisca, naslov djela (knjige, članka), broj izdanja (ako ih ima više), naslov časopisa, mjesto izdanja, naziv izdavača, godina izdanja, broj sveska (ukoliko ih je više), broj stranice.

34. ZNACI ZA DUŽINU

610. Nenaglašeni samoglasnici (odnosno slogovi) mogu biti dugi i kratki. Dugi samoglasnici u standardnome jeziku mogu biti isključivo u slogovima iza naglaske.

Znak za dužinu (-) piše se iznad dugoga samoglasnika (koji je bez uzlaznoga ili silaznoga tona). Dužina nenaglašenoga samoglasnika također može biti nosilac značenjske razlike. Zato se znak za dužinu stavlja onda kada na osnovu konteksta ne bi bilo jasno koje je značenje nekoga oblika. U rečenici *Cijeli dan kupi sijeno!* moguća je dvoznačnost: *kūpi* (2. l. jd. imp. gl. *kūpiti*; skupljaj) i *kūpī* (3. l. jd. prez. gl. *kūpiti*; skuplja). Dakle, dužinu je potrebno označiti u rečenici kao: *Cijeli dan kupī (= skuplja) sijeno*, ali ne i u rečenici kao: *Cijeli dan ona kupi sijeno*. Tako i:

znaci za dužinu:

a) **znak za dužinu** (-); piše se iznad dugoga samoglasnika;

b) **genitivni znak** (^); piše se na kraju genitiva množine, da bi se izbjegla moguća dvoznačnost

- (1) *Dobro vidi šta se radi* (imp.) : *Dobro vidī šta se radi* (prez.). –
(2) *Niz Krivaju lovili smo dobre ribe* (ak. mn.) : *Niz Krivaju lovili smo dobrē ribē* (gen. jd.).

611. *Genitivni znak* (^) može se pisati (umjesto znaka za dužinu) na kraju genitiva množine nekih imenica, i to kada o pravilnome čitanju te riječi ovisi jasnoća rečenice, a sam se oblik ne može odrediti na osnovu konteksta: *glavā* ili *glavā* (ali: *pametnih glava*, a ne: *pametnih glavā / -ā*):

- (1) *Tamo nije imao poznaniĳa* (gen. jd.) : *Tamo nije imao poznaniĳâ* (gen. mn.). – (2) *U ruci jagoda* (nom. jd.) : *U ruci jagodâ* (gen. mn.). – (3) *Drži se ugovora* (gen. jd.) : *Drži se ugovorâ* (gen. mn.).

35. ZNACI ZA NAGLASKE

znaci za naglaske rijetko se pišu izvan stručnih djela

612. Znacii za naglaske pišu se iznad samoglasnika i oznaĳavaju ton i dužinu naglašenoga sloga. Izvan stručnih djela upotrebljavaju se samo onda kada bi bez njih bilo nejasno o kojem je znaĳenju ili obliku rijeĳ. Npr., ukoliko se znaĳenje ne razaznaje iz konteksta, u reĳenici *Kupi to!* moguća je dvoznaĳnost: *Kûpi to* (skupi to) i *Kûpi to* (pazari to). Ili: *Pâs ga je spasio* (pojas) : *Pâs ga je spasio* (pseto).

613. Znacii za naglaske u bosanskome standardnom jeziku jesu:

- ˘ – kratkosilazni (npr.: kûĳa, pľĳa),
- ˘ – kratkouzlazni (npr.: ôĳac, sêĳtra),
- ˘ – dugosilazni (npr.: mêĳso, bâĳka),
- ˘ – dugouzlazni (npr.: glâĳva, tráĳva).

Znak za dužinu, genitivni znak i znacii za naša ĳetiri akcenta izvan stručnih tekstova pišu se samo onda kada bi bez njih bilo nejasno o kojem je znaĳenju ili obliku rijeĳ.

36. ZVJEZDICA

zvjezdica se stavlja:
a) ispred nepotvrđenih oblika;
b) ispred stilski obilježenih rijeĳi ili oblika

614. U stručnoj literaturi zvjezdica se stavlja povišeno ispred rijeĳi ĳiji oblik u pisanim izvorima nije potvrđen: **derti > drêti > drijeti*; **gorĳh > graĳ*; **-ilnica > -ionica*; **jĳgra > igra*; **astřeb > jastreĳ*; **ęzyĳ > jezik*; **męĳkĳ > mehak*. Up. i:

*Ime Bosna potvrđeno je polovicom 10. st. kod Porfirogeneta kao Bosona, "gdje je poluglas između s i n oznaĳen sa o, pa bi se", piše P. Skok, "moglo suponirati *Bosĳna, ali se poslije piše Bosina u Dubrovniku (...). Ta grafija pretpostavlja ĳ: *Bosĳna", što znaĳi da se poluvokal ne može sa sigurnošĳu odrediti.*

615. U rjeĳnicima i opĳenito u stručnoj literaturi zvjezdica se može staviti ispred rijeĳi (rjeĳe iza rijeĳi) ili oblika koji su neobiĳni, stilski obilježeni, ali mogućii: **Bišĳe > Biĳaĳ*; ili nisu prihvaĳeni u stilski neobilježenom rjeĳničkom fondu standardnoga jezika: **obezbijediti > osigurati*, **sol > so*, **vijoriti > vioriti*.

ZADACI I VJEŽBE

34. Ispravi greške u ovome tekstu:

Velika kopriva (urtica dioica) raste po čitavoj Europi u blizini naselja naj češće kao korov uz ograde i u rijedim šumama. Ima četvorouglastu stabljiku visine od 70-150 cm.; njezin se miris nemože nazvat ne ugodnim ali je po malo neugodnog ukusa. Ljekoviti su joj djelovi listovi (skupljaju se tokom cijelog ljeta) čitava biljka (uoči ili za vrijeme cvjetanja), i korjen (kopa se uproljeće i ujesen.) Ovoj ne rijetko prezrenoj i na žalost premalo cijenjenoj biljki pripisana je najviša ljekovitost. Važi kao po najbolje srestvo za čišćenje krvi, liječenje mokraćni kanala, odklanjanje bubrežnog pjeska, bljedoće i slabokrvnosti, potom stanja potištenosti i osijećaja premorenosti, uopšte jača otpornost ljudskog organizma, bilo da je riječ o prehladama, reumaskim obolenjima, radio-aktivnom zagađenju... U Germanskoj mitologiji bila je simbol Donara Boga munje čiji bljesak takođe pali i žari. Razprostranjeno je i pučko tumačenje da munja dobro poznaje koprivu, kao i čovjek, te izbjegaje u nju udarit. Najvjerovatnije je u vezi tog tumačenja i naša stara poslovice Neće grom u koprivu. U nekim Alpskim područjima seljaci je stavljaju u ognjište kad se približaje nevrjeme "da nebi udario grom u kuću." Jedan mi je poštovaoc koprive inače dobar poznavao slikarstva spomeno slavnog nijemca Albrechta Dürera (1471.-1528). "Tako je visoko cijenio koprivu, reče mi on jednoč da je u svom remek – djelu naslikao kako je anđel nosi k nebeskome prestolju".

35. Ispravi greške u ovome tekstu. Uporedi sa tekstom na kraju knjige!

Pre nego se pokupim i zauvijek napustim drevnu zemlju Avganistan i krenem u Persiju hoću da odem u Gazni. Možda uvaženi čitaće nikada nisi ni čuo, da u svijetu postoji grad koji se zove Gazni.

Ipak grad postoji i nekada je bio naj moćnii, naj prosvijećeniji i najsajjniji grad čitave Azie.

Neznam više pouzdano na koju stranu se ide ali sigurno put ne vodi ni na sever ni na istok. Gazni leži negde na preostale dve strane svijeta.

Kada sam krenuo grejala je sjajna mesečina a drum je bio ravan carski.

Zulfikar-Zuko Đumhur dalje kaže gradove koima je preostala jedino prošlost treba pohoditi samo po mjesecini.

III. RJEČNIK

A

A – akuzativ, 381b; amper, 381e

a – ar, 379

a.a. – ad acta (među spise), 368

abdal Mahmud (gen. abdal-Mahmuda / abda-la Mahmuda), 290

abdesthana (opća im.); Abdesthana (ime ulice u Sarajevu), 534

Abdud-Dar (gen. Abdud-Dara; rod Kurejša), 298

Abdulah, 54i

Abdullah (gen. Abdullaha; ar. ime), 54i

Abdullah b. Abbas (gen. Abdullaha b. Abba-sa), 201, 300

Abdul-Muttalib (gen. Abdul-Muttaliba; pod-rod Kurejša), 201, 298

Abdulrezak Hifzi Bjelevac (gen. Abdulreza-ka Hifzi Bjelcvca), 293

Abdu-Šems (gen. Abdu-Šemsa), 298

A-bomba (atomska bomba), 272

Abraham, 154

Abu Dabi (gen. Abu Dabija), 280

a.d. – akcionarsko društvo, 368

A.D. – anno Domini (poslije Krista /vjerov-jesnika Isaa/), 369

a da, 365

Adam Mickiewicz / Adam Mickjevič (gen. Adama Mickiewicza / Adama Mickjevi-ča), 187

Adem (Adam; vjerovjesnik), 154

adet, 61

adhezija, 55, 129b

adžo (hip.: amidža; gen. jd. adže / adža, prisv. prid. adžin / adžov), 102

aerodrom, 267

Aerodromsko Naselje (u Sarajevu), 477

aeroklub, 263

Afrodita, 442

agrotehnika, 263

A.H. – anno Hagire (po Hidžri), 369

ahbab, 128

Ahilova peta, 456

ahmedija, 155

Ahmić, 90

Aiša, 75

Ajka, 61

ajkuna (draga); Ajkuna (ime), 534

Ajkuna, 61

Ajni-efendija, 287

Ajša, 75

Ajvatovica, 479

Ajvaz-dede, 449

ak. – akuzativ (uz: A), 372, 381b

akademija (opća im.); Akademija (skraćeno ime određene akademije), 534

Akademijina izdanja (tj. izdanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine), 500

a kamoli, 365

akc. – akcen(a)t, 372

akcenat / akcent, 169, 545

akobogda (: bog); ako Bog da (: Bog), 444

ako i, 365

akoli, 363

A-kolo, 35

aksiom, 171

akšam-cvijet, 274

akvarij, 168

Al – aluminiј, 381a

Aladža (džamija u Foči), 493

Alaga, 286

alaj-bajrak, 274

Alajbeg, 286

alat, 61

alb. – albanski, 372

Albanac (nom. mn. Albanci), 459

Albanka, 459

alegro / allegro, 156

aleja, 491

Aleja Bosne srebrene, 490

Aleksandar, 169

alcem-kamen, 274

alfa, beta i gama zraci, 273

alfa-zraci, 272

Ali b. Ebi-Talib / Ali ibn Ebi-Talib (gen. Alija b. Ebi-Taliba / Ali ibn Ebi-Taliba), 201

Alija (gen. Alije, dat. Aliji), 65a, 65b, 65c, 69

Alija Đerzelez, 446a

Alijin, 65c

alineja, 70, 74
 Ali-paša (Rizvanbegović), 287
 Ali-pašin most (most); Ali-pašin Most
 (naselje), 477, 534
 alkaloid, 74
 Allah, 54i, 111
 Allahov Poslanik (Muhammed), 445
 allegro / alegro, 156
 altruist / altruista, 74
 aluminij, 168, 381a
 aluminijev, 67
 aluminijski, 67
 alžirska revolucija, 508
 Aljehinova odbrana, 522
 ama, 362
 američko-vijetnamski rat, 508
 Amerikanac (nom. mn. Amerikanci); Ameri-
 kanka, 459
 ametice / hametice, 60
 amidža, 102
 amidžična, 104
 amidžić, 104
 aminokiselina, 263
 Amira, 446a
 A-mol, 272
 amoralan, 301
 amo-tamo, 357
 amote, 351
 amper (mjera), 381d, 456
 Ampere / Amper (ime), 519
 AMSBiH – Auto-moto savez Bosne i Herce-
 govine, 385
 anat. – anatomija; anatomski
 Andrija Kačić Miošić (gen. Andrije Kačića
 Miošića), 295
 anđel / andeo, 74, 247
 andelski / andeoski, 247
 a nekmoli, 365
 anglo-američki (engleski i američki), 306 :
 angloamerički (: Angloamerikanci), 307
 Angloamerikanci (Amerikanci engleskog
 porijekla) : Anglo-Amerikanci (Englezi i
 Amerikanci), 284, 534
 antialkoholizator, 83a, 264
 antialkoholizam, 73
 antifašistički, 301
 antifašistkinja, 120
 antiislamski, 73
 Antonin Dvořák / Antonjin Dvoržak (gen.
 Antonína Dvořáka / Antonjina Dvorža-
 ka), 187
 ANUBiH – Akademija nauka i umjetnosti
 Bosne i Hercegovine, 385, 386, 399
 aor. – aorist, 373
 aoristni, 120
 apel, 249b
 apostol, 249b
 apsurd (gen mn. apsurdâ), 169
 ar. – arapski, 372
 Arabijski poluotok, 479
 Arapče, 83a
 arbitar, 172
 Arebijev (: Arebi), 67
 Arefat, 479
 arh. – arhaizam; arhitekt(onski), 372
 arhaizam, 169
 arhitekt / arhitekta, 170
 arhiv, 161
 Arhiv Bosne i Hercegovine, 496
 aristokracija / aristokratija, 167
 Aristotel, 168
 arsen, 165
 Arslanagića most (gen. Arslanagića mosta),
 282, 493
 artistkinja, 120
 Asim Ferhatović Hase (gen. Asima Ferhato-
 vića Haseta), 34, 294
 asistent, 169
 asistent pripravnik (gen. jd. asistenta priprav-
 nika), 275
 asket / asketa, 170
 a.s. (: alejhisselam = neka je mir s njim; dola-
 zi iza imena svakoga vjerovjesnika), 368
 astr. – astronomski
 Astrahan, 197
 a.š. (: azimušan = uzvišeni, veličajni; odnosi
 se na Kur'an), 368
 ašči ja, 83a
 ašik-pendžer, 274
 Aškenazi, 460

Atlantski okean, 479
 Atlantski pakt, 496
 atlas (zbirka zemljopisnih karata; vrsta tkanine); Atlas (planinski vijenac Magriba), 534
 Attlec / Atli (gen. Attleeja / Atlija), 184
 Attlejev / Atlijev, 184
 auditorij, 168
 augm. – augmentativ, 373
 august, 158a
 Australija, 176
 Austro-Ugarska (gen. Austro-Ugarske), 279, 471
 Austro-Ugarska monarhija, 471
 austrougarski (: Austro-Ugarska), 305 : austrougarski (odnosi se i na Austriju i na Ugarsku), 306
 Austro-Ugarsko carstvo, 471
 autobiografija, 266
 autodijelovi, 266
 autoelektričarski, 310
 autolimarski, 310
 automehaničar, 266
 automobil, 266, 267
 automobilizam, 267
 Auto-moto savez Bosne i Hercegovine, 269
 auto-moto trka, 269
 autoportret, 266
 autoput, 266
 Autoput Sarajevo – Zenica, 493
 autosaoobraćajni, 310
 autostoper, 266
 autoškola, 266
 autotablice, 266
 autotrka, 266
 Ava / "Ava" (ime deterdženta), 517
 avanturistkinja, 120
 Avdaga, 286
 Avdo Karabegović Hasanbegov (gen. Avde Karabegovića Hasanbegova), 34, 285, 295
 avio i vozne karte, 270
 aviokarta, 263
 aviomaterijal, 263
 avion, 72b

A-vitamin (uz: vitamin A), 35
 avlija, 65a
 avlijaner, 452
 avlijica, 65c
 azbestni, 120
 Azema, 61
 Azemina Begić-Muzaferija (gen. Azemine Begić-Muzaferije), 296
 Azija, 65a
 azijski, 66
 aždaha, 55

B

Babića bašča (gen. Babića bašče), 282
 Babilon, 154, 159
 Babilonska kula, 493
 babo, 446b
 bačva, 80
 badava / badihava, 351
 Bahir, 62
 Bahrija, 69
 bajka, 613
 bajrak-džamija, 274
 Bajram, 489
 Bajram mubarek olsun! (Blagoslovljen ti Bajram!), 437
 bajram-namaz, 28, 257, 274
 bakarno doba, 509
 Bakiye, 65b
 Bakir, 62
 Bakunjin, 197
 bal, 249b
 Bal (mit.), 442
 balčak, 249b
 Balkanski atletski kros, 521
 Balkanski poluotok (uz: poluotok Balkanski), 479, 480
 balkončić (instr. jd. balkončićem), 92
 balončić, 83a, 90
 ban Borić, 449
 Banja Luka (gen. Banje Luke, dat./lok. Banjoj Luci), 281, 477
 Banja Vrućica (Vrućica), 479
 Banjalučanin, 82, 283

Banjalučanka, 82, 283
 banjalučki (: Banja Luka), 305
 barba Ivo (gen. barba-Ive / barbe Ive), 290
 barbarizam, 159
 barij, 168
 barijev, 67
 basnopisac, 260
 bašča, 80
 Bašćaršija, 477
 Bašluk bega Berkovića (grob), 493
 bazen, 152a
 BBC – skrać.: engl. British Broadcasting Corporation (Britansko radiodruštvo), 385
 bdjenje (: bdjeti), 231f
 bdjeti, 238
 beba (lutka); Beba (osobni nadimak), 534
 Beč, 176, 477
 bečki, 116
 Bećir, 97
 Bećirbašić, 285
 Bedr, 479
 beduin, 74
 beg Ljubušak, 449
 Begajeta, 75
 Beg-Emina (gen. Beg-Emine), 292
 Beghanuma (gen. Beghanume), 130, 292
 Begić, 90
 Begićev, 92
 Begluk mahala, 492
 Behija, 69
 Bejadudin, 75
 Bekir, 97
 Belić, 240
 Ben Hur (gen. Ben Hura), 190b
 Beograd, 240
 Beogradski pašaluk, 471
 Beotija, 167
 beričet, 155
 Berliner Zeitung / Berliner cajtung, 514
 Berlinski kongres, 496
 Berlinski zid, 493
 bernardinac, 452
 bespravan, 127
 besraman, 110
 Bešlaga, 286
 bešuman, 110
 bez sumnje, 359
 bezakonje, 110
 bezdrvnost, 118b
 bezglasan, 301
 bezimen, 301
 bezličan, 301
 bezosjećajan, 301
 bezub, 110
 bezvučan, 110
 bežičan, 110, 122b
 beživotan, 122b
 bh. – bosanskohercegovački, 376
 BHD – bosanskohercegovački dinar, 380
 biandrija, 73
 bianualan, 73
 biatlon, 73
 bibl. – biblijski, 372
 biblioteka, 72b, 159
 bič, 80
 Bič Božiji (Atila), 447
 bigajrihak, 351
 BiH – Bosna i Hercegovina, 385
 Bihać, 90, 615
 bihaćki, 92, 116
 Bihaćki okrug, 470
 Bijambarska pećina, 479
 bijeg (gen. jd. bijega, nom. mn. bjegovi), 217
 bijel (komp. bjelji), 215c, 221, 249a
 bijelac (gen. jd. bijelca), 249a, 462
 Bijeli Nil, 479
 Bijeli Očnjak (ime psa), 450
 Bijelić, 240
 bijeliti (činiti bijelim), 225, 233
 bijelka (krava bijele boje), 451; Bijelka (ime krave), 450
 Bijelo dugme (rok-grupa), 496
 Bijelo Polje (gen. Bijelog Polja), 240, 281, 477
 bijelosiv, 237
 bijeljeti (postajati bijel), 225f, 233
 Bijeljina, 240
 bijes (nom. mn. bjesovi), 217
 Bilić, 240

- Bilino polje, 479
 billahi, 54i
 Bilobrk, 240
 bilo čiji, 324
 bilo koji, 324
 bilješka (gen. mn. bilješki / bilježaka), 127, 215c
 bilježiti, 215c
 bilježnik, 215c
 biljožder, 260
 bio, 72a
 Biograd na Moru, 240, 477
 biohemija, 263
 biol. – biologija; biološki
 biologija, 72b, 515
 Birač, 479
 birvaktile, 351
 Biserbegovica, 286
 biser-grana, 274
 biskati (prez. bišćem, gl. pril. sad. bišćuci), 94
 bistrouman, 308
 Bišćanin (: Bihać), 122c
 Bitka na Bedru, 507
 Bitka na Kosovu, 507
 Bitka za ranjenike (Bitka na Neretvi), 507
 Bizant, 159
 bjanko-mjenica, 274
 bjéla (koza), 451
 bjelance, 218b
 bjelanjak, 224
 bjelaš, 224
 bjelava, 451
 Bjelave, 477
 bjelcat, 224
 bjelica, 224, 452
 bjeličast, 83b, 224
 bjelidba, 224
 bjelilac, 224
 bjelilo, 224
 bjelina, 218b
 bjelkast, 224
 bjelobrk (bijelih brkova), 308; Bjelobrk (ime), 240
 bjelogorica, 260
 bjelokost, 223
 bjelopoljska općina, 475
 bjeloput, 222
 Bjelorus, 283
 Bjelorusija, 278
 bjelov, 224
 bjeluša, 224
 bjelušast, 224
 bjelutak, 224
 bjelje (komp.: bijelo), 221
 bjesnjeti (: bijesan), 123a, 225f
 bješčić, 224
 blagdan, 261
 blatobran, 260
 blijed (komp. bljedi), 221
 blijedoplav, 237
 blijesak, 236
 Bliski istok (zem.); Bliski Istok (zemlje i narodi Bliskoga istoka), 482
 Blizanci (astr.), 488
 bljedoća, 218b
 bljedolik, 222
 bljedunjav, 218b
 bljedahan, 224
 BMW (gen. BMW-a; skrać.: njem. Bayerische Motorenwerke – Bavarska tvornica motora), 385
 Bobi (pas), 450
 Boccaccio / Bokačo (gen. Boccaccia / Bokača), 179, 251e
 bodlerovski (: Baudelaire / Bodler), 195
 bog (opća im.), 444; Bog (Allah), 534
 bog Višnu, 442
 Bog zna kako, 444
 boginja, 444
 bogorodica (opća im.), 444; Bogorodica (u službi vlastitog imena), 443
 bogorodica Marija, 443
 Bohumljanin (: Bochum / Bohum), 193
 Boing 707, 517
 Boj na Kosovu, 507
 bokal, 249b
 bokalčić, 249b
 Bokokotorski zaliv, 479
 bol, 249a

bolest (instr. jd. bolesti / bolešću), 88a
 boleščurina / boleščurina, 78, 83a
 bolnica, 249a
 Boljakov Potok (gen. Boljakova Potoka;
 nas.), 281
 bombon, 122d
 Boračko jezero, 479
 Borik, 477
 Borneo (gen. Bornea), 177b
 bos. – bosanski, 372
 Bosanska krajina, 479
 Bosanska Posavina, 479
 bosanski, 465
 Bosanski Brod, 477
 Bosanski ejalet, 471
 Bosanski kulturni centar, 496
 Bosanski Novi, 477
 Bosanski pašaluk (uz: Pašaluk bosanski),
 471, 472
 Bosansko Petrovo Selo, 477
 bosanskobrodski (: Bosanski Brod), 305
 bosanskokrajiški (: Bosanska krajina), 305
 bosansko-njemačko-engleski (rječnik), 28,
 306
 Bosna i Hercegovina, 469
 Bosna-ekspres (voz), 493
 bostandžija, 104
 bošnj. – bošnjački, 372
 bošnjačko-hrvatski (npr. odnosi), 306
 Bošnjak (nom. mn. Bošnjaci), 459
 Bošnjakinja, 459
 Bošnjakov, 464
 bošnjaštvo (osjećaj pripadnosti Bošnjacima);
 Bošnjaštvo (svi Bošnjaci), 461
 bot. – botanički
 božanski, 444
 božanstvo, 444
 bože sačuvaj (: bog); Bože sačuvaj (: Bog),
 358
 božica, 444
 božica Vesna, 442
 božiji (: bog); Božiji (: Bog), 441, 444, 534
 Božiji poslanik Muhammed, 445
 br. – broj, 371
 braco (hip.: brat); Braco (osobni nadimak),
 160

534
 Brač, 479
 branič, 83a
 braon boja, 276
 Brateljevička pećina, 479
 bratična, 83a
 bratski, 118c
 bratstvo, 118c
 Brbljivi Pas (indijansko ime), 447
 Brčak, 463
 Brčanska Malta, 477
 brđanin, 108c
 brđaninov, 108
 bregovit, 218b
 Breka, 477
 breskov (: breskva), 117
 breskva, 152a
 brestić, 224
 brestov, 224
 brestovina, 224
 brešćić, 224
 breza, 216, 454
 brezovača, 83a
 brežić, 224
 brežina, 224
 brežuljak, 224
 brijačnica, 83a
 brijati, 65a
 brijeg (nom. mn. bregovi / brijezi), 216, 217,
 604
 brijest (nom. mn. brijestovi), 217
 briješće (: brijest), 225b
 brisač, 83a
 Brka, 477
 brodić, 90
 brodolom, 260
 Brođanin, 108c
 brojiti (uz: brojati), 69
 Brundo (medvjed), 450
 Brusa-bezistan, 274, 493
 brzonog, 308
 Buča potok (potok); Buča Potok (naselje),
 534
 Budimpešta, 278
 budistički, 83b

budizam, 509
 budšto, 119
 budući da, 365
 budžet, 102
 buha, 55
 buhara (zatvor); Buhara (zem. ime), 534
 bukov (: bukva), 117
 B-ulaz, 35
 bulbul, 249b
 bulevar, 491
 Bulevar Meše Selimovića, 490
 Bulova algebra (: Boole / Bul), 456
 Bundestag, 504
 bundžija, 104
 bura, 481
 buregdžija, 104, 128
 buregdžinica, 104
 Buturović-Polje (gen. Buturović-Polja; nas.), 279
 BZK – Bošnjačka zajednica kulture ("Preporod"), 385

C

C. (Charles / Čarls) Dickens / Dikens, 370
 Ca – kalcij, 381a
 Cambridge / Kembridž (gen. Cambridgea / Kembridža), 182
 Camus / Kami (gen. Camusa / Kamija), 185
 Camusov / Kamijev, 185, 455
 Canis lupus (vuk), 453
 Capablanca / Kapablanka (gen. Capablanke / Kapablanke), 180
 Careva džamija, 493
 Carigrad, 278
 Carigradanin, 283
 Carmen / Karmen (gen. Carmen/e/, Karmen/e/, dat./lok. Carmen/i/, Karmen/i/), 186
 Carmenin / Karmenin, 186
 Cazinska krajina (i: po krajini Cazinskoj), 479, 480
 Cazinjanin, 463
 Cd – kadmij, 381a
 C-dur, 272

Celzijev, 67
 centar, 163
 Cezar, 164
 cf. – confer (isporedi), 376
 Champagne / Šampanja (gen. Champagne / Šampanje, dat./lok. Champagni / Šampagnji), 183
 CHF (švicarski franak), 380
 Chicago / Čikago (gen. Chicaga / Čikaga), 177b
 Chile / Čile (gen. Chilea / Čilea), 185
 CIA (gen.: CIA-e; skrać.: engl. Central Intelligence Agency – Centralna obavještajna služba), 385
 cigar-papir, 274
 cijel / cio, 215a, 247
 cijelost (: cijel / cio), 225d
 cijevka (: cijev), 225c
 cijuk, 65e
 cik-cak, 357
 cikcak-linija, 272
 ciklus, 163
 cikorija, 161
 cio / cijel, 215a, 247
 cista, 163
 cjediljka, 224
 cjedište, 224
 cjeđevina, 224
 cjelcat, 224
 cjelina, 218b
 cjelovit, 218b
 cjenik, 224
 cjepač, 224
 cjevanica, 224
 cjevast, 224
 cjevaš, 224
 cjevčica, 83a, 224
 cjevčina, 224
 cjevovod, 223
 cjevurda, 224
 cjevurina, 218b
 C-ključ, 35, 379
 cm – centimetar, 378
 Columbia / Kolumbija (gen. Columbijе / Kolumbijе), 179

crepana, 224
 crepić, 216
 crepina, 224
 crevar, 224
 crevara, 224
 crijep, 216
 crkv. – crkveni
 Crkva sv. Josipa, 493
 crmpurast, 122d
 Crna gora (planina); Crna Gora (država), 534
 Crni guber, 479
 Crni kontinent (Afrika), 478
 Crni potok, 479
 Crni vrh, 479
 crniti (činiti crnim), 233
 crno-bijela (ploča), 306
 crno-bijeli, 257
 Crnogorac (nom. mn. Crnogorci), 459
 Crnogorka, 459
 crnokos, 308
 "Crno-žuta monarhija" (Austro-Ugarska), 478
 crnjeti (postajati crn), 233
 Crvena jabuka (pop-grupa), 496
 crvendać, 90
 Crveni otok (Kuba), 478
 crveni polumjesec (polumjesec obojen crveno); Crveni polumjesec (ime organizacije), 534
 crveniti (činiti crvenim), 233
 crvenokožac, 260
 crvenperka, 123b, 261
 crvenjeti (postajati crven), 233
 crvić (instr. jd. crvićem), 90, 92
 Cu – bakar, 381a
 Cvetković – Mačekova vlada, 312
 cviće, 225b
 cvijet (nom. mn. cvjetovi), 217
 cvijetak, 225c
 cvijetnjak, 237
 cvječar, 224
 cvječara, 224
 cvjećarka, 224
 cvjećarnica, 224
 cvjećarnik, 224

cvjetača, 83a, 224
 cvjetić, 90, 224
 cvjetina, 218b, 224
 cvjetište, 224
 cvjetni, 224
 cvjetulja, 224
 cvjetuša, 224

Č

č. – čitaj (uz: čit.), 368
 čabar, 80
 čador, 80
 čada, 80, 106
 čadavost, 108
 čahura, 55
 čair (opća im.); Čair (mjesto), 534
 čak, 152a
 čamac, 80
 čar (: čarati; draž), 77
 čarapa, 80, 152a
 čardak, 80
 čarkati (: čarati), 77
 čas, 80
 čaša, 80
 čašćen (: častiti), 88f
 čašćenje, 88g
 čavka, 80
 Čavkarica, 479
 čegevarist (: Che Guevara / Čegevara), 195
 Čeh (nom. mn. Česi), 459
 Čehinja, 459
 čekati, 80
 Čelebija, 80
 čelo (dio glave), 77
 čelo (muz.), 80
 čemer (jed, otrov, gorčina), 77
 Čemerska planina (i: preko planine Čemerske), 479, 480
 češ. – češki, 374
 češalj, 80
 Češka, 176
 četiri, 80
 četiristo, 326
 četiristoti, 327

četka, 80
 četrdesetina, 328
 četrdesetpeterica, 328
 četmaest, 74
 četvero, 605
 četverogodišnji, 308
 četverokatan, 308
 četveronoške, 351
 četvero-petero, 329
 čibuk, 80
 čiji, 65c, 69
 čiji bilo, 324
 čiji mu drago, 324
 čio, 245e
 čistoća, 90
 čit. – čitaj (uz: č.), 372
 čitalac, 245d
 čitaonica, 245b
 čitati (fut.I čitat ću), 347, 348
 čl. – član, 371
 člančić, 90
 čorda (krdo, čopor), 77
 čovjek genij, 275
 čovjek žaba (nom. mn. ljudi žabe), 275
 čovjekoljubac, 260
 čudan, 80
 čup (čuperak), 77
 čuti (prez. čujem), 69

Ć

Ćaba / Kaba, 96
 Ćabenske stijene, 479
 ćabenski, 96
 Ćamil Pašić (gen. Ćamila Pašića), 446a
 Ćamila Pašić (gen. Ćamile Pašić), 446a
 ćar (dobit), 77
 ćarkati (pomalo trgovati), 77
 ćaskati, 87
 ćebe, 155
 Ćehotina, 87, 479
 ćelav, 87
 ćelavko, 92
 ćelija, 87
 ćelo (ćelav čovjek), 77

ćemer (pojas za novac), 77
 Ćerim, 97
 ćerpić / ćerpić, 78
 ćesim / kesim, 96
 ćeške / keške, 96
 ćevabdžija, 104
 ćevabdžinica, 104
 Ćimeta, 97
 ćitab / kitab, 96
 ćorda (sablja), 77
 ćud, 87
 ćuk, 87
 ćup (zemljana posuda), 77
 ćuprija (opća im.); Ćuprija (mjesto), 534
 Ćurčijev, 199

D

D – dama (u šahu), 381c; dativ, 381b
 d – dan, 379; dinar, 380, 399
 Dablinac (: Dublin / Dablin), 193
 dabogda, 444
 dah, 55
 dahnuti, 55
 dahtati (prez. dahćem / daščem, gl. pril. sad.
 dahćući / daščući), 122c, 124
 daidža, 74, 102
 daire, 74
 Daleki istok (zem.); Daleki Istok (zemlje i
 narodi), 482
 dalekovod, 260
 dalmatinac (vino), 452; Dalmatinac (stanov-
 nik Dalmacije), 463
 danas-sutra, 357
 današnji, 122a
 dan-danas, 357
 dan-dva, 329
 Danica, 483
 danonoćni, 308
 danonoćno, 351
 Dan Republike (misli se: Republike Bosne i
 Hercegovine), 489
 Dante (gen. Dantea), 185
 Danteov, 185
 dapače, 80

dat. – dativ (uz: D), 381b
 davati (prcz. dajem), 69
 Da Vinci / Da Vinči (gen. Da Vincijs / Da Vinčija), 446
 Davud (David; vjcrovjcsnik), 154
 DC-9, 35
 DDT – skrać. : dihlor-difenil-trihlormetil-mc-tan (sredstvo za uništavanje gamadi), 385
 De Saussure / De Sosir, 446
 Debelo brdo, 479
 debelokožac, 260
 debelostjen, 222
 debeo, 245c
 dedo (opća im.); Dcdo (hip.: Dcrviš), 534
 Dedžal, 102
 defilē (gen. jd. defilēa), 74
 dekòltē (dat./lok. jd. dekolteu, ak. mn. dekol-tec), 74
 Deliblatska peščara, 240, 479
 delija (vok. jd. delijo, instr. jd. delijom), 65d
 delijin, 66
 delirij, 168
 Delnice, 248
 DEM (njemačka marka; uobičajeno i: DM), 380
 dem. – deminutiv, 372
 demokracija / demokratija, 167
 depo (dat./lok. jd. depou, ak. mn. depoe), 74
 Der Spiegel / Der Špiql, 514
 dershana, 262
 derviš (opća im.); Dcrviš (ime), 534
 Dcrvišbcgović, 130
 deset-dvadeset, 329
 desno-lijevo, 357
 dcterdžent, 154
 devar / devr, 155
 devedeset, 326
 devedeseterica, 328
 devedeseti, 327
 devetnaest, 326
 devetnaesti, 327
 devetsto, 326
 devetstoti, 327
 devr / devar, 155
 dg – decigram, 378
 diarhija (dvovlašće), 73
 diftong (gen. mn. diftongâ), 169
 dijafragma, 71
 dijagonala, 71, 74
 dijagram, 171
 dijahronija, 71, 161
 dijal. – dijakatski, dijakctizam, 373
 dijakcat / dijakct, 169
 dijakctika, 160
 dijaliza, 71
 dijametar, 71
 dijaazon, 71
 dijaaoziv, 71
 dijasistem, 71
 dijaspora, 71
 dijel / dio, 215a
 dijelak (: dijel), 225c
 dijete (gen. jd. djeteta), 217
 din. – dinar (uz: d), 372
 din-dušman, 274
 dio / dijel, 215a
 dioba, 72a
 dioksid, 72c
 dioni, 72a
 dionik, 72a
 diplomat / diplomata, 170
 dječiji, 65c
 dječurlija, 82
 djed, 231c
 djédin / djédov, 231c
 Djed Mraz, 447
 djedo, 231c
 djelce (: djelo), 231c
 djeličak, 224
 djelić, 224
 djelidba, 224
 djelitelj, 224
 djelo, 231a
 djeljiv, 224
 djetešce, 218b
 djeva, 231c
 djeverična, 83a
 djevica (opća im.), 444; Djevica (u službi vlastitoga imena; astr.), 443, 488
 djevin (: djeva), 231c

Djevojačka česma, 493
 djevojački, 116
 djevojaštvo, 116
 djevojčica, 82
 djevojčura, 82
 dkg – dekagram, 378
 dkl – dekalitar, 378
 dl – decilitar, 378
 dlijece (: dlijeto), 225c
 dm – decimetar, 378
 dô, 246
 doboga (: bog; sasvim); do Boga, 444
 Doboj-Istok (općina), 477
 dobra večer, 358
 dobričina, 83a
 Dobrinja, 477
 dobroćudan, 308
 dobronamjeran, 308
 Doca (ali: Dolac), 248
 doći (aor. dodoh), 59b, 91
 do danas, 359
 dodijeliti, 218a
 dodjeljivati, 218a
 dodna (shvatiti nešto) : do dna (roniti), 353
 događati se, 108b
 dogodine (otići) : (od godine) do godine, 353
 dogorijevanje, 226
 dogorijevati, 226
 dogorjeti, 226
 dogrla (zadužiti se) : (zakopčati) do grla, 353
 do guše, 359
 doista, 74
 do jesenas, 359
 Dojransko jezero, 479
 do jučer, 359
 do jutros, 359
 dokad (uz: dokada, do kada), 354
 doklegod (donekle) : dokle god (daleko, kako dugo), 356
 dokraja (= sasvim) : do kraja (dana), 353
 doktorand, 169
 dokument, 169
 dolac (opći pojam); Dolac (naselje), 534
 doletjeti, 227
 doli (do), 363
 dolijetanje, 227
 dolijetati, 227
 do ljetos, 359
 domaći, 90
 domalo (zatim) : do malo (bolje plaće), 353
 domaloprije (uz: do maloprije), 355
 domazet, 262
 don (: dominus), 382
 Don Juan / Don Huan (gen. Don Juana / Don Huana; ime), 190b
 don Zvonko, 289
 donedavna / donedavno, 350
 donekle, 351
 donošće, 122a
 Donja mahala, 492
 Donji dom, 504
 Donji Vakuf (gen. Donjeg Vakufa), 281, 477
 doonda (uz: do onda), 355
 dopola (oguliti) : do pola (puta), 353
 do posljетка, 359
 dopustiti (gl. prid. trp. dopušten), 88f
 Dorćol, 176
 do sinoć, 359
 doskora (ne znati) : do skora (kraja), 353
 doslovce, 351
 doslovno, 351
 do slušanja, 359
 dospijeće (: dospjeti), 226
 dospijevati, 226
 dospjeti, 226
 Dostojevska, 197
 do sutra, 359
 dotada (uz: dotad; do tada), 354
 dotamo (uz: do tamo), 355
 doticati (: dotaći), 232
 dotjecanje (: dotjecati), 232
 dotjecati (: doteći), 232
 dotud / dotuda, 352
 do u beskraj, 358
 do ušiju, 359
 dovde / dovdje, 351
 do večeras, 359
 doviđenja, 359
 dovišek / doviška, 352
 dovraga (otići) : (ne vidjeti ništa) do vraga, 353

dozlaboga (: bog), 444
 dozreti (prez. dozrijem / dozrim), 227
 dozrijevanje, 227
 dozrijevati, 227
 dr. – doktor, 375
 drač (opći pojam); Drač (zem. ime), 534
 Dračevo, 80
 dragocjen, 222
 dragović, 90
 dragstor, 129d
 drenov, 224
 Drenovci, 240
 drhtati (prez. drhćem / dršćem, gl. pril. sad.
 drhćući / dršćući), 55, 122c, 124
 drijeti, 239
 drina (cigarete), 518
 Drinovci, 240
 Drinjača, 479
 drška, 127
 drugdje, 350
 drugi put, 331
 drugoligaš, 260
 drukčije (uz: drugačije), 65b
 drukčiji (uz: drugačiji) 65c, 127
 društveno-ekonomski (odnosi), 306
 Društvo pisaca Bosne i Hercegovine, 496
 Drvarčanin, 83a
 Dubičanin (: Dubica), 82
 Dubrovačka republika, 471
 Dubrovačka rijeka (Ombla), 479
 Dubrovačke ljetne igre, 496
 dubrovački, 83b
 Dubrovčanin, 83a
 Dudija, 130
 dudovača, 83a
 dugačak, 83b
 Dugi otok, 479
 dugovjek, 222
 duh, 55
 duhan, 55
 duhankesa, 261
 duhati, 55
 duhnuti, 55
 Duldul (mula), 450
 dum Ivan, 289

Dumas Otac / Dima Otac, 446a
 Dumasov / Dimin, 185
 dumdum metak, 276
 Durakovića Dô (nas.), 248
 dušebrižnik, 262
 Dutka (: Duda), 130
 dv. – dvojina
 dvadeset, 258a, 326
 dvadeset jedan, 334
 dvadeset prvi, 334
 dvadeseti, 327
 dvanaest, 326
 dvanaesti, 327
 dvaput / dva puta, 330, 332
 dva-tri, 29, 329
 dva-triput, 329
 dvije stotine, 333
 dvjesta / dvjesto, 326
 dvjestoti, 327
 dvocijevka (gen. mn. dvocijevaka / dvocje-
 vaka / dvocijevki), 217
 dvojor-troje, 329
 Dvor na Uni, 477
 dvorog, 308
 dvosložan, 308
 dvosmjern, 308

Dž

džak (vreća), 99
 Džalut (Golijat), 154
 džamija, 102, 206
 Džeda, 102
 Džehennem (Pakao), 448
 džem (marmelada), 99
 Džemal, 102
 džemat (opća im.); džemat Vratnik; Džemat
 vratnički (uz: Vratnički džemat), 202,
 475, 476
 Džemo (hip.: Džemal), 102
 džemper, 152a
 Dženana, 102
 Dženetića sokak, 492
 džennet (pren.; raj), 54k; Džennet (Raj), 54k,
 102, 448

džennetski, 54k, 104
 džentlmen, 102
 džep, 102
 džezva, 102
 Džibril (Gabrijel), 102, 154
 džin, 102
 džip, 102
 džokej, 102
 dž.š. (: dželle šanuhu = uzvišena je narav
 Njegova; dolazi iza Božijega imena), 368
 džudo, 154
 džuma-namaz, 274
 džungla, 102

D

dak (učenik), 99, 106
 davo, 106
 dem (žvala), 99
 derdan, 155
 derdef, 106
 dipiti, 106
 dogat, 106
 don, 106
 dubre, 106
 dul, 106, 249b
 Đulaga, 286
 dul-bašča, 274
 Đulbeg, 286
 Đulizara, 106
 dulsija, 108
 dumruk, 106
 Đurčin, 199
 đuture, 106
 duvegija, 106

E

Ebu-Hurejra (gen. Ebu-Hurejre), 298
 Ebul-As (gen. Ebul-Asa), 298
 Ebu-Leheb (gen. Ebu-Leheba), 201, 298
 Ebur-Rebi (gen. Ebur-Rebija), 201, 298
 Ebu-Sufjan b. Harb, 446a
 Ebu-Ubejda (gen. Ebu-Ubejde), 201

Ebu-Ubejda el-Džerrah, 446a
 Edhem, 130
 ef. – efendija, 372
 efendi kadija (gen.jd. efendi kadije), 289
 efendi Mita, 289
 Egipat, 169
 Egipćanin, 89
 Ejub (Job; vjerovjesnik), 154
 Ejzenštejn, 197
 ek. – ekavski; ekavizam
 ekonomičan, 83b
 ekspresionizam, 509
 ekspres-restoran, 274
 ekstraprofit, 264
 ektoparazit, 263
 El-Abbas (gen. El-Abbasa), 299
 El-Arebi (gen. El-Arebija), 201
 El-Buhari, 446
 elegičan, 83b
 El-Ehram (egipatske novine), 514
 elektrotehnika, 263
 El-Kasva (deva), 450
 Emina, 446a
 e-mol / E-mol, 35, 379
 emulzija, 165
 energičan, 83b
 "Energoinvest", 496
 engl. – engleski, 372
 engleska revolucija, 508
 enkl. – enklitika
 epileptičar, 83a
 epopeja, 70
 Er-Rebi (gen. Er-Rebija), 299
 esejistički, 69
 estet / esteta, 170
 Ešref-efendija Kovačević, 287
 etc. – et cetera (i tako dalje), 376
 etim. – etimološki, 373
 etn. – etnički
 Et-Taberi (gen. Et-Taberija), 201
 eunuh (uz: evnuh), 74
 Europa (mit.), 158a
 eV – elektronvolt, 379
 evnuh (uz: eunuh), 158b
 Evropa (kontinent), 158b, 176, 468

Evropljanin, 463
Evropljaninov, 464
Ezher, 130
Ezop, 157

F

f. – femininum (ž. r.), 368
F. (Franz / Franc) Schubert / Šubert, 370
Fabrika duhana u Sarajevu, 496
Fadila Odžaković Žuta (gen. Fadile Odžaković Žute), 34, 294
Fadil-hodža Šarić, 287
Faik, 74
fak. – fakultet, 372
fakultet (opća im.); Fakultet (skraćeno ime određenoga fakulteta), 534
falsifikat, 165
FAMOS / Famos (gen. FAMOS-a / Famosa; Fabrika motora Sarajevo), 385
Famosov motor (uz: FAMOS-ov motor), 386
Fazlija, 69
Fazlijin, 66
Fe – gvožđe, 381a
Felis leo (lav), 453
Ferdinand de Saussure / Ferdinand de Sosir, 446a
feredža, 155
Feredžuša (česma), 493
fesdžija, 129d
festival, 249b
Fethija, 130
fig. – figurativno
fijat (automobil), 65a, 518; Fijat (preduzeće), 534
Fijat 1100 / FIAT 1100, 517
Fikret Kavazović Roki (gen. Fikreta Kavazovića Rokija), 294
filozof, 161, 164
filozofija, 164
filter (uz: filter), 172
fioka, 72b
fizioterapeut, 263
Fjodor, 197
Foča, 80
168

Fočak, 463
Fočakov, 464
folksvagen (automobil), 518
ford (automobil), 518; Ford (ime), 534
Foreign Office / Forin ofis (gen. Foreign Officea / Forin ofisa), 514
fotoalbum, 266
fotoamaterski, 310
fotoapar, 266
fotočelijska, 266
fotograf, 267
fotohemija, 266
fotoklub, 266
fotokopija, 266
fotometrija, 266
fotomontaža, 266
fotoreporter, 266
fotoreporterski, 310
fototeka, 267
fr. – francuski, 371
fra (: fratar), 382
fra Petar, 289
frajburški (: Freiburg), 466
Francuska komedija (pozorište u Parizu), 496
francuz (vrsta ključa); Francuz (pripadnik francuskoga naroda), 534
fratar, 172
fudbal, 249b
fudbalski, 249b
fulbrajtovac (: Fulbright / Fulbrajt), 195
fut.I – futur I
fut.II – futur II

G

g – gram, 399
G (genitiv), 381b
g. – godina (uz: god.); gospodin (uz: gosp.), 368
gala odijelo, 276
gala ručak, 276
galamdžija, 104
galijot (zločinac, nevaljalac), 65d
gangster, 129d
garov (crn pas uopće), 451; Garov (ime psa), 450

Gavrankapetanović, 285
 Gaza (zem.), 479
 Gazalijev (: Gazali), 67
 Gazi Husrev-beg, 28, 287
 Gazi Husrev-begova biblioteka, 496
 Gazi Husrev-begovo turbe, 493
 gdjegod (negdje) : gdje god (bilo gdje), 356
 gdjeko, 258a, 313
 gdjekoji, 313
 gdješta, 313
 gđa – gospoda, 383
 gđica – gospodica, 383
 gen. – genitiv (uz: G), 372, 381b
 general, 249b
 generalbojnik, 262
 generalmajor, 262
 geogr. – geografija; geografski, 373
 geometr. – geometrijski
 Gerzovo polje, 479
 Gibraltar, 479
 Gillete / "Gillete" (ime proizvođača), 147, 517
 gimn. – gimnazija, 372
 gimnazijski, 66
 Gioconda / Đokonda (gen. Gioconde / Đokonde), 177a
 gl. – glagol (i izvedenice, uz: glag.), 371
 gl.im. – glagolska imenica
 gl.prid.rad. – glagolski pridjev radni
 gl.prid.trp. – glagolski pridjev trpni
 gl.pril.proš. – glagolski prilog prošli
 gl.pril.sad. – glagolski prilog sadašnji
 glad (instr. jd. gladi / gladu), 107a
 glag. – glagol (i izvedenice, uz: gl.), 372
 glagol, 249a
 Glasinačko polje, 479
 glava, 613
 glavobolja, 260
 glazba, 128
 Glazgovljanin (: Glasgow / Glazgov), 193
 glazgovski (: Glasgow / Glazgov), 466
 gled, 106
 glodati (prez. glodem), 107c
 gluh, 55
 gluhač (biljka), 77
 gluhač (gluh čovjek), 77, 90
 gluhačev, 92
 gluhonijem, 309
 glupača, 83a
 gnojdba, 69
 gnojiti, 69
 gnjezdast, 224
 gnjezdašće, 218b
 gnjezdilište, 224
 go, 246
 Goce Delčev (gen. Goce Delčeva), 188
 god. – godina (uz: g.), 372
 godinu-dvije, 329
 Gogolj, 197
 gojilište, 69
 gol (sport.), 249b
 golač, 90
 Golanska visoravan (i: na visoravni Golan-skoj), 479, 480
 Golfska struja, 479
 gol-razlika, 274
 golubič, 90
 gonič, 83a
 Gora maslinska, 479
 Goraždanski srez, 471
 gorči (komp.: gorak), 81c
 gore-dolje, 29, 357
 gornji Dunav, 482
 Gornji Rahić, 477
 Gornji Šcher, 477
 Gornji Vakuf (gen. Gornjeg Vakufa), 281, 477
 Gorski kotar, 479
 gosp. – gospodin (uz: g.), 372
 gospa (: gospoda), 444; Gospa (u službi vlastitoga imena), 443
 gospa Marija, 443
 goveče, 112
 govordžija, 104
 govoriti (imperf. govorah, gl. prid. rad. govorio, kond.I govorio bih), 59c, 59d, 72a
 gozba (: gost), 114
 Grabčanović, 130
 grabić, 90
 Gradska mahala (naziv ulice), 492

gradski, 118c, 129a
 grada, 108c
 Građevinsko preduzeće "Vranica", 148, 496
 grah, 55, 614
 graha (ovca), 451
 Grahovo, 62
 gram. – gramatički
 grančica, 83a
 Grapčanović, 130
 grč. – grčki, 374
 grdi (komp.: grd, grdan; uz: grdniji), 107b
 Gregorčič, 85
 grehota / grjehota, 216, 218b
 Grenland, 176
 grešić (uz: grješić), 224
 grešina (uz: grješina), 224
 grešnik / grješnik, 216, 224
 grijati se, 215b
 grijeh (nom. mn. grijehovi / grijesi), 216, 217
 grijేశak (: grijeh), 225c
 grijేశiti, 225f
 grjehota / grehota, 216, 218b
 grješčić (uz: greščić), 224
 grješnik / grešnik, 216, 224
 grlce / groce (gen. mn. grlaca / grlca), 247
 grnečak, 83a
 grohot, 55
 grozni (: grozd), 114
 grožde, 122b
 gruhati, 55
 grumičak, 83a
 Gusinje, 477
 Gvineja, 70
 gvožde, 381a
 GZM – Glasnik Zemaljskog muzeja, 385

H

h – sat, 379
 h. – hadži, hadžija, 368, 397
 H. (Hasan) K. (Kjafija) Pruščak, 370
 ha – hektar, 379
 habati, 55
 haber, 55
 Habil (Abel), 154

Habsburg, 129e
 Habsburška monarhija, 471
 habsburški, 129e
 hadž, 102
 Hadžera, 102
 hadži hafiz (gen.jd. hadži hafiza), 289
 hadži hanuma (gen.jd. hadži hanume), 289
 hadži Ibrahim (gen. hadži Ibrahima), 289
 Hadži Lojo (gen. Hadži Loje; ime), 288
 Hadži Sinanova tekija, 493
 Hadžiefendić, 285
 Hadžihafizbegović, 285
 hadžija, 102
 hadžijin, 65c
 hadžski (: hadž), 129d
 hafiz, 55
 hafiz Muhamed, 449
 hair-dova (uz: hajr-dova), 274
 ha jat, 55
 Hajber (zem.), 55
 hajde, 55
 Hajduk Ibrahim (gen. Hajduk-Ibrahima / Hajduka Ibrahima; ime), 291
 Hakija, 69
 halal, 249b
 halal-nafaka, 274
 Halid, 55
 halka, 55
 haljina, 55
 hamal, 249b
 hamalski, 249b
 Hamdibeg, 286
 Hamdijin, 66
 hangar, 55
 Han-Pijesak (gen. Han-Pijeska, dat./lok. Han-Pijesku), 279, 477
 haos, 161
 Harem el-Ibrahim el-Halil, 493
 harmoničan, 83b
 Harun (Aron; vjerovjesnik), 154
 Hasan-aga, 287
 Hasanaginica, 286, 287
 Hasanefendić, 285
 Hasan-efendija, 449
 hastal, 56

Hava (Eva), 154
 havan, 55
 havlimahrama, 262
 hazreti Alija (gen. hazreti Alije), 289
 hazreti Fatima (gen. hazreti Fatime), 289
 HE – hidroelektrana, 385
 hebr. – hebrejski
 Hebron, 55
 Hektor, 162
 helij, 55
 hem. – hemijski
 hemičar, 83a
 hemija, 161
 hendek, 55
 herbar, 55
 herceg Stjepan, 449
 Herceg-Novog (gen. Herceg-Novog), 279
 hercegnovski (: Herceg-Novog), 305
 hercegovac (vrsta duhana), 452; Hercegovac
 (stanovnik Hercegovine), 463
 Hercegovina, 55, 479
 hereza, 164
 hergela, 55
 heroína, 74
 heroizam, 169
 Hesiod, 164
 Hevai / Hevaija, 74, 293
 hfz. – hafiz(a), 375
 hičaja / hikaja (priča), 96
 Hidajet, 75
 Hidajeta, 75
 hidropotencijal, 263
 hidžab, 102
 Hidžaz, 102
 Hidžra, 102
 Hifzija, 130
 hikaja / hičaja (priča), 96
 hiljada, 55, 333
 hiljadu devet stotina osamdeset peta (1985.),
 334
 Himalaja (dat./lok. Himalaji), 69, 176
 hinduski, 110
 hip. – hipokoristik, 372
 hiperijekavizam, 264
 hiperinflacija, 264
 hiperradikalan, 54c
 Hira, 55
 hirurgija, 161
 Hiseta (naziv ulice), 477
 hist. – historijski, 372
 historičar, 83a
 historija, 55, 162
 historijski, 66
 hitar, 55
 hitna pomoć (prva pomoć); Hitna pomoć
 (ustanova), 534
 Hivzija, 130
 hizmet, 55
 hl – hektolitar, 378
 hlače, 80
 hlad, 55
 hladan (komp. hladniji), 65c
 hlor, 161
 hljeb, 55
 hljepčić, 127
 hobi (gen. jd. hobija, dat./lok. jd. hobiju, ak.
 mn. hobije), 65a, 65b, 65c
 hoću-neću, 29, 349
 Hodovo, 62
 hodža (imam), 55, 99, 102
 hođa (: hod, hoda), 99
 Homer, 162, 168
 Honorije (papa), 55
 hor, 161
 hora, 56
 Horacije, 167
 horan, 56
 horoz, 55
 ho-ruk (uzvik), 30; Ho-ruk (naziv Kikićeva
 djela), 534
 hotel, 55
 hrana, 55
 hrapav, 55
 Hrasnica, 62
 hrast, 55, 454
 hrđa, 57, 106
 hrdanje, 108
 hrdati, 57
 hrđav, 57
 Hrenovica, 62

hrestomatija, 167
 hrizantema, 161
 hromadžićevski, 457
 Hromić, 62
 hronika, 161
 hronologija, 161
 hrpa, 55
 hrskavica, 55
 hrsuz, 55
 hršum, 55
 hrv. – hrvatski
 hrvač, 57
 hrvanje, 57
 hrvaština (: Hrvat), 113
 Hrvat (nom. mn. Hrvati), 459
 hrvati se, 57
 Hrvatica, 459
 Hrvaticin, 464
 Hrvatsko zagorje, 479
 Hrvatsko-ugarska nagodba, 496
 Hrvoje Vukčić Hrvatinić, 446a
 hrzati, 57
 htijenje (: htjeti), 230
 htio – ne htio / htio ne htio, 29, 349
 HTZ – Higijensko-tehnička zaštita, 385, 386
 Hubel, 442
 Hudejbijski ugovor, 496
 Hugo / Igo (gen. Hugoa / Igoa, dat./lok. Hugou / Igou), 178
 hulahup-čarape, 272
 Hum, 479
 Hunejn (zem.), 55
 hurija (džennetska ljepotica); Huriya (ime), 534
 hurma, 55, 454
 Hurmijin, 66
 Husein, 74
 Husein-kapetan, 287
 Husein-kapetanov, 311
 Huseinpašić, 285
 Husnija (instr. jd. Husnijom), 55, 65d
 Husrev-beg, 257, 449
 Husrev-begov, 28, 311
 hutba, 55, 129d
 Hutovo, 62

Hutovo blato, 479
 hvala, 58
 hvaldžija, 104
 hvaliti, 58
 Hvar, 58
 Hvaranin, 463
 hvat, 58
 hvatati, 58
 Hz – herc, 381e

I

I – instrumental, 381b; istok, 381d
 i d. – i dalje, 368
 i dr. – i drugo, 371
 i po (šest i po), 332
 i sl. – i slično, 371, 397
 Ibn-Hišam (gen. Ibn-Hišama), 298
 Ibn-Kesir (gen. Ibn-Kesira), 201
 Ibnul-Ekva (gen. Ibnul-Ekvaa), 298
 Ibrahim (Abraham; vjerovjesnik), 154
 Ibrahimov, 455
 Ibrica, 446b
 ići (imperf. idah), 107i
 idealan, 74
 idući, 88e
 ijek. – ijekavski; ijekavizam
 ik. – ikavski; ikavizam
 ikakav, 313
 iko, 313
 ikud / ikuda, 352
 iladž, 102
 ilidža (opća im.); Ilidža (mjesto), 534
 Il'jas (Elijas / Ilija), 154
 ilmihal, 249b
 im. – imenica, 372
 imotski (ali: Imotski; zemljopisno ime), 465
 Imotski kadiluk (uz: kadiluk Imotski), 471, 472
 imp. – imperativ
 imperf. – imperfek(a)t, 373
 impresionizam, 509
 Ina (Industrija nafte), 399
 indeks (gen. mn. indeksâ), 169
 Indijac (nom. mn. Indijci), 459

- Indijanac (nom. mn. Indijanci), 459
 Indijanka, 459
 Indijka, 459
 indoevropski, 307
 indokineski (odnosi se na Indokinu), 307;
 indo-kineski (odnosi se i na Indiju i na Kinu), 306
 Indžil, 102
 inf. – infinitiv
 influencija, 74
 ing. – inženjer (međunarodna skrać. za fr. ingénieur; uz: inž.), 372
 Ingrid (gen. Ingrid / Ingrida, dat./lok. Ingrid / Ingridi), 186
 Ingridin, 186
 injekcija, 206
 inoča / inoća, 78
 inovjerac, 231b
 institut (opća im.); Institut (skraćeno ime određenoga instituta), 534
 instr. – instrumental (uz: I), 372, 381b
 intelektualac, 74
 intermeco / intermezzo, 156
 intervju (nom. mn. intervju), 74
 inž. – inženjer (skrać. prema našem izgovoru; uz: ing.), 372
 iole, 72c
 ionako (smo zakasnili) : (i ovako) i onako, 353
 iotkle, 351
 iotkud, 351
 Iranac, 463
 ironičan, 83b
 Isa (Isus), 154
 Isa-beg (Ishaković), 287
 iscjedina, 224
 iscjedivati, 108b
 iscjeljivati, 215c
 Isfahan, 55
 Ishak (Isak), 154
 ishitriti, 127
 isjeći (aor. isiječe, gl. prid. trp. isječen), 81e, 81i
 iskati (prez. išćem / ištem), 94
 iskopati, 127
 iskorišćen / iskorišten 88f
 iskorjenitelj, 224
 iskorjenjiv (uz: iskorjenljiv), 224
 iskosa, 351
 iskraj, 360
 isl. – islamski, 372
 Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, 470
 Ismail (Jišmael; vjerovjesnik), 154
 ismijavati (se), 61
 isp. – isporodi, 372
 ispeći (2/3. l. jd. aor. ispeče), 81e
 ispod, 360
 ispodmukla, 351
 ispotiha, 351
 ispovjedaonica, 224
 ispražnjen (: isprazniti), 122b
 ispred, 360
 isprva, 350, 351
 isprvice, 351
 Istarski arhipelag, 479
 isticanje (: isticati), 232
 isticati (: istaći), 232
 istiha, 351
 istjecanje (: istjecati), 232
 istjecati (: isteći), 232
 istkati, 118b
 istočna Bosna, 482
 Istočno rimsko carstvo, 471
 istočnobosanski (: istočna Bosna), 305
 Istočnomakedonska udolina, 479
 istodobno, 351
 istoimen, 308
 istok (strana svijeta); Istok (istočne zemlje i narodi), 482, 534
 istom što, 365
 istovremeno, 351
 istrebitelj, 224
 istrebljivati (: istrijebiti), 218a
 istrke, 351
 išćezavati, 277
 išćeznuti, 122b
 išćupati, 122b
 išćuškat, 122b
 išta, 313

Italija, 176
 itd. – i tako dalje, 376
 itekakav, 301
 itekako, 351
 itekolik, 301
 Ivan Grozni, 446a
 Ivanić-Grad, 477
 Ivan-planina, 479
 Ivan-sedlo (gen. Ivan-sedla), 279
 iza, 360
 izačički (: Izačić), 116
 izdajica, 69
 izdaleka (ali: iz daleka kraja), 350
 izdalje (promatrati) : iz dalje (prošlosti), 353
 izg. – izgovor
 izglasa (zapomagati) : iz glasa (izbijala je tu-
 ga), 353
 izgovoriti, 337
 izjutra (poraniti) : iz jutra (u dan ulazi se
 polahko), 353
 izlječiv, 224
 izljubiti, 123a
 izmalehna (naviknuti se) : (iskoči) iz maleh-
 na (kafeza), 353
 između, 258a, 360
 izmještanje (: izmjestiti), 231e
 izmještati (prez. izmještam), 231e
 iznad, 360
 iznebuha, 258c, 351
 iznenada, 351
 iznova (započeti) : iz nova (udžbenika), 353
 iznutra, 351
 iznjedriti, 123a
 iznjihati, 123a
 izobilja (nagraditi) : iz obilja (podataka), 353
 izokola, 351
 izranije (= otprije) : iz ranije (zgode), 353
 izraz (opća im.); Izraz (časopis), 534
 izreda (= redom) : (istupiti) iz reda, 353
 izrijekom, 351
 iz šale, 359
 izv. – izvedenica
 izvan, 360
 izvanblokovski, 123b
 izvanjezički, 206

izviše, 360
 izvjestilac / izvjestitelj, 224
 izvješće (uz: izviješće), 231f
 izvještaj, 224
 izvršilac, 245d
 Izvršni odbor Privredne komore, 496

J

J – džul, 381e; jug, 381d
 jabukovača, 83a
 jačati (: jak), 82
 jači (komp.: jak), 81c
 Jadranska oblast, 479
 Jadransko more(: između mora Jadranskog i
 Jonskog) 479, 480
 jahač, 83a
 jahačica (ona koja jaše), 77
 jahaći, 90
 jahačica (npr. mazga), 77
 Jahja (Ivan / Jovan; vjerovjesnik), 154
 jajački (: Jajce), 82
 jako crven, 309
 Jakub (Jakob; vjerovjesnik), 154
 Jakubinski, 197
 jasan, 64
 Jasna Poljana (zem.), 477
 jastreb, 614
 jauk, 74
 jd. – jednina, 376
 Jean-Paul Sartre / Žan-Pol Sartr (gen. Jean-
 -Paula Sartrea / Žan-Pol Sartra), 189
 ječam, 80
 jedanaest, 326
 jedanaesti, 327
 jedanput, 123b
 jedino što, 365
 jediti, 64
 jednadžba, 103
 jednoč / jednoć, 78
 Jedžudž (Gog), 154
 Jehuda (Juda), 154
 Jelašćanin (: Jelaške), 82
 Jelik, 479
 Jevrej (nom. mn. Jevreji), 459

Jevreji aškenazi, 460
 Jevreji sefardi, 460
 Jevrejka, 459
 jezikoznanstvo, 267
 JI – jugoistok, 381d
 jidiš, 64
 jod, 64
 jogi dušek, 276
 jogurt, 169
 Johann Wolfgang Goethe / Johan Volfgang Gete (gen. Johanna Wolfgang Goethea / Johana Volfganga Getea), 187
 John / Džon (gen. Johna / Džona), 185
 Johnov / Džonov, 185
 jučer, 64, 80
 jug (strana svijeta); Jug (južne zemlje i narodi), 482
 jugo, 481
 jugozapadni, 308
 junačan (: junak), 82
 junački (: junak), 82, 116
 junak (vok. jd. junače), 81a
 junaštvo (: junak), 116
 Junus (Jona), 154
 Jupiter, 172
 jurisdikcija, 129b
 Jurković, 85
 Jusuf (Josip / Jozef; vjerovjesnik), 154
 Jusupov, 197
 južna Australija (južni dio Australije), 482;
 Južna Australija (ime države), 469
 Južni pol, 482
 Južno kinesko more, 479
 južnoamerički (: Južna Amerika), 305
 Južnoamerikanac, 283

K

K – kalij; kralj (u šahu), 381a, 381c
 k. – kur'anski, 368
 K. – Kur'an, 369
 Kaba / Ćaba, 96
 Kabil (Kain), 154
 kabul, 249b
 kadgod (nekad, ponekad): kad god (uvijek kad), 356

Kadiluk imotski (uz: Imotski kadiluk), 471, 472
 Kadir-hanuma, 449
 kadli, 363
 kadšto, 119
 kad-tad, 357
 kahva, 55
 kahvedžija, 104
 kail, 74
 Kaimi-babino turbe (iznad Zvornika), 493
 Kaimija / Kaimi, 74
 Kairo, 176, 477
 kaiš, 74
 kakādū (dat./lok. jd. kakadūu), 74
 kākao (gen. kākaa), 74
 kakav mu drago, 324
 kakavgod (nekakav) : kakav god (bilo kakav), 321
 kakav-takav, 29
 kako bilo, 358
 kako-tako, 357
 kalajisati, 69
 Kalay / Kalaj (gen. Kalaya / Kalaja), 184
 Kalayev / Kalajev, 184
 kalcijkarbonat, 262
 kalodont (zubna pasta), 518
 kameleon, 161
 kamen temeljac, 275
 kamenčić, 90
 kamičak, 83a
 kamilica, 161
 kamion, 72b
 kamogod (nekamo) : kamo god (bilo kamo) 356
 kamoli, 363
 kanal, 249b
 kanton (opća im.); Tuzlansko-podrinjski kanton, 470
 kao da, 365
 kapitalist / kapitalista, 170
 Kara Mustafa (gen. Kara Mustafe), 288
 kara-akšam, 274
 Karadoz-begova medresa (u Mostaru), 496
 karakter, 161
 karate klub, 276

kardiohirurgija, 263
 Karlo Veliki, 446a
 Karlovački mir, 496
 karo-as, 274
 karta, 161
 Kartum, 176
 kastni (: kasta), 120
 katkad / katkada, 352
 kavgadžija (vok. jd. kavgadžijo, instr. jd. kav-
 gadžijom), 65d
 Kavkaz, 158b, 176
 kažnjiv, 122b
 kći, 87
 kembrički (: Cambridge / Kembridž), 84,
 127, 466
 kentaur, 163
 Kerim, 97
 kesim / česim, 96
 keške / češke, 96
 Kevser, 479
 kg – kilogram, 378
 k. g. – kao gost, 368
 kihati, 55
 Kiklop, 163
 Kimeta, 97
 kimograf, 264
 Kineski zid, 493
 Kipar, 163, 169
 kir Janja, 289
 kiraet, 202
 Kiro, 199
 kiseo, 245e
 kitab / ċitab, 96
 klicati (prez. kličem), 81d
 klima-uređaj, 274
 Klinika za plućne bolesti Kliničkog centra
 Univerziteta u Sarajevu, 496
 Klio (gen. Klije), 181
 klipa-klapa, 30
 ključ (opća im.), 80; Ključ (grad), 534
 km – kilometar, 378
 Knešpolje, 278
 književnohistorijski (: književna historija),
 307
 književnojezički (: književni jezik), 307 :
 176
 književno-jezički (i književni i jezički),
 306
 književnoteorijski (: književna teorija), 307
 ko, 115, 605
 kobalt, 169
 kočenje (gl. im.: kočiti), 77
 kočić / kolčić (instr. jd. kočićem / kolčićem),
 247
 kočenje (gl. im.: kotiti), 77
 kogod (neko), 320 : ko god (bilo ko, svako
 ko), 321
 koječiji, 313
 kojegdje, 351
 kojekad, 351
 kojekakav, 313
 kojekamo, 350
 kojeko (gen. kojekoga), 313
 kojekoja, 313
 koješta (gen. koječega, dat. koječemu), 313
 koji bilo, 324
 koji mu drago, 324
 koji put, 322
 kojigod (neki), 320 : koji god (bilo koji), 321
 kokain, 74
 kolaps, 169
 kolčić / kočić (instr. jd. kolčićem / kočićem),
 247
 kolegij (dat./lok. jd. kolegiju), 65e
 kolera, 161
 koliko mu drago, 358
 kolikogod (nekoliko) : koliko god (bilo koli-
 ko), 356
 koliko-toliko, 357
 kolor film, 276
 kolor televizor, 276
 koloseum, 168
 kolosijek, 223
 kolski, 249a
 koljence (: koljeno), 231c
 koljeno, 231a
 komp. – komparativ, 372
 komšijin, 66
 komšijski, 66
 ko mu drago, 324
 komunistkinja, 120

končić (: konac), 82
 kond. I – kondicional I
 kond. II – kondicional II
 Kongresna biblioteka (u Washingtonu), 496
 konjugacija, 206
 konjunktura, 206
 kontrarevolucija, 264
 konzul, 249b
 konjic (opća im.); Konjic (grad), 534
 konjički (: konjic; Konjic), 116
 konjić, 90
 konjokradica, 260
 konjovodac, 260
 Konjuh-planina (gen. Konjuh-planine), 279
 Kordopski halifat, 471
 Koreja, 70
 korijen (nom. mn. korijeni / korjenovi), 217
 korjenčić, 83a, 224
 korjenit, 224
 Komati, 479
 Komatsko otočje, 479
 kosmos / kozmos, 166
 košava, 481
 koščat / koščat, 78
 košče (: kosac), 122a
 koščurina / koščurina, 78, 83a
 koščat / koščat, 78
 koščurina / koščurina, 78, 83a
 kotao, 245c
 Kotor-Varoš (gen. Kotor-Varoši), 28, 279, 477
 kotorvaroški (: Kotor-Varoš), 305
 Kozarac, 477
 Kozarčanin, 83a
 Kozija ćuprija, 493
 koziji, 65c
 Kozlogradske stijene, 479
 kozmos / kosmos, 166
 kračina / kračina, 78
 krajičak, 83a
 Krajišnik, 463
 kralj Tomaš, 449
 kraljević (instr. jd. kraljevićem), 90, 92
 Kraljevina Danska, 469
 Kramer-Selo (gen. Kramer-Sela), 279, 477
 kratkorjek, 222
 kratkovječan, 308
 kratkovjek, 222
 Kravice, 479
 kreka (naziv ugljena); Kreka (naselje), 534
 kreka ugljen, 276
 kreppapir, 54d, 111
 kretanje Zemlje, 483
 krhkoća, 90
 krhkost, 55
 Krićanin, 89
 "Krilati lav" (Mleci), 478
 krilce / krioc (gen. mn. krilaca), 247
 Krim, 197
 krioc / krilce (gen. mn. krilaca), 247
 kriterij, 168
 krivičnopravni (: krivično pravo), 307
 Krivoriječanin, 463
 krivousti, 308
 kriza, 164
 Križevačka županija, 470
 kročenje (gl. im.: kročiti), 77
 kročenje (gl. im.: krotiti), 77
 krojač, 83a
 krojiti, 69
 krpenjača, 83a
 kršćanin, 462
 krtolača, 83a
 kruh, 55
 krvoprolie, 89
 kuba (vrsta cigare); Kuba (ime zemlje), 534
 kubizam, 509
 kućica (dem.: kuka), 77
 kuća, 87, 613
 kućepazitelj, 92, 262
 kućevlasnica, 262
 kućica (dem.: kuća), 77
 kuda mu drago, 358
 kudgod (nekud) : kud god (bilo kud), 356
 kudret-sahat, 274
 kuhar, 55
 kuhati, 55
 kukuružnjača, 83a
 kulaš, 451
 Kulen-Vakuf (gen. Kulen-Vakufa), 279

Kulenvakufljanin, 283
 kulon (mjera; Coulomb / Kulon, ime), 519,
 534
 kupaći, 90
 kupe (gen. jd. kupea), 74
 Kur'an, 202
 Kurban-bajram, 274
 kv. – kvalificirani, 376
 kvazinaučnik, 264
 kvaziumjetnički, 73
 kvisling (izdajica domovine; Quisling /
 Kvisling, ime), 519

L

l – litar, 378, 399
 L – lokativ, 381b, lovac (u šahu), 381c
 l. – lice, 368
 l. c. – loco citato (na navedenome mjestu),
 368
 L. S. – locus sigilli (mjesto pečata), 369
 labavo / hlabavo, 60
 labirint, 159
 labud (ptica); Labud (ime konja i sl.), 534
 labudić, 90
 lađa, 106
 lafdžija, 128
 lahak, 57
 lahko, 57
 lahkoća, 90
 lahkokrila, 308
 lahku noć, 358
 lajpciški (: Leipzig / Lajpcig), 194
 Laplace / Laplas (gen. Laplacea / Laplasa),
 182
 Laplaceov / Laplasov, 182
 Lat (mit.), 442
 lat. – latinski, 372
 Latinska ćuprija, 493
 Lav (astr.), 488
 lažovčina, 83a
 leća, 87
 leći, 227
 ledeno doba, 509
 leđa, 106
 178

Legenda o Ali-paši (roman), 511
 Leonardo da Vinci / Leonardo da Vinči (gen.
 Leonarda da Vinci / Leonarda da Vinči-
 ja), 190a, 446a
 letjeti, 227
 levha, 202
 Liban, 176
 Libijska pustinja, 479
 ličan (: lice), 82
 Lički Osik, 240
 liječiti, 225f
 lijeganje, 227
 lijegati, 227
 lijeha, 55
 lijek (nom. mn. lijekovi), 217, 225a
 lijen (komp. ljeniji / ljenji), 221
 lijenčina, 83a
 lijenost (: lijen), 225d
 lijepak, 236
 lijepiti, 220
 liješće (: lijeska), 95, 225b
 lijetanje, 227
 lijetati, 227
 lijevak (nom. mn. lijevci / ljevkoivi), 217
 lijevanje, 227
 lijevati, 227
 lijevo-desno, 357
 lingv. – lingvistički
 lipicanac (pasmina konja), 452
 lišajiv, 69
 lišće, 89, 122a
 liti (imp. lij), 68, 227
 Livanjsko polje (i: niz polje Livanjsko), 479,
 480
 Liverpool / Liverpul (gen. Liverpoola / Li-
 verpula), 185
 Livno, 240
 lok. – lokativ (uz: L) 372, 381b
 lončina (: lonac), 82
 Londonski pakt, 496
 lopta, 61
 lovor-vijenac, 274
 Lucifer, 442
 luč, 80
 Ludwig van Beethoven / Ludvig van Betoven

(gen. Ludwiga van Beethovena / Ludviga van Betovena), 190a, 446a
lupati / hlupati, 60
Lušci-Palanke (gen. Lušci-Palanke), 279
Lut (Lot, vjerovjesnik), 154
Lužički Srbi, 459

Lj

lječilište, 224
ljekar, 224
ljekarija, 224
ljekarna, 224
ljekovit, 218b
ljepahan, 224
ljepljiv, 220, 224
ljepljivost, 220
ljeporijek, 223
ljeporjek, 222
ljepota, 206, 218b
ljepušan, 224
ljepuškast, 224
Ljermontov, 197
ljeskov, 224
ljeskovača, 224
lješica, 224
lješnjak, 224
ljeto-dva, 329
ljevačnica, 224
ljevak, 224
ljevaonica, 224
ljevica, 224
ljevkast, 224
ljevoruk, 222
Ljubljana, 477
Ljubušak, 463
ljući (komp.: ljut), 88b
ljudski, 118c
ljudstvo, 118c, 129a
ljutić / ljutić (biljka), 78, 83a, 90

M

m – metar, 378, 399
m. – masculinum (m. r.), 368
ma čiji, 324
mačka, 80

maćeħa, 87
Madžar / Madar, 100, 459
Madžarica / Madarica, 100, 459
Madžarska / Mađarska, 100
mađžarski / mađarski, 100
mađioničar, 106
maestralno, 74
Magellanov prolaz / Magelanov prolaz, 479
magistar, 172, 449
magisterij, 168
Mahala Begluk, 491
mahana, 55
maharadža, 102
Mahmud-ćehaja, 287
mahmuran, 55
Mahmutćehajić, 285
mahnuti, 55
mahrama, 55
mahramica / maramica, 60
mahsuz-selam, 274
Majevičanin, 463
majstor Hasan (gen. majstor-Hasana / majstora Hasana), 290
mak. – makedonski
ma kad(a), 358
makadam, 519
ma kakav, 324
ma kako, 358
makar da, 365
Makbuli-arif, 132
Makedonija (vok. Makedonijo, instr. Makedonijom), 65d
ma ko, 324
ma koji, 324
ma kolik, 324
ma koliki, 324
ma koliko, 358
makovnjača, 83a
makroplan, 263
mal, 249b
Mala čikma (naziv ulice), 492
malboro (cigarete), 518
Mali Zvornik, 477
Malkoč, 80
malo bolje, 358

malodoban, 308
malo kasnije, 358
malo-pomalo, 357
malo poznat, 309
maloprije (doznah) : (stiže) malo prije (njih), 353
manje-više, 357
marioneta, 72b
marketing agencija, 276
Marković – Ajanović – Diklićev pravopis, 312
marksist (: Marx / Marks), 195
marksizam, 195, 509
markovac, 195
Marlboro / "Marlboro" (ime cigareta), 147, 517
Mars, 442
marsovac (čudovište), 467
maršal, 249b
Martinbrodski vodopad, 479
marva, 61
Marx / Marks (gen. Marxa / Marksa), 185
Marxov / Marksov, 185
mas-mediji, 274
mast (instr. jd. masti / mašču), 122a
mašallah, 54i
maščurina / maščurina, 78
ma šta, 324
materijalizam, 509
Mathilde / Matilda (gen. Mathilde / Matilde), 183
Mathildin / Matildin, 183
Matica iseljenika Bosne i Hercegovine, 496
matineja, 70
mauzer (oružje), 518
mavi usne, 276
Medhija, 130
medij, 168
medvjed, 231a
medvjedi, 108c
Medžudž (Magog), 154
međa, 106
Međugorje, 278
međuulični, 74
Mefisto, 442
180
mehak, 57, 614
Mehdija, 128
Mehica, 446b
mehkoća, 57, 90
mehlem, 55
Mehmed Džemaludin Čaušević (gen. Mehmeda Džemaludina Čauševića), 293
Mehmed Fatih, 446a
Mehmed Meša Selimović (gen. Mehmeda Meše Selimovića), 293, 446a
Mehmedalija Mak Dizdar (gen. Mehmedalije Maka Dizdara), 293, 446a
Mehmed-beg (Kapetanović), 287
Mehmed-paša (Sokolović), 287
Meho, 446b
Mejaz, 75
mejdan (opća im.); Mejdan (mjesto), 534
mejtaš (kamen na koji se spušta mejit); Mejtaš (mjesto), 534
Mekanac, 463
melanholija, 161
Meliha, 62
Melika, 62
memoarski, 74
mercedes (automobil); Mercedes (ime), 534
merhamet (opća im.; samilost); Merhamet (naziv dobrotvornoga društva), 534
Merjem, 154
Mersiha, 55
mesdžid, 102
Mesih (Mesija), 154
meso, 613
mesožder, 260
metaf. – metaforički, 373
metal, 249b
metati (prez. mećem), 88c
mevlud, 202
micati (prez. mićem, imp. mići, gl. pril. sad. mićući), 81d, 81g, 81h
Midhat, 130
Midhata, 130
Mihatovići, 62
Mikail (Mihael / Mikael), 154
Miki Maus (miš), 450
mikroorganizam, 263

Milava (krava), 450
 milenij, 168
 Miletič, 85
 milijarda, 333
 milijun / milion, 333
 mimar (opća im.; graditelj); Mimar Sinan (u sastavu imena), 534
 mimogred, 351
 mimoići, 337
 minas kahva, 276
 minhenski (: München / Minhen), 194
 Minhenski sporazum, 496
 mini linija, 271
 ministar, 172
 Minka, 446b
 minuta, 379
 miraždžija, 104, 122b
 miraždžijka, 104
 misao (instr. jd. misli / mišlju), 122a
 misao, 245c
 mislilac (nom. mn. mislioci), 72a
 misliti (gl. prid. rad. mislio), 72a
 mit. – mitološki
 Mithat, 130
 mj. – (u)mjesto, 371
 mjenjač, 224
 mjenjačnica, 224
 mjera, 226, 231e
 mjesec (mjesečina; dio godine), 487; Mjesec (ime nebeskoga tijela), 484, 486, 534
 mjesec-dva, 329
 Mjesečev / mjesečev lik, 486
 Mjesečeva / mjesečeva mijena, 486
 Mjesečeva površina, 484
 mjesna zajednica, 506
 Mjesna zajednica "Koševo I" (odnosi se i na ustanovu i na područje), 496
 mjesto, 226, 231e
 mješavina, 224
 mješčić (: mijeh), 122c, 224
 mješetina, 224
 mješić, 224
 mješina, 224
 mješovit, 218b
 mješurina, 218b
 ml – mililitar, 378
 mlaćenje (gl. im.: mlačiti), 77
 mlači (komp.: mlak), 81c
 mlačiti (: mlak), 82
 mlaćenje (gl. im.: mlatiti), 77
 mladi Mjesec / mjesec (mladak), 486
 Mladi muslimani 1939, 410
 mladak, 108c
 mlažnjak, 122b
 Mletačka škola, 510
 mliječnobijel, 237
 mljekar, 224
 mljekara, 224
 mljekulja, 224
 mm – milimetar, 378
 mmHg – milimetar živina stupca, 379
 mn. – množina, 371
 mnijenje (: mniti), 230
 mnogopoštovani, 309
 mnogo puta, 358
 mnogostoljetan, 308
 mnogostran, 308
 moderna, 509
 modernizam, 509
 mokrača, 90
 mokračni, 92
 molba, 249a
 Molière / Molijer (gen. Molièrea / Molijera), 182
 Molièreov / Molijerov, 182
 Moloh, 442
 momčina (: momak), 82
 moral, 249b
 Morića han (gen. Morića hana), 282
 Moskovska oblast, 479
 Moskva, 176
 Most Suade Dilberović, 493
 Mostar; srez Mostar; Mostarski srez (uz: Srez mostarski), 471, 472, 476
 motocikl, 267
 motokros, 263
 motosavez, 263
 mototrka, 263
 m. p. – manu propria (vlastitom rukom), 368
 M. P. – mjesto pečata, 369

mr. – magistar, 375
 m. r. – muški rod, 368, 397
 mrak (vok. jd. mračē), 81a
 mrestilište / mrjestilište, 216, 224
 mreža, 216
 mrijeti, 65b, 239
 mrjestilište / mrestilište, 216, 224
 mrkov (mazga), 451
 Mrtvo more, 479
 mržnja, 122b
 m. s. – među spine, 368
 muallim (uz: mualim), 541
 muallima (uz: mualima), 54i
 mubarek-noć, 274
 mučenje (gl. im.: mučiti), 77
 mučenje (gl. im.: mutiti), 77
 muderris (uz: muderis), 541
 mudrac (vok. jd. mudračē), 81a
 mudžiza, 202
 mufessir (uz: mufesir), 54m
 Muftijstvo travničko (uz: Travničko muftijstvo), 470, 472
 Mugdim, 130
 muha, 55
 Muhamed (gen. Muhameda), 54j, 446a
 Muhamed Hevai Uskufi (gen. Muhameda Hevaija Uskufija; uz: Muhamed Hevaija Uskufija, gen. Muhameda Hevaije Uskufije), 293
 Muhamed Šaćir Kurtćehajić (gen. Muhameda Šaćira Kurtćehajića), 293
 Muhammad ibn Musa (=Muhamed sin Muse), 201
 Muhammed (vjerovjesnik Božiji), 54j, 111, 445
 Muharem, 55
 muhati se, 55
 Muhsin, 55
 Mu jaga, 286
 Mujezinović, 90
 Mujić, 69
 Mujin, 69
 Mujo, 69
 mula (titula; učen čovjek), 534; Mula Mustafa Bašeskija (gen. Mula-Mustafe / Mule

Mustafa Bašeskije; u sastavu imena), 291, 534
 mulac (gen. jd. mulca), 249a
 mumin (vjernik); Mumin (ime), 534
 munara, 605
 MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova, 385
 mupovac, 384
 Musa (Mojsije, vjerovjesnik), 154
 Musa Ćazim Ćatić (gen. Muse Ćazima Ćatića), 293, 446a
 musalla (uz: musala), 54i
 musul. – muslimanski, 372
 Musorgski, 129e
 Mustafa-baša, 287
 Mustajbeg, 286
 muz. – muzički

N

N – nominativ; azot, 381b, 399
 n. – neutrum (s. r.), 368
 nabigajrihak, 351
 nablizu, 350
 nabolje (krenuti) : (sjećanje) na bolje (dane), 353
 nabrzinu (= brzo) : na brzinu (ne obraća pažnju), 353
 nabrzo, 350
 nacionalan (ali: nacija), 72b
 nacmo (prodati) : na crno (polje), 353
 Nacrt Zakona o porezu na promet, 512
 načas (= trenutno) : (zakasnio je) na čas, 353
 naći, 91
 načve, 87
 nadahnuće, 89
 nadaleko (poznat) : na daleko (putovanje), 353
 nadalje : na dalje (puteve), 353
 nadasve, 350
 naddržavni, 54a, 111
 nadebelo (isjekao) : na debelo (granje), 353
 nadesetero (pocijepao) : (misli) na desetero (djece), 353
 nadesno (skrenuti) : (ne vidi) na desno (oko), 353

nadijevati (: nadjeti), 226
 nadohvat, 360
 nadolje, 350
 nadomak, 351
 nadriefendija, 73
 nadrimajstor, 264
 nadtrčati (drugo je: natrčati), 129b
 nadvoje, 350
 nadvor (= van) : (stigoše) na dvor (njegov),
 353
 nadživjeti, 206
 Nadža (hip.: Nadžija), 102
 naezber (napamet), 351
 nagal / nagao, 247
 naglas (= glasno) : na glas (o ratu), 353
 naglavce, 351
 nagolo (ošišan) : na golo (tijelo), 353
 nagovještaj, 224
 Nahija katunska (uz: Katunska nahija), 472
 nahija Visoko, 476
 nahoče, 83a
 nahraniti, 55
 Nail, 74
 Naila, 75
 naime, 74
 naiskap, 351
 naizgled (= naoko) : (pazila je) na izgled, 353
 naizmak, 351
 na izmaku, 359
 naizmjenice / naizmjenice, 351
 naizmjenično, 351
 najbjelji (sup.: bijel), 221
 najbljedi (sup.: blijed), 221
 najednoč / najednoč, 351
 najgrdi (sup.: grd, grdan), 107b
 najjači (sup.: jak), 54b, 111
 najjasniji (sup.: jasan), 54b
 najjednostavniji (sup.: jednostavan), 54b
 najjužniji (sup.: južni), 54b
 Najla, 75
 najljeniji / najljenji (sup.: lijen), 221
 najnjemiji (sup.: nijem), 221
 najposlije, 350
 najpreči (sup.: prijek), 221
 najprije, 350

najrazgovjetniji (sup.: razgovijetan), 221
 najsmješniji (sup.: smiješan), 221
 najsvjetliji (sup.: svijetao), 221
 najtjesniji / najtješnji (sup.: tijesan), 221
 najtrezniji (sup.: trijezan), 221
 najvredniji (sup.: vrijedan), 221
 nakon što, 365
 nakoso, 350
 nakosutra / naksutra, 350
 nakraj, 360
 naksutra / nakosutra, 350
 naletjeti, 227
 nalijetanje, 227
 nalijetati, 227
 nalijevanje / nalivanje, 227
 nalijevati / nalivati, 227
 naliv / naljev, 227
 nalivanje / nalijevanje, 227
 nalivati / nalijevati, 227
 naljepnica, 224
 naljev / naliv, 227
 NAMA / Nama – Narodni magazin, 385, 386
 namjestiti (gl. prid. trp. namješten), 88f
 namještanje, 231e
 namještati (prez. namještam), 231e
 na nesreću, 359
 nanisko, 350
 naniže, 350
 nanovo, 350
 naodmet, 258c, 351
 naoko (= naizgled) : na oko (desno slabije
 vidi), 353
 naokolo, 74, 350
 naopako, 350
 naoposlen / naoposlu, 351
 naovamo, 350
 napamet (naučiti) : (pade mu) na pamet, 353
 napisati, 337
 na početak, 359
 na poklon, 359
 napoleon (francuski zlatnik); Napoleon
 (ime), 534
 napolje (= vani) : (izvezli su se) na polje, 353
 napolju, 350
 napose, 351

- na pravac, 359
 naprazno (mljeti) : na prazno (obećanje), 353
 naprečac, 350
 napredan, 216
 naprekid (pričati) : na prekid (veza), 353
 napremase (preko puta), 351
 napretek, 350
 napriliku (= vjerovatno) : na priliku (što je propala), 353
 naprimjer (skrać.: npr.), 569
 na proljeće, 359
 naprosto, 350
 napućen (gl. prid. trp.: napućiti), 77
 napućen (gl. prid. trp.: naputiti; napućiti), 77
 narijetko (zamijesi) : (prosi) na rijetko (sito), 353
 narodnooslobodilački, 308
 narudžba, 103, 128
 narudžbenica, 103
 naruku (= odruke) : (pao je) na ruku, 353
 nas. – naselje
 nasamo (ostadoše) : (izide) na samo (minutu), 353
 nasigurno, 353
 Nasiha Kapidžić-Hadžić (gen. Nasihe Kapidžić-Hadžić), 33, 296
 nasijecati, 226
 nasilu, 353
 nasitno, 353
 nasjeći, 226
 naskoro, 353
 naskroz, 350
 naslijede, 236
 nasmrt, 353
 nasreću, 353
 nasred, 360
 Nasrudin-hodža, 287
 Nasrudin-hodžin, 311
 Nastavničko vijeće Medicinske škole u Tuzli, 496
 Nastavničko vijeće Osnovne škole "Mehmedali ja Mak Dizdar" u Sarajevu, 496
 nastavnik pedagog, 275
 Nastavno-naučno vijeće Ekonomskog fakulteta u Brčkom, 496
 Nastja, 197
 nasto, 350
 nastranu, 353
 nasuho, 353
 nasumice / nasumce, 351
 nasuprot, 360
 nasusret, 353
 naširoko, 353
 natajno, 353
 natanko, 353
 natenane / natenhane, 351
 naticanje (: naticati), 232
 naticati (: nataći), 232
 natiho, 350
 natjecanje (: natjecati), 232
 natjecati (: nateći), 232
 natpolovičan, 127
 natrag, 353
 natraške, 351
 natrijezo, 350
 natruha, 55
 natvrdo, 353
 naučnoistraživački (: naučno istraživanje), 307
 nauditi / nahuditi, 60
 nauznak, 351
 navečer, 353
 naviše, 350
 navrat-nanos, 357
 navrh, 360
 nazimu, 353
 nazlo, 353
 nazovidemokracija, 264
 nazovimajstor, 264
 nazrijevanje, 227
 nazrijevat (: nazreti), 227
 nažalost, 353
 našao, 350
 N.B. – nota bene (pazi dobro), 369
 n.d. – navedeno djelo, 368
 n.e. – nove ere (po kršćanskom kalendaru), 368
 ne daj Bože, 444
 ne imati (gl. prid. rad. ne imao), 277, 341
 nearap, 277, 459

ne-bitak, 32, 277
 nebriga, 277
 nečovjek (nom. mn. neljudi), 277
 neću, nećeš, neće, nećemo, nećete, neće, 339
 nedaća, 90
 nedavno, 350
 Nedjelja borbe protiv tuberkuloze, 489
 Nedjelja djeteta, 489
 nedorastao (dječak), 303
 nedorečen (npr. prijedlog), 303, 343
 nedostajati (manjkati), 338
 nedostati (uzmanjkati), 338
 nedužan, 302
 Nedžarići, 477
 Nedžd (zem.), 102
 neelastičan, 74
 nego što, 365
 negodovati, 338
 negoli, 363
 nehote, 351
 nehotice, 350, 351
 nehrdajući (materijal), 108, 303, 343
 neimanje, 277
 neimar, 74
 neistruhla (daska), 303
 neizbježiv, 224
 ne-ja, 32, 277
 nekad, 216
 nekakav, 313
 nekamoli / nekmoli, 363
 nekidan, 350
 nekmoli / nekamoli, 363
 neko, 115, 313
 nekoliko, 216
 nekud / nekuda, 352
 nemati (prez. nemam), 341
 nemiješanje, 277
 nemoj, nemojmo, nemojte, 340
 nemusliman, 277
 nenavidjeti (mrziti), 338
 neobrijan, 302
 neobuvena (cipela), 303
 neod. – neodređeni
 neodredljiv (uz: neodrediv), 302
 neolit, 509
 neopazice, 351
 neprestano, 258c
 neprijatelj, 277
 neprocjenjiv (uz: neprocjenljivo), 224
 neprom. – nepromjenljivo
 nepromoćiv, 302
 nerado, 350
 neravnopravan, 302
 Neretljanin / Neretvanin (: Neretva), 117
 Neretljanka / Neretvanka, 117
 neretljanski / neretvanski, 117
 Neretvanski kanal, 479
 neshvatljiv, 302
 neslaven, 277, 459
 nesretan, 302
 nestajanje, 277
 nestajati (iščezavati), 338
 nestati (iščeznuti, izgubiti se), 338
 nesvrš. – nesvršeni (vid glagola)
 nešto, 216, 313
 netaknut, 302
 netalijan, 277
 neukusan, 302
 neuropsihijatar, 263
 neusporediv, 302
 neuvehla (ruža), 303, 343
 nevaljalac (gen. jd. nevaljalca), 249a
 neveselo, 350
 neveseo, 302
 neviden, 302
 nevrijeme (gen. jd. nevremena), 217, 277
 New York / Njujork (dat./lok. New Yorku / Njujorku), 190c
 nezahrdalo (srce), 303
 nezvaničan, 302
 Nidara, 106
 nijem (komp. njemiji), 221
 nijemac (nijem čovjek); 534, Nijemac (pri-
 padnik njemačkoga naroda), 459, 534
 Nijemčević, 240
 nikad / nikada, 352
 nikakav, 313
 niko, 115, 313
 nikud / nikuda, 352
 nimalo, 353

nimet, 202
 niotkud / niotkuda, 352
 nisam, nisi, nije, nismo, niste, nisu, 234, 339
 Nišićka visoravan, 479
 ništa, 313
 nitrojedinjenje, 263
 nivea (krema), 518
 Nives (gen. Nives / Nivese), 186
 Nivesin, 186
 nivo (nom. mn. nivoi), 74
 Nizama-hanuma, 287
 nizbrdo, 350, 353
 nizdlaku, 353
 niz vjetar, 359
 niz vodu, 359
 N. N. – nomen nescio (ne znam imena, neko nepoznat), 369
 noć, 87
 noćasnji, 92
 noćiti, 92
 nogomet, 260
 Nogometni klub "Željezničar", 496
 Nogometno prvenstvo BiH, 521
 nokaut, 265
 nom. – nominativ (uz: N), 381b, 397
 non-stop, 357
 nosač, 83a
 nosilac, 245d
 nošnja, 122a
 nova era, 509
 nova godina (godina dana koja slijedi); Nova godina (praznik), 534
 Nova Varoš, 477
 novi grad (opisno, opći pojam); Novi Grad (sarajevska općina), 534
 Novi Pazar, 477
 Novljanin, 463
 Novo Sarajevo, 477
 novogradnja, 260
 Novopazarac, 283
 novopazarski (: Novi Pazar), 305
 Novopazarski sandžak, 471
 Novoseljanin, 463
 Novoseoci (gen. Novoselaca), 248, 278
 novoseočki (: Novoseoci), 248
 186

Novotravnčanin (: Novi Travnik), 283
 Novozelandanin (: Novi Zeland), 283
 Novski kadiluk, 471
 npr. – naprimjer, 376, 397
 Nubijska pustinja, 479
 Nuh (Noa / Noe; vjerovjesnik), 154
 Nuhbegović, 128
 nusprostorijska, 264
 nuzzanimanje, 54g
 nuzzarada, 54g

Nj

Njegova visost, 530
 njem. – njemački
 njemak, 224
 Njemčević, 240
 njemica (nijema žena), 534; Njemica (pri-padnica njemačkoga naroda), 224, 459, 534
 Njezino veličanstvo, 530
 njiva, 206
 njujorški (: New York / Njujork), 194, 305, 466

O

Ob, 197
 obal / obao, 247
 obavijestiti (prez. obavijestim, gl. pril. proš. obavijestivši), 219
 obaviješten, 219
 obaviještenost, 219
 obavještavati (prez. obavještavam, aor. obavještavah, imp. obavještavaj, gl. prid. rad. obavještavao, gl. prid. trp. obavještavan, gl. pril. sad. obavještavajući; nesvrš.: obavijestiti), 218a, 219
 obavještenje, 220
 obdan, 351
 obelisk (gen. mn. obeliskâ), 169
 obeščastiti, 122b
 Obhoda, 129b
 objekat / objekt, 169
 obl. – oblik

obnoć, 351
 oboa, 74
 obojica, 69
 obolijevati (: oboljeti), 236
 oboljeti, 226
 obrađivati, 108b
 obrašćić, 83a, 122b
 obuimati (prez. obuimam / obuimljem), 74
 o.c. – opus citatum (navedeno djelo), 368
 ocijeniti (: ocjena), 220
 ocjenjivati (: ocijeniti), 218a
 odahnuti, 110
 odalje, 351
 odande, 351
 odanle, 351
 odasvud / odasvuda, 352
 odatle, 351
 odavde, 351
 odavle, 351
 odavna / odavno, 351
 odbrambeni (uz: obrambeni), 122d
 od danas, 359
 odgajivač, 69
 odijelce (: odijelo), 225c
 odijeliti, 110
 odijelo (: odjeti), 230
 odio / odjel, 215a, 247
 odiseja (lutanja puna doživljaja), Odiseja
 (ime epa), 519, 534
 odjel / odio, 215a, 247
 odjeljak, 231b
 Odjeljenje za stambene poslove Skupštine
 grada Mostara, 496
 od jučer, 359
 od jutros, 359
 odlahnuti, 57
 Odlazak (slika), 511
 odlijevati (uz: odlivati), 220
 odljepljivati (: odljepiti), 218a
 od ljetos, 359
 odljev (uz: odliv), 220
 odmah, 351
 odmalehna, 350, 353
 odmaloprije / od maloprije, 355
 od miline, 359
 odnekud / odnekuda, 352
 odoka, 258a, 350
 odolijevati (: odoljeti), 226, 236
 odoljeti, 226
 odonda / od onda, 355
 odonud / odonuda, 352
 odostrag(a) / odstrag(a) (uz: ostrag/a/), 352
 odovud / odovuda, 352
 odozdo / odozdol / odozdola, 350, 352
 odozgo / odozgor / odozgora, 350, 352
 od pamtivijeka, 359
 odr. – određeni
 odranije, 350
 odreda, 353
 odrješenje, 216
 odrješit, 216
 odsad / odsada (uz: od sada), 129a, 352, 354
 od sinoć, 359
 odskora / odskoro, 350
 odsprijed / odsprijeda, 352
 odst, 350
 odsvagda, 350
 odsvakud / odsvakuda, 352
 odsvud / odsvuda (uz: odasvud/a/), 352
 odšale, 353
 odšetati, 129a
 odškrinuti, 129a
 od tada, 354
 oduvijek, 350
 odvajkad / odvajkada, 352
 odviše, 350
 odzad / odzada, 352
 od zimus, 359
 odžak (opća im.); Odžak (zem. ime), 534
 o.g. – ove godine, 368
 Oglavačka tekija, 499
 ogledalce, 249a
 ogrtač, 83a
 ohol, 249a
 okean, 163
 oklobdžija, 128
 okolni, 249a
 oko podne, 359
 okreni-obrni, 349
 Okrug Bihać, 476

oktobar (opća im.); Oktobar (hist.; Oktobar-
 ska revolucija), 534
 olahkotni, 57
 olein, 74
 Olimp, 169
 Olimpijske igre u Münchenu / Minhenu, 521
 olovo (opća im.); Olovo (grad), 534
 olupina / ohlupina, 60
 omalehan, 301
 omečka (: omedak), 92
 Omer-paša (Latas), 287, 449
 Omer-pašin, 311
 Omladinsko šetalište (naziv ulice), 490
 onomatopeičan, 74
 Onjegin, 197
 općedruštveni, 301
 općenito, 93
 općepoznat, 301
 opći, 93
 općina (opća im.); općina Bijelo Polje; Bjelo-
 poljska općina (uz: Općina bjelopoljska;
 kao područje), 93, 475
 Općinski sud u Kaknju, 496
 opera (opća im.); Opera (skrać. za: Opera u
 Sarajevu), 534
 ophrvati, 57, 127
 Oprosní hadž (hist.), 507
 optužba, 127
 opústiti (učiniti pustim), 233
 opustjeti (postati pust), 233
 orač, 83a
 orački, 116
 orah, 55
 Orahovica, 62
 Orao (brod), 493
 orašćić (: orah), 83a, 90, 122c
 Orden rada sa zlatnim vijencem, 520
 organizam, 169
 Orhan, 55
 orhideja, 70
 original, 249b
 orijent (opća im.), 160; Orijent (Istok, istočne
 zemlje i narodi), 534
 orijentacija, 65b
 orkan, 481

Oruč, 80
 orude, 106
 orudnik, 108
 Osaćanin (: Osat), 89
 osigurati, 615
 Osijek, 240
 osim što, 365
 oslobadati, 108b
 Osman – Azizov roman, 25, 312
 Osman Nuri Hadžić (gen. Osmana Nuri Ha-
 džića), 293
 Osmansko carstvo / Osmanlijsko carstvo (Os-
 manska carevina), 471
 Osnovna škola "Alija Nametak", 148
 Osnovna škola "Safvet-beg Bašagić", 496
 osvjetliti, 218a
 osvjetljavati (: osvjetliti), 218a
 o.š. – osnovna škola, 368
 otac, 613
 otad / otada (uz: od tada), 110, 354
 otcvrknuti, 118a
 otčušnuti, 118a
 othraniti, 127
 otkad (uz: otkada / od kada), 354
 otkako, 351, 362
 otklegod (odnekud) : otkle god (otkle bilo),
 356
 otkud / otkuda, 352
 Otkupitelj (u službi vlastitog imena), 445
 otočanin (žitelj otoka); Otočanin (naziv
 stanovnika: Otok, Otoka, Otočac), 534
 Otomanska imperija, 471
 Otomansko carstvo, 471
 otrprnuti, 55
 otrprlike, 351
 otrprve / otrprvo, 351
 otrag / otraga, 352
 otrežnjavati se (: otrijezniti se), 218a
 otrijezniti se, 218a
 Otto von Bismarck / Oto fon Bizmark, 446a
 otud (uz: otuda), 110
 otvorenozelen, 309
 OUN – Organizacija ujedinjenih naroda, 385
 ovan (opća im.), 534; Ovan (zodijački znak),
 488, 534

ovčar, 452
 ovdje-ondje, 357
 Ovidijev, 67
 ovidijevski, 67
 ovlašćen / ovlašten, 88f
 ovlašćivanje, 92
 ovlašten / ovlašćen, 88f
 ovneći, 90
 ovrha, 55
 ozljeda, 123a
 oživiti (učiniti živim), 233
 oživjeti (postati živ), 233

P

p. – para, 380
 PA – Pedagoška akademija, 385
 padobran, 260
 palac (gen. jd. palca, nom. mn. palci; ali: palac, nom. mn. paoci – na točku), 249a
 palača, 80
 palčić (: palac; ptica); Palčić (ime iz bajke), 534
 palma, 249b
 pa makar, 365
 panel-ploča, 274
 Panonska nizija, 479
 panorama, 171
 paradigma, 171
 paranoičan, 74
 paranoik, 74
 Pariska komuna, 474
 Pariz, 176, 477
 parking prostor, 276
 parlament, 504
 parnjača, 83a
 Pašaluk bosanski (uz: Bosanski pašaluk), 471, 472
 pašče (: pas), 83a, 122a
 patent (gen. mn. patenata), 169
 patlidžan, 102
 patrijarhat, 509
 patriotizam, 72b
 Patriotska liga (ime organizacije), 496
 paučina, 74
 pauza, 164
 pažljiv, 122b
 pažnja, 122b
 pčela, 80
 pečenje, 81i
 pečurka, 80
 peč (opća im.); Peć (zem. ime), 534
 peći (prez. pečem, imperf. pecijah / pećah, gl. prid. trp. pečen), 81d, 81f, 81i
 Pedagoška akademija Univerziteta u Sarajevu, 498
 pehar, 55
 pejgamber (Božiji vjerovjesnik); Pejgamber (vjerovjesnik Muhammed), 534
 pejor. – pejorativno
 Peking, 176
 Pelješac, 479
 Pelješčanin, 463
 pepeljuga (opća im.); Pepeljuga (ime iz bajke), 534
 pepeo, 245e
 perf. – perfek(a)t
 perfekat / perfekt, 169
 peripetija, 167
 persona, 165
 Perućica, 479
 Perun, 442
 perz. – perzijski, 372
 Perzej, 165
 Perzija, 165
 Perzijski zaliv, 479
 peterica-šesterica, 329
 Peti korpus Armije Republike Bosne i Hercegovine, 496
 petina-šestina, 329
 petnaestina, 328
 Petnaesto svjetsko nogometno prvenstvo, 521
 Petöfi / Petefi (gen. Petöfija / Petefija), 184
 Petöfijev / Petefijev, 184
 petogodišnjica, 260
 petokolonaš, 260
 Petrarca / Petrarka (gen. Petrarke), 180
 Petrarkin, 180
 Petre Prličko (gen. Petra Prlička), 188

Petrescu / Petresku (gen. Petrescua / Petres-
 kua), 185
 Petrescuov / Petreskuov, 185
 petsto, 326
 petstoti, 327
 Philips / "Philips" / Filips (ime elektronskih
 aparata), 517
 pidžama, 102
 pihtije, 55
 pijaca, 65a
 pijetao (nom. mn. pijetlovi), 217, 230, 245c
 pijetlov, 225e
 pijevac, 230
 pileći, 89
 pincgauer, 128
 ping-pong, 274
 pion, 72b
 Pirus malus (jabuka), 453
 pisaci, 90
 pišćev (: pisac), 122a
 Pitagorina škola, 510
 pitati (gl. pril. sad. pitajući), 88e
 piti (2/3. l. jd. prez. pije, 3. l. mn. prez. piju,
 imp. pij), 65e, 68, 69
 pješćan (odr. obl. pješćani), 224
 pjetlić, 224
 pjev (: pjevati), 231f
 PL – Patriotska liga, 385
 pl. – plural
 plaćati (platiti), 88h
 plakati (prez. plaćem, imp. plaći, gl. pril. sad.
 plaćući), 81d, 81g, 81h
 plamećak, 83a
 plamićak, 83a
 planinsko-brdsko (područje), 306
 plašće, 89
 plavićast, 83b
 plavićav, 83b
 plavooka, 74
 plebs, 129d
 pleća, 87
 plejada (: grč. Plejade), 70
 plejbek, 265
 plemićki, 116
 plemićstvo, 121

plićina / plićina, 78
 plijesan, 236
 Plinije (dat./lok. Pliniju), 65e
 plinomjer, 231d
 Plivadon / "Plivadon" (ime lijeka), 517
 plperf. – pluskvamperfek(a)t
 pl.t. – plurale tantum
 pljenidba, 224
 pljenilac, 224
 pljeskati (prez. pljeskam / plješćem), 94
 pljesniv, 224
 Pljevaljska kotlina, 479
 Pljevlja, 240
 Pljevljak, 463
 pobijediti (: pobjeda), 220
 pobjeđivati (: pobijediti), 218a
 poblizu, 350
 поближе, 350
 pobogu, 444
 pobrzo, 350
 pobrže, 350
 počesto, 350
 početak, 80
 poći, 91
 podal / podao, 247
 poddijalekt (uz: poddijalekat), 54a, 111
 poddioba, 54a, 111
 Podhranjen (nas.), 129b
 Podhrastovi, 129b
 podjesen, 350
 podlijeganje, 227
 podlijegati (: podleći), 227
 Podlugovi, 278
 podnoć, 350
 podnošljiv, 122a
 podobrahno / podobrano, 350
 podobro, 353
 podosta, 353
 Podrinjac (uz: Podrinac), 463
 Podrinje, 479
 podsijecati (: podsjeći), 226
 podsjeći, 226
 podstanar, 129a
 podstarost, 350
 podšišati, 129a

Podtekija, 129b
 podtekst, 129b
 podtip, 129b
 podugačak, 301
 poduže, 350
 podvečer, 350
 podzimu, 350
 Podžeplje, 206
 poema, 171
 poet. – poetski
 poezija, 74
 pogdjegdje, 350
 pogdjegod, 350
 pogrešiv / pogrješiv, 224
 pogreška / pogrješka, 216
 po H. – po Hidžri (prema musul. novoj godini;
 računa se od 16. VII 622. po vjerovjesniku
 Isau), 369
 poizbliže, 350
 poizdaleka, 350
 poizdalje, 74, 350
 pokasno, 350
 pokatkad / pokatkada, 352
 pokoji, 313, 318
 pokoljenje (: koljeno), 231f
 pokraj, 360
 pokrivač, 83a
 pokućstvo, 121
 polagahno, 350
 polahko, 350
 polakše, 350
 Polimlje, 479
 političkoekonomski (: politička ekonomija),
 307
 polubrača (gen. polubrače), 92
 polumjesec, 486
 polupismen, 301
 polupismenost, 264
 poluvrijeme (gen. jd. poluvremena), 217
 poljevač, 224
 pomalo (= u nekoj mjeri) : po malo (boljem
 planu), 353
 pomodrijela / pomodrela, 216
 pomodrijeti / pomodreti, 216
 pomol, 249a
 pomračenje Sunca / sunca i Mjeseca / mjese-
 ca, 486
 ponajprije, 350
 ponajvećma, 350
 ponajviše, 350
 ponaosob, 351
 ponedjeljak, 231b
 ponedgdje, 350
 ponekad / ponekada, 352
 poneki, 318
 po nekiput, 358
 poneko, 313, 318
 ponešto, 318
 poniže, 350
 ponova / ponovo, 350
 ponovno, 350
 poodavna / poodavno, 74, 350
 popijevka (gen. mn. popijevaka / popjevaka /
 popijevki), 217
 popola, 350
 pop-pjevač, 272
 poprijeko, 350
 po prilici, 359
 popustljiv, 120
 popustljivost, 120
 porano, 350
 porebarke, 351
 poricati (prez. poričem), 81d
 porijetko (posijati) : (svrati) po rijetko (sito),
 353
 posao, 245c
 Posavac, 463
 Posavina; Bosanska Posavina, 479
 posigurno, 350
 posječen (gl. prid. trp.: posjeći), 77
 posječen (gl. prid. trp.: posjetiti), 77
 poslanik (opća im.); Poslanik (vjerovjesnik
 Muhammed), 534
 poslanik Davud, 445
 poslanik Muhammed, 445
 poslijepodne, 236
 poslijeratni, 236
 posred, 360
 postdiplomski, 129b, 301
 postiti (imperf. pošćah), 88d

Postojnska jama, 479
 postturski, 54f
 pošto-poto, 357
 potcrtati, 118a
 potčiniti, 118a
 poticanje (: poticati), 232
 poticati (: potaći), 232
 potihano, 350
 potiho, 350
 potjecanje (: potjecati), 232
 potjecati (: poteći), 232
 potom, 350
 potpis, 127
 potpuno, 351
 Potur-Šahidija, 132
 Povardarje, 479
 povazdan, 350
 povr. – povratni
 povreditelj, 224
 povrediv / povredljiv, 220
 povređivati (: povrijediti), 218a
 povrh, 360
 povrijediti (: povreda), 220
 povrijedenost, 219
 povuci-potegni, 349
 pozadugo, 350
 požarevački (: Požarevac), 82
 pr. – primjer, 371
 Prača, 479
 Prag (grad); Praška lingvistička škola, 176,
 477, 510
 prah, 55
 pramičak, 83a
 praonica, 245b
 prasl. – praslavenski
 prastar, 301
 pratilac, 245d
 pravo reći, 358
 pravo rekavši, 358
 prebogat, 301
 prebol, 229c
 prečnik / priječnik (promjer), 229
 pred podne, 359
 pred. – predikat
 preddiplomski, 54a, 111
 predđački, 118a
 predodžba, 103
 predsjednik, 129a
 predsjednik Bijedić, 533
 predtakmičenje, 129b
 predturski, 129b
 predvođenje, 108
 predvorje, 110
 predzoru, 350
 pregača, 83a
 pregled / prijegled, 229
 pregorijevati (: pregorjeti), 226
 pregorjeti, 226
 pregrada, 229
 prehrambeni, 122d
 preimućstvo, 121
 prekid / prijekid, 229
 prekjučer, 350, 351
 preklani, 351
 preklop / prijeklop, 229
 preko volje, 359
 prekodan(a) (= svaki drugi dan) : preko dana
 (čita), 353
 prekoputa, 350
 prekosutra / preksutra, 350
 prelac (gen. jd. prelca), 249a
 prelaz / prijelaz, 229
 prelom / prijelom, 229
 premaz / prijemaz, 229
 premetačina, 83a
 premjer, 229c
 premjeranje, 231e
 premjerati (prez. premjeram; nesvrš.: pre-
 mjeriti), 231e
 premještanje, 231e
 premještati (prez. premještam; nesvrš.: pre-
 mjestiti), 231e
 pren. – preneseno
 preokupiran, 74
 preosjetljiv, 301
 prepis / prijepis, 229
 prepjev / prijepjev, 229
 prepreka, 229
 pres-centar, 274
 presjeći, 228

presjedanje, 231e
 presjedati (prez. presjedam; nesvrš.: presjes-
 ti), 231e
 presjek / prijesjek, 229
 preskok / prijeskok, 229
 prestići, 337
 prestup / prijestup, 229
 pretres, 229c
 prev. – prevodilac, 372
 prevod / prijevod, 229
 prevoj / prijevoj, 229
 prevoz / prijevoz, 229
 prez. – prezent, 372
 prezent, 169
 prezidij, 168
 prezir / prijezir, 229
 prhut, 55
 pribadača, 83a
 prid. – pridjev
 prij. – prijedlog
 priječnik / prečnik (promjer), 229
 Prijedor (nas.); Prijedorska općina (uz: Opći-
 na prijedorska), 240, 475
 Prijedorčanin, 83a
 Prijedorska ulica (uz: Ulica prijedorska),
 491, 492
 prijegled / pregled, 229
 prijek (komp. preči), 221
 prijekid / prekid, 229
 prijeklop / preklap, 229
 prijelaz / prelaz, 229
 prijelom / prelom, 229
 prijemaz / premaz, 229
 prijemčiv, 83b
 rijepis / prepis, 229
 rijepjev / prepjev, 229
 Rijepolje, 240
 rijesjek / presjek, 229
 rijeskok / preskok, 229
 rijestonica / rijestolnica, 247
 rijestup / prestup, 229
 rijevod / prevod, 229
 rijevaj / prevoj, 229
 Rijevor (nas.), 477
 rijevaj / prevoz, 229
 rijezir / prezir, 229
 ril. – rilog
 riljepčiv, 83b
 rilrijeniti (: rilrijena), 220
 rilrijedba, 128, 224
 rilrijenljiv / rilrijenjiv, 220, 224
 rilrijenjivati (: rilrijeniti), 218a
 rilrijerak, 231b
 rilriobalni, 72c
 rilrionuti, 72c
 rilripovijetka (gen. mn. rilripovijedaka / rilripo-
 vjedaka / rilripovijetki), 217
 rilripovjedadž, 224
 rilrir. – rilriredivač, 372
 rilriodoslovlje, 260
 rilri ruci, 359
 Rilriega na Akabi, 496
 rilripijeće (: rilriispjeti), 226
 rilriisv. – rilriisvojni
 rilriticati (: rilritaći), 232
 rilritiskati (prez. rilritiskam / rilritišćem), 94
 rilritjecati (: rilriteći), 232
 rilritom (= tada, usto) : rilri tom(e) (poslu), 353
 rilriučiti, 73
 rilri. n. e. – rilrije nove ere (po kršćanskom
 računanju vremena), 371
 rilriproblem, 171
 rilriprocjenitelj, 224
 rilripročitati, 337
 rilriprodrijeti, 239
 rilriprof. – rilriprofesor, 372
 rilriprofašistički, 301
 rilriprogram, 171
 rilriproha, 55
 rilriProkrustov krevet, 456
 rilriprolijevanje / rilriprolivanje, 227
 rilriprolijevati / rilriprolivati(: rilriproliti), 227
 rilriproliv / rilriproljev, 227
 rilriprolivanje / rilriprolijevanje, 227
 rilriprolivati / rilriprolijevati (: rilriproliti), 227
 rilripromaha, 55
 rilripromjenljiv / rilripromjenjiv, 224
 rilriprosidba, 128
 rilriprosijed, 301
 rilriprošlogodišnji, 308

prošnja, 122a
 protestni, 120
 proticati (: protaći), 232
 protivrječiti (uz: proturječiti), 216
 protivrječje (uz: proturječje), 216
 protivrječnost (uz: proturječnost), 216
 protivudar (uz: protuudar), 264
 protjecati (: proteći), 232
 protuha, 55
 protuustavan (uz: protivustavan), 301
 proučiti, 74
 provodadžija, 104
 provodadžika, 104
 prozodija, 164
 prozorčić, 83a, 90
 prstni (: prst; drugo je prsni: prsa), 120
 pručje, 89
Prunus domestica (šljiva), 453
 Prva gimnazija (u Sarajevu), 496
 Prva književna komuna (izdavačka kuća iz Mostara), 496
 prvi put (ne: prvi puta), 331
 prvoborac, 260
 prvoškolac, 260
 P. S. – post scriptum (poslije napisanoga), 369
 pseudo-Kinez, 32, 277, 459
 pseudonauka, 263
 psihoanaliza, 263
 psiholingvistika, 516
 Pskovska gubernija, 471
 ptica, 613
 ptičurda (: ptica), 82
 ptičurina (: ptica), 82
 PTT – Pošta, telegraf i telefon, 385, 386
 Pulo (pas), 450
 pun Mjesec / mjesec (uštap), 486
 punačak, 83b
 punđa, 106
 punokrvan, 308

R

r. – razred; rod; rahmetli (umrli), 368
 Rabija, 69
 194

Rabijin, 66
 racionalizam, 509
 računadžija, 104
 računica, 80
 radij, 266
 radijski (: radio), 67
 radijus, 65c
 radio, 72a, 266
 Radio Bosne i Hercegovine (gen. Radija Bosne i Hercegovine), 268
 radioaktivnost, 266
 radioamaterski, 310
 radioaparatus, 266
 radiodifuzija, 266
 radiofonija, 267
 radio i TV program, 273
 radiologija, 267
 radio – ne radio / radio ne radio, 349
 radionica, 72a, 245b
 radioskopija, 267
 radiospiker, 266
 radiostanica, 266
 Radio-televizija Bosne i Hercegovine (gen. Radio-televizije Bosne i Hercegovine), 268, 496
 radiotelevizija, 266
 Radio Tuzla (gen. Radija Tuzle / Radio-Tuzle), 268
 Radobolja, 278
 rahatlokum, 55
 rahlost, 55
 Raifa, 75
 Rajfa, 75
 rak-rana, 274
 ramazani-šerif (časni ramazan), 274
 rang-lista, 274
 Rapka (: Rabija), 130
 rascijepiti, 218a
 rascjepljivati, 218a
 raskinuti, 127
 raspikuća, 262
 raščešljati, 122b
 Ravni kotari, 479
 razbjesnjeti, 123a
 razdio / razdjel, 215a, 247

razg. – razgovorno
 razgovijetan (komp. razgovjetniji), 221
 Razija, 69
 razljutati, 123a
 raznjihati, 123a
 razr. – razred (uz: r.), 372
 razrjeđivanje, 216
 razrjeđivati, 216
 razrješavati, 216
 razrješenje, 216
 razumijevati (: razumjeti), 226
 razumjeti (imp. razumij), 68, 215b
 ražalostiti, 122b
 ražariti, 110
 realističan, 83b
 realizam, 509
 rebiul-evvel (uz: rebiul-evel), 111k
 recenzija, 165
 recept, 169
 reći (fut. I reći ću), 91, 346
 redosljed, 236
 reisul-ulema, 28, 74, 532
 reisul-ulema Čaušević, 533
 rekla-kazala, 29, 349
 rel. – religijski
 Reljevo, 62
 remek-djelo, 274
 Renault 5 / reno 5, 35
 rendgen (aparati), 518
 renesansa, 509
 Renovica (prezime), 62
 rentakar, 265
 repa, 216
 Republički prosvjetno-pedagoški zavod, 496
 republika (opća im.); Republika (skraćeni
 naziv za RBiH), 534
 reum / reuma, 171
 revers, 169
 rezati, 216
 rezime (gen. jd. rezimea), 74
 ribič (ribolovac), 83a
 ričkast (: rid), 92
 rid, 106
 ridokosa, 108
 rij. – riječca
 riječ-dvije, 329
 Rijeka, 240
 riješiti, 220
 Rim, 176, 477
 Rio de Janeiro / Rio de Žaneiro (dat./lok. Rio
 de Janeiru / Rio de Žanciru), 190c
 ritam, 169
 Riza, 62
 Riza-beg Kapetanović Ljubušak (gen. Riza-
 -bega Kapetanovića Ljubušaka), 295
 Rizah, 62
 Rizvanbegović, 125
 rj. – rjede
 Rjazanj, 197
 rječica, 224
 rječina, 224
 rječit, 224
 rječkati se (: riječ), 225f
 rječnik, 224
 rješenje (: riješiti), 220
 rješiv, 220, 224
 robovlasnik, 260
 ročko (: rodak), 92
 ročkov, 92
 rodoljub, 260
 rogač, 83a
 rokenrol, 265
 rok-muzika, 31, 272
 romanopisac, 260
 Romić, 62
 Rousseau / Ruso (gen. Rousseau / Rusoa),
 178, 185
 Rousseauov / Rusov, 178, 185
 roze dimije, 276
 RTVBiH – Radio-televizija Bosne i Herce-
 govine, 385
 RTV-program, 272
 ručak, 80
 ručeta (: ruka), 82
 ručka (: ruka), 82
 ručurda (: ruka), 82
 rudača, 83a
 Rudonja (bik), 450
 ruho, 55
 ruku (gen. jd. rukua; pregib u namazu), 202

rumenka, 451
rumijevac, 458
Rumun (nom. mn. Rumuni), 459
Rumunija, 176
Rumunka, 459
rupčaga, 83a
rus. – ruski, 374
ruski, 110
rusko-japanski rat, 508

S

s – sekunda, 378
S – sjever, 381; sumpor, 381a
s.a. – sine anno (bez oznake godine), 368
sabah, 55
sabah-zora, 274
SAD – Sjedinjene Američke Države, 385, 386
Safvet-beg (Bašagić), 287
sagorijevati (: sagorjeti), 226
sagorjeti, 226
Sahara, 479
sahat / sat, 60
sahat-dva (uz: sat-dva), 329
sahat-kula, 28, 56, 257, 274
Sahib, 62
Saima, 75
Sajma, 75
Sakib, 62
Salih-baša, 287
salla (uz: sala), 54i
Samijin, 66
samoća, 90
samonikao, 308
samoodbrana, 264
samoposluga, 264
San Marino (gen. San Marina), 190c, 280
sanatorij, 168
sandžački, 104
sandžački Bošnjaci, 460
sandžak (opća im.), 534; Sandžak (zem. ime), 102, 534
Sandžaklija, 463
Sankt Moritz / Sankt Moric, gen. Sankt Moritza / Sankt Morica, 280

Sapfin, 181
Sapfo (gen. Sapfe), 181
Sarabon / "Sarabon" (ime bombona), 517
Sarajevo, 477
Sarajevska opera (Opera Narodnog pozorišta u Sarajevu), 499
Sarajevski aerodrom, 501
Sarajevski lingvistički kružok, 496
Sarajlija, 463
Sari Saltuk, 446a
sasvim (= posve) : sa svim (znacima), 353
sat / sahat, 60
Satka (: Sadeta), 130
Saudijska Arabija, 176
Savez sovjetskih socijalističkih republika (Sovjetski savez), 471
savski most (bilo koji most na Savi), 495
sazreti, 227
sazrijevanje, 227
sazrijevati (: sazreti), 227,
sazviježde, 237
Schiller / Šiler, 251e
Sciurus vulgaris (vjeverica), 453
Sead, 74
sebičan, 83b
Secale cereale (raž), 453
sedmokrak, 308
Sefard (nom. mn. Sefardi), 460
Seid, 74
Seid Vehab Ilhamija (gen. Seida Vehaba Ilhamije), 293
sciz, 74
seka (hip.: sestra); Seka (osobni nadimak), 534
sekunda, 378, 379
selce / seoce (gen. mn. selaca), 247
Selmica, 446b
Semberija, 479
Senahid Bolić Bola (gen. Senahida Bolića Bole), 294
sendvič, 80
seoba, 245e
seoba naroda, 509
Sergejevič, 85
serhat, 55

sestra, 613
 sestričić (uz: sestrić), 83a, 90
 sestrična (uz: sestričina), 83a
 sevak / sevak, 202
 sevdah, 56
 Seviljanka (: Sevilla), 193
 Sevr (ime pećine), 479
 sg. – singular, 376
 sg.t. – singulare tantum
 Shakespcare / Šekspir (gen. Shakespearea / Šekspira), 74, 181
 Shakespearcov / Šekspirov, 182
 shema, 171
 sibjan-mekteb, 274
 Sicilijanka (naziv šahovske partije), 522
 Sićevačka klisura, 479
 sijati, 215b
 sijelo (: sjesti), 230
 silueta, 74
 Silver / "Silver" (ime žileta), 517
 simbol, 159
 simpozij, 168
 Sinaj, 479
 Sinanpašić, 125
 sinčić, 83a
 Singer / "Singer" (ime mašine), 517
 singerica (šivaća mašina), 518
 Siri-baba, 287
 siroče, 83a, 112
 sistem, 171
 Sivko (konj), 450
 Sizif, 164
 sjajiti, 69
 sječenje, 81i
 sjeći (prez. sijećem), 81d, 91, 228
 sjediti / sjedjeti, 215a
 sjedoglav, 222
 sjena, 231a, 231b
 Sjenica, 240
 sjenik, 224
 s jeseni, 359
 sjesti, 226, 231e
 sjever (strana svijeta); Sjever (sjeverne zemlje i narodi), 381c, 482, 534
 Sjeverna Amerika, 468
 Sjeverna Koreja (mj.: Narodna Republika Koreja), 469
 Sjeverni pol, 482
 sjevernjača, 83a
 sjeveroistočni, 308
 sjeverozapad, 260
 skakač, 83a
 skakati (prez. skačem, imp. skači, gl. pril. sad. skaćući), 81d, 81g, 81h
 skandal, 249b
 ski-lift, 274
 skitač, 83a
 Skoplje, 176, 477
 Skopska crna gora (planina), 479
 skrać. – skraćenica, 372
 Skradinski buk, 479
 skraj, 360
 s kraja, 359
 skroz-naskroz, 357
 skupljač, 83a
 skupocjen, 222
 skupoća, 90
 s.l. – sine loco (bez oznake mjesta), 368
 slabačak, 83b
 slamnjača, 83a
 slatkovodni, 308
 slav. – slavenski, 372
 Slaven (nom. mn. Slaveni), 216, 459
 Slavenka, 459
 slavenstvo (svojtvo); Slavenstvo (svi Slaveni), 461, 534
 Slavonija, 479
 slezna, 216
 sljedēči / sljedēći (prid.), 237
 slijepčev (: slijepac), 225e
 slijeva, 350
 Slovak (nom. mn. Slovaci), 459
 Slovakinja, 459
 Slovenac (nom. mn. Slovenci), 459
 Slovenčev, 464
 Slovenija, 469
 Slovenka, 459
 Slovenske Alpe, 479
 Slovensko primorje, 479
 Slovo Gorčina u Stocu, 496

sljedba, 224
 sljedēći / sljedēći (prid.), 237
 sljeme, 123a
 sljeparija, 224
 sljepilo, 123a
 sljepoća, 123a, 218b
 sljez, 123a
 sljubiti, 123a
 Smail, 75
 Smail-aga, 287, 449
 Smailbegović, 285
 Smail-čelebija, 287
 Smailhodžić, 285
 Smailović, 75
 Smajin (: Smajo), 69
 Smajlović, 75
 smečkast (: smed), 92, 127
 smed, 106
 smijati se (imp. smij se), 68, 215b, 604
 smiješak (: smijeh), 225c
 smiješan (komp. smješniji), 221
 s mirom, 359
 smjehurina, 218b
 smjesta, 353
 smjeti (3. l. mn. prez. smiju), 65e
 smokov (: smokva), 117
 s mrakom, 359
 smuđ, 106
 s mukom, 359
 snabdjevač (gen. jd. snabdjevača), 224
 snaha, 55
 sneruke, 351
 snijeg (nom. mn. snijezi / snjegovi), 217
 sniježiti, 225f
 snošljiv, 122a
 Snjeguljicin, 455
 snjetljiv (: snijet), 123a
 snježan, 123a
 snježnica, 224
 so, 246, 604
 SO – Skupština općine, 385
 Socijalistička federativna republika Jugoslavija, 471
 sociol. – sociološki
 sociolingvistika, 263
 sociologija, 72b
 soda-voda, 274
 softver, 265
 Sokolac (gen. Sokoca), 248
 Sokolović-Kolonija, 477
 solfedo / solfegio, 156
 solnica, 249a
 solnjak, 249a
 solo akcija, 276
 solo pjevanje, 276
 solo prodor, 276
 somčina, 83a
 sopran / soprano, 156
 sotona, 444
 Soukbunar, 477
 Spahići, 477
 Spasitelj (u službi vlastitoga imena), 445
 spavačica (žena koja spava), 77
 spavači, 90
 spavačica (košulja za spavanje), 77
 Spinoza (gen. Spinoze), 177a
 Spinozin, 177a
 Split, 240
 spol, 249a
 spomen-muzej, 274
 sport. – sportski
 sprdačina, 83a
 Sprečak (hip. Sprečo), 463
 Sprečanska dolina, 479
 sprečavati (: spriječiti), 218a
 spriječiti, 218a
 sprva, 351
 s.r. – srednji rod; svojom rukom, 368
 Srbin (nom. mn. Srbi), 459
 srčan (: srce), 82
 sreća, 216
 sredina, 216
 Srednja Amerika, 482
 srednja Dalmacija, 482
 srednja Evropa (zem.); Srednja Evropa (srednjoevropske zemlje i narodi), 482
 srednji vijek, 509
 srednjobosanski (: srednja Bosna), 305
 Srednjobosanski kanton, 470
 srednjoškolski, 308

srednjovjekovan, 308
 Srem / Srijem, 240
 Sremac / Srijemac, 240
 sremski / srijemski, 240
 srez (opća im.); srez Mostar; Mostarski srez;
 Goraždanski srez, 471, 476
 sricati (prez. sričem), 81d
 srndać, 90
 srneći, 90
 srp. – srpski
 Srpkinja, 459
 sruke, 353
 st. – stoljeće, 371
 staccato / stakato, 156
 stadion, 72b
 stakato / staccato, 156
 Staljin, 197
 stambeni, 122d
 starac (vok. jd. starče), 81a
 starački (: starac), 82
 Stari Grad (gen. Staroga Grada; sarajevska
 općina; mjesto na Hvaru), 281, 477, 534;
 Starigrad (gen. Starigrada; kod Karloba-
 ga), 278
 Stari most (u Mostaru), 493
 State Department / Stejt department, 514
 Stećak gosta Milutina, 493
 sticati (: staći), 232
 stih, 55
 stil. – stilski
 stjecati (: steći), 232
 stjenovit, 218b
 sto, 246
 Stoćanin, 463
 stoječke, 350
 stolni / stoni, 247, 545
 stolnjak, 249a
 stoljeće-dva, 329
 str. – strana, 371
 strančica, 83a
 stranputica, 123b, 261
 stravičan, 83b
 streha, 55
 strelast, 224
 strelšte, 224
 streptomicin (lijek), 518
 stric (vok. jd. striče, nom. mn. stričevi), 81a,
 81b
 stričević (: stric), 82
 strijelac (gen. jd. strijelca), 249a
 strina Safa (gen. strina-Safe / strine Safe),
 290
 stsl. – staroslavenski, 376
 stud. – student(ski), 372
 Studenac, 479
 Studeni Jadar, 479
 studija (nom. mn. studije; naučna rasprava),
 65a, 65b
 studijski (: studij), 67
 studijski (: studio), 67
 studio (gen. jd. studija), 72b
 stvarčica, 83a
 Stvoritelj, 441
 sub. – subjek(a)t
 Subhija, 130
 subjekat / subjekt, 169
 subpolaran, 129b
 sudac (nom. mn. suci), 112
 sudija (vok. jd. sudijo, instr. jd. sudijom), 65d
 sudijski, 66
 Sudnji dan, 448
 suđenik, 108c
 Suec, 74
 sufiks (gen. mn. sufiksâ), 169
 sufizam, 509
 suh, 55
 Sulejman (Solomon; vjerovjesnik), 154
 sultan Velid (gen. sultan-Velida / sultana
 Velida), 290
 sulud, 301
 Suljaga, 286
 sunce (izvor svjetlosti i topline; svjetlost;
 draga osoba), 487; Sunce (nebesko tije-
 lo), 484, 486, 487
 suncokret, 260
 Sunčev / sunčev hod, 486
 Sunčev / sunčev odsjaj, 486
 Sunčev sistem, 484
 Sunčev / sunčev zrak, 486
 sunnet, 54k, 111

suočenje, 74
 SUP – Sekretarijat unutrašnjih poslova, 385
 sup. – superlativ
 super benzin, 271
 supermoderan, 301
 superrevizija, 54e, 111
 supersila, 264
 Suppé / Supe (gen. Suppéa / Supea), 185
 Suppéov / Supeov, 185
 Sutka (: Suada), 130
 sv. – svezak, 371
 s.v. – sub voce (kod riječi, pod riječju), 368
 svadba, 128
 svagdašnji, 128, 351
 svakakav, 313
 svaki put, 322
 svako, 115, 313
 svakoji, 313
 svanuće, 89
 svašta, 313
 sva tri, 336
 svečeri, 350
 sve četiri, 336
 sve četverica, 336
 Svemogućí Stvoritelj, 441
 sve pedeset, 336
 Svevišnji, 301, 441
 Svevišnji Allah, 441
 svijet (nom. mn. svjetovi), 217
 svijetao (komp. svjetliji), 221
 svijetleći / svjetleći (prid.), 237
 svijetlocrven, 258b, 309
 Svištov, 198
 svjećar, 224
 svjećica, 224
 svjedodžba, 128
 svjetina, 224
 svjetleći / svjetleći (prid.), 237
 svjetliji (komp.: svijetao), 65c
 svjetlokos, 222
 Svjetlost (izdavačka kuća), 240
 svjetovan, 224
 svrh, 360
 svrha, 55
 svrš. – svršeni (vid glagola), 376

svugdje, 351
 svukud / svukuda, 352
 SW – jugozapad, 381
 Swift / Svift (gen. Swifta / Svifta), 185
 Swiftov / Sviftov, 185

Š

šabački (: Šabac), 82
 šaban (8. mjesec hidžr. kalendara), 202
 Šaćir, 97
 šah, 55
 Šakir, 97
 šaldžija, 104
 šaljivdžija, 104
 šamarčina, 83a
 Šamčanin (: /Bosanski/ Šamac), 82
 Šapčanin (: Šabac), 82
 šaptač, 83a
 šarava (šarena krava uopće), 451; Šarava (ime krave), 450
 šarko (šaren pas, konj); Šarko (ime psa), 450, 534
 Šar-planina (gen. Šar-planine), 279
 šarplaninac (vrsta psa), 452, 534; Šarplaninac (stanovnik Šar-planine), 534
 ščepati, 122a
 šćapiti, 122a
 Šćedrin, 197
 Šefket, 130
 Šefkija, 130
 šeher (opća im.); Šeher (Sarajevo), 534
 šehidski, 129a
 Šehitluci (groblje), 493
 Šehova pećina, 479
 Šehzada, 128
 šejh (starješina tekije), 55, 534; Šejh Jujo (u sastavu imena), 534
 šejh Husein (gen. šejh-Huseina / šejha Huseina), 290
 Šejh-Huseinovo turbe (na Oglavku), 493
 Šejh-Jujin, 311
 šejtan, 444
 šekspirski (: Shakespeare), 194, 457
 Šemsi-dede, 287
 Šerijat, 448

šerijatskopravni (: šerijatsko pravo), 307
 šesnaesto stoljeće, 509
 Šestoaprilaska nagrada, 520
 šeststo, 326
 šeststoti, 327
 Ševač-Njive (gen. Ševač-Njiva, nas.), 279
 Ševket, 130
 Ševkija, 130
 ševval (uz: ševal; 9. mjesec hidžr. kalendara),
 111k
 šezdeset, 326
 šezdeseterica, 328
 šezdeseti, 327
 šii ja (: šiizam), 458
 šivaći, 90
 šk. – školski (šk. g. – školska godina), 371
 škoda (automobil), 518, 534; Škoda (ime),
 534
 školski, 249b
 šljivovača, 83a
 Španija, 176
 šperploča, 265
 šta mu drago, 324
 štedionica, 245b
 štogod (= nešto), 320 : što god (= sve što),
 321
 štok. – štokavski, 372
 štokakav, 313
 štokholmski (: Stockholm), 194
 štokoji, 313
 što manje, 358
 što prije, 358
 štošta (gen. štočega), 313
 što više, 358
 Šuhreta, 55, 62
 Šukreta, 62

T

t – tona, 378
 T – top (u šahu), 381
 t. – tačka, 368
 tabu (gen. jd. tabua), 74
 tačka, 80
 tadžički (: Tadžik), 82
 tahan-halva, 55

Taiwan / Tajvan, 200
 Tajib, 75
 Tajiba, 75
 takozvani, 258e, 308
 taksi / taxi, 156
 tal. – talijanski, 372
 Tale Ličanin, 446a
 talent, 169
 Taliya, 161, 442
 tamnoplav, 309
 tamo-amu, 357
 tankočutan, 308
 tarhana, 55
 Tasso / Taso (gen. jd. Tassa / Tasa), 177b
 Tassov / Tasov, 177b
 tatarin (poštar konjanik); Tatarin (pripadnik
 naroda), 534
 taxi / taksi, 156
 Tbilisi, 129e
 teferič, 80
 tehnika, 161
 tehnokracija / tehnokratija, 167
 teist, 74
 tejemmum (uz: tejemum), 54j
 tekbir, 129d
 Tekija na Oglavku, 493
 Tekija na Vrelu Bune (u Blagaju), 493
 tekući i žiroračun, 270
 telal, 249b
 teleći, 89
 telegrafist / telegrafista, 170
 Televizija Bosne i Hercegovine, 268
 tenor / tenore, 156
 teorema, 171
 teorijski, 66
 term. – terminološki
 termoizolacija, 263
 Terzibašin mesdžid, 493
 tesavvuf (uz: tesavuf), 54n
 tešdid, 129d
 teta-Jasminin, 311
 tetka Zilka (gen. tetka-Zilke / tetke Zilke), 290
 Tetovska kotlina, 479
 tevba, 202
 tevhid, 202

Tevrat (Tora), 154
 tih, 55
 Tihi okean, 479
 tijelo, 217
 tijesan (komp. tjesniji / tješnji), 221
 tisuća, 333
 tisuću puta, 332
 tisuću-dvije, 329
 tj. – to jest, 376
 tjelence, 218b
 tjelesa (: tijelo), 217
 tjelesni, 224
 tjestav, 224
 tjestenica, 224
 tkalac (gen. jd. tkalca), 249a
 tobdžija, 128
 tokijski (: Tokio), 67
 Tokio (gen. Tokija, dat./lok. Tokiju), 65a,
 65e, 176, 179
 tokivoki, 265
 Tomislav-Grad (gen. Tomislav-Grada), 279
 Tone Seliškar (gen. Toneta Seliškara), 188
 topal / topao, 247
 topionica, 245b
 toplomjer, 231d
 Toranj sv. Luke (u Jajcu), 493
 tornjak (vrsta psa), 452
 Tosca / Toska (gen. Toske), 180
 Toskin, 180
 tračak (: trak), 82
 tradicija, 167
 transkr. – transkripcija
 transl. – transliteracija
 trava, 613
 trbuščić (: trbuh), 122c
 trebati, 216
 Trebinjska šuma, 479
 treći svjetski rat, 508
 trešnja, 454
 trešnjavača / trešnjovača, 83a
 trešnjo (vrsta graha), 452
 trešnjovača / trešnjavača, 83a
 trezven, 216
 trg, 491
 Trg bana Jelačića, 490

Trg heroja, 490
 trgovište (opća im.); Trgovište (mjesto), 534
 Trg Republike (misli se: Republike Bosne i
 Hercegovine), 490
 tričarija (: trica), 82
 trideset, 326
 trideseti, 327
 tridesettrećina, 54f, 111, 328
 Triglav, 479
 trijem (nom. mn. trijemovi), 217
 triješće (: trijeska), 95, 225b
 trijezan (komp. trezniji), 221
 trijumf, 160
 trikrat, 330
 tripot, 330
 tristoti, 327
 tročetvrtinski, 308
 trodimenzionalan, 308
 tronoške, 351
 trotaktni, 308
 trudnoća, 90
 truhlež, 55
 truhloća, 90
 truhlost, 55
 truhnuti, 55
 trunčica, 83a
 T. (Theodor / Teodor) Svedberg, 370
 tući, 91
 tufegdžija (puškar); Tufegdžija (prezime), 534
 tunelogradnja, 260
 tur. – turski; turcizam, 374
 Turbe Đerzelez-Alije (na Gerzovu), 493
 Turbe Sari Saltuka i Ačik Baša (u Tekiji na
 Vrelu Bune), 493
 Turbe sedmerice, 493
 Turčin (nom. mn. Turci), 459
 turistički, 83b
 Turkinja, 459
 turneja, 70
 Turska carevina, 471
 Turski imperij, 471
 tursko-austrijski rat, 508
 Tursko carstvo, 471
 Tušanj, 477
 Tuzlanski bazen, 470

Tuzlanski univerzitet (mj.: Univerzitet u Tuzli), 499
 Tuzlansko-dobojska kotlina, 306
 Tuzlansko-podrinjski kanton, 470
 tužilac, 245d
 TV-antena, 272
 TV-emisija, 272
 TV-kaseta, 272
 Tvornica keksa i vafla "Lasta" u Čapljini, 496
 TV-program, 36
 tvrdoća, 90
 tvrđava (opća im.); Tvrđava (Selimovićev roman), 534, 534
 tzv. – takozvani, 376, 397

U

u bescejenje, 359
 u beskraj, 359
 ubitačan, 83b
 ublizu, 350
 ubrzo, 350
 ubuduće, 350
 ucijelo, 350
 uč. – učenik, 372
 učač, 83a
 u čudu, 359
 učoravo, 353
 udavača, 83a
 udesno, 350
 udno, 360
 udovica / hudovica, 60
 Udruženje likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine, 496
 udugo, 353
 udvojiti, 69
 udžbenički, 104
 udžbenik, 103
 uduture, 350
 uglas, 350
 ugljendioksid, 262
 uho, 55
 uhor / huhor, 60
 Uhud, 479

uhvaćen, 58
 uinad, 353
 uistinu, 350
 ujesen, 353
 ujutro, 350
 ukoliko, 353
 ukomad, 353
 ukorak, 353
 u korist, 359
 ukoštac, 350
 ukovitlac, 350
 ukraj, 360
 ukratko, 350
 ukrivo, 350
 ukrug, 353
 ukрупno, 350
 ukruto, 350
 ul. – ulica, 372
 ulica, 491, 492
 Ulica branilaca Sarajeva, 491
 Ulica Isa-bega Ishakovića, 491
 Ulica prijedorska; Ul. prijedorska (uz: Prijedorska ulica), 491, 492
 Ulica šehida, 491
 ulijevo, 350
 ultrazvuk, 264
 ULUBiH (gen.: ULUBiH-a; Udruženje likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine), 385
 uludo, 350
 uljanoplav, 309
 u ljeto, 359
 umalo, 350
 Umihana Čuvidina, 446a
 umijeće (: umjeti), 226
 umjesto, 360
 umjeti, 215b
 umma / ummet, 54j
 umnogo, 350
 UN (gen. UN-a; Ujedinjeni narodi), 385
 unaokolo, 350
 unaokrug, 350
 unaprijed, 350
 unatrag, 350
 unedogled, 350

unekoliko, 350
 unepovrat, 350
 UNESCO / Unesco (gen. UNESCO-a / Unes-
 ka; skrać.: engl. United Nations Edu-
 cational, Scientific and Cultural Orga-
 nization – Međunarodna organizacija za
 prosvjetu, nauku i kulturu), 385, 386
 unevrat, 351
 UNHCR – skrać.: engl. United Nations High
 Commissioner for Refugees (Visoki ko-
 mesarijat Ujedinjenih naroda za izbjeg-
 lice), 385
 UNICEF (uz: Unicef), 150
 UNIS-ov (uz: Unisov), 36
 United Press / Junajted pres, 514
 univ. – univerzitet(ski), 373
 univerzitet (opća im.); Univerzitet (skrać.
 ime određenoga univerziteta), 534
 Univerzitet u Tuzli, 496
 u nizu, 359
 Unska regata, 521
 u obzir, 359
 uoči, 360
 uopće, 74, 93, 350
 u osvit, 359
 up. – upoređi, 372
 upaljač, 83a
 u pamet, 359
 UPI / Upi (gen. UPI-ja / Upija; Ujedinjena
 poljoprivreda, promet i industrija), 385,
 386
 u počtku, 359
 u podne, 359
 upola, 350
 upotreba, 216
 upotrebljiv, 224
 uprijeko, 350
 u proljeće, 359
 upuh, 350
 urbanistički, 83b
 urijetko, 350
 Ursus arctos (medvjed), 453
 USA – skrać.: engl. United States of America
 (bos.: SAD), 385
 USD (američki dolar), 380
 usitno, 353
 Uskufijev (: Uskufi; uz: Uskufija, Uskufijin),
 67, 293
 uslijed / usljed (prij.), 237
 usp. – uspoređi, 372
 uspijevati (: uspjeti), 226
 usput, 258d, 351
 usred, 216
 Ustavni sud Bosne i Hercegovine, 496
 usto, 325, 351
 ustopu, 353
 ustvari, 353
 ususret, 353
 u svitanje, 359
 usvojiti, 69
 u širinu, 359
 uširoko, 353
 U Tant (gen. U Tanta), 200
 U Tantov, 200
 uticati (: utaći), 232
 utjecati (: uteći), 232
 uto, 353
 utoliko, 353
 utom, 353
 ututanj, 350
 uvakat, 350
 uvehnuti, 55
 uvidaj, 108c
 uvjet, 231a
 uvreditelj, 224
 uvredljiv, 224
 u zao čas, 358
 uza se, 323
 uza stranu, 359
 uzbrdo, 353
 uzdići, 337
 uzdlaku, 353
 uzimu, 353; u zimu, 359
 uzinađ, 353
 uzljuljati, 123a
 uzmoći (prez. uzmognem), 337
 uz nos, 359
 uzor-majka, 274
 u zube, 359
 Uzun Bećir (gen. Uzun Bećira), 288

uzv. – uzvik
uzvjetar, 353
uzvodu, 353
Užičanin (: Užice), 82
Užička nahija, 471
uživo, 353

V

V – vokativ, volt, 381b, 381e
v. – vidi; vijek, 368
VA – voltamper, 381e
Vahdeta, 128
vakuf (musl. zadužbina); Donji Vakuf (u sastavu zem. imena), 534
val, 249a
vallahi, 55
Van Beethoven / Van Betoven, 446
vanbračni, 123b
vannastavni, 54c, 111
vanpartijski, 123b
Varaždinske toplice, 479
varijacijski, 66
Varšavski ugovor, 496
Varšavsko vojvodstvo, 471
Vaše veličanstvo, 531
vašingtonski (: Washington / Vašington), 129e
vaterpolo savez, 276
vazdan, 351
v. d. – vršilac dužnosti, 368
veber (mjera; Weber / Veber, ime), 519
večer, 80
već, 87
vegeta, 518
Vehbija, 69, 128
vehnuti, 55
vekil Harč (gen. vekil-Harča / vekila Harča), 290
veleizdaja, 264
Velika Britanija, 469
Velika Kladuša, 477
Veliki gejzir, 479
veliki medvjed (zvijer); Veliki medvjed (sazviježde), 534

Veliko polje (na Igmanu), 479
velikobugar, 260, 459
velikokladuški (: Velika Kladuša), 305
Venecija, 176
Verdijev (: Verdi), 67
Versajski ugovor, 496
verzija, 165
veseo, 245e
Vesna, 442
vez. – veznik
Vezuv, 479
video i televizijske kasete, 270
videokaseta, 263, 270
videoklub, 263
videoteka, 263
vidati, 108b
videnje, 359
Vigny / Vinji (gen. Vignya / Vinjija), 184
Vignyjević / Vinjijević, 184
vihoriti se, 55, 65d, 615
vijarečki (: Viareggio / Vijaredo), 466
Vijeće sigurnosti Organizacije ujedinjenih naroda, 496
vijek (nom. mn. vijekovi / vjekovi), 217
vijoglav, 65
vijorog (: viti, vijem), 65d
vikati (prez. vičem, imp. viči), 81d, 81g
Vilajet Pavlovića, 476
vinački (: Vinac), 82
Viola odorata (ljubičica), 453
violina, 72b
Visočka medresa, 499
Visočka nahija, 471
visočki (: Visoko), 116
visokonaponski, 308
više puta, 358
višeboj, 262
Višegrad, 477
Višegradska banja, 479
više-manje, 357
Višnu, 442
vitamin A (uz: A-vitamin), 35
vitez (opća im.); Vitez (zem. ime), 534
vječit, 224
vjeda, 106

vjenčić, 224
 vjera, 231a
 vjerovjesnik (bilo koji); Vjerovjesnik (Mu-
 hammed), 445
 vjerovjesnik Isa, 445
 vjesnik, 224
 Vjetrenica (zem.), 479
 vkv. (uz: VKV) – visokokvalificirani, 376
 VKV-stolar, 272
 vlada, 504
 vlada Cvetkovića – Mačeka, 297
 vo, 246
 vodič, 83a
 voditi (imperf. vođah, gl. prid. trp. vođen),
 107f, 107g
 vodoinstalater, 260
 vodoinstalaterski, 310
 vodooporan, 308
 vodovod, 260
 vodozemac, 260
 vođenje, 107h
 vodstvo (: voda; uz: vodstvo), 129c
 Vojna krajina, 479
 vojnik (vok. jd. vojniče), 81a
 vok. – vokativ (uz: V), 381b
 volt (mjera; Volta, ime), 519
 Von Bismarck / Fon Bizmark, 446
 vozne i aviokarte, 270
 vožnja, 122b
 v. r. – vlastitom rukom, 368
 vrabac (gen. jd. vrapca), 127
 vraćati (gatati), 77
 vraćati (nesvrš.: vratiti), 77
 vradžbina, 128
 vranac (konj crne dlake), 451
 vrandučki (: Vranduk), 82
 Vrapčići (nas.), 477
 vratič (biljka), 77
 vratič (dem.: vrat), 77
 Vratničanin, 463
 Vratnički džemat (uz: Džemat vratnički), 475
 vrbaski, 110
 vreća, 87, 216
 vrećetina, 92
 vrelce / vreoce (gen. mn. vrelaca), 247

Vrelo Bune, 479
 vremešan, 224
 vreo (prid.), 215a
 vreti, 215a, 238
 Vrhbosanska nadbiskupija, 470
 Vrhbosna, 128
 vrijedan (komp. vredniji), 221
 vrijediti / vrijedjeti, 215a
 vrijednost (: vrijedan), 225d
 vrijeme (gen. jd. vremena), 216, 217
 vrlo dobar, 309
 vrlo zaslužan, 309
 vršić (: vrh), 122c
 vruć, 87
 vrućina, 92
 vucibatina, 262
 vučica (: vuk), 82
 vučić (: vuk), 82
 vući (imperf. vucijah / vučah), 81f, 91
 vuk (vok. jd. vuče), 81a
 W – vat, 381e; zapad, 381d
 Wh – vatsat, 379
 William Shakespeare / Vilijam Šekspir (gen.
 Williama Shakespearea / Vilijama Šek-
 spira), 187
 WSW – zapad-jugozapad, 381d

Z

Z – zapad, 381d
 zabadava / zabadihava, 350
 zabilješka, 215c
 zaboga, 444
 zabrđe, 108c
 zacijelo, 353
 začas, 350
 začudo, 350
 Zaćir, 97
 zadaci (: zadatak), 112
 zadaća, 90
 za danas, 359
 Zadarsko-šibenski arhipelag, 479
 zadugo, 353
 zaduha, 55
 zadužbina, 128

- zagasitožut, 309
 zagorijevati (: zagorjeti), 226
 zagorjeti, 226
 Zagrade, 108c
 zagrebački, 83b
 Zagrepčanin, 83a
 Zahir, 62
 zahira, 55
 zahrđalost, 57
 zahtjev, 55
 zahvalan (odr. obl. zahvalni), 249a
 Zaim-kapetan Imamović, 287
 zaista, 74
 zaistinu, 353
 Zakir, 62, 97
 zalazak Sunca / sunca, 486
 zaletjeti se, 227
 zalijeganje, 227
 zalijegati (: zaleći), 227
 zalijetanje, 227
 zalijetati se (: zaletjeti se), 227
 zalijevanje / zalivanje, 227
 zalijevati / zalivati (: zaliti), 227
 zaliv / zaljev, 227
 zalivanje / zalijevanje, 227
 zalivati / zalijevati (: zaliti), 227
 zaljev / zaliv, 227
 zam. – zamjenica
 zamah, 55
 zamalo, 353
 zamijeniti se, 218a
 zamjedba, 224
 zamjenjivati (: zamijeniti), 218a
 zamjeranje (: zamjerati), 231e
 zamjerati (prez. zamjeram; nesvrš.: zamjeriti), 231c
 zanačjek, 351
 zapad (strana svijeta); Zapad (zapadne zemlje i narodi), 482, 534
 zapadna Evropa (zapadni dio Evrope); Zapadna Evropa (zapadnoevropske zemlje i narodi), 482
 zapadna Hercegovina, 482
 zapadnoevropski (: zapadna Evropa; Zapadna Evropa), 74, 305
 zapadnohercegovački (: zapadna Hercegovina), 305
 zapovijedati (: zapovjediti), 226
 zapovjediti, 226
 zapovjednik, 224
 zapriječen (gl. prid. trp.: zapriječiti), 77
 zapriječen (gl. prid. trp.: zaprijetiti), 77
 zaradi, 360
 zasad / zasada (za sada), 354
 zasigurno, 350
 zasijecati (: zasjeći), 226
 zasjeći, 226
 zasjedanje (: zasjedati), 231e
 zasjedati (prez. zasjedam; nesvrš.: zasjesti), 231e
 zasjenak, 231b
 zast. – zastarjelo, 372
 zastalno, 350
 zastarijevati (: zastarjeti), 226
 zastarjeti, 226
 za sutra, 359
 zaticati (: zataći), 232
 zatim, 350
 zatjecati (: zateći), 232
 zatvarač, 83a
 zauhar, 55, 350
 zauvijek, 350
 zavazda, 350
 ZAVNOBiH – Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine, 385
 za zimus, 359
 zb. im. – zbima imenica, 371
 zbiti, 128
 zbogom, 351, 444
 zbratimiti, 128
 zbrda-zdola, 357
 zdesna, 350, 351
 zdesna-slijeva, 357
 združiti, 128
 zdvora, 351
 zec (nom. mn. zečevi; opća im.), 81b, 534;
 Zec (prezime), 534
 zeče, 81a
 zečevi, 81b

zehra (trunčica); Zehra (ime), 534
 zekan (konj), 451
 Zekerija, 62, 154
 Zekerijah, 62
 Zekija, 69
 zelembać, 90, 122d
 Zelengora, 479
 zeleno-žuto-crvena (zastava), 306
 zeljov (pas), 451
 zem. – zemljopisni
 Zemaljski muzej u Sarajevu, 496
 Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog
 oslobođenja Bosne i Hercegovine (hist.),
 496
 zemlja (opća im.), 487, 534; Zemlja (ime
 nebeskoga tijela), 484, 534
 Zemlja Pavlovića, 476
 Zemljanin (nom. mn. Zemljani : Zemlja),
 467
 Zemljin satelit, 484
 Zemljina kora, 484
 Zemzem, 479
 Zeus, 158a
 zglave, 351
 zgoreg / zgorega, 352
 zgurati, 128
 Zija, 62
 Zijah, 62
 Zijo (nom. i vok.), 65d
 Zimska olimpijada u Sarajevu, 521
 Zivgarov, 199
 zjevač, 224
 ZJZ – zapad-jugozapad, 381d
 Zlatni ljljan, 520
 Zlatno pero, 520
 zmaj (opća im.); Zmaj od Bosne (Husein-ka-
 petan Gradašćević), 534
 zmiija (vok. jd. zmiijo, instr. jd. zmiijom), 65d
 zmiijoglav, 65d
 zmiijolik, 65d, 69, 74
 zn. – značenje
 značka (: znak), 82
 znalac (gen. jd. znalca), 249a
 znalacki (: znalac), 82
 zool. – zoološki
 208

zreo (prid.), 215a
 zreti, 215a, 238
 Zubčević, 130
 zubobolja, 260
 Zuhdija, 69
 Zulejha, 55
 zul-hidždže (uz: zul-hidže), 54h
 zul-kadc, 202
 Zul-Karnejn (gen. Zul-Karnejna), 28, 201,
 298
 Zulu, 459
 zumbul, 249b
 Zupci (zem.), 479
 zupčanik (: zubac), 82
 Zupčević, 130
 zupčić, 83a, 90
 Zur-Rumma (gen. Zur-Rumme), 298
 Zu-Tuva (gen. Zu-Tuve), 298
 zvijezdin (: zvijezda), 225e
 zviježđe, 237
 zvjerad, 224
 zvjerinji, 224
 zvjerokradica, 223
 zvjezdani (odr. obl. zvjezdani), 224
 zvjezdar, 224
 zvjezdara, 224
 zvjezdast, 224
 zvjczaš, 224
 zvjezdica, 224
 zvjezdurina, 218b
 Zvorničanin (: Zvornik), 82
 Zvornička gimnazija, 499
 Zvorničko jezero, 479

Ž

ž. – žensko (ime)
 žalba, 249a
 žalosno (: žalost), 114
 žarg. – žargonizam
 ždral, 249a
 ždrebac, 224
 ždrijebe (gen. jd. ždrebeta), 216, 217
 ždrijelce (: ždrijelo), 225c
 ždrijepčev (: ždrijebac), 225e
 žećca (: žed), 92

željeti (gl. prid. rad. želio, željela), 72a
žena heroj, 31, 275
žena radnica, 31, 275
Ženeva, 176
ženidba, 128
Ženmin žibao (kineske novine), 514
Žepa, 477
Žcpčc, 80
žetelac, 245d
žilavka (vino nazvano prema vrsti grožđa), 518
Žilavka / "Žilavka" (zaštićeno ime vina), 517
žilet, 518
žiri (gen. jd. žiriija, dat./lok. jd. žiriju, ak. mn.

žiriije), 65a, 65b, 65e
žiro i tekući račun, 270
žiroračun, 263
žlijeb (nom. mn. žljebovi), 217
žljezdani (odr. obl. žljezdani), 224
žohar, 55
ž. r. – ženski rod, 368
ŽTP – Željezničko transportno preduzeće, 385
žuč (opća im.), 80, 534; Žuč (zem.), 534
župa (opća im.); župa Jelaške; Župa jelaška
(uz: Jelaška župa), 475, 476
Župančić, 85
žurnal, 249b

IV. RJEŠENJA ZADATAKA I VJEŽBI

1. Nije. Treba: Pozajmio sam svoj englesko–bosanski rječnik dr. Azri Dilberović-Sušić.
2. TV-ekipa vozila se dva-tri sata putem Prijedor – Banja Luka – Skender-Vakuf.
3. Treba. Iza riječi "ocjenu" slijedi nagoviješteno nabranje.
4. Jeste. Iza riječi "rekao" doslovno se navode riječi Meše Selimovića o zbirci *Kameni spavač* Maka Dizdara, a iza riječi "čudo" dolazi tekst u ulozi objašnjenja dijela rečenice ispred dvotačke.
5. Nepravilno su napisane: najači, vanastavni, trideseterećina, sunet, Dženet, dženetski. Treba: najjači, vannastavni, tridesettrećina, sunnet, Džennet, džennetski.
6. Nepravilno je napisano: čaura, duvan, rpa, proja, oran, od svojih učeni istoričara, ja bi htio. Treba pisati: čahura, duhan, hrpa, proha, horan, od svojih učenih historičara, ja bih htio.
7. Nepravilno je napisano: teoriski, popi vode, dializa, dijoba, mislijo, socijologija, kajiš. Treba: teorijski, popij vode, dijaliza, dioba, mislio, sociologija, kaiš.
8. Avlijica; Tokija, Tokio; Aziji, Azijom; Semberiji, Semberijom; Husniji, Husnijom; svjetliji; piju.
9. Bašča, brijačnica, skraćen, čarapa, jučer, Bihać, Bećir, domaćica, domaćici, čitalac, općina, četvero, čamac, lahkoća, računica, tačka, stravičan, pruće, kraljević, djevojčica, ožalošćen, hemičarka, pitajući, turistički, ključić, sendvič, Zvorničanin, čistoća, dječurlija, balončić, balkončićem, crvičem, skakućem, tvrdoća, sebičan, zadaća, osjećanje, presječen, skupljačica.
10. Nepravilno je: đamija, piđama, uđbenik, amidić, šaldija, džerdžef, hađija, uvidžaj, najsladže, predodba. Treba: džamija, pidžama, udžbenik, amidžić, šaldžija, đerđef, hadžija, uvidaj, najslade, predodžba.
11. Pravilno je: *bešuman*. Zvučni suglasnik *z* iz prefiksa *bez-* najprije se izjednačio po zvučnosti sa bezvučnim suglasnikom *š* iz riječi *šuman* i prešao u svoj parnjak *s*; potom je došlo do jednačenja po mjestu tvorbe zubnog suglasnika *s* ispred prednjonepčanog suglasnika *š*, pa je *s* dalo *š*; uslijedilo je gubljenje jednoga suglasnika *š* iz skupine -šš-: *bez + šuman > besšuman > beššuman > bešuman*.
12. *Preci, zadaci, gubici, napici* – gubljenje suglasnika *d* i *t* ispred afrikate *c*.
13. Jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe: zubni suglasnik *s* jednači se sa prednjonepčanim suglasnikom *č* i daje *š* u *piščev*; *h* ispred *č* daje *š* u *oraščić*, a *n* ispred *b* prelazi u *m* u riječi *odbrambeni*.
14. Nije pravilno: sbratimiti, ljutstvo, potšišati. Treba: zbratimiti, ljudstvo, podšišati.
15. Upisala se u Gimnaziju "Meša Selimović" u Tuzli 1998/99. godine.
"Bože, kako je dobra", govorio je oduševljeno, "kako je vesela, kako je zadovoljna!"
"Kulenovićevu 'Ponornicu' pročitala sam dvaput", rekla mi je prijateljica.
Rekao je: "U 'Opisu mostarskog mosta od Medžazije' luk Staroga mosta upoređen je sa svodom vasiona."
16. Barselona, Bokačo, Igo, Kami, Ruso, Betoven; Čikago, Kembridž, Štokholm, Mančester junajted.

17. El-Arebiya, Carmen / Carmene, Toneta Seliškara, Leonarda da Vinci, Jean-Paula Sartre, Williama Shakespearea, Johanna Wolfgang Goethea; Tokija, New Yorka, Columbijе.
18. Nepravilno je: Vavilon, Persija, Ibn Kesir.
Trebа: Babilon, Perzija, Ibn-Kesir.
19. Grijevohi / grijesi, korijeni / korjenovi, lijekovi, svjetovi.
20. Komparativ prema pozitivu *bijel* glasi *bjelji*; prema *blijed* glasi *bljedi*; prema *bijedan* – *bjedniji*; prema *tijesan* – *tjesniji* / *tješnji*; prema *smiješan* – *smješniji*; prema *lijen* – *ljeniji* / *ljenji*; prema *prijek* – *preči*; prema *svijetao* – *svjetliji*; prema *vrijedan* – *vredniji*.
21. Cvjetić, djelić, pjetic, rječica, vjenčić, zvjezdica.
22. Dogorijevanje, isticanje, lečenje / letenje, obavještenje, osmehivanje, potjecanje, premjeranje, zalivanje, zasjedanje.
23. Pogrešno je napisano: cvjetnjak, dole, ponedjeljak, letila, ovde.
Trebа: cvijetnjak, dolje, ponedjeljak, letjela, ovdje.
24. *Čitalac, čitaoca, čitaocu, čitaoca, čitaocе, čitaocem, čitaocu; čitaoci, čitalaca, čitaocima, čitaocе, čitaoci, čitaocima, čitaocima.*
U nominativu jednine i genitivu množine nije došlo do promjene l u o jer se u tim oblicima suglasnik l nalazi na početku (a ne na kraju) slogа (či-tа-lac, či-tа-lа-ca).
25. Nisu valjano rastavljene riječi: stra-st, tv-oj, tvoј-a, Sand-žak, Schi-ller.
Trebа: strast, tvoј (jednosložne se riječi ne rastavljaju), tvo-ja, San-džak, Schil-ler.
26. Nepravilno je napisano: krivično pravni, krivično-pravni; Gazi-Husrevbeg, Gazi Husrevbeg; Husrevbegov; Mehmedalija Mak-Dizdar; polu-pismen; i te kakav; Ivan sedlo; bajram namaz; mas mediji, masmediji; mini-moda, mini-moda; presentar, pres centar; TV emisija; Radio televizija Bosne i Hercegovine; na skroz; a kamo li, akamoli; odjutros; ULU BiH.
27. Ne bih, ne gledati, ne gledajući, ne vidjevši, nebriga, nečovjek, neljudi, nemio, nesretan, nesigurno, nemoguće, nevjeran, neradnik.
28. Skraćenice su: r. (razred), m.r. (muški rod), o.š. (osnovna škola; u sastavu imena velikim slovima i bez tačaka: Osnovna škola "Safvet-beg Bašagić" – OŠ "Safvet-beg Bašagić"), P.S. (post scriptum), i sl. (i slično), mn. (množina), bošnj. (bošnjački), bh. (bosanskohercegovački), ar. (arapski), engl. (engleski), hist. (historijski), uč. (učenik), aor. (aorist), geogr. (geografija), dr. (doktor), jd. (jednina), tzv. (takozvani), cm (centimetar), l (litar), t (tona), Al (aluminij), VA (voltamper), BiH (Bosna i Hercegovina), ULUBiH (Udruženje likovnih umjetnika Bosne i Hercegovine), UN (Ujedinjeni narodi).
29. Sabrana djela I–III Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka (rođen 19. XII 1839. u Vitini kod Ljubuškog, umro 28. VII 1902. god. u Sarajevu, u 63. godini života) izašla su iz štampe 1988. god. u 1.000 primjeraka.
30. Tačka-zarez i zarez upotrijebljeni su valjano pod a: Selom zavlada nemir; djeca vrište, a odrasli zabrinuto šute; psi bez prestanka laju.
(Odieljena su tri srodna dijela. Rečenice "Djeca vrište" i "Odrasli zabrinuto šute" povezane su jedna s drugom tešnje negoli s ostalim rečenicama unutar složene.)

31. Ovi su pravopisni znaci odgovarajući na kraju navedenih rečenica:
- Je li 1989. proslavljena osamstota obljetnica Povelje bana Kulina?
 - Htio bih znati može li se to popraviti.
 - Može li se to popraviti?
 - Zar i ti, sine Brute?!
 - Ua! Dolje laži!
 - Ne zna se ni ko pije ni ko plaća.
 - Ne zna se ni ko pije...
32. Pravilno je pisati: Božiji poslanik Muhammed, Canis lupus (vuk), Arhimedov zakon, Nobelova nagrada, nobelovac, Podrinjac, Bosna i Hercegovina, podrinjski, Srednjobosanski kanton, Bosanski pašaluk, Pašaluk bosanski, Austro-Ugarska monarhija, općina Prijedor, Prijedorska općina, Općina prijedorska, Jadransko more, more Jadransko, Boračko jezero, Halejeva kometa, Hadžijski bajram, Ulica prijedorska, Ulica Ferhadija, Most Suade Dilberović, Tekija na Vrelu Bune, Klinika za plućne bolesti Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, Opera Narodnog pozorišta u Sarajevu, Odsjek za orijentalistiku Filozofskog fakulteta u Sarajevu, Husinska buna, rusko-japanski rat, renesansa, barokno doba, ekspresionizam, Legenda o Ali-paši (roman Envera Čolakovića).
- 33.
- Igrao je nogomet, košarku, rukomet. (nabrajanje)
 - Profesor dr. Enes Karić preveo je 1995. Ku'ran na bosanski jezik. (titula ispred imena)
 - Dr. Enes Karić, profesor, preveo je 1995. Ku'ran na bosanski jezik. (naknadno objašnjenje unutar teksta)
 - Naša domovina, Bosna i Hercegovina, ima izlaz na more. (apozicija)
 - To, draga moja, nikome ne koristi. (vokativ)
 - Čovjek osjeća potrebu ne samo da misli nego i da kaže. (ne odvajaju se zarezom dijelovi povezani suodnosnim veznikom *ne samo... nego*)
 - Ona je marljivija nego on. (veznik *nego* odnosi se na komparativ; ovdje nije suprotni, već poredbeni veznik)
 - Neću reći tebi, nego njoj. (veznik *nego* i dio sa suprotnim značenjem)
 - Ona će mi, zaista, pomoći. ("zaista" kao modalna riječ)
 - Zaista spava. (riječ "zaista" u priloškoj službi, tj. u ulozi modifikatora uz glagol)
 - Plaćući je ušao u kuću. (glagolski prilog sadašnji ispred enklitike)
 - De donesi vode. (riječ uz imperativ)
 - Kad su zadavljani braća Morići, dogodio se u Sarajevu zemljotres... (zavisna rečenica u inverziji)
 - Jasminko uči, a Ajdina se igra. (zarez ispred suprotnoga veznika)
 - Vrijedno učimo a uspjeh neće izostati. (formalna suprotnost)
 - Odlično se spremila za prijemni ispit, dakle neće loše proći. (zarez ispred zaključnoga veznika)
 - Sve djevojke šute, jedino što Azemina ponešto progovori. (zarez ispred isključnoga veznika)
 - Osuđujem reklamiranje duhana, koji šteti ljudskom zdravlju. (zavisna rečenica kojom se naknadno objašnjava već poznati pojam)
34. Velika kopriva (Urtica dioica) raste po čitavoj Evropi u blizini naselja, najčešće kao korov uz ograde i u rjeđim šumama. Ima četverouglastu stabljiku visine od 70 do 150 cm; njezin se miris ne može nazvati neugodnim, ali je pomalo neugodnog okusa. Ljekoviti su joj dijelovi: listovi (skupljaju se tokom cijelog ljeta), čitava biljka (uoči ili za vrijeme cvjetanja) i korijen (kopa se u proljeće i ujesen). Ovoj nerijetko prezrenoj i, nažalost, premalo cijenjenoj biljci pripisana je najveća ljekovitost. Važi kao ponajbolje sredstvo za čišćenje krvi, liječenje mokraćnih kanala, otklanjanje bubrežnog pijeska, bljedoće i slabokrvnosti, potom stanja potištenosti i osjećaja premorenosti; uopće jača otpornost ljudskog organizma, bilo da je riječ o prehladama, reumatskim oboljenjima

ma, radioaktivnom zagađenju... U germanskoj mitologiji bila je simbol Donara, boga munje, čiji bljesak također pali i žari. Rasprostranjeno je i pučko tumačenje da munja dobro poznaje koprivu, kao i čovjek, te izbjegava u nju udariti. Najvjerojatnije je u vezi s tim tumačenjem i naša stara poslovice: Neće grom u koprivu. U nekim alpskim područjima seljaci je stavljaju u ognjište kad se približava nevrijeme "da ne bi udario grom u kuću". Jedan mi je poštovalac koprive, inače dobar poznavalac slikarstva, spomenuo slavnog Nijemca Albrechta Dürera (1471–1528): "Tako je visoko cijenio koprivu", reče mi on jednoč, "da je u svom remek-djelu naslikao kako je anđel nosi k nebeskome prijestolju."

35. Prije nego se pokupim i zauvijek napustim drevnu zemlju Afganistan i krenem u Perziju, hoću da odem u Gazni. Možda, uvaženi čitaocē, nikada nisi ni čuo da u svijetu postoji grad koji se zove Gazni? Ipak, grad postoji i nekada je bio najmoćniji, najprosvjećeniji i najsajjniji grad čitave Azije. Ne znam više pouzdano na koju stranu se ide, ali sigurno put ne vodi ni na sjever ni na istok. Gazni leži negdje na preostale dvije strane svijeta. Kada sam krenuo, grijala je sjajna mjesečina, a drum je bio ravan, carski. Zulfikar Zuko Džumhur dalje kaže: "Gradove kojima je preostala jedino prošlost treba pohoditi samo po mjesečini."